

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

AŞIRI TURİZM, KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE YAŞAM
MEMNUNİYETİ İLİŞKİSİ: AYVALIK ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

ADNAN BURAK ACAR

BALIKESİR, 2025

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

AŞIRI TURİZM, KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE YAŞAM
MEMNUNİYETİ İLİŞKİSİ: AYVALIK ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

ADNAN BURAK ACAR

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. CEVDET AVCIKURT

BALIKESİR, 2025

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı'nda 202012526004 numaralı Adnan Burak ACAR hazırladığı “Aşırı Turizm, Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi: Ayvalık Örneği” konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 18.07.2025 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/~~OY ÇOKLUĞU~~ ile karar verilmiştir.

Üye (Danışman) : Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

Üye : Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU

Üye : Prof. Dr. Barış ERDEM

Üye : Doç. Dr. Serkan TÜRKMEN

Üye : Doç. Dr. Ayşen ACUN KÖKSALANLAR

Enstitü Onayı

Doç. Dr. Orkun BAYRAM
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı ve
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.
- Yükseköğretim Kurulu tarafından 2024 yılında yayımlanan “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber” ve Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Çalışmalarda Üretken Yapay Zekâ Kullanımı: Etik İlkeler ve Uygulama Rehberi hakkında bilgi sahibiyim. Üretken yapay zekânın kullanılmasına ilişkin doğabilecek sorumluluklarımı kabul ettiğimi beyan ederim

18/07/2025

Adnan Burak ACAR

ÖNSÖZ

Dünyada artan turizm hareketliliği nedeniyle, popüler destinasyonların öne çıkan çekim merkezlerinde belirli dönemlerde turist yoğunluğunda artışlar meydana gelmiştir. Aşırı turizm hareketliliği olarak bilinen bu yoğunluğun yerel halk üzerindeki etkileri araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu araştırma, aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti ilişkisini Ayvalık özelinde incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin önemli turizm destinasyonlarından olan Ayvalık özellikle yaz aylarında çok sayıda turisti ağırlamaktadır. Bu durum kentte yaşam maliyetlerini artırırken taşıma kapasitesinin aşılması, trafik, park yeri sorunları, çevre ve gürültü kirliliği gibi birçok problemi de gündeme getirmektedir. Aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiye odaklanmak daha sürdürülebilir yapıda turizm politikalarının geliştirilmesine yardımcı olabileceği gibi, yerel yönetimlerin turizm odaklı ekonomik kalkınma stratejilerinde yerel halkın mutluluğunu ve refahını gözetmesini de destekleyebilir.

Tezimin hazırlanma sürecinde emeği olan başta akademik danışmanım Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT olmak üzere, tez izleme jürisinde yer alan değerli hocalarım Prof. Dr. Ahmet KÖROĞLU ve Prof. Dr. Barış ERDEM'e bana kattıkları her şey için teşekkürlerimi sunarım. Dokuz Eylül Üniversitesi'nde başladığım doktora yolculuğumda üzerimde emeği olan tüm değerli hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Üniversite hayatına gözlerimi açtığım Burhaniye MYO, bir parçası olmaktan gurur duyduğum ve bölümümü birincilikle bitirdiğim BUBFA ve ruhunu iliklerime kadar hissettiğim BTİOYO'daki tüm hocalarıma sevgilerimi ve saygılarımı sunarım. Tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Çağdaş ERTAŞ'a teşekkür ederim. Bu günlere gelmemde en büyük paya sahip olan annem Aysun ACAR ve babam Abdülkadir ACAR'a en içten şükranlarımı sunarım. Son olarak doktora süreci boyunca beni destekleyen her zaman yanımda olan hayat arkadaşım, sevgili eşim Melike ACAR'a teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

BALIKESİR, 2025

Adnan Burak ACAR

ÖZET

AŞIRI TURİZM, KENTSEL YAŞAM KALİTESİ VE YAŞAM MEMNUNİYETİ İLİŞKİSİ: AYVALIK ÖRNEĞİ

ACAR, Adnan Burak

Doktora, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

2025, 212 Sayfa

Teknolojik ilerlemeler, sosyal medya kullanımının artması, ulaşım imkanlarının gelişmesi, çalışma şartlarındaki iyileşmeler gibi nedenlerle özellikle popüler destinasyonlarda yaşanan aşırı turist hareketliliği ve ona bağlı etkiler, farklı disiplinlerde yer alan farklı araştırmacıların da ilgisini çekmektedir. Yarattığı katma değerle destinasyonlar için önemli bir gelir kapısı olan turizm sektöründeki hızlı gelişmelere, sürdürülebilir turizm politikalarının oluşturulması noktasında ise ayak uydurulamamıştır. Bu durum kent sakinlerinin yaşam maliyetlerinde artış, alt ve üst yapıda bozulmalar, trafik, gürültü kirliliği, park yeri sorunları, rekreasyon alanlarının aşırı kullanımı gibi sorunlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Aşırı turizmin yarattığı etkiler neticesinde, bir destinasyonda yerel halkın kentsel yaşam kalitelerinde ve yaşam memnuniyetlerinde değişimler olabileceği varsayılmaktadır. Bu varsayım doğrultusunda araştırmanın amacı; aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları arasında ilişkiyi belirlemektir.

Ayvalık, özellikle yaz aylarında yoğun turist akınına uğramakta; bu durum kentte çeşitli sosyal, fiziksel ve ekonomik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Yoğun turizm hareketliliği sonucunda küçük bir sahil kasabasıdan kent kimliğine evrilen Ayvalık, bu dönüşüm sürecinde hem maddi hem de manevi açıdan birtakım problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda, söz konusu dönüşümden doğrudan etkilenen Ayvalık'ta yaşayan yerel halk, bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu kapsamda 2024 yılı Haziran- Eylül ayları arasında Ayvalık'ta yaşayan 440 kişiye anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler istatistik programları ile analiz edilmiştir. Araştırmanın değişkenleri arasındaki

ilişkileri ve alt boyutları belirlemek amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Daha sonra, katılımcıların sosyo demografik özellikleri, turistlerle iletişim durumları ile araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki istatistiki farklılıkları belirlemek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Fark testlerinden sonra ise araştırma hipotezlerine yönelik korelasyon analizine geçilmiştir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre; Ayvalık'ta yaşayan yerel halkın aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti algıları ve alt boyutları arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Son olarak araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma değişkenleri arasındaki etki durumu da belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların aşırı turizm algılarının, katılımcıların kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti algılarını istatistiki açıdan anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonuçları doğrultusunda Ayvalık'ta turizm sektörünün paydaşlarına yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti, Ayvalık

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN OVERTOURISM, QUALITY OF URBAN LIFE AND LIFE SATISFACTION: THE CASE OF AYVALIK

ACAR, Adnan Burak

Phd Thesis, Department of Tourism Management

Advisor: Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

2025, 212 Pages

Due to reasons such as technological advances, increased use of social media, improved transportation facilities, and improvements in working conditions, excessive tourist mobility and its effects, especially in popular destinations, attract the attention of different researchers from different disciplines. The rapid developments in the tourism sector, which is an important source of income for destinations with the added value it creates, have not been kept up with in terms of creating sustainable tourism policies. This situation causes city dwellers to encounter problems such as increased living costs, deterioration in infrastructure and superstructure, traffic, noise pollution, parking problems, and excessive use of recreational areas. It is assumed that as a result of the effects of overtourism, there may be changes in the quality of urban life and life satisfaction of local people in a destination. In line with this assumption, the purpose of the research is to determine the relationship between the concepts of overtourism, quality of urban life and life satisfaction.

Ayvalik is subject to a large influx of tourists, particularly during the summer months; this can lead to various social, physical, and economic problems. As a result of intense tourism, Ayvalik has evolved from a small coastal town into an urban area, and has faced both material and spiritual challenges during this transformation. In this context, the local population of Ayvalik, directly affected by this transformation, constitutes the population of this research. In this context, a survey was conducted between June and September 2024 to 440 people living in Ayvalik. The obtained data were analyzed with statistical programs. Exploratory and confirmatory factor analyzes

were conducted to determine the relationships and sub-dimensions between the variables of the research. Then, analyzes were conducted to determine the statistical differences between the socio-demographic characteristics of the participants, their communication status with tourists and the variables used in the research. After the difference tests, correlation analysis was carried out for the research hypotheses. According to the correlation analysis results; Statistically significant relationships were determined between the perceptions and sub-dimensions of overtourism, quality of urban life and life satisfaction of local people living in Ayvalik. Finally, an attempt was made to determine the effect status between the research variables in line with the purpose of the research. Accordingly, it was determined that the participants' perceptions of overtourism affected the participants' perceptions of quality of urban life and life satisfaction at a statistically significant level. In line with the results of the analysis, suggestions were made for the stakeholders of the tourism sector in Ayvalik.

Keywords: Overtourism, quality of urban life, life satisfaction, Ayvalik.

Osman Kurtşan, Hafize Kurtşan, Hilmi Acar ve Fatma Acar'a...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Varsayımları	8
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Kavramsal Çerçeve	11
2.1.1. Taşıma Kapasitesi Kavramı	12
2.1.1.1. Fiziksel Taşıma Kapasitesi	13
2.1.1.2. Çevresel Taşıma Kapasitesi	14
2.1.1.3. Ekonomik Taşıma Kapasitesi	14
2.1.1.4. Psikolojik Taşıma Kapasitesi	14
2.1.1.5. Sosyal Taşıma Kapasitesi	15
2.1.2. Aşırı Turizm (Overtourism) Kavramı	15
2.1.2.1. Aşırı Turizmin Nedenleri	17
2.1.2.2. Aşırı Turizmin Belirtileri	19

2.1.2.3. Aşırı Turizmin Etkileri	22
2.1.2.3.1 Aşırı Turizmin Çevresel Etkileri	25
2.1.2.3.2. Aşırı Turizmin Ekonomik Etkileri	26
2.1.2.3.3. Aşırı Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri	27
2.1.2.4. Aşırı Turizme Yönelik Politikalar.....	28
2.1.2.4.1. Sürdürülebilirliğe Yönelik Politikalar.....	28
2.1.2.4.2. Mevsimselliğe Yönelik Politikalar.....	30
2.1.2.4.3. Şehir Yaşamının Korunmasına Yönelik Politikalar.....	30
2.1.2.4.4. Arz-Talep Dengesine Yönelik Politikalar	31
2.1.2.4.5. Turistleri Bilgilendirmeye Yönelik Politikalar	32
2.1.2.4.6. Yerel Yönetimler İçin Örnek Uygulamalar.....	34
2.1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi	36
2.1.3.1. Yaşam Kalitesi Kavramı	36
2.1.3.2. Turizm ve Yaşam Kalitesi.....	38
2.1.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı	39
2.1.3.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Göstergeleri	43
2.1.3.5. Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri.....	44
2.1.3.5.1. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ekonomik Çevre Bileşenleri	45
2.1.3.5.2. Kentsel Yaşam Kalitesinin Sosyal Çevre Bileşenleri	46
2.1.3.5.3. Kentsel Yaşam Kalitesinin Fiziksel Çevre Bileşenleri	47
2.1.3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları ve Ölçümü	48
2.1.3.6.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesine Yönelik Çalışmalar.....	48
2.1.3.6.1. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesine Yönelik Çalışmalar	53
2.1.4. Yaşam Memnuniyeti	55
2.1.4.1. Yaşam Memnuniyeti ile İlgili Kavramlar	56
2.1.4.2. Yaşam Memnuniyetine Etki Eden Faktörler.....	59
2.1.4.2.1. Ekonomik Faktörler	60

2.1.4.2.2. Sosyal Faktörler	61
2.1.4.2.3. Çevresel Faktörler	61
2.1.4.2.4. Demografik Faktörler.....	62
2.1.4.2.4.1. Yaşam Memnuniyeti – Yaş Arasındaki İlişki.....	62
2.1.4.2.4.2. Yaşam Memnuniyeti, Cinsiyet, Medeni Durum Arasındaki İlişki.....	63
2.1.4.2.4.3. Yaşam Memnuniyeti – Gelir Durumu Arasındaki İlişki.....	65
2.1.4.2.4.4. Yaşam Memnuniyeti – Dini İnanç Arasındaki İlişki	66
2.1.4.3. Yaşam Memnuniyeti Ölçüm Yöntemleri.....	67
2.1.4.3.1. Oxford Mutluluk Ölçeği (OHQ)	68
2.1.4.3.2. Dünya Mutluluk Raporu (WHR)	68
2.1.4.3.3. Dünya Değerler Anketi (WVS).....	69
2.1.4.3.4. Eurobarometre Araştırmaları (Eurobarometer Surveys).....	70
2.1.4.3.5. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi (OECD Better Life Index).....	71
2.1.4.3.6. Gayri Safi Mutluluk Endeksi (Gross National Happiness).....	71
2.1.4.3.7. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması.....	72
2.1.5. Ayvalık Hakkında Bilgiler	73
2.2. İlgili Araştırmalar.....	75
2.2.1. Aşırı Turizm ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisine Yönelik Araştırmalar... 76	
2.2.2. Aşırı Turizm ve Kentsel Yaşam Kalitesi İlişkisine Yönelik Araştırmalar	77
3. YÖNTEM.....	80
3.1. Araştırma Modeli ve Hipotezler.....	80
3.2. Evren ve Örneklem	87
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	90
3.4. Veri Toplama Süreci	94
3.5. Verilerin Analizi.....	95

4. BULGULAR	97
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	97
4.2. Açıklayıcı Faktör Analizi	99
4.2.1. Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi	101
4.2.2. Aşırı Turizm Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi	103
4.2.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi	107
4.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi	110
4.3.1. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi	112
4.3.2. Aşırı Turizm Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi	115
4.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi	119
4.4. Fark Testleri	123
4.5. Hipotez Testleri	129
4.6. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Etkilerin İncelenmesi	138
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	143
5.1. Sonuçlar	143
5.2. Öneriler	170
5.2.1. Yerel Yönetimler ve Paydaşlara Yönelik Öneriler	170
5.2.2. Ekonomi ve Sosyal Politikalara Yönelik Öneriler	172
5.2.3. Çevresel Politikalar ve Sürdürülebilirlik Önerileri	173
5.2.4. Yerel Halk İçin Öneriler	174
5.2.5. Araştırmacılar İçin Öneriler	175
KAYNAKÇA	177
EKLER	208
EK-1 Anket Formu	208
EK-2 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri	211

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. Aşırı Turizm Riskini Gösteren Değişkenler	20
Çizelge 2: Aşırı Turizmin Etkileri.....	24
Çizelge 3. Belirli Evrenleri Genelleyebilecek Kabul Edilebilir Örneklem Büyüklikleri.....	90
Çizelge 4. Çalışmada Yer Alan Yaşam Memnuniyeti Ölçeği.....	92
Çizelge 5. Çalışmada Yer Alan Aşırı Turizm Ölçeği	92
Çizelge 6. Çalışmada Yer Alan Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği	94
Çizelge 7. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	98
Çizelge 8. Katılımcıların Ayvalık ile İlgili Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	99
Çizelge 9. Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları	102
Çizelge 10. Aşırı Turizm Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları....	104
Çizelge 11. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları	107
Çizelge 12: Referans Uyum İndeksleri ve Aralıkları.....	111
Çizelge 13: Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri	113
Çizelge 14: Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri.....	113
Çizelge 15: Aşırı Turizm Ölçeği Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri.....	116
Çizelge 16: Aşırı Turizm Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri.....	117
Çizelge 17: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri.	120
Çizelge 18: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri	121
Çizelge 19. Medeni Duruma İlişkin T-Testi Sonuçları ve İstatistik Bilgiler	124
Çizelge 20. Ayvalık'ta İkamet Etme Durumuna İlişkin T-Testi Sonuçları ve İstatistik Bilgiler.....	125

Çizelge 21. Katılımcıların Yaş Durumları ve Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları	126
Çizelge 22. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları	128
Çizelge 23. Katılımcıların Gelir Durumu ve Değişkenler Arası ANOVA Sonuçları	128
Çizelge 24. Aşırı Turizm ve Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	130
Çizelge 25. Aşırı Turizm ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	134
Çizelge 26. Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları	136
Çizelge 27. Araştırma Hipotezleri ve Sonuçları	138
Çizelge 28. Aşırı Turizmin, Olumlu Yaşam Memnuniyetine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları	139
Çizelge 29. Aşırı Turizmin, Kentsel Yaşam Memnuniyetine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları	139
Çizelge 30. Aşırı Turizmin, Ekonomik Koşullar Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları	140
Çizelge 31. Aşırı Turizmin, Turizmin Olumlu Çevresel Etkilerine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları.....	140
Çizelge 32. Aşırı Turizmin, Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları	141
Çizelge 33. Aşırı Turizmin, Fiziki Çevre ve Altyapı Koşullarına Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları.....	141
Çizelge 34. Aşırı Turizmin, Turist-Yerel Halk Etkileşimi Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları	142

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1: İnsani Gelişim ve Yaşam Kalitesi.....	37
Şekil 2. Türkiye’de Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2022	63
Şekil 3. Türkiye’de Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2022	64
Şekil 4. Ülkelerin Dünya Mutluluk Raporu’na Göre Sıralaması 2023	69
Şekil 5. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması Genel Mutluluk Düzeyi, 2022.....	73
Şekil:6 Araştırmanın Önerilen Simgesel Modeli	87
Şekil:7 Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli.....	115
Şekil:8 Aşırı Turizm Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli.....	118
Şekil:9 Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli.....	122

KISALTMALAR LİSTESİ

TRAN	: European Parliament's Committee on Transport and Tourism
WTTC	: World Travel & Tourism Council
GSYİH	: Gayri safi yurtiçi hasıla
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: The United Nations Children's Fund
OECD	: The Organization for Economic Cooperation and Development
OHQ	: Oxford Happiness Questionnaire
YEM	: Yapısal Eşitlik Modeli
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin en büyük yıkımlarından biri olan 2. Dünya Savaşı'nda, ülkeler kendilerine avantaj sağlayabilmek için teknolojiye hiç olmadığı kadar önem vermiş, özellikle uçakların ne derece önemli olduğu savaşın seyrinde ortaya çıkmıştır (Avcıkurt, 2015). Savaşın bitmesiyle uçak teknolojisine yapılan yatırımlar, ticari uçuşların yaygınlaşmasını ve günler süren yolculukların saatlere inmesini sağlamıştır. Çalışma şartlarında yapılan iyileştirmeler, ücretli tatil hakkı, boş zamanın artması, kültür ve eğitim düzeyinin yükselmesi gibi gelişmeler dünyada insanların daha fazla turizm hareketliliğine katılmasını tetiklemiştir (Hacıoğlu, Bozkurt ve Şahin, 2016).

Turizmin gelir getirici ve katma değer yaratıcı bir sektör olması ülkelerin bu alana daha fazla yatırım yapmasına sebep olmuş, bu durum turizmin ekonomilerde figüranlıktan baş rol oyunculuğuna yükselmesini sağlamıştır (Gökdeniz ve Erdem, 2015). Küçük bir köy haline gelen dünyada insanoğlunun elinin değmediği çok az yer kalmıştır. Teknolojinin son nimetlerinden olan sosyal medyanın da etkisi ile bilinen destinasyonların dışında kalan gelişmekte olan destinasyonlar bile çok büyük paralar harcamadan sesini duyurabilmekte, yerli yabancı birçok turisti etkileyebilmektedir (Ökmen, 2013). Bu gelişmeler neticesinde turizm pastasından daha büyük dilim almak isteyen destinasyonlar çekiciliklerini çeşitlendirme yoluna gitmekte, ülkeler ise turizmi 12 aya yayarak ve turizmi çeşitlendirerek belirli dönemlerdeki yoğun talebi dengeleme politikası izlemektedir. Dünya turizmindeki rekabet her geçen gün artarken ve odak noktası turizmin yapıcı etkileri iken farklı birtakım sesler turizmin yıkıcı etkilerinin de tartışılması gerektiği noktasında birleşmiştir (Smith ve Richards, 2013).

Turizmin bir bölge için faydaları olduğu kadar olumsuz etkileri de vardır. Her ne kadar geçmiş yıllarda turizmin pozitif ekonomik etkileri başta olmak üzere diğer faydaları nedeniyle hükümetler ve yerel yönetimler eleştirilere kulak tıkasa da sürdürülebilirlik sağlanamadığı sürece, götürülerinin getirilerinden daha fazla olacağı anlaşılmıştır (Koroğlu, Asmadili ve Birkon, 2022). Bu nedenle aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti gibi kavramlar önem kazanmıştır (Koens, Postma ve Papp, 2018). Bir destinasyonu daha fazla turist tercih etmesi ile; yeni tesislerin

açılması, istihdamın artması, bölgeye daha fazla alt ve üst yapı yatırımının gerçekleştirilmesi, devletin vergi gelirlerinin artması, döviz girişi sayesinde cari açığın baskılanması gibi birçok olumlu gelişmeler yaşanabilir (UNWTO, 2018). Ancak aşırı turizm hareketliliği nedeniyle; kira artışları, bölgesel enflasyonun yükselmesi, toplu ulaşımın yetersiz gelmeye başlaması, aşırı kalabalığın insan sağlığı üzerindeki etkileri, betonlaşma, rekreasyon alanlarının yetersiz gelmeye başlaması, artan suç oranları, alkol ve zararlı maddelerin kullanım yaşının düşmesi, ses ve gürültü kirliliği, yerel kültürel kimliğin zarar görmesi vb. daha birçok olumsuz etkiler ortaya çıkabilir ve bu durum yerel halkı maddi ve manevi yönden olumsuz etkileyebilir (Dodds ve Butler, 2019). Barcelona ve Venedik gibi popüler destinasyonlarda yaşayan yerel halkın “tourist go home” pankartları ile turistlere karşı negatif bir tutum sergilemeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Volo, 2020). Tüm bu gelişmeler, araştırmanın probleminin ve amacının belirlenmesinde etkin rol oynamıştır.

Bu araştırmanın konusu, aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Çalışmanın kavramsal çerçeve bölümünde aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları hakkında bilgiler verilmiş, bu kavramlar arasında nasıl bir ilişki olabileceği, aşırı turizmin kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetini nasıl etkileyebileceği, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasında nasıl bir bağlantı olabileceği konularına değinilmiş ve daha önce araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Çalışmanın diğer bölümleri ise yöntem, bulgular, sonuç ve önerilerden oluşmaktadır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Teknolojinin gelişmesi, refahın artması, küreselleşme gibi sebeplerle artan turist hareketlerinin yarattığı negatif etkilerden biri de aşırı turizm konusudur (Khomsı, Fernandez-Aubin ve Rabier, 2020). Yapılan literatür incelemesinde aşırı turizm hareketlerinin yaşandığı destinasyonlarda yerel halkın turizme olan bakış açısının olumsuz yönde olduğu (Namberger vd., 2019) ve bölgeye gelen ziyaretçilere karşı düşmanca tutumlar sergileme eğiliminde oldukları görülmüştür (Mohankumar, 2018). Özellikle İspanya'nın Barcelona kentinde “tourist go home” pankartları ile yapılan gösteriler, İtalya'nın Venedik kentinde turist sayısına yönelik kısıtlamalar ve “giriş

ücreti” tartışmalarının yaşanması, Bhutan Krallığı’nın yerel halkı “mutsuz” yaptığı gerekçesi ile turizm sektörüne yönelik büyük kısıtlamalar getirmesi verilebilecek örneklerden sadece birkaçıdır (Genç, 2020). Çevresel, ekonomik ve sosyo kültürel faktörleri ile çok boyutlu bir yapısı olan aşırı turizm kavramının nüfusu artırma ve bölgesel kaynaklar üzerinde tahrip edici bir etkiye sahip olma gibi özelliklerinin yanında kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetini de etkileyebileceğinden bahsedilebilir (Demirci, Yılmaz ve Oğuz, 2020).

Son yıllarda artan turist hareketlerinin bir sonucu olarak fiziksel, doğal, yapay, sosyal ve ekonomik çevre faktörlerinin zarar görmeye başlaması, turist ağırlayan kentlerde yaşayan yerel halkta, turistlere karşı negatif görüşlerin hâkim olmasına zemin hazırlamıştır (Croes, Rivera ve Semrad, 2017). Hâkim olmaya başlayan bu negatif görüş sayesinde literatüre “turizm fobisi”, “turizm karşıtlığı” gibi kavramlar eklenmiştir. Aşırı turizm kavramı ise genel olarak turizmin olumsuz özelliklerini içeren bir çatı kavram olarak araştırmacılar tarafından tartışılmaktadır (Özgürel ve Yılmaz, 2021). Turizm destinasyonlarındaki aşırı insan yoğunluğu ve/veya belirli çekim merkezlerindeki taşıma kapasitesinin aşılması gibi gelişmeler; kira artışları, bölgesel enflasyon, ulaşım ve alt yapıda aksamalar, çevre ve gürültü kirliliği, kentlerin kimliğini kaybetmeye başlaması ve turistlere karşı negatif tutum oluşması gibi sorunların ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bu durumun ise kentlerdeki yaşam kalitesi üzerinde birtakım etkileri olmuştur (Volo, 2020).

Kentsel yaşam kalitesinin 5 önemli bileşeni vardır. Bunlar sosyal çevre, teknolojik çevre, politik çevre, fiziksel çevre ve ekonomik çevredir. Kentsel yaşam kalitesi kavramı yöre halkının tatmin düzeylerini belirlemede kullanılan önemli bir kavramdır. Trafik, gürültü, park sorunu, istihdam gibi kavramlar yöre halkının yaşam kalitesini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Keleş, 2021). Turizmin yoğun olduğu destinasyonlarda yöre halkının yaşam kalitesinde önemli değişiklikler olabilir. Genel refah seviyesi, toplumsal huzur, yaşam memnuniyeti gibi kavramlarla ilgili olan yaşam kalitesi kavramının turizmin olumlu ve olumsuz etkileri neticesinde değişebileceğinden bahsedilebilir (Yumuk ve Altıntaş, 2019).

Yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti kavramları yakın bir ilişki içerisinde. Bireylerin yaşamlarından memnun olup olmadıkları, ne kadar tatmin oldukları, duygusal tepkileri, eğilimleri, iş hayatında ve sosyal hayatındaki ilişkilerinden memnuniyet durumları yaşam kalitesinin unsurları arasındadır (Abbate, Giambalvo ve

Milito, 2001). Kişiler eğer bireysel olarak yaşam kalitelerini etkileyen tüm unsurları değerlendirdiğinde olumlu bir sonuca ulaşıyorlarsa bu yaşamlarından memnun olduklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Güler ve Emeç, 2006).

Açıklamalardan da görüldüğü gibi yaşam kalitesi kavramında toplumsallıktan öte bireysel memnuniyet ön plandadır (Diener, 2000). Bir toplumun yaşam kalitesinin artırılması için öncelikle bireyin mutluluğu öne çıkmaktadır. Eğer birey kendi ekonomik, fiziksel, sağlıksal, psikolojik ve sosyal durumundan memnunsay yaşamının kaliteli olduğundan bahsedilebilir (Veenhoven, 2009). Toplumdaki bireylerin çoğunluğunun yaşam memnuniyeti yüksekse toplumun yaşam kalitesi standartlarının yüksek olduğundan söz edilebilir (Cummins, 1997). Böylece toplumun yer aldığı çevrenin yaşam kalitesi standartları belirlenebilir ve diğer çevrelerle karşılaştırılarak her bir çevrede yer alan toplumların yaşam kalitesi belirli standartlara yükseltilmesi için çaba sarf edilebilir (Bilgili, 2017a).

Günlük hayatın rutinlerinden sıyrılmak için güzel bir fırsat sunan turizm endüstrisi farklı yerler görmek, yeni kültürler ve yeni insanlar tanımaya zemin hazırlamaktadır (Nawijn ve Peeters, 2010). Turizm, insanların boş zamanlarını değerlendirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetler ve olaylar bütünü olarak tanımlanabilir (Hazar, 2014, s. 22). Dinlenme ihtiyacını gidermek isteyen bireyler, boş zamanlarını etkin bir şekilde kullanmak isteyebilir. İnsanların boş zamanlarında yapacakları etkinlikler hem fiziki hem de zihinsel sağlıklarını etkilemekte ve mutluluk seviyelerini artırmaktadır (Toskay, 1983). Mutluluk ve boş zaman etkinlikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla Almanya’da gerçekleştirilen bir araştırmada tatile çıkmamanın mutluluğu en fazla artıran boş zaman aktivitesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Nawijn ve Veenhoven, 2011). Boş zamanın literatürde yaşam memnuniyeti ile eş anlamlı olarak kullanılan mutluluk üzerinde olumlu bir etkisi vardır (Lin, Huang, Yang ve Chiang, 2014). Mutluluk ile turizm ilişkisi araştırmacılar için daima ilgi çekici olmuş, yapılan çalışmalarda genel olarak turizm aktivitelerinin insanları mutlu ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Güdü Demirbolat ve Avcıkurt, 2015). Turizm ve mutluluk arasında sıkı bir bağ olmasına karşın yerel halk ve turistlerin gittikleri destinasyonlarda aşırı turizm olduğunu algılamaları yerel halkın kentsel yaşam kalitesini azaltmakta (Hristov, Hristić ve Stefanović, 2021), turistlerin ise seyahat deneyimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Krajickova, Hampl ve

Lancosova, 2022). Bir bölgede kentsel yaşam kalitesinin düşüklüğü ise kişilerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen önemli unsurlardandır (Stanca, 2015, s. 85).

Bir bölgede aşırı turizme zemin hazırlayıcı birtakım gelişmeler vardır. Avrupa Parlamentosu Ulaştırma ve Turizm Komitesi çalışmasına göre Avrupa'da aşırı turizm sorunuyla uğraşan 66 destinasyonun 63'ü havalimanına ve/veya işlek bir kruvaziyer limanına yakın ve/veya bir dünya miras alanına sahip konumundadır (Peeters vd., 2018). Ayvalık, Koca Seyit Havalimanı'na 41,2 km mesafededir. Ayrıca bölgede Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından Kruvaziyer limanının temelleri atılmıştır. Bunların yanında Ayvalık 2017 yılında Endüstriyel Peyzaj alanında Dünya Mirası Geçici listesine girmiştir ve kalıcı olmak için çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca bölgeye özellikle yaz aylarında nüfusunun birkaç katı turist gelmesi, Ayvalık'ın sevimli bir sahil kasabasından bir şehre evrilmesi, bölgenin ekonomisinin git gide daha fazla turizme bağımlı olması, yaz aylarında yaşanan trafik sorunu, tarımsal alanların verimli toprakların artan nüfusla betonlaştırılması, doğal tarihi kültürel çekiciliklerin zarar görmesi vb. daha birçok sebep Ayvalık'ın araştırma evreni olarak seçilmesinin nedenleri arasındadır.

Ayvalık'ta artan turizm faaliyetleri ve özellikle belirli dönemlerdeki aşırı turist yoğunluğu nedeniyle, yerel halkın yaşam kalitesinde birtakım değişiklikler olabileceğinden bahsedilebilir. Bölgede özellikle ikincil konutlarda kalan insanların çok olması ve çevre bölgelerden gelen günübirlikçiler taşıma kapasitesi sorunlarını gündeme getirmektedir. Kışın 70 bin civarındaki nüfusun yaz aylarında 500 bin civarına yükselmesi, elektrik, su, kanalizasyon gibi alt yapı sorunlarıyla beraber, pahalılık, güvenlik, trafik gibi sorunlara da yol açmaktadır (Gökdeniz, 2020, s. 103). Bir bölgede aşırı turizm nedeniyle yaşanan taşıma kapasitesi sorunları ise kentsel yaşam kalitesini ve memnuniyetini azaltan en büyük etmenlerden birisidir (Demirci vd., s. 212). Kentsel yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesi, kişilerin yaşamlarından duydukları tatmin ve memnuniyetlerini de etkilemekte, mutlu veya mutsuz olmaları gibi subjektif değerlendirmelerde bulunmalarına neden olmaktadır (Ekici ve Çelik, 2022, s. 25).

Tüm bu bilgiler ışığında, turizmin getirdiği ekonomik fırsatlar ve sosyal hareketlilik, yerel halk açısından yalnızca avantajlar değil, aynı zamanda ciddi sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Özellikle aşırı turizm olgusunun belirli

dönemlerde ve bölgelerde yoğun biçimde hissedildiği destinasyonlarda, kentsel yaşam kalitesi ve bireylerin yaşam memnuniyetinde gözle görülür değişimlerin yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu noktadan hareketle, Ayvalık örneğinde olduğu gibi turizm potansiyeli yüksek, ancak taşıma kapasitesi sınırlı olan bölgelerde, aşırı turizm nedeniyle yerel halkın kentsel yaşam kalitesi algısı ile yaşam memnuniyeti düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın birincil amacı aşırı turizm nedeniyle ortaya çıkan ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerin yöre halkı tarafından algılanma düzeyinin belirlenmesi, bu etkilerin yöre halkının kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti ile ilişkisinin tespit edilmesidir. Bunun yanı sıra, araştırma amacına yönelik, aşırı turizmin etkilerine bağlı olarak yerel halkın yaşam kalitesinde meydana gelebilecek değişiklikler ile yasadıkları yerden memnun olma düzeyleri de incelenmiştir. Son olarak, aşırı turizm kaynaklı etkilerin yaşam kalitesi ve yaşanan yerden memnun olma durumlarına bakılarak bu durumların yaşam memnuniyetine ne düzeyde bir etkiye sahip olduğunun ele alınması da araştırmanın bir diğer amacıdır. Çalışmanın temel hedefleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir:

1. Aşırı Turizmin Etkilerini Belirleme: Araştırma, aşırı turizmin kentsel yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini analiz etmeyi ve bu etkinin yaşam memnuniyetine nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, aşırı turizm kavramının çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla yerel halk üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri detaylı olarak değerlendirilecektir.

2. Kentsel Yaşam Kalitesinin Rolünü Anlamak: Kentsel yaşam kalitesi, bireylerin yaşadıkları çevreyi nasıl algıladıkları ve bu çevreden ne derece memnun olduklarıyla ilişkilidir (Costanza vd., 2007). Araştırma, kentsel yaşam kalitesinin alt boyutlarını inceleyerek, bu boyutların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir

3. Yaşam Memnuniyetine Yönelik Algıları Keşfetmek: Yaşam memnuniyeti, bireylerin genel yaşam kalitelerini değerlendirme biçimlerini ifade eder (Diener, 2000; Sirgy vd., 2006). Araştırma, aşırı turizmin ve kentsel yaşam kalitesinin yaşam

memnuniyeti üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini analiz ederek, bu üç kavram arasındaki ilişkiyi kavramsal ve ampirik olarak açıklamayı hedeflemektedir.

4. Ayvalık Örneğinde Yerel Dinamikleri İncelemek: Araştırma, Ayvalık ilçesini örnek alarak, aşırı turizmin yerel bir bağlamda kentsel yaşam kalitesini ve yaşam memnuniyetini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, Ayvalık'ın kendine özgü turistik, kültürel ve çevresel özellikleri dikkate alınmıştır.

5. Teorik ve Pratik Katkıları Sunmak: Araştırma, turizm, kentsel çalışmalar ve yaşam memnuniyeti literatürüne teorik katkıları sunmayı hedeflerken, aynı zamanda yerel yönetimler, turizm sektörü ve politika yapıcılar için pratik öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma doğrultusunda aşırı turizmin etkileri, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin araştırılmasının hem ilgili literatüre hem de gelecekte uygulanabilecek politikalara önemli katkıları sunması beklenmektedir. Aşırı turizm, artan turist yoğunluğu nedeniyle özellikle popüler turizm destinasyonlarında yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkileyen bir sorun olarak dikkat çekmektedir (Goodwin, 2017). Bu bağlamda, Ayvalık gibi tarihi ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan ve git gide artan popüleritesi sayesinde yılın belirli dönemlerinde ziyaretçi yoğunluğu ile baş etmeye çalışan bir destinasyon üzerinde yapılan bu araştırma, aşırı turizmin yerel halk üzerindeki etkilerini inceleyerek sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesine ışık tutacaktır.

Bu araştırma, aşırı turizm nedeniyle kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti üzerindeki olası etkileri bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, üç önemli kavram arasındaki dinamik ilişkileri değerlendirmektedir. Literatürde aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti üzerine ayrı ayrı birçok çalışma bulunmasına rağmen, bu üç kavramı birlikte ele alan araştırmalar sınırlıdır. Bu bağlamda, çalışma, literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamakta ve özellikle küçük ölçekli turizm destinasyonlarının karşılaştığı zorlukları anlamak için yeni bir perspektif sunmaktadır.

Araştırmanın bulguları, yerel yönetimlerin ve politika yapıcılarının aşırı turizmin olumsuz etkilerini azaltarak, yerel halkın yaşam kalitesini ve memnuniyetini artıracak stratejiler geliştirmelerine rehberlik edebilir. Özellikle, Ayvalık gibi popüler destinasyonlarda sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi ve aşırı turizmin olumsuz etkilerinin minimize edilmesi için somut veriler sağlayacaktır. Dolayısıyla, bu araştırma hem yerel yönetimler hem de turizm sektörü için pratik çözümler sunma potansiyeline sahiptir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma, aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri incelemek için birtakım varsayımlar üzerine inşa edilmiştir. Bu varsayımlar, araştırmanın temel dayanaklarını oluşturmakta ve elde edilen bulguların geçerliliğini artırmayı amaçlamaktadır. Aşağıda, araştırmada kabul edilen varsayımlar detaylı olarak belirtilmiştir:

1. Ayvalık'ta Aşırı Turizm Olduğu Varsayımı: Araştırma, Balıkesir'in Ayvalık ilçesinde aşırı turizm hareketliliği olduğu varsayımına dayanmaktadır. Sahip olduğu doğal ve kültürel çekicilikleriyle Ayvalık, özellikle yaz aylarında yerli ve yabancı olmak üzere birçok turiste ev sahipliği yapmaktadır. Ayvalık'ta yüksek turist yoğunluğuna bağlı olarak gerçekleşen problemlerden dolayı, bu bölgede aşırı turizm hareketliliği yaşandığından bahsedilebilir.
2. Aşırı Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri Varsayımı: Araştırma, aşırı turizmin yerel halkın kentsel yaşam kalitesi ve memnuniyeti üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri olduğu varsayımına dayanmaktadır. Aşırı turist yoğunluğunun çevresel, ekonomik, sosyal ve psikolojik birtakım etkiler yaratarak yerel halkın yaşam koşullarını etkilediği birçok çalışmada ortaya konmuştur (Goodwin, 2017; Koens vd., 2018). Bu bağlamda, Ayvalık örneğinde de benzer etkilerin görülmesi beklenmektedir.
3. Araştırma Örnekleminin Temsiliyet Gücü Varsayımı: Araştırma, Ayvalık ilçesinde yaşayan bireylerden elde edilen verilerin, toplam nüfusun özelliklerini temsil ettiği varsayımına dayanmaktadır. Örneklem seçiminin, araştırma sonuçlarının genellenebilirliği için yeterli olduğu kabul edilmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla tasarlanmış olmakla birlikte, aşağıda belirtilen birtakım sınırlılıklara sahiptir. Bu sınırlılıklar, araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini ve kapsamını etkileyebilecek unsurları ortaya koymaktadır:

1. Coğrafi Sınırlılık: Araştırma, yalnızca Ayvalık ilçesi ile sınırlıdır. Araştırma bulguları, Ayvalık'ın kendine özgü turistik yapısı ve demografik özelliklerinden etkilenmiş olabilir. Bu nedenle, sonuçların farklı coğrafi bölgelerde veya ülkelerde geçerli olup olmadığı konusunda kesin bir genelleme yapılmamaktadır.
2. Zaman Sınırlılığı: Araştırma verileri 2024 yılı Haziran-Eylül ayları içerisinde toplanmıştır. Özellikle turizm sezonunun etkili olduğu zaman diliminde yapılan veri toplama süreci, mevsimsel unsurların (ziyaretçi yoğunluğu, iklim vb.) sonuçlara yansımaya neden olabilmektedir (Koens vd., 2018). Daha uzun süreli veya farklı zamanlarda yapılacak araştırmalar, bulguların daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesini sağlayabilir.
3. Örneklem Sınırlılığı: Araştırmanın örneklemini Ayvalık ilçesinde yaşayan kişilerden oluşmaktadır. Bu örneklem, genel nüfusu temsil etmekle birlikte, belirli grupların (örneğin, turistler veya mevsimsel çalışanlar) görüşlerini kapsamamaktadır. Bu durum, araştırmada bazı yönleri eksik bırakmasına neden olabilir.
4. Kavramların Ölçümü ile İlgili Sınırlılıklar: Araştırmada kullanılan ölçekler, aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti gibi kavramları ölçmek için uygun görülmüş olsa da her ölçeğin belirli sınırlılıkları bulunmaktadır. Özellikle katılımcıların öznel değerlendirmelerine dayalı veriler, kişisel algı ve tutum farklılıklarından etkilenebilir.
5. Nedensellik Sınırlılığı: Araştırma tasarımı korelasyonel bir yapıya sahip olduğu için, değişkenler arasındaki ilişkiler nedensellik değil, yalnızca ilişki düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle, sonuçlar aşırı turizmin doğrudan kentsel yaşam kalitesini veya yaşam memnuniyetini etkilediğini kanıtlanamamaktadır.

6. Kovaryans ve Faktör Modellerine İlişkin Sınırlamalar: Araştırmada doğrulayıcı faktör analizi ve yapısal modeller kullanılmış olsa da bu analizlerin geçerliliği modelin belirli varsayımlarına dayanmaktadır. Özellikle, kovaryans ilişkilerinin yorumlanması, modelin istatistiksel uygunluğu ile sınırlıdır (Tabachnick ve Fidell, 2013).
7. Kaynak Sınırlılığı: Araştırmada yer alan teorik bilgiler araştırmacının ulaşabildiği kaynaklar ile sınırlıdır. Bu nedenle araştırma yararlanılan kaynaklar bakımından da sınırlılıklara sahiptir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle taşıma kapasitesi konusuna değinilecektir. Araştırmanın temel kavramları olan aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları irdelenecek ve araştırmanın gerçekleştiği Balıkesir'in Ayvalık ilçesi hakkında bilgiler verilecektir. Son olarak ise literatürde yer alan ilgili çalışmalara yer verilecektir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Aşırı turizmin söz konusu olduğu yerlerde şehrin belirli çekim merkezlerindeki yoğunluklar göze çarpmaktadır. Şehrin bu yoğunlukları ne derece kaldırabileceği ve bu yoğunluğun hangi aşamada “aşırı” olarak değerlendirilebileceği konusu ise taşıma kapasitesi hesaplamaları ile açıklanabilmektedir (European Parliament, 2018).

Kentsel yaşam kalitesini belirleyen etmenler söz konusu olduğunda da “yoğunluk” faktörü ön plana çıkmaktadır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu şehirlerde kentsel yaşam kalitesinin yüksek olmadığından söz edilebilir (Bubolz vd., 1980). Bir bölgenin nüfus açısından yoğun olup olmadığını belirlemede yararlanılan kavramlardan bir tanesi yine taşıma kapasitesi kavramıdır.

İnsanların yaşadıkları yerlerden duyduğu memnuniyet yaşam kalitesini belirleyen etmenlerdendir. Yaşamın sürdürüldüğü ev, semt veya şehirde imkanların yeterli olması kişinin yaşam memnuniyetini belirleyen faktörlerdendir. Kısacası insanların yaşamlarından memnun olabilmeleri için öncelikle yaşadıkları yerden memnun olmaları gerekmektedir (Keleş, 2012). Yaşadıkları yerlerde nüfus yoğunluğundan veya aşırı turist hareketliliğinden dolayı “devamlı veya dönemsel” bazı imkanlardan yararlanamamaları kişileri zamanla mutsuzluğa itebilir. Nitekim dizilerde filmlerde, kitaplarda hatta araştırmalarda bahsedilen büyük şehirlerdeki insanların yalnızlığı/mutsuzluğu durumu da bu görüşü desteklemektedir (Evans ve Huxley, 2002). Bu doğrultuda yaşam memnuniyeti çalışmalarında da taşıma kapasitesi

konusunun önemi göze çarpmaktadır. Tüm bu sebeplerle araştırmanın literatür bölümüne, araştırmanın kavramları için temel teşkil eden taşıma kapasitesi kavramı ile başlanacaktır. Taşıma kapasitesi kavramının iyice özümsemesi sorunun çıkış noktasına ulaşmada ve sorunun ortadan kaldırılmasında araştırmacılar ve yerel yönetimler için faydalı olabilir.

2.1.1. Taşıma Kapasitesi Kavramı

Dünya nüfusunun %50'si şehirlerde yaşamaktadır ve küresel GSYİH'nın %60'ından fazlası şehirlerde üretilmektedir. Dünya Turizm Örgütü, 2030 yılında kent nüfusunun dünya nüfusunun üçte ikisini oluşturacağını ve gelişmekte olan ülkelerinin nüfuslarının iki katına çıkarak insanların yaşadıkları alanların da üçe katlanacağını öngörmektedir (UNWTO, 2019). Şehirlere artan talep turizm hareketlerinin de artmasına sebep olmuş ve bölge sakinleri açısından olumsuz durumların yaşanmasına zemin hazırlamıştır (Namberger vd., 2019). Yaşanan bu gelişmeler kentlerin taşıma kapasitesine yönelik tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Taşıma kapasitesi; kentte yaşayan sakinlerin ve gelen misafirlerin deneyimlerinde olağanüstü bir değişim olmadan, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel çevre tahrip edilmeden bir kentin kaldırabileceği en fazla insan sayısıdır. Turizm özellikle sanayi gibi birçok faaliyetlerden çevre için daha az zararlı olsa da doğrudan ya da dolaylı olarak hava, su, toprak kirliliğine neden olur ve mevsimsel özelliğinden dolayı altyapı sistemlerine ciddi bir yük getirebilir (Klaric vd., 1999). Taşıma kapasitesi ilgili yapılan çalışmalar ve yaklaşımlar daha çok turist sayısına odaklansa da turist bölgede geçirdiği süre, konumu, hangi amaçla seyahat ettiği ve ziyaretçi davranışları gibi konular çok daha önem arz etmektedir. Bu durum için önerilen farklı bir model olan "Limits of Acceptable Change Model (LAC)" modelinin amacı ise; bir faaliyetin varış noktası üzerindeki olası etkisini değerlendirmek, tolere edilecek değişimin derecesini önceden kabul etmek; endüstriyi düzenli ve sistematik olarak izlemek ve kalite standartlarının aşılması durumunda hangi eylemlerin gerçekleştirileceğine karar vermektir (Muler, Coromina ve Gali, 2018).

Taşıma kapasitesi kavramını sadece "kalabalık" kavramı ile tanımlamak yeterli bir tanım değildir. Taşıma kapasitesinin aşılması, bir durumun sürdürülemez noktaya

geldiği bir eşiktir. Bir yoğunluğun “kalabalık” olarak nitelendirilmesi kişisel tercihlere bağlıdır ve belirli bir kalabalık düzeyi için farklı değerlendirmeler mümkündür. Bu nedenle sürdürülebilirlik sabit bir eşığe bağlanamamaktadır (Neuts ve Nijkamp, 2012). Kalabalık algısının bireyden bireye farklılık gösterebileceği durumu ve bu algının kişinin anlık ruh halinden, stres ve yorgunluk seviyesinden, özel hayatından, çevreden vb. durumlardan etkilenebilmesi, taşıma kapasitesinin aşılmasının, bir yerin kalabalık olması şeklinde tanımlanamayacağını ortaya koymaktadır (Mahudin, Cox ve Griffiths, 2012). Bilişsel kalabalık algısı, kişinin bulunduğu yeri terk etmek istemesi için gerekli, ancak yeterli bir koşul değildir (Neuts ve Nijkamp, 2012). Bu nedenle kalabalık algısının aşırı bir turizm hareketliliği olarak algılandığı ve kişilerin bir yeri terk etmesini tetikleyebilecek bir tutum olduğu düşünülebilir. Shelby ve Heberlein (1986) yaptıkları çalışmada taşıma kapasitesini belirlemek için kalabalık algısını kullanmışlardır. Kuralları şöyledir: "Ziyaretçilerin üçte ikisinden fazlası kalabalık olduklarını söylüyorsa, kapasitenin aşılmış olması muhtemeldir. Üçte birinden azı aşırı kalabalığı algılsa, alan muhtemelen yük kapasitesinin altındadır" (Shelby ve Heberlein, 1986; Muler, Coromina ve Gali, 2018).

Turizm sektörü söz konusu olduğunda taşıma kapasitenin tanımı şu şekilde yapılabilir; bir destinasyona gelen ziyaretçilerin tatil deneyimlerinden memnun kalmamaları veya tatmin olmamalarına yol açacak etmenler yaşanmadan, yerel halkın ise gelen turistlere olan hoşgörü düzeyi aşılmadan, ağırlanabilecek en fazla ziyaretçi sayısıdır (Doğan, 2013). Turizm taşıma kapasitesi kendi içerisinde beş kategoriye ayrılır. Bunlar; fiziksel, çevresel, sosyal, ekonomik ve psikolojik taşıma kapasiteleridir (Çavuş, 2002).

2.1.1.1. Fiziksel Taşıma Kapasitesi

Fiziksel taşıma kapasitesi; doğal kaynaklar haricinde insan eliyle yapılmış olan alt ve üst yapı, tarihi alanlar, rekreasyonel ve turistik tesisler vb. yerlerde telafi edilemez bir bozulma olmadan bir turistik destinasyonun karşılayabileceği en üst ziyaretçi sayısıdır (Watson ve Kopachevsky, 1996). Aynı zamanda bir destinasyonda aynı anda bulunabilecek insan, araba, kafe, restoran, hastane, konaklama işletmesi, okul vb. unsurların en üst limitinin belirlenmesini de sağlamaktadır (Acar, 2017).

2.1.1.2. Çevresel Taşıma Kapasitesi

Çevresel taşıma kapasitesi kavramı fiziksel taşıma kapasitesi kapsamında da değerlendirilmektedir fakat fiziksel taşıma kapasitesi kavramının çok boyutlu olması (doğal ve doğal olmayan unsurların tümü), çevresel taşıma kapasitesinin ayrıca değerlendirilmesini gerektirmektedir (Çavuş, 2002). Turistik bölgelerin sahip olduğu doğal çekicilikler (mağaralar, peri bacaları, flora, fauna, travertenler, dağlar, su kaynakları, vb.) ile insan eliyle gerçekleşmiş olan çekicilikleri (anıt mezarlar, antik şehirler, höyükler, vb.) içeren bir kavram olan çevresel taşıma kapasitesi kısaca “çevresel değerlerin kalitesinde ve ziyaretçilerin deneyimlerinde negatif bir değişim gerçekleşmeden bir bölgenin en üst kullanım düzeyi” şeklinde tanımlanabilir (Tokmak, 2008).

2.1.1.3. Ekonomik Taşıma Kapasitesi

Bir turistik destinasyona belirli bir zaman diliminde çok sayıda ziyaretçi gelmesi, arz talep dengesizliğinden dolayı fiyat artışlarına neden olabilir. Bu durum turizmin ekonomik yönüne fayda-maliyet ekseninde bakılmasına sebep olacaktır (Avcıkurt, 2015). İşletmeler, yerel yönetimler, yerel halk ve turistler açısından turizmin ekonomik etkileri farklı şekillerde değerlendirilebilir. Turizmin aktif olarak gerçekleştiği dönemlerde bir restoranın tamamen dolu olması işletme sahibini memnun ederken, artan kira fiyatları ve bölgesel enflasyon yerel halkın turizme ve turistlere olan bakış açısını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle ekonomik taşıma kapasitesi ekonominin turizme bağımlılık derecesi ile ilgilidir ve turizmin bölgeye yararları ve maliyetleri arasındaki denge şeklinde tanımlanabilir (Avcı, 2007).

2.1.1.4. Psikolojik Taşıma Kapasitesi

Turistlerin gittikleri turistik destinasyonda beklentilerinin ne derece karşılandığı, tatillerinden ne derece tatmin oldukları ve karşılaştıkları negatif olayların ne zaman memnuniyetsizlik yaşatmaya başladığı psikolojik taşıma kapasitesinin konusudur (Holden, 2008). Bir turizm destinasyonundaki birim kareye düşen insan sayısının artması, negatif anlamda bir kalabalık algısı yaratmaya başladığında ve bu durum turistlerin tatil deneyiminden aldıkları hazzı azalttığında o bölgede psikolojik

taşıma kapasitesinin aşıldığından bahsedilebilir (Soylu, 2013). Psikolojik taşıma kapasitesi kısaca; turistlerin tatil yapacakları destinasyon ile ilgili beklentileri ile tatil deneyimlerinin bu beklentiyi karşılayamaması sonucunda alternatif destinasyonları değerlendirme eğilimidir (Avcı, 2007).

2.1.1.5. Sosyal Taşıma Kapasitesi

Sosyal taşıma kapasitesi, yerel halkın turistlere yönelik hoşgörü düzeyi aşılmadan ve turistlerin tatil deneyimlerinde olumsuz bir etki olmadan bir bölgenin kaldırabileceği maksimum insan sayısıdır (Avcıkurt, 2015). Öznesi insan olan turizm sektöründe yerel halkın ve turistlerin günlük yaşamda birbirilerini sosyal açıdan etkilemesi kaçınılmazdır. Bu etkileşimin yerel halkın sosyal yaşantısına zarar vermesi, turistlerin ise tatil deneyimlerinden elde ettikleri hazzı azaltması sosyal taşıma kapasitesinin aşıldığını göstermektedir (Tokmak, 2008). Bir bölgede taşıma kapasitesinin aşılması o bölgede aşırı turizmin varlığına bir işarettir (UNWTO, 2018).

2.1.2. Aşırı Turizm (Overtourism) Kavramı

Aşırı turizm kavramı literatürdeki yeni kavramlardan birisi olmasına rağmen etkileri uzun dönemdir hissedilmekte ve tartışılmakta olan bir kavramdır (Butler ve Dodds, 2022). Aşırı turizm kavramının ilk kez medya şirketi Skift tarafından 2016 yılında yaratıldığı düşünülmektedir ve o dönemden beri turizmin algılanan olumsuz etkilerini belirtmek için kullanılmaktadır (Baumann, 2021). Turizme güç veren dinamikler etkili bir şekilde yönetilemediğinde popüler destinasyonlar için turizm, potansiyel bir tehlike haline gelmektedir. Bazı ülkeler turizmin yol açabileceği sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik etkilerle baş edebilecek sürdürülebilir politikalar oluşturamadıkları için bu durum hem turistler hem de yerel halk için yıpratıcı bir etki yaratmaktadır (Skift, 2016).

Literatür incelendiğinde aşırı turizm kavramı için tanımların oldukça benzer olduğu görülmüştür. Aşırı turizm isimlendirmesi zaten sorunu da belli etmektedir (aşırı turizm=turizmin aşırı bir şekilde gerçekleşmesi). Dünya Turizm Örgütü'ne göre aşırı turizm; “yerel halkın algılanan yaşam kalitesini ve/veya ziyaretçilerin kalite

deneyimlerini olumsuz yönde aşırı derecede etkileyen turizmin, bir destinasyon veya onun bölümleri üzerindeki etkisi” olarak belirtilmiştir (UNWTO, 2018). Avrupa Parlamentosu’na göre aşırı turizm; “belirli bir zamanda ve belirli bir yerde turizm etkisinin, fiziksel, çevresel, sosyal, ekonomik, psikolojik ve/veya politik taşıma kapasite eşiğini aştığı durum” şeklinde tanımlanabilir (European Parliament, 2018). Bir başka tanıma göre ise aşırı turizm; yerel halkın ve turistlerin çok fazla ziyaretçi olduğunu ve bölgedeki yaşam kalitesinin azalmaya başladığını hissetmesi şeklinde tanımlanmıştır (Goodwin, 2017).

Aşırı turizm kavramından her ne kadar 2016 yılından itibaren bahsedilmeye başlanmışsa da içeriği açısından uzun dönemdir “yumuşak turizm” ve “sürdürülebilir turizm” kavramları üzerinden ele alınmıştır. Aşırı turizm çalışmaları farklı ülkelerde farklı araştırmacılar tarafından farklı bakış açıları ile yeşil turizm, ekoturizm, sorumlu turizm, ilerici veya kaliteli turizm kavramları kapsamında da gerçekleştirilmiştir. (Namberger vd., 2019).

Aşırı turizm ile ilgili yapılan çalışmalarda öne çıkan en önemli konulardan biri de taşıma kapasitesi konusudur. Bir bölgede turizm hareketlerinin yerel halk ve ziyaretçiler tarafından “aşırı” bulunması ve kalabalık algısının rahatsızlık boyutuna ulaşması, o bölgede taşıma kapasitesinin aşıldığının göstergelerinden biridir (Muler, Coromina ve Galí, 2018).

Aşırı turizm kavramı çok boyutlu bir kavramdır. Bu nedenle aşırı turizmin ne olduğu noktasındaki soru işaretlerini gidermeden önce “ne olmadığı” ile ilgili bilgiler vermek yararlı olacaktır. Nitekim Koens ve arkadaşları (2018) çalışmasında aşırı turizmin ne olmadığını şu şekilde belirtmiştir;

- Aşırı turizm yeni bir kavram değildir; kavram her ne kadar yeni olsa da yarattığı sorunlar uzun dönemdir tartışılmaktadır.
- Aşırı turizm ve kitle turizmi aynı şey değildir; turizm olayına katılan kişi sayısı artsa da bu aşırı turizmin başlıca sebebi değildir çünkü birçok destinasyon bu sayılarla başa çıkabilmektedir. Asıl sorun çevresel etkiler, algılanan kalabalık hissini verdiği rahatsızlık ve insanların günlük yaşamlarındaki ihlallerdir. Özellikle yeni gelişen turistik destinasyonlardaki turist yoğunluğundaki küçük bir artış bile büyük olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

- Aşırı turizmin etkileri şehrin tamamı ile ilgili değildir; genellikle şehrin yoğun bölgelerinde, belirli zaman dilimlerinde ve belirli olaylara (festival, etkinlik vb.) bağlı olarak gözlemlenmektedir. Alanı sınırlı olmasına rağmen yerel halkı olumsuz etkileyebilmektedir ve objektif olarak ölçümü gerçekleştirilememektedir. Çünkü algılar insandan insana değişir.
- Aşırı turizm sadece turizme özgü bir sorun değildir; aşırı turizm bir destinasyonun kaynaklarının, alt ve üstyapısının veya bunların hepsinin belirli bir kısmının aşırı kullanımı ile ilgilidir. Ayrıca küresel çapta ekonomik ve politik krizler, emlak spekülasyonları, sosyal medya kullanımının artması gibi toplumsal eğilimler ve olaylardan da etkilenmektedir.
- Teknoloji ve akıllı çözümler tek başına aşırı turizmi bitiremeyecektir; aşırı turizm özü gereği sosyal bir problemdir, teknoloji tek başına bir çözüm yolu olamayabileceği gibi yeni teknolojiler ve sosyal medya platformları (airbnb, uber, instagram vb.) aşırı turizmi tetikleyebilir.
- Her destinasyona uygun bir “aşırı turizm panzehri” yoktur; aşırı turizm için her destinasyona uygun bir çözüm veya mücadele yoktur, aşırı turizmin ortaya çıkış şekli ve çözümü o destinasyona özgüdür ve o destinasyona özgü yöntemlerle çözülebilir. Çözüm için her bir destinasyonun birbiriyle etkileşimi çok önemlidir.
- Aşırı turizm sadece şehirlerin sorunu değildir, aşırı turizmle ilgili araştırmalar genelde “turistik şehirler” bağlamındadır. Halbuki kırsal alanlar veya adalarda da aşırı turizm gözlemlenebilir.

2.1.2.1. Aşırı Turizmin Nedenleri

Sosyal medya kullanımının artması, ulaşım imkânlarının gelişmesi gibi nedenler, doğal, kültürel ve tarihi çekiciliklere sahip belli başlı destinasyonların ilgi görmesine zemin hazırlamıştır. İnternet aracılığıyla olumlu veya olumsuz deneyimlerin kolayca paylaşılıp az sürede çok insana ulaşabilmesi destinasyonların popülaritesini artırırken, fazla sayıda turist gelmesi ise aşırı turizm sorunlarına yol açmaya başlamıştır (Demirci vd., 2020). Aşırı turizm sorunun büyük bir bölümü, belirli bir zamanda ve belirli bir destinasyonda karşılaşan yerel halk, turistler ve girişimcilerin bu durumu olumsuz olarak değerlendirmesinden kaynaklanmaktadır.

Ulaşım maliyetlerinin gelişmesiyle artan rekabet sayesinde fiyatların düşmesi ve teknolojik (Airbnb ile konaklama sorununun, Uber ile şehir içi ulaşım sorununun çözülmesi gibi) gelişmeler aşırı turizmin temel nedenleri arasında gösterilebilir (Peeters vd., 2018).

Aşırı turizme sebep olabilecek, tetikleyebilecek belli başlı unsurlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Goodwin, 2017; Jordan , Pastras ve Psarros, 2018);

- Seyahat imkanlarının gelişmesi ve ekonomik açıdan makul olması,
- İnsanlar için seyahat ve boş zamanları aktivitelerinin öncelik teşkil etmeye başlaması,
- Ülkeler ve destinasyonlar için turizm hacminin öneminin gitgide artması ve buna yönelik politikalar geliştirilmesi,
- Mevsimsellik etkisinin artması,
- Herkese açık olan kamusal alanların, ziyaretçilerin fazla kullanımını nedeniyle bakım maliyetlerinin, vergi mükellefi olan yerel halkın sırtına binmesi,
- Geçici, sosyal güvencesiz ve düşük ücretli turizm işlerinin artması,
- Turizme katılan insan sayısının hızla artmaya devam etmesi,
- Sosyal medyanın insanları seyahat etmeye teşvik etmesi ve farkındalığı artırması,
- Hızlı şehirleşme ve nüfus artışı nedeniyle kentsel alanların baskı altında kalması,
- Popüler destinasyonlara olan talebin insan yoğunluğunu artırması,
- Soylulaştırmanın (Yoksul bir kentsel alanın karakterinin, daha zengin insanların taşınması, konutların iyileştirilmesi ve yeni işletmelerin çekilmesiyle değiştirildiği ve bu süreçte genellikle mevcut sakinleri yerinden ettiği süreç) destinasyonun merkezindeki ve çevresindeki fiyatları yükseltmesi,
- Şehirlerde yerel halka ait özel konutların turistik konaklama için kullanılmaya başlanması,
- Airbnb gibi paylaşım ekonomisi platformlarının konut piyasasında, kiralarda artışa yol açması,
- Büyük ölçekli gruplarla (krvaziyer yolcuları, tur yolcuları) seyahat edenlerin sayısının artması.

2.1.2.2. Aşırı Turizmin Belirtileri

Bir destinasyonda aşırı turizmin varlığından söz edebilmek için o destinasyonda yaşayan yerel halkın ve turistlerin algısını belirlemeye ihtiyaç vardır. Her destinasyon için ortak bir aşırı turizm eşiğinden bahsetmek doğru olmayabilir. Bu nedenle destinasyonlardaki aşırı turizm göstergeleri de değişkenlik gösterebilir (Genç, 2020). Aşırı turizmin belirtilerinden söz edilirken en fazla öne çıkan kavramlar kalabalık ve ziyaretçi yoğunluğu kavramlarıdır. Bu iki kavram her ne kadar birbirine benzese de kendi içerisinde birtakım farklılıklara sahiptir. “Kalabalık” kavramı, belirli bir alandaki insan yoğunluğunun olumsuz şekilde algılanması olarak tanımlanabilirken; “ziyaretçi yoğunluğu” ise fiziksel birim alan başına düşen kişi sayısı şeklinde ifade edilmektedir (Peeters vd., 2018). Tanımlardan da anlaşılacağı gibi yoğunluk kalabalığın önemli bir kriteri fakat tek sebebi değildir çünkü bu yoğunluğun olumsuz yorumlanması gereklidir. Bu noktada da bireysel duygular devreye girer ve bu duygular kişinin psikolojik durumundan ve stres seviyesinden etkilenebilir (Neuts ve Nijkamp, 2012). Bu nedenle kalabalık kavramının, daha subjektif bir algıyı ifade etmekte olduğundan ve bireylerin belirli bir mekânda algıladığı sıkışıklık, aşırı doluluk ve konfor eksikliği ile ilişkili olduğundan bahsedilebilir (Stokols, 1972). Bir alanın kalabalık olarak algılanması, orada bulunan kişi sayısından ziyade bireylerin kişisel alan gereksinimleri, mekânsal düzenleme, sosyal etkileşim düzeyi ve psikolojik faktörler gibi unsurlarla ilişkilidir (Altman, 1975). Örneğin, Ayvalık’ı, orada doğmuş büyümüş birisi kalabalık olarak algılayabilirken, İstanbul gibi daha büyük ve nüfus yoğunluğuna sahip bir yerden gelen farklı bir kimse sakin bir yer olarak algılayabilir.

Aşırı turizm riski taşıyan destinasyonları belirleyebilmek amacıyla araştırmacılar tarafından belli başlı kriterler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bir destinasyonda aşırı turizmin olup olmadığı yerel halkın algısı ile ilişkilidir, bu nedenle aşırı turizm riskini oluşturabilecek unsurları belirlemek, tek bir destinasyon için değil tüm destinasyonlar için faydalı olabilecek kriterlerin bulunmasına yardımcı olabilir (Genç, 2020). Çizelge 1’de aşırı turizme yol açabilecek risk değişkenleri görülmektedir (McKinsey ve WTTC, 2017; Peeters vd., 2018).

Çizelge 1. Aşırı Turizm Riskini Gösteren Değişkenler

Gösterge Değişkenler	Birim	McKinsey ve WTTC	European Parliament's Committee on Transport and Tourism (TRAN)
GSYİH içinde turizm payı	%	Evet	Evet
Ziyaretçi sayısında artış	%/yıl	Evet	Hayır
Geceleme sayısında artış	%/yıl	Hayır	Evet
Ziyaretçi alanı yoğunluğu	Sayı/km ²	Evet	Hayır
Turizm yoğunluğu	Geceleme/ km ²	Hayır	Evet
Ziyaretçilerin nüfusa göre yoğunluğu	Sayı/yerli	Evet	Hayır
Turizm yoğunluğu	Geceleme/yerli	Hayır	Evet
Olumsuz TripAdvisor yorumlarının payı	%	Evet	Hayır
Mevsimlik hava taşımacılığı yoğunluğu (en yüksek-en düşük ay geliş sayıları oranı)	-	Evet	Evet
En iyi 5 cazibe merkezinin değerlendirmelerin payı	%	Evet	Hayır
Yıllık ortalama PM10 yoğunluğu	Mikrogram/m ³	Evet	Hayır
TripAdvisor'da tarihi alanlarda en iyi 20 cazibe merkezinin payı	%	Evet	Hayır
Hava taşımacılığının büyümesi	%	Hayır	Evet
Dünya miras alanlarına yakınlık	30 km içerisinde sayı	Hayır	Evet
Kruvaziyer limanlarına yakınlık	10 km içerisinde sayı	Hayır	Evet
Havaalanına yakınlık	50 km içerisinde sayı	Hayır	Evet
Çevrimiçi rezervasyon adreslerine ortalama olarak en yakın Airbnb mesafeleri	km	Hayır	Evet
Çevrimiçi rezervasyonlarda Airbnb payı	%	Hayır	Evet
Hava taşımacılığı yoğunluğu	Havayolu yolcusu/geceleme	Hayır	Evet
UNESCO Dünya Mirası Alanı sayısı	Sayı	Hayır	Evet
Karma yoğunluk büyüme puanı	-	Hayır	Evet

Kaynak: (Peeters vd., 2018, s. 74)

McKinsey ve WTTC (2017) ile Peeters ve arkadaşları (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, aşırı turizm riskini ortaya koyma açısından önemli ve öncü bir girişim olmakla birlikte, üç temel dezavantaja sahiptir;

1. Çalışmaların odak noktası daha çok büyük şehirlerdir. Ancak aşırı turizm sorunu küçük destinasyonları da etkilemektedir.

2. McKinsey'in çalışması aşırı turizmin algılandığı destinasyonlarla sınırlandırılmıştır, bu nedenle bu destinasyonlar aşırı turizmin görülmediği destinasyonlarla karşılaştırılmamaktadır. Böylece aşırı turizmin somut olarak başladığı bir kritik eşik belirlenmesi de zorlaşmaktadır.
3. Genel olarak yerel istatistikler eksiktir ve karşılaştırılması zordur.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda aşırı turizmde belirli bir standart belirlemek ve bu standarda uyan destinasyonlarda 'aşırı turizm vardır' demek çok anlamlı değildir. Çünkü bir destinasyonda aşırı turizmin varlığından bahsedebilmek için belli başlı standartlardan öte yerel halkın ziyaretçilere yönelik algısı ön plandadır ve bu algılar öznel, kişiden kişiye değişebilir (Butler, 2020). Ayrıca, destinasyonun belirli bir bölgesinde aşırı turizm olması, destinasyonun tamamının aşırı turizmle özdeşleşmesini gerektirmez (Seraphin, Sheeran ve Pilato, 2018).

Çizelge 1'deki çalışmalarda iki ortak nokta göze çarpmaktadır. Bunlar; GSYİH içindeki turizmin payı ve mevsimlik hava taşımacılığı yoğunluğudur. Genç'e (2020) göre hava taşımacılığı maliyetlerinin düşmesi uçak sefer sayılarını artırmakta ve seyahat etmeyi kolaylaştırmaktadır ve bu durum aşırı turizmi tetiklemektedir. Avrupa Parlamentosu Ulaştırma ve Turizm Komitesi tarafından gerçekleştirilen çalışmada aşırı turizmden etkilenen Avrupa'daki 66 destinasyondan 63'ü hava ve/veya deniz ulaşımına yakın ve elverişlidir ve/veya dünya miras alanı gibi bir çekiciliğe sahiptir.

Turizm sektörü dünya ekonomileri için çok önemli yer tutmasına ve aşırı turizm konusunun günden güne önemini artırmasına rağmen turist yoğunluğunun ölçülmesi noktasında araştırmacılar fikir birliğine varamamıştır (Manera ve Valle, 2018). Fikir birliğinin olmayışının temel nedenlerinden birisi turist yoğunluğunu ölçecek doğru ve bu amaca uygun bileşik göstergelerin olmayışdır (Panousi ve Petrakos, 2020). Bu problemi ortadan kaldırabilmek ve sübjektif yargıları en aza indirebilmek için Manera ve Valle (2018) iki spesifik araç geliştirmiştir. İlki 4 değişken oluşan bir Turizm Yoğunluk Endeksi (Tourism Intensity Index-TII), ikincisi ise TII'nın tamamlayıcısı olan Turizm Yoğunluğu (Tourism Density-TD) yani km² başına düşen turist sayısı ölçümüdür. TII'daki 4 değişken; GSYİH, nüfus, turist harcamaları ve turist sayısıdır.

$$\text{Turizm Yoğunluk Endeksi (TII)}_{\dot{u}} = \sqrt{\frac{\frac{T_{\dot{u}}}{N_{\dot{u}}}}{\frac{T_d}{N_d}} \times \frac{\frac{TG_{\dot{u}}}{GSYH_{\dot{u}}}}{\frac{TG_d}{GSYH_d}}} \times 100$$

TII, Dünya Ticaret Örgütü'nden (World Trade Organization-WTO) elde edilen ekonomik ve demografik verileri kullanmaktadır. Yukarıda yer alan formülde; T= Turist sayısı, N= Nüfus, TG= Turizm geliri, GSYH= Gayrisafi Yurtiçi Hasıla ve alt simgeler olarak; \dot{u} = Söz konusu ülke d= Dünya verileri için kullanılmaktadır. Her ne kadar WTO, ekonomik ve demografik verilerin depolandığı en çatı kurumlardan birisi olsa da her ülke ile ilgili istenilen bilgilerin tamamı bulunamayabilir ve bu durum TII hesaplanması için sorun teşkil edebilir (Manera ve Valle, 2018). TII için tamamlayıcı bir araç olan Turizm Yoğunluğunun (TD) formülü ise aşağıdaki gibidir;

$$TD = \frac{\text{Dış Turizm} + \text{İç Turizm}}{\text{Nüfus}} \times \frac{\text{Nüfus}}{\text{km}^2} = \frac{\text{Dış Turizm} + \text{İç Turizm}}{\text{km}^2}$$

Yukarıdaki formül sayesinde km^2 başına düşen turist miktarı bulunabilmektedir. Ayrıca TII hesaplanması ile elde edilen demografik verileri ile TD verilerinin çarpımından turizm yoğunluğu hesaplanabilmektedir (Manera ve Valle, 2018).

2.1.2.3. Aşırı Turizmin Etkileri

Turizm sektöründeki turist hareketleri ve bunların etkileri 1960'lı yıllardan itibaren araştırmacıların odak noktalarından biri haline gelmeye başlamışlardır. Forster (1964)'ın çalışmasında turizmin ekonomik getirilerinin destinasyonlar için oldukça cazip olduğunu vurgulamış fakat fazla turist hareketlerinden dolayı bölgede pahalılıkların yaşanabileceğini, doğal ve kültürel çevrenin zarar görebileceğini belirtmiştir. Wagar (1964) ise çalışmasında; destinasyonlardaki alanların rekreasyonel amaçlarla kullanımının sınırlandırılabilmesi için taşıma kapasitelerinin belirlenmesi gerektiğinin, kaliteli rekreasyon için kullanım sınırlamasının kabulünün ödenecek maliyetlerden sadece bir tanesi olduğunun, bazı rekreasyon türlerinde kaliteden ödün verilmeden yüksek katılımın olabileceğini ve ziyaretçilerin rekreasyonel alanlar

üzerindeki etkilerinin belirlenerek turizmin yol açabileceği negatif özelliklerin önüne geçilebileceğinin altını çizmiştir.

Aşırı turizmin etkileri sadece turist yoğunluğu, kitle turizmi, artan turist hareketliliği ve taşıma kapasitesi gibi konularla açıklanamaz. Aşırı turizm çok boyutlu bir kavramdır ve yeni bir kavram olmasına rağmen etkileri ile ilgili çalışmalar uzun yıllardır yapılmaktadır (Milano, Cheer ve Novelli, 2019). Rosenow ve Pulsipher (1979) tarafından yapılan çalışmada turizm destinasyonlarında aşırı yoğunluğun altındaki üç temel sebep şu şekilde belirtilmiştir;

- Muhtemelen mevsimsellik etkisinden dolayı çok fazla ziyaretçinin gelmesi,
- Ziyaretçilerin çok fazla olumsuz etkiye sebep olması (gürültü, kirlilik vb.),
- Ziyaretçilerin ekonomik getirilerinin yanında çevresel götürülerinin (doğal ve kültürel alanların tahribi vb.) olmasıdır.

Aşırı turizmin etkilerinin birbirleri arasında da güçlü bağlantıları vardır. Örnek olarak; teknolojinin gelişmesi ile akıllı telefon uygulamaları sayesinde turistlerin tatilleri için ev kiralaması oldukça kolay hale gelmiştir. Turistlere yönelik kısa dönem kiralama uzun döneme göre ekonomik olarak daha fazla getirisi olması ev sahiplerini dönemsel kiralama yoluna itmiştir. Bu durum turistik destinasyonlarda uzun dönemli kiralık ev arzının azalmasına sebebiyet vererek, yerel halk için ev kiralalarının yükselmesi sonucunu doğurmuştur (Bloomberg HT, 2017). Aşırı turizmin ekonomik etkileri için örnek olan bu durum aynı zamanda eski yerleşim yerlerinin turistikleşmesi, yerel kimliğin zarar görmesi, bölgedeki dönemsel ev kiralamaları neticesinde artan turist sirkülasyonu nedeniyle mahalle kültürünün kaybolması ve geleneklerin ve göreneklerin unutulması gibi sosyokültürel etkileri de beraberinde getirmektedir (Genç, 2020). Bu sirkülasyon nedeni ile alt ve üstyapıdaki bozulmalar, kirlilik, trafik, göç gibi durumlar ise aşırı turizmin çevresel etkileri kapsamında değerlendirilmektedir (Dodds ve Butler, 2019). Görüldüğü gibi her bir etki neden-sonuç ilişkisi ile birbiriyle bağlantılıdır.

Teknolojinin gelişmesi ve sosyal medya kullanımının artması gibi nedenler, şehirleri popüler kültürün bir parçası haline getirmeye başlamıştır. Bu durum arzı talebe göre şekillendirerek turistik destinasyonları birbirine benzer bir hale getirmiştir. Küçük destinasyonların daha fazla turist çekebilmek adına popüler destinasyonları

örnek alması ve onlara benzemeye çalışmaları tek tipleşmenin de önünü açmıştır (UNWTO, 2019). Yerleşim yerlerinin tasarımlarında yerel halkın istek ve ihtiyaçlarından daha çok, turistlerin beklentilerine yer verilmesi, çeşitli sosyal medya uygulamaları sayesinde insanların evlerini adeta turizm tesislerine dönüştürebilmeleri (Airbnb vb.) ve bunun sonucunda komşuluk, mahalle kültürü ve bölgesel gelenek ve göreneklerin zarar görmesi gibi birçok durum, aşırı turizm nedeniyle acil çözüm gerektiren durumların sayısını çoğaltmaktadır (Tiwari, Chowdhary ve Kainthola, 2022).

İlerleyen yıllarda gerçekleşen Doxey'in "Tolerans Modeli", Butler'ın "Destinasyon Yaşam Döngüsü" ve Pizam'ın "Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Sosyal Maliyetleri" çalışmaları, turizmin etkilerine ve çözüm yollarına olan bakış açısını derinleştirmiştir (Avcıkurt, 2015). Her bir destinasyonu diğer destinasyonlardan ayırt eden kendine ait birtakım özellikleri ve yerel kimlikleri vardır (Koens vd., 2018). Bu nedenle aşırı turizmin olumsuz etkilerinin her destinasyonda farklı bir şekilde algılanması ve ortak bir çözüm bulunulamamasına rağmen, bu olumsuz etkilerin genel hatları Peeters ve arkadaşları (2018) tarafından çizelge 2'de belirtilmiştir.

Çizelgeden de görülebileceği üzere aşırı turizmin etkileri çok boyutludur. Bu çok boyutluluk aşırı turizme yönelik özgün politikaların oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır ve bu yönüyle yerel yönetimler için üzerinde durulması gereken başlıca problemlerden biridir. Yüksel ve arkadaşları (2020) çalışmasında aşırı turizmin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerinin yaşam kalitesi üzerinde de etkiler yaratabileceğinin altını çizmiştir.

Çizelge 2: Aşırı Turizmin Etkileri

Çevresel Etkiler
Altyapının, tesislerin ve ticari faaliyetlerin aşırı kalabalığa bağlı aşırı kullanımı.
Doğal ve kültürel alanlar da dahil olmak üzere cazibe merkezlerinde aşırı kalabalık.
Su, hava, toprak ve gürültü kirliliğini artırma.
Doğal ve kültürel alanların zarar görmesi.
Turistik altyapıya yapılan turizm kaynaklı yatırımların, şehrin genel altyapısının ihtiyacı olan yatırımlara zarar vermesi.
Sanayi, tarım, barınma gibi mal, hizmet ve üretim faktörlerindeki enflasyonist ortam ve/veya azalışın göçe sebebiyet vermesi.
Ekonomik Etkiler
Ticari altyapının bozulması ve özellikle yerel halka yönelik etkinlikler.
Destinasyon imajının zarar görmesi (olumsuz ziyaretçi deneyimleri nedeniyle).

Çizelge 2-devamı

Mevsimselliğin ve turizm dışındaki sektörlerdeki istihdamın azalmasından dolayı turizme ekonomik bağımlılık.
Erişilebilirliğe zarar verecek kadar kalabalıklaşma.
Sosyal ve Kültürel Etkiler
Yerleşik nüfusun marjinalleşmesi (yerleşik başına aşırı turist sayısı).
Kalabalıklaşmayla artan suç ve şiddetin, alkol, uyuşturucu zararlı maddelerin kullanımının, fuhuş, kumar ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi sorunlar nedeniyle (algılanan) güvenliğin bozulması.
Eski yerleşim yerlerinin turistikleşmesi.
Özellikle yerel halka yönelik sosyal altyapı ve tesislerin zarar görmesi.
Yerel halk ve ziyaretçiler arasında özellikle “egzotik” ziyaretçilerin sayısının fazla olması durumunda, düşmanlığa yol açabilecek protestolar, sosyal çatışmalar.
Etkinliklerin, tarihi ve kültürel değerlerin, daha fazla ziyaretçinin ilgisini çekebilmek amacıyla değiştirilerek özgünlüğün azalması.
Topluluk ruhunun ve kültürel kimliğin kaybının yol açtığı kültürel geleneklerin, değerlerin ve ahlaki standartların terk edilmesi/zayıflaması.

Kaynak: (Peeters vd., 2018)

2.1.2.3.1 Aşırı Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmin çevre üzerindeki etkileri uzun zamandır araştırmacılar tarafından üzerinde durulan bir konudur. Aşırı turizm üzerine gerçekleştirilen araştırmaların artması ile, turizm endüstrisinin çevre üzerindeki etkileri daha spesifik bir düzeyde ele alınmaya başlanmıştır. Bu durum ise şehrin turistik açıdan önemli alanlarında yoğunlaşmanın yaşandığı veya yerel halk ve sakinler tarafından “kalabalık” olarak algılanan yerlerdeki çevresel bozulmalara dikkat çekilmesini sağlamıştır (Goodwin, 2017).

Aşırı turizmin çevresel etkilerini mikro ve makro düzeyde incelemek mümkündür. Makro düzey söz konusu olduğunda; turistlerin enerji tüketimlerinin ve yarattıkları çevresel kirliliğin %90'ının sebebi seyahatleri esnasında gerçekleşmektedir (Sagevik, 2009). Teknolojinin gelişmesi ulaşım olanaklarını artırmış ve kitle turizminin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Turistik amaçlı seyahatler sonucunda oluşan karbon salınımları, iklim değişikliğini tetikleyen unsurların %5 ile %12'sini oluşturmaktadır. Havayolu ve karayolu taşımacılığının başını çektiği karbon salınımlarında, iklim değişikliğini tetikleyen unsurlar içerisindeki turistik seyahatlerin payı ise %72'dir (Dilek ve Türksoy, 2016).

Aşırı turizmin çevresel etkilerini mikro düzeyde incelediğimizde; tek bir turist dahi çevre üzerinde birçok etkiye sahiptir. Örnek olarak bir turist bir günde yaklaşık

olarak 1 kilogram atık üretmektedir (World Watch Institute, 2002). Özellikle altyapısı tam olarak gelişmemiş ve turizmin kısa zamanda hızlı bir şekilde ivmelendiği destinasyonlarda, aşırı yoğunluğa bağlı altyapı bozulmaları ve çevresel olumsuz sonuçlarla karşılaşmaktadır (Dilek ve Türksoy, 2016).

Aşırı turizmin çevresel etkileri incelendiğinde fiziksel ve çevresel taşıma kapasitelerinin aşılması sonucu oluşan etkiler göze çarpmaktadır. Aşırı turizmin yarattığı tahribat destinasyonlarda birtakım sonuçlara yol açmaktadır. Jordan ve arkadaşları (2018) bu sonuçları şu şekilde belirtmiştir;

- İnsan yoğunluğunun artması,
- Altyapının baskı altında kalması ve zarar görmesi,
- Artan enerji talebi ve kirlilik,
- Turist davranışlarının yerel halka rahatsızlık vermesi,
- Tarihi ve kültürel değerlerin zarar görmesi,
- Destinasyonun yerelliğinin ve özgünlüğünün kaybolmaya başlaması (Örnek; Yerel dükkanların yerini zincir işletmelerin alması, yerel semt pazarlarının kaybolması),
- Yerel halkın yaşam maliyetlerinin artması,
- Çevrenin zarar görmesi,
- Yerel halk arasında sosyal eşitsizliklerin artması,
- Yerel halkın ziyaretçilere tepki göstermesi.

2.1.2.3.2. Aşırı Turizmin Ekonomik Etkileri

Pizam'ın (1978) çalışmasında elde edilen bulgular aşırı turizmin ekonomik yönünü belirtmesi açısından dikkate değerdir. Buna göre; bir destinasyonda aşırı turizm olduğunda yerel halk turistlere ve turizme karşı olumsuz duygular besleyebilir. Ancak bireyler turizmden elde ettikleri gelir ile doğru orantılı olarak turizme yönelik olumlu tutumları da artabilmektedir.

Turizmin ekonomik etkilerinden bahsedildiğinde; bölgesel enflasyon, dış etmenlere bağımlılık, fırsat maliyeti etkisi, mevsimsellik etkisi, ithalat etkisi gibi bir takım olumsuz gelişmeler ön plana çıkmaktadır (Sağır, Göktaş ve Gönülölmez, 2017). Aşırı turizm söz konusu olduğunda da benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Destinasyonların çekim merkezlerindeki belirli dönemlerdeki yüksek yoğunluk, arz-talep dengesizliğine yol açarak fiyatların yükselmesine neden olmakta, turistlerin sadece seyahatleri esnasında karşılaştıkları bu enflasyonist ortamın etkilerini yerel halk bütün bir yıl hatta daha fazla bir süre hissetmek zorunda kalmaktadır (Genç, 2020). Ayrıca aşırı turist yoğunluğu ve bunun sonuçları nedeniyle yerel yönetimlerin de harcama kalemleri (temizlik, daha fazla ulaşım aracı, ulaşım araçlarının giderleri, yoğunluktan zarar gören yerlerin onarılması vb.) artmaktadır (Dodds ve Butler, 2019). Yine bu durumun faturası (kamusal alanların kâr amacıyla kullanımı, ücretli hale getirilen birtakım yerler vb.) yerel halka yüklenmektedir (Milano vd., 2019).

Valencia, Barcelona gibi bazı şehirlerde, özellikle müze, tarihi ve kültürel değer taşıyan ve turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği yerlerde turistlere ve yerel halka farklı fiyat tarifeleri uygulanmakta, hatta girişler ve çıkışlar dahi ayrı tutulmaktadır (Coldwell, 2017). Böylece yerel halkın destinasyona olan aidiyet duygusu artırıldığı gibi çekim merkezlerine olan erişim sorunu da giderilebilmektedir (UNWTO, 2019).

2.1.2.3.3. Aşırı Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri

Aşırı turizmin sosyal ve kültürel etkilerine yönelik çalışmalar incelendiğinde yerel halk ve ziyaretçilerin birbirlerine olan etkileri ve hoşgörü düzeylerindeki değişiklikler gibi sosyal taşıma kapasitesi kapsamında ele alınan konular üzerine yoğunlaşıldığı görülmüştür. Doxey'in Tolerans Modeli aşırı turizmin yıpratıcı etkilerini yerel halk açısından değerlendiren, sosyal taşıma kapasitesinin önemini altını çizen en önemli çalışmalardan biridir. Çalışmada, bir destinasyonda turizm hareketliliğinin artmasının, yerel halkın turizme ve turistlere yönelik tutumlarında bazı değişikliklere yol açtığını ortaya koyan bir model ele alınmıştır (Doxey, 1975). Doxey'in bu çalışmasından beş sene sonra Butler, bir destinasyonun turistik açıdan gelişimini modellemiştir. Bu çalışmaya göre; bir destinasyon, keşfedilmesi ile turist çekmeye başlayarak gelişim sürecine girmektedir. Gelişme sürecinde bölgeye yatırımlar hızlanarak turizm alt yapısı artmakta ve büyüme süreci başlamaktadır. Büyüme süreci, bölgenin ekonomisinin odağında turizmin olduğu, zincir işletmelerin ve büyük yatırımların ön plana çıktığı, reklam ve tutundurma faaliyetlerinin aktif olduğu bir dönemdir. Ancak bölgede turist sayısının artması ve taşıma kapasitesinin aşılması, destinasyonu zamanla doygunluk dönemine sokmaktadır. Bu dönemde yerel

halk ile turistler arasında hoşgörü düzeyi aşılmakta, turistler fazla kalabalıktan bunalmakta ve bölgenin imajı zedelenmektedir. Doygunluk veya durgunluk safhasından sonra, bölgeye olan turist talebinin de azalmasıyla beraber, destinasyon ya gerileme dönemine geçmekte ya da yerel yönetimler tarafından yeni çekicilikler bulunarak veya yeni turizm politikaları oluşturularak yeni bir canlanma dönemi gerçekleşmektedir (Butler, 1980). Görüldüğü gibi Doxey aşırı turizmin yarattığı sosyal ve kültürel dezenformasyona odaklanırken, Butler fiziksel, ekonomik, çevresel ve psikolojik taşıma kapasitelerini de işin içine katmaktadır. Her iki model de aşırı turizmin etkilerini azaltmaya yönelik sürdürülebilir öneriler içermektedir (Filiz ve Yılmaz, 2017).

2.1.2.4. Aşırı Turizme Yönelik Politikalar

Aşırı turizmin önlenmesi, kontrol edilmesi ve/veya bu sürecin yönetilebilmesi amacıyla Avrupa Birliği'ndeki turizm politikalarının genel ilkelerinin ve destinasyon düzeyinde alınan önlemlerin tartışılması faydalı olacaktır (Peeters vd., 2018). AB politikaları birlik üyesi olan ülkeleri ilgilendirdiği kadar birliğe üye olmayan ülkeleri de ilgilendirmektedir. Çünkü dünyadaki birçok ülke kendi politikalarını oluştururken AB politikalarını referans alabilmektedir (Avcıkurt ve İlban, 2016).

2.1.2.4.1. Sürdürülebilirliğe Yönelik Politikalar

Aşağıda belirtilecek olan ilkeler Peeters ve arkadaşları (2018) tarafından, 2007 yılında Avrupa Komisyonunun sürdürülebilir turizm ile alakalı raporundan derlenmiştir. İlkeler 2007 yılında belirlenmiş olmasına ve doğrudan aşırı turizme yönelik olmamasına rağmen aşırı turizmin yarattığı tahribatları önlemede faydalı olabileceği düşünülebilir (Peeters vd., 2018).

- Planlama yapılırken turizmin tüm etkilerini dikkate alacak şekilde bütünleşmiş bir yaklaşım ile hareket edilmelidir. Turizm toplumu ve çevreyi etkileyen faaliyetlerle dengelenmeli ve bütünleştirilmelidir.
- Uzun dönemli planlar yapılmalıdır. Sürdürülebilir kalkınma bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da gözetmek ile

ilgilidir. Uzun vadeli planlama ile eylemler zaman içerisinde sürdürülebilirlik yetisi kazanır.

- Her toplumun ve destinasyonun yapısı farklıdır. Yerel halkın ve destinasyonların karakterine, kaynaklarına ve ihtiyaçlarına uygun bir kalkınma düzeyi, şekli ve hızı belirlenmelidir.
- Tüm paydaşlar dahil edilmelidir. Sürdürülebilir yaklaşım sonuca etki edebilecek herkesin karar verme ve uygulama aşamalarına katılımını gerektirmektedir.
- Politikalar ve uygulamalar en güncel bilgiler ışığında oluşturulmalıdır.
- Risk en aza indirilmeli ve etkin bir risk yönetimi yapılmalıdır. Sonuçlarla ilgili belirsizlik durumlarında topluma ve çevreye zarar vermemek için tam bir değerlendirme yapılmalı ve önleyici tedbirlere başvurulmalıdır.
- “Kullanan ve kirleten öder” düşüncesiyle etkiler maliyetlere yansıtılmalıdır. Fiyatlar, üretim ve tüketimin toplum için gerçek maliyetini yansıtmalıdır.
- Limitler belirlenmeli ve bunlara uyulmalıdır. Turist sayıları ve turizm gelişiminin miktarı, taşıma kapasitesine uygun bir şekilde belirlenmelidir.
- Gelişmeler takip edilmelidir. Etkileri anlamak ve bunlara karşı tetikte olabilmek için gerekli değişikliklerin ve iyileştirmelerin yapılması sürdürülebilirlik ilkesinin gerekliliklerindedir.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) için 2018 yılında hazırlanan raporda aşırı turizme yönelik oluşturulacak politikalarda atılması gereken 12 adım belirlenmiştir. Bu adımlar aşağıdaki gibidir (Carvão, Koens ve Postma, 2018);

1. Destinasyonun gündemi “Birleşmiş Milletler Yeni Kentsel Gündem ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” ile uyumlu hale getirilmeli,
2. Sürdürülebilir şehir turizmi için uzun vadeli stratejik planlar belirlenmeli,
3. Turizmin kabul edilebilir etki düzeyleri tüm paydaşların katkısı alınacak şekilde tanımlanmalı,
4. Her düzeydeki idareler, özel sektör ve yerel halk ile yönetim modelleri geliştirilmeli,
5. Tüm paydaşlar arasında iletişim ve iş birliği sağlanmalı,
6. Yerel halk turizm değer zincirinin bir parçası haline getirilmeli,
7. Yerel halkın turizme yönelik algısı belirli aralıklarla ölçülmeli ve turizmin yerel halk tarafından benimsenmesi sağlanmalı,

8. Gelişmeler etkin bir şekilde takip edilmeli, kanıta dayalı kararlar ve planlama teşvik edilmeli,
9. Teknolojiye, yeniliğe ve ortaklıklara yatırım yapılmalı,
10. Yenilikçi ürünler ve deneyimler desteklenmeli,
11. Uzun vadeli planlamalar ile stratejik öngörü ve senaryoya dayalı planlamalar yapılmalı,
12. Turistler geçici sakinler kapsamında değerlendirilmeli, şehir planlaması turistleri ve yerel halkı kapsayarak inşa edilmeli.

2.1.2.4.2. Mevsimselliğe Yönelik Politikalar

Birçok destinasyon yılın belirli zamanlarında, haftanın belirli günlerinde ya da günün belirli saatlerinde aşırı insan yoğunluğu, trafik, ses ve görüntü kirliliği gibi sorunlarla karşılaşmaktadır. Turist deneyimlerine zarar veren, altyapıya aşırı yüklenmesine sebep olan, doğayı, kültürü ve kültürel mirasları tehdit eden bu dengesiz yoğunluğun etkilerini azaltabilmek için yeni politikalar geliştirilmektedir (McKinsey ve WTTC, 2017). Bu politikalar aşağıdaki gibidir.

- Ziyaretçileri zamana yaymak
 - Ziyaretçi sayısının sınırlandırılması,
 - Yoğun dönemlerde rezervasyon ve biletleme sistemleri kullanılması,
 - Anlık bilgiler veren teknolojilerle yoğunluğun olduğu alanlara alternatif güzergahlara yönlendirilmesi,
 - Turizm sezonlarının uzatılması ve bilinen çekiciliklerin aksine alternatif çekiciliklere yönelik tanıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi,
- Ziyaretçileri daha büyük bir alana yaymak
 - Daha az ziyaretçi sayısına sahip alanları teşvik edilmesi,
 - Yeni çekicilikler ve rotalar geliştirilmesi.

2.1.2.4.3. Şehir Yaşamının Korunmasına Yönelik Politikalar

İspanya'nın Barselona şehri, aşırı turizmle mücadele kapsamında oluşturduğu politikalarla diğer destinasyonlar için de referans kabul edilebilecek kararlar

almaktadır. 2004 yılından beri Barselona’da, turizm faaliyetlerini daha sürdürülebilir hale getirmek, turizmin olumlu etkilerini artırmak ve ziyaretçiler ile yerel halkın bir arada yaşamasını teşvik edici tedbirler almak gibi birtakım çalışmalar yapılmaktadır (Russo ve Scarnato, 2018). Barselona’da bulunan “Turisme de Barcelona” isimli kamu-özel kuruluşu, şehrin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yürütmektedir. Kuruluşun amacı; şehirdeki turistik faaliyetler ile günlük yaşam arasında bir denge sağlamak, turizmi daha geniş bir coğrafi alana yaymayı teşvik etmektir. Barselona’nın aşırı turizme yönelik politikaları aşağıdaki gibidir (Ajuntament de Barcelona, 2017);

- Turizm sektörünün finansal etkisini artırmak ve harcama gücü yüksek turist çekmek,
- Turistik çekim merkezi olarak şehrin öz kimliğini ön plana çıkaran tanıtımlar yapmak,
- Yerel halk ve turistler arasında uzlaşa sağlamak,
- Turizmin alternatif coğrafyalara ve farklı sektörlere dağılımını sağlamak,
- Kamu-özel tanıtım modelini güçlendirici önlemler almak.

2.1.2.4.4. Arz-Talep Dengesine Yönelik Politikalar

Aşırı turizmin yarattığı tahribattan etkilenen destinasyonlara sahip ülkelerden birisi de Tayland’dır. Tayland’da işletme yöneticilerini bilgilendiren ve danışmanlık hizmeti veren ve bir Siam Ticaret Bankası kuruluşu olan Ekonomik Bilgilendirme Merkezi, aşırı turizm tehlikesine yönelik alınması gereken önlemleri aşağıdaki gibi belirtmiştir (Pitigraisorn, 2018);

Turizmi ve seyahat etme arzusunu yönetmeye yönelik talep bazlı önlemler;

- Ülkeye giren turist sayısını kontrol etmek, harcama gücü yüksek turistleri çekebilmek ve turizm gelirini artırmak için turist vizesi başvurularında minimum maaş oranı belirlemek,
- Belirli zaman dilimlerinde turistlere kota uygulamasının gerçekleştirilmesi,
- Özellikle yoğun sezonlarda rezervasyon sistemleri uygulamasıyla turist sayısını sınırlandırmak,
- Hem ziyaretçi sayısını kontrol etmek hem de gelirleri artırabilmek için destinasyonun popülerliğine göre giriş ücretleri belirlemek (Dubai’de Burj

Khalifa'da gün batımı zamanlarında ücretler yükselmektedir çünkü çoğu insan gün batımını izlemek için belirli saatlerde yoğunluk oluşturmaktadır).

Cazibe merkezlerinin ve turizm ile ilgili işletmelerin yönetimine yönelik arz bazlı önlemler;

- Daha az ziyaret edilen yerlere turistleri yayabilmek amacıyla teşvik ve kampanyalar düzenlemek,
- Yeni turizm rotaları oluşturmak,
- Otel, tatil köyü gibi geleneksel konaklamalar ile Airbnb gibi ev paylaşımını içeren yeni nesil konaklama sayılarının sınırlandırılması.

Arz ve talep dengesine yönelik belirlenen politikalar ise şu şekildedir (McKinsey ve WTTC, 2017);

- Arz ve talepte dengeyi sağlamak için fiyatlarda düzenleme yapmak.
 - Özel vergi ve ücret tarifelerinin uygulanması,
 - Maliyetleri finanse edecek ekstra ücretler eklenmesi,
 - Talebe göre şekillenen değişken fiyat uygulaması (bazı yerlerin yerel halka ücretsiz, turistlere ücretleri olması veya yoğun zamanlarda daha yüksek fiyat uygulaması yapılması gibi),
 - Konaklama arzına, özellikle ev paylaşımına yönelik düzenlemelerin yapılması,
 - Turizm ile alakalı ulaşılabilirliklerin ve etkinliklerin kısıtlanması.

2.1.2.4.5. Turistleri Bilgilendirmeye Yönelik Politikalar

Yapılan akademik çalışmalar ve oluşturulan ülke politikaları, aşırı turizmin önlenmesi noktasında geliştirilebilecek stratejileri açıkça ortaya koymaya çalışmaktadır (Goodwin, 2017; Koens vd., 2018). Fakat sadece yerel yönetimlerin ve hükümetlerin strateji ve politikalar geliştirmesi ile yeteri kadar gelişme sağlanamamaktadır (Milano vd., 2019). Turistlerin de aşırı turizm konusunda bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi, sorunun kaynağına inmek noktasında politika geliştiricilere yardımcı olabilir (Seraphin vd., 2018). Bu noktada Avustralya'nın en büyük macera ve seyahat blogu olan ve dünyanın önde gelen işletmeleriyle (Cnn, Bbc Travel, Forbes, Yahoo, Tripadvisor, Skyscanner vd.) ortak çalışmalara imza atarak

gelecek vaat eden destinasyonları yüksek kaliteli hikâye anlatımı ve profesyonel fotoğrafçılık yoluyla ön plana çıkarmaya çalışan Nomadasaurus isimli internet sitesinin turistlere yönelik aşırı turizmi önleme önerileri dikkat çekicidir. Nomadasaurus sorumlu bir gezgin olarak atılabilecek 7 adımı aşağıdaki şekilde belirtmiştir (Nomadasaurus, 2023);

1. Yerelliğe daha fazla ulaşılabilecek, destinasyon kültürünün ve kimliğinin daha iyi özümsenebildiği, turist kalabalığına daha az maruz kalınan ve en önemlisi diğerlerine benzemeyen özgün anılara sahip olabileceğiniz bölgesel alternatifler araştırılmalıdır.
2. Eğer popüler bir yer ziyaret edilmek isteniyorsa, kalabalıktan uzak, daha az turistle karşılaşılan, daha ucuz ulaşım ve konaklama fırsatına sahip olunabilecek yoğun olmayan dönemler tercih edilmelidir.
3. Büyük tur grupları (özellikle paket ve yolcu gemisi turları) ziyaret ettikleri belli başlı yerlerde çok az vakit ve çok az para harcamaktadır. Yerel konaklama tesislerden, yerel küçük restoranlardan ve yerel zanaatkarların ürettikleri hediyelik eşyalardan faydalanarak yerel halk maddi ve manevi bir şekilde desteklenmelidir.
4. Çok tercih edilen destinasyonlarda aşırı kalabalık belirli noktalarda yoğunlaşmakta ve bu nedenle destinasyonun geri kalanı tam olarak keşfedilememektedir. Sorumlu bir yerel rehberle bir destinasyonu keşfetmek, tercih edilen destinasyonun çok farklı yönlerini gösterebilmektedir. Böylece çoğu turistin görmediği yerler görülebilir, gerçek yerel halkla, özgün manzaralar, lezzetler, gelenekler ve hikayeler keşfedilebilir.
5. Turistlerin ziyaretleri boyunca üretilen atıkları en aza indirecek önlemler alınmalı, diğer turistler de bu konuda teşvik edilmeli, seyahatin başlangıcından bitişine kadar en az “iz bırakacak” tercihlerde bulunulmalı, gönüllü temizlik faaliyetlerine katılım gösterilerek çevre dostu, sorumlu bir turist olunmalıdır.
6. Eğer bir tur grubunun parçası olarak seyahat edilmek isteniyorsa, seyahat programlarında popüler yerler olsa dahi bu yerleri sürdürülebilir bir şekilde ziyaret etmenin, ziyaretlerin olumsuz etkilerini azaltmanın ve yerel halkı ve işletmeleri desteklemenin yollarını bulabilen sorumlu ve etik tur şirketleri tercih edilmelidir.
7. Alışılmışın dışına çıkılarak, farklı destinasyonlara bir şans verilmelidir.

2.1.2.4.6. Yerel Yönetimler İçin Örnek Uygulamalar

Aşırı turizm ile ilgili alınacak önlemlerde belediyelerin rolü oldukça önemlidir. Dünyada farklı destinasyonlardaki örnek aşırı turizm uygulamaları, tüm yerel yönetimler için örnek teşkil edebilir. Bu uygulamalardan bazıları aşağıdaki gibidir (Özgürel ve Yılmaz, 2021);

- Floransa’da (İtalya) yoğunluğu evrensel tabelalarla güncel olarak bildiren ve daha az yoğun müze, görülecek yer, rota öneren Nesnelerin İnterneti (IoT) uygulaması,
- Helsinki’de (Finlandiya) kişisel araç kullanımından daha ucuza gelen ve şehirdeki taksi, otobüs, tren, araç, bisiklet vb. tüm ulaşım araçlarına erişimi aylık abonelik yönetimiyle tek bir uygulamada birleştiren Whim uygulaması,
- Brüksel’de (Belçika) yoğun alanlardaki turist akışlarını farklı alanlara çekebilmek ve o alanlardaki çekiciliklere (yemek, kültür, alışveriş vb.) çekebilmek için MIXITY Yürüyüş Programı uygulaması,
- Lyon’da (Fransa) yer yön karmaşasını azaltmak için turistlere toplu taşımayı, cazibe merkezlerini ve diğer ihtiyaç duyulabilecek kentsel alanları gösteren dinamik dijital tabela uygulaması,
- Lyon’da ve Avrupa’nın diğer şehirlerindeki havalimanlarında turistlere ihtiyaç duyabilecekleri tüm bilgiler için yardımcı olan havalimanı yardımcısı uygulaması,
- Venedik’te aşırı turist yoğunluğunu azaltmak ve yerel halkın yaşam memnuniyetini korumak için kente giriş vergisi uygulaması,
- Nantes’da (Fransa) engelli bireyler için rahatça ve konforlu bir şekilde ulaşımında bulunabilecekleri rotaları ve yerleri gösteren engelli erişim rehberi uygulaması,
- Dubrovnik’te (Hırvatistan) yerel halkın yaşam kalitesini ve yaşam memnuniyetini korumak için ziyaretçi kısıtlama uygulaması,
- Kopenhag’da (Danimarka) karadaki yoğunluğu denize yönlendiren, turistlerin şehri denizden keşfetmelerini sağlayan ve en önemlisi güneş enerjisi ile şarj edilebildikleri için doğa dostu olan elektrikli tekne kiralama uygulaması,
- Ljubljana’da (Slovenya) turistlere, yerel halka ve hatta işletmelere daha fazla yer açabilmek ve yoğunluğu azaltmak amacıyla kent merkezlerinin araç trafiğine kapatılması uygulaması,

- Poznan’da (Polonya) sezon dışında gelen turistlere anlaşmalı işletmelerde ciddi indirimlerin uygulanması,
- Nice’de (Fransa) şehrin belirli noktalarına yerleştirilmiş olan 3 bin sensör ile kalabalık yönetiminin yanında, atık yönetimi, trafik yönetimi, su ve elektrik enerjisi tüketimi, gürültü ve hava kirliliği gibi alanlarda etkin denetim sağlayan sensörler ile veri elde edilmesi uygulaması,
- Sintra’da (Portekiz) şehre gelme planları yapan turistlere sezon dışı gelmeleri için alternatifler yaratacak (film festivali, müzik festivali vb.) sezon dışı seyahat teşvik uygulamaları,
- Valensiya’da (İspanya) cazibe merkezlerindeki yoğunluğun izlenerek elde edilen verileri kamu ve özel sektörle paylaşan ve etkin bir kalabalık yönetimi yapılmasına olanak sağlayan “Akıllı Turizm Destinasyonlar Ağı” ve uygulamaları,
- Avila’da (İspanya) kültürel mirasları ve turist yoğunluğunu takip edebilmek için kurulan 230 sensör ile oluşan yoğunlukları, tarihi ve kültürel alanlarda, müzelerde oluşan kuyrukları azaltabilmek ve alternatif güzergahlara yönlendirebilmek, ziyaretleri sürelerini azaltmak için geliştirilen “Akıllı Miras Şehri Sistemi” uygulaması,
- Barselona’da (İspanya) artan kira fiyatları yüzünden yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti olumsuz etkilenen yerel halk için, turistlerin yasadışı mülk edinimi ve kiralamalarının önlenmesine yönelik uygulamalar,
- Amsterdam’da (Hollanda) ulaşım kartlarının 1 saat uzaklıktaki destinasyonlarda da geçerli kılınması ayrıca çevre şehirlerde kalanların Amsterdam’a olan ulaşımının ücretsiz olması, Londra (İngiltere), Göttenburg-Valensiya (İspanya) gibi şehirlerde kalabalığın önlenmesi için yakın destinasyonlarda konaklamanın teşvik edilmesi uygulamaları,
- Kaliforniya Eyalet Parkı’nda (A.B.D) ve Milford Parkuru’nda (Yeni Zelanda) yoğunluğun önlenmesi için rezervasyon ve bilet uygulamaları,
- Vilnius'ta (Litvanya) turistlere ulaşım ve alternatif rota önerilerinde bulunan Vilnus Mobil turizm uygulaması,
- Helsinki’de (Finlandiya) Çinli turist yoğunluğunu azaltmak ve Çinli turistlerin ulaşım, konaklama, yeme-içme vb. tüm gereksinimleri için seçeneklerin sunulduğu tamamen Çince olan “We Chat My Helsinki” turist uygulaması,

- Karlsruhe’de (Almanya) trafik yoğunluğunu azaltabilmek, ulaşım ve otopark sorununu çözebilmek için geliştirilen trafik ve toplu taşıma cep telefonu uygulaması.

2.1.3. Kentsel Yaşam Kalitesi

Kentsel yaşam kalitesi ve yaşam kalitesi kavramları birbiriyle ilişkili olmakla birlikte, farklı kapsam ve içeriklere sahiptir. Yaşam kalitesi, bireyin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal refahını kapsayan bireysel ve toplumsal düzeyde değerlendirilen geniş bir kavramdır (Diener vd., 1999). Buna karşılık, kentsel yaşam kalitesi, bireylerin yaşadıkları yerleşim yerindeki çevresel, ekonomik, sosyal ve altyapısal koşullardan memnuniyet düzeyleri ile alakalıdır (Marans ve Stimson, 2011). Örneğin, bir bireyin genel yaşam kalitesi, sağlık durumu, gelir seviyesi, eğitim düzeyi ve sosyal ilişkileri gibi faktörlerle ilişkilirken; kentsel yaşam kalitesi, yaşadığı bölgedeki hava kalitesi, ulaşım olanakları, barınma kalitesi ve kamusal hizmetlerin erişilebilirliği gibi unsurlarla değerlendirilmektedir (Van Kamp vd., 2003). Bu nedenle bu çalışma kapsamında öncelikle yaşam kalitesi kavramı ile ilgili bilgiler verilecek daha sonra kentsel yaşam kalitesi kavramı incelenecektir.

2.1.3.1. Yaşam Kalitesi Kavramı

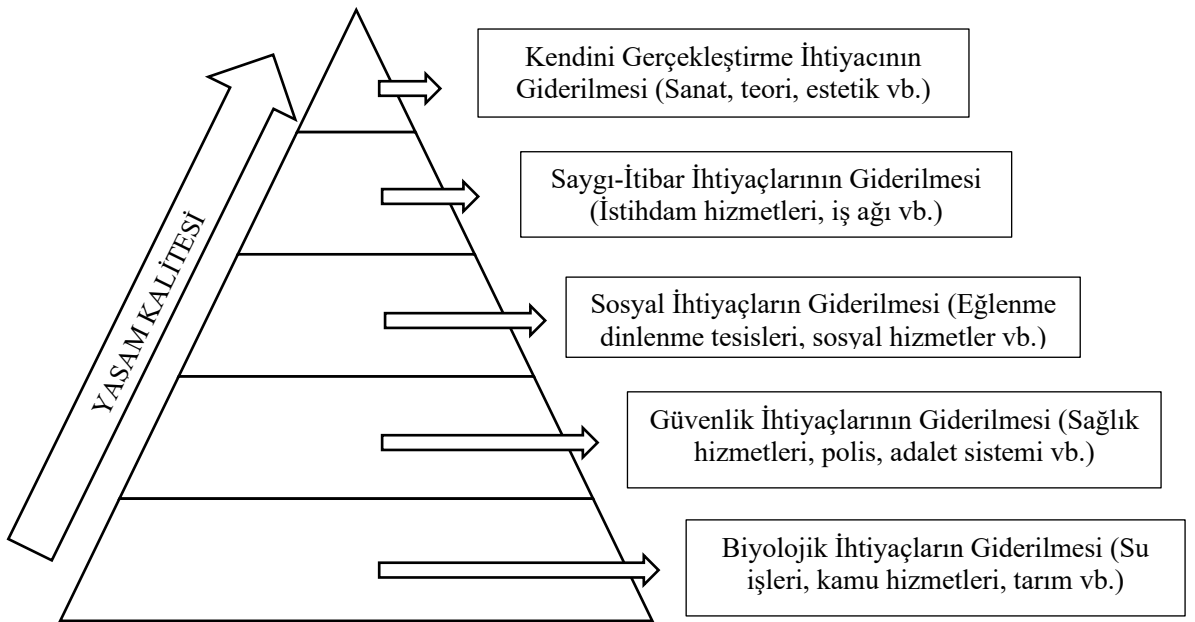
Birçok araştırmacı ve sosyal bilimci “kalite” kavramını nesnel bir gerçeklikten öte algısal bir öznel boyut olarak tanımlamıştır. Yani tıpkı “kalabalık” kavramında belirtildiği gibi “kalite” kavramında da kişinin bakış açısı, duyguları, zevk ve tercihleri etkili olabilmektedir (Marans, 2012).

Yaşam kalitesi kavramı genel olarak “refah”, “sağlık” ve “mutluluk” gibi kişinin ne kadar iyi durumda olduğunu belirten terimlerle kullanılır. Bahsedilen bu terimler genel bir durumu belirtmekte kullanılan kişiye özel ifadeler olabilmektedir. Örneğin mutluluğun tanımı kişiden kişiye değişebilir. Çok boyutlu olması özelliği nedeniyle yaşam kalitesi kavramının da genel bir tanımının yapılması araştırmacılar için oldukça zorlayıcıdır (Veenhoven, 2000).

McCall (1975) çalışmasında yaşam kalitesi kavramını, kendi dönemindeki araştırmacıların “bir toplumun tüm üyelerinin bireysel mutluluklarının toplamı” şeklindeki tanımını kabul etmeyerek, “bir toplumda mutluluk için gerekli koşulların yaratılması” olarak tanımlamıştır. Marans (2012) ise yaşam kalitesinin aile, iş durumu, ekonomi, sağlık ve daha birçok etmene göre boyutlandırılabilceğini belirtmiş, çevrenin yaşam kalitesi için önemli olduğunu, kişinin yaşadığı konuttan mahalleye, şehirden devlete kadar yaşadığı yerin yaşam kalitesini belirleyebileceğini ve mekân tasarımının yaşam kalitesi için belirleyici unsurlardan olduğunu vurgulamıştır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşam kalitesini; bireylerin parçası oldukları kültürün, değerler sisteminin, amaçların, beklentilerin, standartların yaşamlarındaki durumlarıyla ilişkilendirmesi olarak tanımlamıştır (Kuyken, 1995). Ayrıca Dünya Sağlık Örgütü, ülkelerin yaşam kalitelerini karşılaştırmak amacıyla arasında Türkiye'nin de olduğu 15 ülkede ve 12 dilde geçerli olan WHOQOL ölçeğini geliştirmiştir (Topçu vd., 2012).

Sirgy (1986) çalışmasında yaşam kalitesi ile Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi ile ilişki kurarak, toplumun içerisinde yer aldığı fiziksel çevredeki insani ihtiyaçlar giderildikçe bireyin yaşam kalitesinin artacağını belirtmiştir. Şekil 1'de görüldüğü gibi kamu hizmetleri gibi temel insani ihtiyaçlardan başlayıp sanatsal faaliyetlere kadar her bir unsur bireyin toplum içindeki yaşam kalitesini artırmaktadır.

Şekil 1: İnsani Gelişim ve Yaşam Kalitesi

Kaynak: (Sirgy, 1986).

Çok boyutlu bir kavram olan yaşam kalitesinin objektif yaşam kalitesi ve sübjektif yaşam kalitesi olmak üzere iki temel boyutu vardır. Yaşam kalitesinin objektif boyutu; bireyin algılamasından bağımsız bir şekilde eğitim, sağlık, gelir, iş durumu ve yaşadığı yerin veya konutun durumu vb. özelliklerin ölçülerek belirlenmesidir (Bilgili, 2017a). Yaşam kalitesinin sübjektif boyutu ise bireyin yaşamındaki objektif koşullara yönelik algılamaları ve değerlendirmeleri şeklinde kısaca tanımlanabilir. Sübjektif yaşam kalitesi kavramı ile mutluluk ve sübjektif refah kavramları genelde benzer anlamda kullanılmaktadır (Sores ve Peto, 2015).

Yaşam kalitesi kavramı farklı disiplinler tarafından da ilgi gören bir kavramdır. Bu nedenle farklı bakış açıları ile de değerlendirilen yaşam kalitesi kavramında üç kuram göze çarpmaktadır. Bu kuramlar; yaşanabilirlik, adaptasyon ve karşılaştırma kuramlarıdır. Yaşanabilirlik kuramı kentsel yaşam kalitesinin ölçütleri içinde yer alan ve insan yaşamı üzerinde etkili olan ekonomik, sosyal, çevresel ve yapısal unsurların ilişkileridir. Adaptasyon kuramı; herhangi bir ilk deneyimin zamanla normalleşmesi ve kişinin toplam mutluluk düzeyinin eski haline gelmesidir. Son olarak karşılaştırma kuramında ise; kişilerin yaşam kaliteleri ile ilgili öznel tutumları karşılaştırılmaktadır (Karakaş, 2022).

2.1.3.2. Turizm ve Yaşam Kalitesi

İnsanın içinde yaşadığı toplumun diğer bireyleriyle olan ilişkisi mutluluğunu, yaşamdan duyduğu tatmini ve genel anlamda yaşam kalitesini güçlü bir şekilde etkilemektedir (Csikszentmihalyi ve Hunter, 2003). Sosyal yaşamın insan sağlığı üzerine olan etkileri kapsamında yapılan çalışmalar da literatürde mevcuttur. Özellikle Cohen'in 2005 yılında yaptığı araştırma oldukça dikkat çekicidir. Sosyal olan, kendini belirli bir gruba ait hissedenen, içinde yaşadığı aileden, toplumdan veya gruptan memnun olan insanların bağışıklık sistemi, tüm bu özelliklere sahip olmayanlara oranla daha kuvvetlidir. Kısacası bu insanlar soğuk algınlığı vb. hastalıklara dahi daha az yakalanmaktadır (Cohen, 2005). İnsanların tatile çıktıklarında sosyalleşmesi, özellikle arkadaş gruplarıyla seyahat etmesi, kendini bu şekilde bir gruba ait hissederek ve boş zamanını etkili bir şekilde değerlendirdiğini düşünerek hareket etmesi yaşamdan duyduğu memnuniyeti artırmakta ve bu durum yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemektedir (Pearce, 2012).

Seyahat etmek, boş zamanları değerlendirmek insanların duygusal tatmini, zihinsel ve fiziksel sağlığı için oldukça önemlidir. Turizm hareketlerine katılmak geçmişte sadece bir alternatif olarak görülürken günümüzde bir ihtiyaç, gereklilik haline gelmiştir. Bu nedenle boş zamanların ne kadar nitelikli bir şekilde değerlendirildiği konusu yaşam kalitesinin yüksekliği ile bağlantılı hale gelmiştir (Uysal, Perdue ve Sirgy, 2012). Nitekim tatil deneyimi kişinin yaşam kalitesini maddi bir mal tüketmekten daha fazla etkilemektedir (Oppermann ve Cooper, 1999). Bu nedenle insanların gitmek istedikleri turistik tesislerin fiyatlarının artması ve kişisel gelirden azalma gibi faktörler, kişilerin seyahate çıkmasını engellemeye yetmemektedir (Ryan, 2003). Seyahat aktivitesinin olumlu duyguları artırması kişinin yaşamından duyduğu memnuniyeti de artırmaktadır. Kişinin yaşamından memnun olması ise yaşam kalitesini artıran en önemli özelliklerden bir tanesidir (Magnini, Ford ve LaTour, 2012).

2.1.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Kavramı

Kentsel yaşam kalitesi; yaşam kalitesini belirleyen özelliklerin, yerel toplumun ve o toplumun içinde yaşamını sürdürdüğü fiziki çevre koşullarının kapsamında değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Kentin altyapı unsurlarından (elektrik, su, doğalgaz, karayolları, kanalizasyon vb.) ekonomik, sosyal ve kültürel unsurlarına kadar bir kente hayat veren tüm özellikler kentsel yaşam kalitesi kapsamında değerlendirilir (Bilgili, 2017b).

Kentler üretimin ve tüketimin yoğun olarak yaşandığı yerlerdendir. Kırsal alanlara göre daha fazla iş olanağının, daha fazla sosyal ve kültürel olanakların, alt ve üst yapı yatırımlarının olması, insanları kentlere yönlendiren en büyük etmenlerdir. Kentlerin sunduğu tüm bu faydalar, kalabalık nedeniyle artan suç oranları, barınma ve temel ihtiyaç maddeleri gibi vazgeçilmez unsurların fiyatlarındaki artışlar, ulaşım sorunları, kirlilik, aşırı trafik vb. olumsuz durumlar neticesinde anlamını yitirebilir (Biagi vd., 2020). Genel olarak bakıldığında kent yaşamının insanlar için olumlu birçok katkısı olduğundan bahsedilebilir. Bu katkılar; zengin hizmet altyapısı, ürün çeşitliliği ve erişilebilirlik, eğitim, sağlık, güvenlik altyapısı, daha estetik bir ortamda yaşama, daha kaliteli kamu hizmetleri ve gelişmiş ulaşım ve iletişim altyapısıdır (Glaeser, Kolko ve Saiz, 2001). Kentin sunduğu imkanlar ne kadar fazla ve erişilebilir

olursa ve insanlar kendini ne kadar o kente ait hissedip, kentteki yaşamlarından memnun olursa, bu durum bir kent kimliğinin oluşmasına yol açarak yaşanılan yere olan aidiyet duygusunu kuvvetlendirir (Weziak-Bialowolska, 2016).

Kentsel yaşam kalitesi, dar anlamıyla, kent olarak tanımlanmış bir mekânda önceden belirlenmiş standartlar ve kriterlere göre ulaşım, altyapı, teknoloji, konut ve diğer niteliklerin ne kadarının sunulduğunun belirlenmesi durumudur (Marans ve Stimson, 2011). Eğer bu unsurların sunulma düzeyi belirlenmiş standartlar ve kriterler ölçülerinin üzerindeyse, kentsel yaşam kalitesinin yüksek olduğundan söz edilebilir (Massam, 2002). Geniş anlamıyla kentsel yaşam kalitesi ise söz edilen özelliklerinin yanında toplumsal, siyasal, kültürel ve politik süreçleri de kapsayacak şekilde, toplumda yaşayan her bir bireyin kentin sunduğu fırsatlardan ve olanaklardan adil ve dengeli bir biçimde yararlanabilmesi, kültürel, sanatsal, siyasal, eğitsel tüm faaliyetlerde kendine yer bulabilmesi gibi olanaklara sahip olmasıdır (Geray, 1998). Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere kentsel yaşam kalitesi sadece kent içerisinde yaşayan bireylerin yaşam kalitesini artıracak standartlar ve kriterler geliştirmek veya bu standart ve kriter ölçütlerini karşılama çabası değil aynı zamanda kentin sunduğu tüm imkân ve olanaklara tüm bireylerin erişebilmesidir (Yavuzçehre ve Torlak, 2006).

Kentsel yaşam kalitesi ile sıkça beraber kullanılan bir diğer kavram da “yaşam standardı” kavramıdır (Diener ve Suh, 1997). Kavramlar her ne kadar benzer anlamlarda kullanılsa da içerik olarak birbirlerinden farklıdır. Kentsel yaşam kalitesi kavramında, kentte yaşayanların algıları ön plandadır (Marans, 2012). Örneğin, kentsel yaşam kalitesinde, kentteki ulaşım imkanlarının niceliğinden daha çok kentte yaşayanların bu imkanları nasıl algıladıkları veya şehre gelen turist sayısından ziyade yerel halkın bunu nasıl algıladığı incelenmektedir (Pacione, 2003). Kentsel yaşam kalitesi kavramı kapsamında yaşam memnuniyeti kavramı ve ölçülebilir nesnel göstergeler (kişi başı milli gelir) ile belirlenen objektif ve sübjektif göstergeler bulunmaktadır (Okulicz-Kozaryn, 2011). Yaşam standardı ise kısaca ölçülebilen konfor seviyesidir. Adından da belli olduğu gibi sağlanması gereken önceden belirlenmiş belli başlı standartların olduğu objektif bir göstergedir. Bu nedenle kentsel yaşam kalitesi içerisinde yaşam standardını da barındıran bir çatı kavramdır (Kuru ve Özkök, 2017).

Kentsel yaşam kalitesi, yaşanabilirlik kavramı ile planlama alanında benzer anlamda kullanılmaktadır (Kuru ve Özkök, 2017, s. 44). Yaşanabilirlik dar anlamda;

bir yerde yaşamının “iyi” olarak kabul edilebilmesi için gerekli standartların tümüdür. Bu standartlar yaşam kalitesi standartlarını da ifade etmektedir (El Din vd., 2013). Yaşanabilirlik kavramı geniş anlamda ise; kişinin ikamet ettiği yerde yaşam kalitesini etkileyen ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel tüm faktörlerin bireysel ve toplumsal refah ve mutluluk seviyesini artırabilmesi şeklinde tanımlanabilir (Arık, 2023, s. 42).

Kentsel yaşam kalitesinin temel parametreleri insan hak ve özgürlükleridir. Bunların yanında kentteki çevresel faktörlerin bireylerin yaşamlarını kolaylaştıracak bir şekilde tasarlanması ve her bir bireyin planlı, çağdaş ve yaşanabilir bir çevreye erişimi kentsel yaşam kalitesinin önemli unsurları arasındadır. Kent yönetimleri kentsel yaşam kalitesini geliştirebilmek için belli başlı unsurlara odaklanması gerekir (Coşar, 2013). Bu unsurlar;

- Kentsel planlama ve imar faaliyetleri,
- Kentin altyapısının standartları karşılaması,
- Rekreasyon ve sosyal alanların artırılması,
- Konut talebinin karşılanması,
- Ulaşım altyapısının geliştirilmesi,
- Kültürel mirasın korunması,
- Sürdürülebilir kentleşmeye önem verilmesi,
- Sosyal ve beşerî sermayenin geliştirilmesi,
- Kentte güvenliğin sağlanması,
- Kentteki ekonomik ve ticari etkinliklerin artırılması,
- Kurumlar arasında eşgüdümün ve iletişimin sağlanması,
- Etkin ve verimli yönetimin gerçekleştirilmesidir.

Bir kentte yaşayan insanların istek ve ihtiyaçları, o kentin sosyal ve ekonomik yaşamını da şekillendirmektedir. Bu nedenle kent tasarımı ve planlaması ne kadar bu ihtiyaç ve taleplere göre gerçekleşirse, o kentte yaşayan insanlar da kent yaşamlarından o kadar memnun olurlar. Kent planlamacılarının kentsel yaşam kalitesini artırmak için dikkat etmesi gereken hususlar aşağıdaki gibidir (Weziak-Bialowolska, 2016);

1. Kentin yeşil alanlar, binalar, sokaklar, yaya yolları ve geçitleri vb. alanlarının yer ve konumlarının tasarımı,
2. Alışveriş merkezleri, okullar, park alanları, spor ve kültürel tesisler ve iş yerlerine olan ulaşım ve erişilebilirliğin kolaylaştırılması,
3. Sağlık hizmetlerine olan erişimin kolaylaştırılması, güvenliğin sağlanması,
4. İletişim ve ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi,
5. Kent kimliğinin ve karakterinin ortaya çıkarılması için yer ve zaman duygusunun estetik ile birleştirilmesi,
6. İfade özgürlüğü ve kişisel mahremiyet gibi kişisel özgürlüklerin sağlanması.

Kentsel yaşam kalitesi standartları, temel insan hakları ve yerel halk için kentli hakları konularını da içine alacak şekilde belirlenmektedir. Yerel yönetimler kamu mal ve hizmetlerinde verimliliği ve üretkenliği sağlarken aynı zamanda yerel demokrasiyi de sağlamalı temel insan hakları ve kentli hakları sorumluluklarını yerine getirmelidir. Yaşam kalitesinin farklı boyutları kapsamında kentli hakları şu şekilde gruplandırılabilir (Ökmen, 2013);

- Temel insani hak ve özgürlüklere saygılı, toplumun her ferdinin refahını ve kişiliğinin gelişmesine katkı sağlayacak bir kentte yaşama hakkı,
- Bireyleri her türlü suça karşı koruma altına alacak güvenliği sağlanmış bir kentte yaşama hakkı,
- Ekolojiyi koruyan ve sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışan kentsel çevrede yaşama hakkı,
- Bireylerin ekonomik ve sosyal girişimlerini gerçekleştirebilecek elverişli altyapıya sahip olma hakkı,
- Bireylerin zevk ve tercihlerine göre seçebileceği çeşitlilikte mal ve hizmetlere erişim hakkı,
- Kentte istihdam altyapısının sağlanması, çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve kentin ekonomik getirilerinden her bir bireyin yararlanabilmesi hakkı,
- Demokratik kentli kültürünün oluşmasına zemin hazırlayacak altyapıya erişim hakkı,

- Kültürel farklılıkları zenginlik olarak gören ve bu zenginlikten doğmuş ortak kimliğe sahip bir kentte yaşama hakkı,
- Bireylerin yerel yönetimleri seçme, karar mekanizmasına katılma, demokratik denetimde bulunma ve çevrenin korunması, hizmetlerin devamlılığı gibi durumlar için kendisini vergilendirme hakkı.

Kentlerde yaşayan her bir bireyin yaşam memnuniyetlerinin ve yaşam kalitelerinin artırılması kentsel yaşam kalitesinin de artmasını sağlayacaktır. Kentsel yaşam kalitesi ile ilgili gösterge ve ölçütler belirlenirken de tüm bu unsurlara dikkat edilmelidir (Donald, 2001). Literatürde kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesi için çok sayıda gösterge ve ölçüt mevcut olsa da bu gösterge ve ölçütler genel olarak fiziki çevre standartları, bireylerin refah durumu, sosyal ve kültürel hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi konularını içermektedir (Yıldız, 2007).

2.1.3.4. Kentsel Yaşam Kalitesinin Göstergeleri

Yaşam kalitesi kavramı çok sayıda unsuru içinde barındırdığından, bu kavram için genel kabul görmüş bir tanım oluşturmak ya da yaşam kalitesini ölçebilecek standart kriterler geliştirmek, araştırmacılar açısından oldukça güç bir konudur (Cummins, 1997). Yaşam kalitesinin belirlenmesine yönelik çalışmalarda öne çıkan göstergeler, objektif göstergeler ve sübjektif göstergeler olarak iki grupta toplanmıştır (Diener ve Suh, 1997). Objektif ve sübjektif göstergeler, kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalarda da iki temel yaklaşım olarak tercih edilmektedir (Marans ve Stimson, 2011; Pacione, 2003).

Kentsel yaşam kalitesinde objektif göstergeler, ikincil verilerin analiz edilmesi ve raporlanması kapsamında, devlet kurumları tarafından toplanmış ve genellikle belirli bir alandan veya mekândan elde edilmiş verilerden oluşmaktadır (Rogerson, 1999; Massam, 2002; Van Kamp vd., 2003). Kentin nüfus durumu, kent mimarisinin özellikleri, suç oranı, konut arz-talep durumu, eğitim seviyesi gibi istatistiği tutulabilecek olan ve aynı zamanda yaşam kalitesinin nesnel göstergelerini temsil eden tüm veriler, objektif göstergeler kapsamında değerlendirilir (Tefazghi, 2009). Bu özellikleriyle objektif göstergelerin bireyin ve yaşamın haricindeki olağan koşullar ve davranışların raporlanması olduğundan bahsedilebilir (Das, 2008).

Kentsel yaşam kalitesindeki sübjektif göstergeler ise; bireyin kentsel yaşam kalitesinin boyutlarını algılaması, değerlendirmeleri ve davranışlarını içeren birincil verilerin raporlanmasıdır (Marans ve Stimson , 2011). Sübjektif kentsel yaşam kalitesi kapsamındaki araştırmalarda vurgulanmaktadır ki; kentsel çevrenin farklı yönlerine ilişkin kişisel değerlendirmeler ve algılar, bireylerin kentsel alanlardan ve genel olarak yaşamlarından memnun olmalarına zemin hazırlamaktadır (McCrea, Shyy ve Stimson, 2006). Kişinin hayatından duyduğu memnuniyet derecesi, sezgisel ve rasyonel olarak ölçülmekte ve sonuçlar sübjektif yaşam kalitesi hakkında fikir sahibi olunmasını sağlamaktadır. Sezgisel ölçüm yönteminde kişilere hayatlarından memnun olup olmadıkları sorulmaktadır. Rasyonel ölçüm yönteminde ise iş durumu, barınma, gelir, güvenlik, doğal ve fiziksel çevre ile ilgili sorular sorulur. Her iki ölçüm yöntemi aynı anda uygulanarak kişinin hayatın her alanındaki memnuniyet durumu belirlenmektedir (Karakas, 2022).

Sübjektif yöntemde bireylerin algılarının ve değerlendirmelerinin ön planda olması, planlama ve politikalarda objektif yöntemle göre daha fazla tercih edilmesini sağlamıştır. Objektif yöntemde ise yaşam kalitesi ölçümlerinde güvenilirlik daha yüksektir fakat elde edilen sonuçların etkinliği daha düşüktür (Lee, 2008). Bu nedenle kentsel yaşam kalitesinin belirlenmesinde hem sübjektif hem de objektif göstergelerin kullanılması çalışmaların güvenilirliğini daha da artıracaktır (Rezvani, Mansourian ve Sattari, 2012).

2.1.3.5. Kentsel Yaşam Kalitesinin Bileşenleri

Kentsel yaşam kalitesi kavramının kompleks ve çok boyutlu yapısı farklı disiplinler tarafından farklı ölçümlerle belirlenmeye çalışılması sonucunu doğurmuştur (Marans ve Stimson , 2011). Bu alandaki çalışmalar incelendiğinde, odak noktasının daha çok “çevre” alanında olduğu göze çarpmaktadır (Van Kamp vd., 2003; Lee, 2008). Ekonomik, sosyal ve fiziksel çevreye ilişkin bu göstergeler, ikincil verilerle objektif ölçüm ağırlıklı olarak raporlanmaktadır (Rogerson, 1999; Mouratidis, 2021).

2.1.3.5.1. Kentsel Yaşam Kalitesinin Ekonomik Çevre Bileşenleri

Ekonomi disiplinine ait çalışmalarda daha çok “ekonomik çevreye” odaklanılmaktadır ve ücret farklılıkların kentsel yaşam kalitesini etkileme durumu objektif ölçüm teknikleriyle tartışılmaktadır (Weziak-Bialowolska, 2016). Ekonomik göstergeler yaşam kalitesi çalışmaları kapsamında aşağıdaki başlıklarda ele alınır (Diener ve Suh, 1997; Veenhoven, 2000);

- Ailenin varlık durumu,
- Ailede kaç kişinin çalıştığı,
- İstihdam olanakları,
- Gayrisafi milli hasıla,
- Kişi başına düşen milli gelir,
- Besin tüketimi,
- Ailenin varlık durumu (dayanıklı tüketim malları miktarı).

Kentlerin sahip olduğu birtakım avantajlar (istihdam alanları, daha iyi hizmet kalitesi, daha fazla gelir imkânı, iş ağı, gelişmiş alt ve üst yapı vb.) insanların kırsal alanlardan kentlere göç etmesine zemin hazırlamıştır. Büyük kentlerin ekonomik getirileri, bu yerleri insanlara cazip kıldığı gibi aynı zamanda büyük bir pazar yerine çevirmiştir. İnsanlar kentler sayesinde birçok mal ve hizmete, teknolojik imkanlara ve daha birçok ihtiyaçlarına anında ulaşabilmekte, bu sayede yaşam kalitelerini ve yaşamdan duydukları tatmini artırabilmektedir (Öztürk ve Genç, 2014). Özellikle ticaretin gelişmesi ve bu alanda sınırların kalkması ile kentte yaşayan insanlar için birçok ekonomik fırsatlar ortaya çıkmıştır. Kentlerin bu avantajlarının yanında bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Kalabalık, gürültü, trafik, artan yaşam maliyetleri, doğal alanların zarar görmesi, kültürel ve tarihi alanların yok olma tehlikesi, taşıma kapasitesi sorunları, fazla iş gücü nedeniyle iş gücü devir hızının yüksek olması gibi sorunlar insanların büyük kentlerde yaşamayı sorgulamalarını sağlamıştır (Kuru ve Özkök, 2017). Kentsel yaşam kalitesinin ekonomik çevre bileşeni, insanların yaşam standartları ile bağlantı içindedir. Kentin sunduğu ekonomik getirilerin götürülerinden fazla olması yaşam standartlarını yükseltip insanların yaşamdan duydukları memnuniyetin artmasını sağlamaktadır. Ancak aksi durum, insanların yaşam

standartlarının azaldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir ve insanların yaşamlarını daha farklı yerlerde sürdürmeleri için itici güç olabilir (Karakaş, 2022).

2.1.3.5.2. Kentsel Yaşam Kalitesinin Sosyal Çevre Bileşenleri

Kentsel yaşam kalitesinin sosyal çevre bileşeninin “yaşam tarzı” kavramıyla benzer nitelikte olduğu söylenebilir. Sosyoloji alanında gerçekleştirilen yaşam kalitesi çalışmalarındaki sosyal çevre göstergeleri şunlardır (Perim, 2007);

- Sağlık koşulları,
- Kültür,
- Gelişme olanakları,
- Konut durumu ve koşulları,
- Eğitim durumu,
- Meslek dağılımı,
- Dengeli beslenme,
- Toplumsal faaliyetlere ve mesleki etkinliklere katılma,
- Coğrafi, mesleki hareketlilik gibi konulardır.

Sosyal çevre bileşeni ile yaşam standardı kavramı arasında ilişki olduğundan bahsedilebilir. Kişinin kentteki konfor düzeyi, yerel halk için gerçekleştirilen faaliyetlerin miktarı, kişinin kendini geliştirebilmesi için hangi seçeneklerin sunulduğu gibi ölçülebilir konular kentsel yaşam kalitesinin sosyal çevre bileşeni için oldukça önemli konulardır (Okulicz-Kozaryn, 2011). Yaşam standardının yüksek kabul edilebileceği bir kentte yaşayan insanların kentsel yaşam kalitesinin sosyal çevre göstergelerindeki kriterlere de uygun yaşadığı söylenebilir (Sirgy vd., 2008).

Aşırı turizmin yarattığı yoğunluktan en fazla etkilenen göstergelerden biri de sosyal çevre bileşenidir. Belirli dönemlerde yaşanan yoğunluk nedeniyle; sağlık altyapısının yetersiz kalması, kent kültürü ve kimliğinin zarar görmesi, barınma maliyetlerinin artması, kamuya açık ve rekreasyon alanlarının aşırı kullanılması gibi çeşitli sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Panousi ve Petrakos, 2020). Ayrıca turizm faaliyetleri sayesinde yerel halkın değerleri, düşünce tarzları, gelenekleri, görenekleri,

kültürü, normları, yaşam tarzı, yaşama biçimleri de değişebilir (Avcıkurt, 2015). Bu durum zamanla kenti oluşturan yerel kimliğin bozulmasını ve kendisini diğer destinasyonlardan ayırt eden özelliklerin azalmasını sağlayabilir. Toplumun en küçük yapı birimi olan aile yaşamındaki bozulmalar ise toplumsal huzurun ve dayanışmanın bozulmasını tetikleyebilmektedir (Filiz ve Yılmaz, 2017). Yerel halk turizm sektörü ve turistleri günah keçisi olarak görebilir ve böyle bir durumda çatışma yaşanması kaçınılmaz olabilir (Doxey, 1975).

2.1.3.5.3. Kentsel Yaşam Kalitesinin Fiziksel Çevre Bileşenleri

Kentsel yaşam kalitesinin fiziksel çevre bileşeni, bireyin doğal veya yapay çevre ile ilişkisini ifade etmektedir. İnsanın nasıl bir çevrede yaşadığı yaşam kalitesini belirleyen unsurların başında gelmektedir. Ekonomik, yaşamsal, fiziksel, sağlıksal ve sosyal ihtiyaçlar çevresel kaynaklardan karşılanır ve çevrenin kalitesi, bu ihtiyaçların karşılanma kalitesini de belirlemektedir (Bubolz vd., 1980). Bu nedenle çevresel kaynakların etkin kullanımına dayanan sürdürülebilirlik anlayışlarının asıl amaçlarının sadece çevresel sürdürülebilirliği sağlamak değil, aynı zamanda insanların yaşam kalitelerinin artmasını sağlamak olduğu çıkarımında da bulunulabilir (WCED, 1987; Newman ve Kenworthy, 1999; Ekins vd., 2003).

Yaşam kalitesinin yüksek kabul edildiği kentler incelendiğinde, ortak özelliklerinin fiziksel çevre koşullarının gelişmiş olduğu görülmektedir (Bubolz vd., 1980). Fiziksel çevre bileşenlerinin alt başlıkları; eğitim, sağlık, kültür, trafik, ulaşım, teknik altyapı, sosyal altyapı, rekreasyon alanları, alışveriş olanakları, flora, fauna, iklim, temiz su, atık su, doğal afetler gibi konulardır (Marans, 2012). Ayrıca kent planlaması kavramı da fiziksel çevre bileşeninin önemli unsurlarından bir tanesidir. Planlama eksikliği olan kentlerde ortaya çıkan altyapı ve üstyapı sorunları insanların yaşam kalitesini etkilemektedir. Kent planlamalarında özellikle yeşil alanların korunması ve çoğaltılması, kentte yaşayanların fiziksel ve psikolojik sağlıkları açısından da önem teşkil etmektedir (Keleş, 2012).

Kentlerin nüfusunun artışı, turizm hareketleri nedeniyle belirli dönemlerde yaşanan aşırı yoğunluk ve artan ticari faaliyetler sebebiyle gerçekleşen hareketlilikler, kent sınırları içerisindeki rekreasyon ve kamu alanları ihtiyacını artırmıştır (Kuru ve Özkök, 2017). Özellikle aşırı turizm nedeniyle yerel halkın kamusal alanlardan

yeterince faydalanamaması yerel halk ve turistler arasında çatışma ortamını tetiklemektedir (Demirci vd., 2020). Kentsel yaşam kalitesinin ana fikri; kişinin kendini daha mutlu hissedeceği kentsel yaşam koşullarının varlığıdır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006). Bu nedenle fiziki çevre bileşeni kentsel yaşam kalitesi standartlarının oluşturulmasında en kritik bölümlerden birini oluşturmaktadır.

2.1.3.6. Kentsel Yaşam Kalitesi Araştırmaları ve Ölçümü

Kentsel yaşam kalitesine ilişkin standartların belirlenmesi ve bu standartların izlenmesi, kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Marans, 2015). Bu nedenle Türkiye’de ve dünyada birtakım araştırmalar yapıp ölçümler geliştirilmeye çalışılmıştır. Her bir şehrin kendine ait farklı özelliklere sahip olması özgün araştırmalar yapılmasını zorunlu kılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde dünyada ve Türkiye’de kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalarla ilgili bilgi verilecektir.

2.1.3.6.1. Dünyada Kentsel Yaşam Kalitesine Yönelik Çalışmalar

Kentsel yaşam kalitesi kavramının önem kazanması, hükümetleri ve yerel yönetimleri bu alanda çalışmalar yapmaya yöneltmiştir. Kentsel yaşam kalitesini değerlendirmek için gelişmiş ülkelerde, özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika’da, çeşitli endeksler geliştirilmiştir. Şehirlerin yaşam kalitesini sağlık hizmetleri, altyapı, eğitim, çevre ve ekonomik göstergeler gibi kriterler üzerinden değerlendiren en yaygın kullanılan ölçütlerden biri olan Mercer Yaşam Kalitesi Endeksi bunlardan bir tanesidir (Mercer, 2022). Benzer şekilde, Global Liveability Index, The Economist Intelligence Unit tarafından oluşturulmuştur ve kentlerin yaşanabilirlik düzeylerini ölçerek hükümetlere ve yatırımcılara rehberlik etmektedir (EIU, 2022).

Literatürde kentsel yaşam kalitesini etkileyen unsurlara yönelik kapsamlı analizler yapılmıştır. Örneğin, Pacione (2003) çalışmasında; kentsel yaşam kalitesinin fiziksel çevre, toplumsal yapı, ekonomik refah, hizmetlere erişim ve bireysel refah gibi beş temel boyut üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Benzer şekilde, Van Kamp ve arkadaşları (2003), sürdürülebilir kentleşme ve yaşam kalitesi arasındaki

ilişkiye odaklanmış, çevresel faktörlerin kent sakinlerinin refahı üzerindeki etkisini belirtmiştir.

Son yıllarda, kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik çalışmalar özellikle gelişmekte olan ülkelerde hız kazanmıştır. Çin'de gerçekleştirilen araştırmalar, hızlı şehirleşme ile, altyapı problemlerinin, hava kirliliğinin ve barınma maliyetlerinin kentsel yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur (Zhang ve Wang, 2020). Benzer şekilde, Latin Amerika'daki çalışmalarda, yüksek suç oranları ve sosyal eşitsizliklerin kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkileyen en önemli faktörler arasında yer aldığı belirlenmiştir (Borsdorf ve Hidalgo, 2010).

Çalışma kapsamında dünyada kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmalar, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü ve Türkiye özelinde değerlendirilecektir.

Birleşmiş Milletler Çalışmaları

1972 yılında Stockholm'de gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı” çevre ile ilgili küresel çapta gerçekleştirilen ilk çalışmadır. “Bir Tek Dünyamız Var” sloganıyla çevresel sorunlar dile getirilmiş ve gelecek nesillerin de faydalanabilmesi için doğal kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasının gerektiğinin ve tüm insanlığın çevresel kaynaklardan eşit ve adil bir şekilde yararlanması gerektiğinin altı çizilerek Stockholm Deklarasyonu yayınlanmıştır (Hamamcı, Çoban, ve Keleş, 2020; Arık, 2023, s. 59). 1987 yılında Birleşmiş Milletler'in “Ortak Geleceğimiz” raporu ile sürdürülebilirlik kavramı öne çıkarken 1992 yılındaki Birleşmiş Milletler Rio Zirvesi'nde yaşam kalitesini belirleyen çevresel kriterler üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Üçer, 2009, s. 25).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) öncülüğünde 1988 yılında gerçekleştirilen “Sağlıklı Kentler Projesi”, kentsel yaşam kalitesi ile bağlantılı bir diğer küresel çaplı projelerden biridir. Kentleri aynı insan gibi canlı bir organizma olarak tasvir eden DSÖ, sağlıklı bir kenti ise; insanların yaşamsal ihtiyaçlarını rahatlıkla giderebildiği, toplum kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlayabilen, fiziksel ve toplumsal çevrenin devamlı bir gelişim içerisinde olduğu, yaşam kalitesi yüksek alanlar olarak tanımlamıştır (Fırat, 2006, s. 225). Türkiye projeye “Sağlıklı Kentler Birliği” adı altında 10 kurucu belediyenin girişimiyle (Afyonkarahisar, Bursa, Çankaya, Kadıköy,

Kırıkkale, Ordu, Tepebaşı, Ürgüp, Van, Yalova) 2004 yılında dahil olmuştur (Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği, 2024).

Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde gerçekleştirilen UN-Habitat (United Nations Conference on Human Settlements-Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı) faaliyetlerinin amacı; insan yerleşimindeki tüm faaliyetlerde eşgüdüm içinde hareket etmek, bilgi paylaşımını gerçekleştirmek ve kentleşme ile ilgili sorunların giderilmesi için teknik yardımlar sağlamak, finansman sorunlarını gidermektir (Dışişleri Bakanlığı, 2022). UN-Habitat çalışmaları kapsamında 1993 yılında temelleri atılan Kentsel Göstergeler Programı'nda (Urban Indicators Program) ise kentsel yaşamda karşılaşılan problemlerle mücadele edebilmek ve kentsel yaşamdaki memnuniyeti artırabilmek için gerekli politikalara rehberlik edecek verileri belirlemek amaçlanmıştır (UN HABITAT, 2004). Bu kapsamda İstanbul'da 1996 yılında gerçekleştirilen Habitat II konferansında, tüm dünyada uygulanabilecek ve takibi yapılabilecek 43 adet gösterge seti geliştirilmiştir. Kentsel yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik; konut, ekonomik gelişme, sosyal gelişme, çevre yönetimi, yoksullukla mücadele ve binyıl kalkınma hedefleri ana başlıkları altında 21 kentsel gösterge belirlenmiştir (İnan ve Sönmez, 2019, s. 188).

Avrupa Birliği Çalışmaları

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin kentlerindeki yaşam kalitesi seviyesinin artırılması ve fiziki çevre koşullarının iyileştirilmesi için 1980-1982 yılları arasında "Kentsel Rönesans için Avrupa Kampanyası" çalışmaları kapsamında "Avrupa Kentsel Şartı" ortaya çıkarılmıştır. Avrupa Kentsel Şartı, aşağıdaki 4 temel dayanağa göre çalışmalarını gerçekleştirmektedir (Erbay, Arapgirlioğlu ve Alataş, 2023).

- Kentlerdeki fiziki çevre koşullarının iyileştirilmesi,
- Konut sayılarının iyileştirilmesi,
- Kentlerdeki sosyal ve kültürel faaliyetlerin artırılması,
- Yerel halkın etkin katılımını ve toplumsal kalkınmayı özendirerek faaliyetler düzenlenmesi.

Avrupa Kentsel Şartı'nda Avrupa şehirlerinde yaşayan yerel halkın sahip olduğu haklar "Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu" kapsamında aşağıdaki gibi belirlenmiştir (Yener ve Arapkirlioğlu, 1996);

1. Güvenlik: Suç, şiddet, yasa dışı faaliyetler ve olaylardan şehirlerin arındırılarak güvenliğin sağlanması,
2. Temiz ve Sağlıklı Çevre: Hava, su, toprak ve gürültü kirliliğine yönelik tedbirlerin alındığı, doğal çevre unsurlarından her birinin korunduğu bir çevre,
3. İstihdam: Kişisel ekonomik özgürlüklerin sağlanabilmesi için yeterli istihdam olanaklarının yaratılması,
4. Konut: Doğal afetlere dayanıklı, mülkiyet hakkına saygılı bir biçimde mahremiyetlerin gözetildiği, yeterli sayıdaki konut stokunun sağlanması,
5. Ulaşım, Dolaşım, Erişilebilirlik: Şehir içerisinde yolları kullanan toplu ulaşım araçları, özel araçlar, motosikletler, bisikletler ve yayaların özgürce ve herhangi bir trafik sorununa sebebiyet vermeden günlük aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri şekilde tasarlanmış bir kent düzeninin oluşturulması,
6. Sağlık: Fiziksel ve zihinsel sağlık için ihtiyaç duyulabilecek her türlü fiziki çevre altyapısının sağlanması,
7. Spor ve Dinlenme: Toplumun her bir ferдинin yararlanabileceği şekilde tasarlanmış spor alt yapısının sağlanması, boş vakitlerin değerlendirilebileceği etkinliklerin olanakların gerçekleştirilmesi,
8. Kültürel Faaliyetler: Kültürel faaliyetler, yaratıcı etkinlikler gibi olanakların sağlanması,
9. Kültürlerarası Kaynaşma: Toplumdaki farklı kültür ve etnik yapıdaki her bir ferdi kucaklayan barışçıl bir ortamın yaratılması,
10. Kaliteli Mimari ve Fiziksel Çevre: Tarihi değerlerin korunması ve restore edilmesi, çağdaş bir mimari anlayış ile şehir estetiğini yansıtan birbiriyle uyumlu tasarlanmış bir fiziksel çevre,
11. İşlevlerin Uyumunu: Sosyal hayat, iş hayatı, ulaşım ve tüm sosyal kültürel aktivitelerin eşgüdümlü gerçekleşmesi,
12. Katılım: Yerel halkın ve tüm paydaşların kent yönetimine aktif katılımı, bürokrasinin azaltılması ve sağlıklı bir bilgilendirme ağının sağlanması,
13. Ekonomik Kalkınma: Yerel yönetimlerin ekonomik kalkınmayı sağlayacak doğrudan ve dolaylı politika ve stratejilere sahip olması,

14. Sürdürülebilir Kalkınma: Ekonomik kalkınmanın çevreye zarar vermeden gerçekleştirilebilmesi için politika ve stratejilerin uygulanması,
15. Mal ve Hizmet Temini: Özel sektör, yerel yönetim veya ikisinin ortaklığı ile kaliteli mal ve hizmete erişilmesi,
16. Doğal Zenginlikler ve Kaynaklar: Bölgedeki tüm doğal kaynakların ve zenginliklerin, yerel halkın çıkarları gözetilerek yerel yönetimlerce verimli, akıllı ve adaletli bir şekilde korunması ve idare edilmesi,
17. Kişisel Bütünlük: Kişinin kendini gerçekleştirmesi, sosyal, kültürel, ahlaki ve ruhsal gelişimi için olanakların sağlanması, yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi seviyesinin artırılması,
18. Belediyeler Arası İş Birliği: Yerel yönetimlerin şehrin faydası için diğer yerel yönetimlerle iş birliği içinde ve eşgüdümlü olarak çalışması,
19. Finansal Yapı ve Mekanizmalar: “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu” kapsamındaki hakların sağlanabilmesi için gerekli finansman ihtiyacının temin edilmesinde yerel yönetimin yetkilendirilmesi,
20. Eşitlik: Yerel yönetimlerin toplumun her bir ferdine din, dil, ırk, cinsiyet, politik, ekonomik ayırım gözetmeksizin eşit ve adil bir şekilde hizmet sunması.

AB’ye üye ve aday ülkelerin şehirlerindeki yaşam kalitesinin ölçülebilmesi için 2004 yılında “Kentsel Denetim” gerçekleştirilmiştir. 25 kategoride 233 gösteregeye sahip olan Kentsel Denetim, 15 üye ülkeden 189 kentte ve 12 aday ülkeden 69 kentte gerçekleştirilmiştir. Sonucusu 2011-2014 yılları arasında gerçekleştirilen Kentsel Denetime Türkiye 2004 yılında 26 kent ile katılım sağlamıştır (İnan ve Sönmez, 2019, s. 188).

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) Çalışmaları

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Teşkilatı’na (Organisation for Economic Cooperation and Development-OECD) üye olan ülkeler ile Rusya, Brezilya, Letonya ve Güney Afrika gibi üye olmayan ülkeleri de kapsamaktadır. Endeksin amacı ülkelerin arasındaki refah düzeyini karşılaştırmak ve toplumsal gelişimin ölçülmesi için en doğru yolun belirlenmesini sağlamaktır. Endekste 11 boyut yer almaktadır. Bunlar; barınma, eğitim, yaşam memnuniyeti, gelir, çevre, güvenlik, meslekler, toplumsal katılım, çalışma-yaşam dengesi, topluluk ve sağlıktır (Dağ, 2021). OECD

tarafından belirli dönemlerde yayınlanan “Hayat Nasıl” (How’s Life) raporları sayesinde ülkeler ve bölgeler için güncel durumlar ortaya koyulmakta ve politikalar için bilgi kaynağı sağlamaktadır (İnan ve Sönmez, 2019, s. 189).

2.1.3.6.1. Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesine Yönelik Çalışmalar

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların teorik ve pratik çalışmalar olarak ikiye ayrıldığı görülmüştür. Teorik çalışmalar; uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, araştırma kuruluşları ve üniversiteler tarafından gerçekleştirilen ve kentsel yaşam kalitesinin göstergelerini belirlemeye yönelik çalışmalardır. Uygulamaya yönelik pratik çalışmalar ise teorik olarak belirlenen kentsel yaşam kalitesi kıstaslarının uygulanmasına ve veri elde edilmesine yönelik çalışmalardır (Üçer, 2009, s. 46).

Türkiye’de kentsel yaşam kalitesine yönelik çalışmaların diğer ülkelere kıyasla biraz daha geç başladığından söz edilebilir (Sarı ve Kındap, 2018). Nitekim kentsel yaşam kalitesinden kayıtlarda resmi olarak ilk kez 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1996-2000) bahsedilmiştir (İnan, 2018, s. 63).

Türkiye Bilimler Akademisi Yaşam Kalitesi Göstergeleri

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) 2004 yılında “Yaşam Kalitesi Göstergeleri” isimli bir rapor hazırlamıştır. Raporla farklı disiplinler tarafından farklı yönleriyle tanımlanan yaşam kalitesi kavramı için genel bir tanımlama yapılmaya çalışılarak, çevre, sağlık, kent merkezli yaklaşımlar ile insan hakları ve kuramsal yaklaşımlar bir araya getirilerek kapsayıcı ve geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Teorik olarak ve genel hatlarıyla yaşam kalitesi kavramının önemini altını çizen rapor uygulamaya konulmadığı için sadece teorik yönü ile sınırlı kalmıştır (Sarı ve Kındap, 2018).

Türkiye İstatistik Kurumu İllerde Yaşam Endeksi

İlk defa 2015 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan İllerde Yaşam Endeksi; bireylerin ve hane halklarının yaşamlarını objektif ve subjektif göstergeler aracılığı ile il düzeyinde ölçmeyi, elde edilen verileri karşılaştırmayı ve verileri zaman içerisinde izlemeyi amaçlamaktadır. İllerde Yaşam Endeksi sayesinde illerdeki yaşamın tüm boyutları belirlenerek, mevcut şartların iyileştirilmesi için

referans teşkil edecek gösterge sistemi geliştirilmektedir. İllerde Yaşam Endeksi 11 boyut ve 41 göstergeden oluşmaktadır. Çalışmanın boyutları; yaşam memnuniyeti, çalışma hayatı, sosyal yaşam, alt yapı hizmetlerine erişim, çevre, sağlık, eğitim, gelir ve servet, güvenlik, sivil katılım ve konuttur. Endekste değerler 0-1 aralığındadır ve 1'e yaklaştıkça iyi yaşam düzeyi ifade edilmektedir (TÜİK, 2016).

Türkiye'nin Yaşanacak Şehirleri Araştırması

Cnbc-E Business Dergisi tarafından 2008 ve 2011 yılları arasında 37 gösterge kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'nin tüm şehirlerindeki yaşam kalitesi düzeyi araştırılmış, yaşanabilirlik düzeyleri belirlenmiş ve şehirler arası karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir (İnan, 2018, s. 76). Çalışmanın ana başlıkları; kültür-sanat, kent hayatı, ekonomi, sağlık, güvenlik ve eğitimidir. Çalışmanın zaman içerisinde yönteminde, verilerinde ve veri kaynaklarında değişikliklerin yaşanması ve bu değişiklikler nedeniyle şehirlerin yerlerinin büyük oranda değişmesine etki etmesi, göstergelerin ağırlıklarının belirlenmesinde net bir bilgi olmaması gibi durumlar çalışmanın akademik olarak güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmuş ve bilimsel açıdan yetersiz olmasına zemin hazırlamıştır (Sarı ve Kındap, 2018, s. 51; İnan, 2018, s. 78).

Kentsel Göstergeler Kılavuzu

Kentsel yaşam kalitesinin artırılması, kent sakinlerinin yaşam standartlarının yükseltilmesi ve kentsel gelişmeden sürdürülebilirliği sağlayabilmek amacıyla 2006 yılında Bayındırlık ve İskân Bakanlığı (2021 yılındaki değişiklikle Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tarafından Kentsel Göstergeler Kılavuzu yayımlanmıştır. Bakanlık, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kentsel İzleme (Urban Audit) başta olmak üzere diğer uluslararası kuruluşlarla da eşgüdümlü bir çalışma gerçekleştirerek 7 ana başlığa bağlı 23 alt başlık ve 159 göstergeden oluşan bir kentsel göstergeler veri seti oluşturmuştur. Kılavuz, Samsun, Denizli ve Osmaniye'de 2010-2011 yılları arasında pilot çalışma olarak uygulanmıştır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2012).

Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve UNICEF'in ortak çalışması ile ortaya çıkmıştır. Projede Türkiye'de yerleşim yerlerindeki eğitim, sağlık, alt yapı, sosyal hizmetler vb. alanlarda eksikliklerin giderilmesi için yapılabileceklerle

odaklanılmıştır. Projenin amacı asgari seviyede karşılanması gereken insani temel ihtiyaçlara yönelik hizmetlere odaklanması ve yöneticilerin bu noktada bilgilendirilmesidir. Projede kentsel yaşam kalitesini belirlemeye yönelik 100 gösterge zamanla 25 gösteregeye indirilmiş ve 2003-2006 yılları arasında uygulanmıştır (İç İşleri Bakanlığı, 2017).

2.1.4. Yaşam Memnuniyeti

İnsanoğlu ve insan bilinci var olduğundan beri mutluluk ve mutsuzluk gibi kavramlar hep vardır fakat mutluluk kavramının anlamlandırılmaya ve sorgulanmaya başladığı tarih M.Ö. 4 ve 5. Yüzyıllarda felsefenin doğuşuyla Yunanistan'da ortaya çıktığı varsayılmaktadır (Sponville, Delumeau ve Farge, 2012). İnsanları hayvanlardan ayıran en temel özellik düşünebilmesidir ve düşünebilen insanlar için “mutluluk” bir yaşam amacıdır. Nitekim Aristo içinde insanın varoluş amacı mutluluktur (Durmuş, 2022). Tarih boyunca yazılı sanat eserleri ve çalışmalar incelendiğinde de “mutluluk” ve “mutluluğa ulaşmak” konuları önemli yer tuttuğu görülmektedir. Örneğin Farabi “Mutluluğun Kazanılması” isimli eserinde kişinin dünyada ve ölümden sonraki yaşamında mutlu olabilmesi için 4 insani erdeme sahip olması gerektiğini savunur. Bunlar; teorik erdemler, fikri erdemler, ahlaki erdemler ve pratik sanatlardır.

Yaşam memnuniyeti kavramı adı altında ilgili araştırmalar 1961 yılında Neugarten tarafından başlatılmış ve bağlantılı birçok çalışmanın da zemini hazırlanmıştır. Neugarten'e göre kişinin ne istediği ile ilgili beklentileri ile ne elde ettiği arasındaki muhasebe yaşam memnuniyetinin derecesini belirlemektedir (Gökalp ve Topal, 2019). Diener ve arkadaşlarına (1985) göre ise; kişi kendi yaşantısını yine kendisinin belirlediği kriterlere göre değerlendirdiğinde eğer olumlu buluyorsa burada yaşam memnuniyetinin yüksek olduğundan bahsedilebilir. Yaşam memnuniyeti kısaca; kişinin günlük yaşantısındaki zaman dilimlerinde (iş zamanı, boş zaman, kişisel zaman) yaşamından duyduğu memnuniyete göre verdiği duygusal tepki ve tutumlardır (Köker, 1991). Yaşamdan duyulan memnuniyet seviyesinin kişinin ruh sağlığı üzerinde de etkileri vardır. Ayrıca kişinin sosyal ilişkilerini de etkilemektedir (Gökalp ve Topal, 2019).

Bireyin yaşamın her alanıyla (iş hayatı, aile hayatı, sağlık, iş-gelir durumu, kültürel durum, çevre, yaş, medeni hal, eğitim durumu vs.) ilgili değerlendirmeleri

olumluysa ve kaliteli bir yaşam sürdürdüğünü düşünüyorsa yaşam memnuniyetinin de yüksek olduğundan bahsedilebilir (Kahyaoğlu, 2008). Bu durum aynı zamanda yaşam memnuniyeti kavramının neden çok boyutlu bir kavram olduğunun da göstergesidir. Çok boyutlu olması benzer veya yakın anlamdaki diğer kavramlar (mutluluk, yaşam kalitesi, refah vb.) ile kullanılmasına da zemin hazırlamaktadır (Karaaslan, Çalmaşur ve Aysin, 2021).

Yaşam memnuniyeti araştırmaları mutluluk gibi anlık hazlardan, yaşam kalitesi gibi ölçülebilir unsurlara kadar geniş ölçekte bir araştırma alanı olmuştur. Bu nedenle bilimsel araştırmalar haricinde politika yapıcılar için de oldukça büyük öneme sahiptir (Gül, 2021). Bir toplumda yaşam memnuniyeti seviyesinin belirlenmesi, toplumun genel mutluluk düzeyi hakkında bilgi sahibi olunmasına olanak tanıdığı gibi kamu hizmet ve politikalarından ne derece memnun olunduğunun belirlenmesini de sağlayabilmektedir. Bu nedenle yaşam memnuniyeti çalışmalarının ekonomi, psikoloji, politika, yerel yönetimler ve tıp alanları için büyük bir öneme sahip olduğundan bahsedilebilir (Nemati ve Maralani, 2016).

2.1.4.1. Yaşam Memnuniyeti ile İlgili Kavramlar

Literatür incelendiğinde yaşam memnuniyeti kavramının mutluluk, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, mutluluk ekonomisi, öznel iyi oluş, refah gibi kavramlarla benzer anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (Easterlin, 2004; McGillivray ve Clarke, 2006). Özellikle yaşam memnuniyeti ve mutluluk kavramı birçok çalışmada aynı anlamda kullanılmıştır (Bimonte ve Faralla, 2012). Mutluluk kavramı 1950’li yıllarda “uyum” ve “ahlak” kelimeleri ile benzer anlamlarda kullanılırken 1960’lı yıllarda Easterlin’in çalışmalarında yer verdiği “yaşam memnuniyeti” kavramı daha çok tercih edilmeye başlanmıştır. 1984 yılında Ed Diener tarafından ortaya çıkartılan “öznel iyi oluş” kavramı, daha çok psikoloji alanı ağırlık olsa da literatürde mutluluk kavramı yerine kullanılan kavramlardan bir tanesi olmuştur (Veenhoven, 2014).

Yaşam memnuniyeti ve mutluluk kavramlarının birçok açıdan benzerlikleri olsa da bazı noktalarda birbirlerinden ayrıldıkları söylenebilir. Yaşam memnuniyeti kavramı içerisinde maddi başarı, sosyal ilişkiler ve bu ilişkilerdeki başarı durumunu da barındıran çok boyutlu bir kavramdır. Mutluluk ise daha bireyseldir ve içerisinde olumlu deneyimler ile yakın kişisel ilişkileri barındırmaktadır (Haller ve Hadler,

2006). Ayrıca mutluluk “anlık bir deneyim” olarak görülmektedir. Kişi hayatının belirli dönemlerinde mutlu olabilir veya anlık mutluluklar yaşadığı birçok zaman dilimi vardır fakat kişinin yaşamındaki sosyal ilişkiler, sağlık, gelir, iş hayatı vb. diğer alanlarda da genel bir memnuniyet varsa orada yaşam memnuniyetinin yüksek olduğundan bahsedilebilir (Shields, Price ve Wooden, 2009; Bieda vd., 2019; Badri, vd., 2022).

Kişiyi mutlu eden her gelişme yaşam memnuniyeti kriterlerini sağlamayabilir fakat kişinin yaşam memnuniyetinin yüksek oluşu mutluluğun zeminini hazırlamaktadır. Bu durum para-gelir durumu ve mutluluk arasındaki bağlantıya da ışık tutmaktadır. Kişinin geliri arttıkça mutluluk seviyesinde anlamlı bir değişiklik olmamaktadır. Çünkü bu gelir artışının etkileri uzun vadede yaşam kalitesinin artmasıyla hissedilir. Kişiyi asıl mutlu eden yakın çevresine göre gelirinin artmasıdır (Easterlin, 1995). Buradan yola çıkılarak para-gelir durumunun ancak yaşam kalitesini artırarak yaşam memnuniyeti sağlayabileceği çıkarımında bulunabilir. Bu nedenle yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi kavramları birbirleri ile yakın ilişki içerisindedir. Çünkü yaşam kalitesini belirleyen unsurlar aynı zamanda yaşam memnuniyeti için de geçerli olan unsurlardır (Abbate vd., 2001). Kişinin yaşam kalitesini büyük oranda artıracak bir gelire sahip olmamasına rağmen yakın çevresindeki insanların ortalama gelirlerinden daha fazla gelire sahip olması, “anlık bir deneyim” yani “kısa vadeli bir haz” yaratabilmektedir (Badri vd., 2022).

Ng'ye (2022) göre yaşam memnuniyeti ve mutluluk kavramları aynı zamanda beklentiler ile de bağlantılıdır. Kişinin hayattaki beklentileri azaldıkça, yani hayatta yapmak istediklerini gerçekleştirdikçe yaşam memnuniyeti artmaktadır. Kişinin beklentilerinin çok olması ise kişiye anlık hazlar sağladığından mutluluk seviyesi yüksek olacaktır (Diener vd., 1999; Kahneman ve Deaton, 2010). Bu nedenle, hayatın erken dönemlerinde mutluluk seviyesi yüksek, yaşam memnuniyeti oranı ise düşüktür. Hayatın ilerleyen dönemlerinde kişinin yaşadığı tüm olası olumsuz olayların da etkisiyle (sevdiklerinin ölümü, haksızlıklar, savaşlar vb.) mutluluk seviyesi azalma eğiliminde olurken, yaşam memnuniyeti seviyesi ise artmaktadır (Ryff, 1989; Easterlin, 2001). Bu duruma farklı bir örnek ise toplum yararına iyi işler yapmaya çalışan birisinin, yaptıklarının karşılığını tam olarak alamadığını hissettiğinde kendisini mutsuz olarak tanımlayabilmesine rağmen, birileri için iyi bir şeyler

yaptığına dair inancının yaşam memnuniyetinin yüksek olmasını sağlayacak olmasıdır (Seligman, 2011).

Yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi kavramları arasında güçlü bir bağ vardır. Yaşam kalitesi kişinin biyolojik durumundan toplumsal ilişkilerine, yaşam biçiminden içinde yaşadığı çevrenin ölçülebilen ve ölçülemeyen tüm unsurlarını kapsayan bir kavramdır. Kısacası yaşamı oluşturan her bir unsurun niteliği yaşam kalitesinin de seviyesini belirler (Andrews ve Withey, 1976). Eğer bu niteliklere belirli bir standart getirilip farklı ülkelerde, toplumlarda hatta şehirlerde yaşayan insanlar arasında karşılaştırma yapılmak istenirse bu yaşam standardı konusu kapsamında değerlendirilir. Bu nedenle yaşam standardı ve yaşam kalitesi kavramının farklı olduğu söylenebilir (Okulicz-Kozaryn, 2011). Yaşam standardı yaşam kalitesinin ölçülebilen kısmıdır. Yaşam standartları kapsamında belirlenen kriterler kaliteli bir yaşamın niceliklerinin toplamıdır. Kişi yaşam kalitesini belirleyen unsurların beklentilerini karşıladığını veya aştığını düşünüyorsa yaşam memnuniyetinin yüksek olduğundan bahsedilebilir (Şeker, 2011).

Yaşam memnuniyeti çalışmalarında sıkça karşılaşılan bir diğer kavram ise öznel iyi oluş kavramıdır. Yapılan incelemelerde her iki kavramın benzer yönleri nedeniyle yakın anlamlarda kullanıldıkları görülmüştür. Daha çok psikoloji bilimi ile özdeşleşen öznel iyi oluş kavramı; insanların olaylara karşı gösterdikleri duygusal tepkiler, ruh halleri, yaşam memnuniyetleri ve genel olarak elde ettikleri tatminler hakkında oluşturdukları yargıları da kapsayan, insanların içinde buldukları ve geçmişte yaşadıkları evlilik, iş yaşamı vb. durumları nasıl değerlendirdikleri ile ilgili süreçler bütünüdür (Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Kısaca öznel iyi oluş kişinin tüm yaşadığı süreçlerde nihai olarak ulaştığı ruh halidir ya da kişinin yaşadığı tüm olaylar sonucunda psikolojik olarak kendini iyi hissetmesi, akıl sağlığının yerinde olmasıdır (Alexandrova, 2005).

Yaşam memnuniyeti ve refah kavramı da birbirine yakın anlamda kullanılan kavramlardır. Refah kavramı sadece gelir seviyesi ile değil, eğitim, kültür, sağlık, çevre, yaşam memnuniyeti gibi kavramları da kapsayacak şekilde açıklanabilir. Refah kısaca insanların arzuladıkları yaşam standardına erişebilme durumlarıdır. Dolayısıyla refah seviyesinin yüksek olması, yaşam kalitesi ve yaşam standartlarının da yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Güzel, 2018). Refah kavramı makro düzeyde araştırmalarda da kullanılan ve ülkelerin gelişmişlik seviyesini gösteren temel

unsurlardan bir tanesidir. Bu nedenle yaşam kalitesi, yaşam memnuniyeti, mutluluk gibi kavramları içeren araştırmalar ve bilimsel çalışmalar söz konusu ülkenin, bölgenin veya toplumun refahı ile ilgili bilgi sahibi olunmasına da olanak tanımaktadır (Dağ, 2021).

Refah kavramı mutluluğu da içinde barındıran ve mutluluğun daha çok ekonomik yönünü vurgulayan ya da araştırmalarda, uluslararası kıyaslarda ekonomik yönünün daha çok ön plana çıktığı bir kavramdır (Diener, 1984). Mutluluk kavramına iktisatçılar tarafından gösterilen ilginin artması yaşam memnuniyeti ve refah kavramları ile benzer anlamlarda kullanılan “mutluluk ekonomisi” kavramının önemli bir araştırma alanı olmasına zemin hazırlamıştır (Şeker, 2011). Mutluluk ekonomisi kavramı, bireylerin mutluluğunu etkileyen ekonomik faktörlerin belirlenmesi ve mutluluğu arttırıcı kamu politikalarının üretilmesini sağlayan bir alan olarak son dönemlerde yoğun bir araştırma alanı oluşturmuştur (Dağ, 2021). Yapılan literatür taramasında mutluluk ekonomisi ile ilgili çalışmaların genel olarak “yaşam memnuniyeti” kapsamında ele alınarak (Buzlukçu, 2020) “gelir” ile arasındaki ilişkiye yoğunlaşıldığı görülmüştür (Bimonte ve Faralla, 2016). Bireylerin yaşam kalitesini etkileyen sağlık durumu, gelir durumu, sosyal çevre ve bu çevreden edindikleri faydalar, eğitim vb. gibi durumların dışında genetik özellikleri, toplum tarafından güzel/yakışıklı bulunma gibi estetik özellikler, benzer sosyo ekonomik düzeyde olan kişilerde farklı mutluluk seviyelerinde olmalarına neden olmaktadır. Ancak tüm bunlar içerisinde gelir durumu, kişinin yoksulluk seviyesi, toplumdaki gelir adaletsizliği nedeniyle kişinin ekonomik haksızlığa uğradığını hissetmesi gibi kişiyi sosyal açıdan “mutsuz” eden gelişmeler refahı en fazla etkileyen nedenlerdendir ve mutluluk ekonomisi çalışmaları kapsamında incelenmektedir (Helliwell, Layard ve Sachs, 2016).

2.1.4.2. Yaşam Memnuniyetine Etki Eden Faktörler

Kişinin yaşam memnuniyetine etki eden faktörler genel olarak içsel ve dışsal faktörler olarak sınıflandırılabilir. İçsel faktörler kişinin kendisiyle, dışsal faktörler ise kişinin kendi dışındaki faktörleri ile ilgilidir (Bimonte ve Faralla, 2012, s. 1932-1933). Ancak her insanın kişilik yapısı farklıdır ve bu nedenle ortak bir mutluluk tanımının yapılamaması da kişilik yapıları arasındaki farklılıkların bir sonucudur. Çünkü

mutluluğa etki eden faktörler de kişiden kişiye değişebilir (Özkalp ve Kırel, 2010, s. 72). Özellikle yaşam memnuniyetine etki eden içsel faktörler söz konusu olduğunda kişiliğe etki eden beş faktör ön plana çıkmaktadır. Bu beş faktör; dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, deneyime açıklık ve duygusal dengedir (Ünüvar ve Polatçı, 2024, s. 129-130).

Yaşam memnuniyetinin birçok değişken ile güçlü bir ilişkisi vardır. Bireylerin gelir, iş, istihdam durumları, sağlıkları, yaşam koşulları, aile ve sosyal ilişkilerini kapsayan ve genel refahın da ölçülmesinde kullanılan birçok unsur bu değişkenler arasındadır (Shields vd., 2009). Yaşam memnuniyeti ile ilgili literatür incelendiğinde araştırmacılar; sosyoekonomik durumun ve sağlıklı bir yaşam tarzının refahın asıl belirleyicileri olduğunu ortaya koymaktadır. Kişilerin fiziksel ve psikolojik sağlıkları ile yaşam memnuniyeti arasında çok güçlü bir bağlantı olduğundan söz edilebilir (Badri vd., 2022). Özellikle sosyal ilişkiler ve bağlantılı ilişkilerin (aile ilişkisi, ikili ilişkiler, iş ilişkisi vb.) yaşam memnuniyeti üzerinde, kişinin gelir durumundan daha fazla etkiye sahip olduğu söylenebilir (Diener, 2000; Nemati ve Maralani, 2016).

Yaşam memnuniyeti kavramı ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve çevre bilimleri ile yakın bir ilişki içerisindedir. Yaşam memnuniyeti bireyin kişisel deneyimleri, sosyal ilişkileri, ekonomik durumu ve çevresel koşulları gibi birçok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle kişinin yaşamından memnun olabilmesinin farklı faktörlere dayandığından ve her bir faktörün kendi içerisinde sağlanması gereken gereklilikleri olduğundan bahsedilebilir (Diener vd., 1999). Bu bağlamda, çalışma kapsamında yaşam memnuniyetine etki eden faktörler ekonomik, sosyal, çevresel ve demografik faktörler başlığı altında gruplandırılmış ve incelenmiştir.

2.1.4.2.1. Ekonomik Faktörler

Ekonomik refah, bireylerin yaşam memnuniyeti üzerindeki en belirgin etkenlerden biridir. Gelir düzeyinin artmasıyla bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, sağlık ve eğitim gibi hizmetlere daha kolay erişebilmekte ve sosyal aktivitelere daha fazla katılım sağlayabilmektedir (Easterlin, 2001). Bununla birlikte, temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra elde edilen ek maddi gelir, bireylerin yaşam memnuniyeti üzerinde belirgin bir artış sağlamamaktadır. Easterlin Paradoksu olarak

da bilinen bu durum, bireylerin görelî gelir düzeyinin mutlulukları üzerinde daha belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Clark vd., 2008).

Ekonomik faktörlerde bir diğêr gösterge istihdam ve iş tatminidir. İstihdam, bireylerin ekonomik refahıyla beraber psikolojik ve sosyal statüsünü de etkileyen önemli bir faktördür. İş tatmininin ve çalışma koşullarının bireylerin genel mutluluğı ile doğrudan ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar literatürde mevcuttur (Frey ve Stutzer, 2002). Özellikle aşırı turizmden etkilenen bölgelerde, istihdam olanaklarının artması ile kısa vadede ekonomik refah sağlanmakta, ancak sezonluk işlerin yaygınlığı ve düşük ücret politikaları uzun vadede olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Andreck ve Nyaupane, 2011).

2.1.4.2.2. Sosyal Faktörler

Yaşam memnuniyetine etki eden sosyal faktörler, aile ve sosyal destek mekanizmaları ile güvenlik ve toplumsal huzur olarak ikiye ayrılmaktadır. Sosyal ilişkiler ve destek mekanizmaları, bireylerin yaşam memnuniyetini etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bireylerin yaşamdan duydukları tatmini artıran faktörler; aile içindeki ilişkilerin kalitesi, arkadaşlık bağları ve toplumsal aidiyet hissi olarak sıralanabilir (Helliwell ve Putnam, 2004). Özellikle küçük kentlerde yaşayan bireyler için komşuluk ilişkileri ve toplumsal dayanışma önemli bir sosyal destek kaynağıdır.

Güvenlik algısı ise bireylerin yaşam kalitesini ve dolayısıyla yaşam memnuniyetini doğrudan etkileyen unsurlardan biridir. Bireylerin yaşadıkları bölgelerde suç oranlarının düşük olması, kendilerini daha huzurlu hissetmelerine ve sosyal aktivitelere daha fazla katılmalarına olanak sağlamaktadır (Nivette, 2011).

2.1.4.2.3. Çevresel Faktörler

Literatür incelendiğinde, kentsel çevrenin yaşanılabilir olarak algılanmasının, bireylerin yaşam memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Yeşil alanların varlığı, ulaşım sistemlerinin etkinliği ve gürültü kirliliğı gibi unsurlar,

bireylerin yaşam kalitesini ve yaşam memnuniyetini doğrudan etkilemektedir (Pacione, 2003).

Doğal çevrenin korunması hem ekolojik sürdürülebilirlik açısından hem de bireylerin yaşam memnuniyeti açısından kritik bir rol oynamaktadır. Doğayla iç içe olan yaşam alanlarında bireyler daha yüksek yaşam tatmini yaşamaktadır (Van den Berg vd., 2010).

2.1.4.2.4. Demografik Faktörler

Yaşam memnuniyeti kavramına etki eden birçok demografik özellikler vardır. Bunlar; yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, dini inanç, eğitim durumu ve milliyet durumudur (Köker, 1991). Bu demografik özellikler ayrı başlıklar halinde incelenecektir.

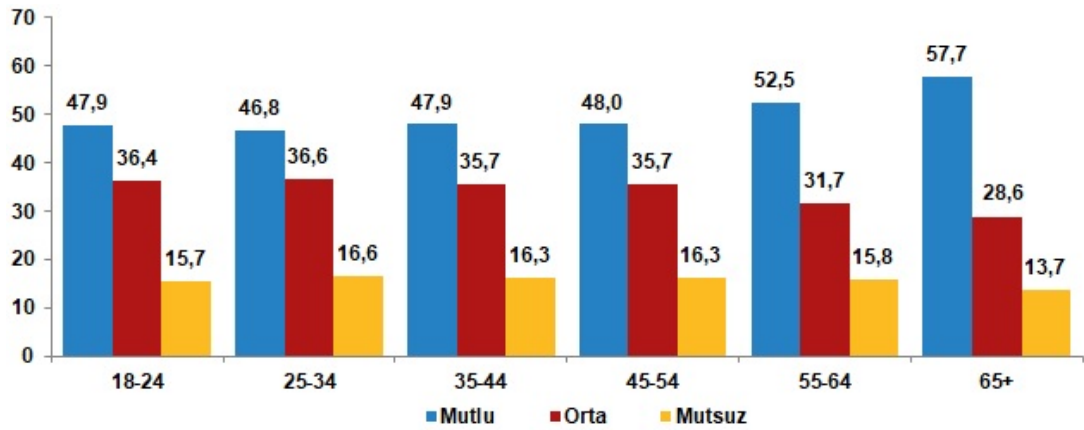
2.1.4.2.4.1. Yaşam Memnuniyeti – Yaş Arasındaki İlişki

Literatür incelendiğinde yaşam memnuniyeti ile yaş değişkeni arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalarda farklı dönemlerde farklı neticeler elde edildiği görülmektedir. 1967 yılında Cameron tarafından gerçekleştirilen çalışmada 18-20 yaş aralığındaki genç denekler ile 59 ve üzeri yaş aralığındaki yaşlı denekler karşılaştırılmıştır. Özellikle ruh sağlığı bakımından sorunlu kabul edilebilecek yaşlı deneklerin gençlere göre yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cameron, 1967). Nitekim ilerleyen yıllarda gerçekleşen çalışmalarda da gençlerin ileri yaşlılara oranla yaşamlarından daha fazla memnun oldukları, mutluluk ve mutsuzluk gibi duyguları daha belirgin bir şekilde hissettikleri, dini inançlarının ise yaşlılara oranla daha zayıf olduğu gibi sonuçlara ulaşmak mümkündür (Bortner ve Hultsch, 1970; Spreitzer ve Snyder, 1974; Hunsbenger, 1985).

Yaşam memnuniyeti ve yaş değişkeni arasındaki ilişkide yaş ilerledikçe yaşam memnuniyetinin azaldığını belirten çalışmaların aksine, genç katılımcılar ile yaşlı katılımcılar arasında yaşam memnuniyet düzeylerinin benzer veya yaşlıların daha yüksek olduğu çalışmalar da mevcuttur. Clemente ve Sauer'in (1976) yaptığı araştırmada yaşlıların gençlere göre daha mutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazar

bu durumu yaş ile duyguların da olgunlaşmasına bağlamış ve ileri yaşlıların hayattaki inişlere ve çıkışlara daha hazırlıklı olduğunu ve olumsuzluklara karşı daha dirençli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Cutler (1979) tarafından yapılan çalışma da ilgi çekicidir. Buna göre gençlerin yaşam memnuniyetini iş ve mali durum, arkadaşlık ve aile ilişkileri ile hobiler daha fazla etkilerken, yaşlı bireylerin yaşam memnuniyetini ise refah düzeyi ve ulusal güvenlik gibi daha makro düzeydeki gelişmeler daha fazla etkilemektedir. Ayrıca yaşam memnuniyeti ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir bağlantı olmadığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Diener, 1984; Köker, 1991; Kahyaoğlu, 2008; Selim, 2008; Gürsoy, 2016).

Şekil 2’de Türkiye’de yaş grubuna göre mutluluk düzeyi verilmiştir. Buna göre Türkiye’de 2022 yılında en mutlu yaş aralığı 65 yaş ve üstü olmuştur. Araştırmaya göre en mutsuz yaş aralığı ise 25-34 yaş aralığıdır (TÜİK, 2023).

Şekil 2. Türkiye’de Yaş Grubuna Göre Mutluluk Düzeyi, 2022

Kaynak: (TÜİK, 2023).

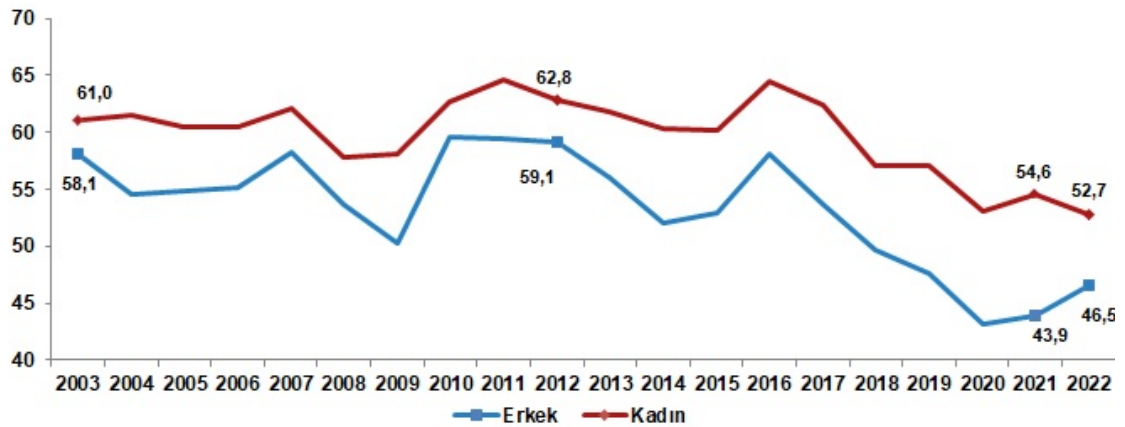
2.1.4.2.4.2. Yaşam Memnuniyeti, Cinsiyet, Medeni Durum Arasındaki İlişki

Cinsiyetin direkt olarak yaşam memnuniyeti üzerindeki etkileri incelendiğinde literatürde anlamlı farkların olduğu çalışmalara rastlanılmamıştır. Kişinin kadın veya erkek oluşunun yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olmadığı söylenebilir. Ancak cinsiyetle beraber ele alınacak farklı değişkenler sonuçları dikkate değer bir biçimde farklılaştırmaktadır (Köker, 1991; Dumludağ, 2011; Gürsoy, 2016).

Cinsiyet değişkenine fiziksel çekicilik değişkeni de eklendiğinde, kendini fiziksel açıdan çekici-güzel olarak gören kadınlar erkeklere göre yaşamlarından daha memnundurlar (Eugene ve Kahn, 1975). Özellikle yetişkinliğin erken dönemlerindeki genç kadınlar erkeklerden daha mutludurlar. Çünkü maddi zenginliklere ve mutlu düzenli bir aile hayatına kavuşma ihtimalleri erkeklere oranla daha yüksektir. Zaman geçtikçe bu mutluluk yer değiştirmektedir. Erkeklerin ilerleyen yaşlarda maddi zenginlik ve aile düzeni kurma ihtimali veya beklentisi kadınlara oranla daha yüksektir (Plagnol ve Easterlin, 2008).

Çalışma hayatı söz konusu olduğunda da cinsiyetler arasında yaşam memnuniyeti bakımından farklılıklar göze çarpmaktadır. Çalışan kadınların hem iş hem de yaşam memnuniyeti çalışan erkeklere oranla daha yüksektir (Tait, Padgett ve Baldwin, 1989). Ancak iş yaşamında kadınların yaşadığı dışlanmışlıklar ve adaletsizlikler genel yaşam memnuniyetlerini belirgin bir şekilde azaltmaktadır (Dumludağ, 2011). Kadınlar çalışma hayatlarında işveren pozisyonunda olduklarında, erkeklere oranla daha mutludurlar (Haavio, 1971).

Şekil 3'te TÜİK (2023) tarafından hazırlanan Yaşam Memnuniyeti Raporu kapsamında cinsiyete göre mutluluk düzeyi verilmiştir. Buna göre 2022 yılında kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğu görülmektedir. Ancak 2003 yılından beri gerçekleştirilen yaşam memnuniyeti araştırmalarındaki kadınların mutluluk oranının en düşük seviyeye indiği görülmektedir. Erkeklerin mutluluk oranı ise 2020 yılından itibaren yükselme eğilimindedir.

Şekil 3. Türkiye’de Cinsiyete Göre Mutluluk Düzeyi, 2022

Kaynak: (TÜİK, 2023).

Kadın ve erkeklerin medeni durumları, yaşam memnuniyetlerini farklı şekillerde etkileyebilmektedir (Köker, 1991). Boşanmış ve yalnız kadınlar boşanmış ve yalnız erkeklere göre daha mutludur (Haavio, 1971). Evlilik süresi uzadıkça her iki cinsten de mutluluk oranında azalma görülmüştür (Groot ve Maassen-vandenbrink, 2002). Evlenildiğinde ve çocuk sahibi olduğunda kadınlar ve erkekler eşit oranda mutsuz olmaya başlamaktadır. Çocuk sayısı azaldıkça mutlulukta yükselmektedir (Haller ve Hadler, 2006).

2.1.4.2.4.3. Yaşam Memnuniyeti – Gelir Durumu Arasındaki İlişki

Araştırmacılar yaşam memnuniyeti çalışmalarında gelir ve gelir dışı faktörleri dikkate almaktadır. Frey ve Stutzer (2002) iki önemli gerçeğin altını çizmiştir. Birincisi; gelir ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin nedenselliği de ters yönde çalışıyor gibi görünmektedir. İkincisi; bireysel yaşam doyumu sosyal karşılaştırmadan etkilenmektedir. Araştırma bulguları, ideoloji ve inançla ilgili psikolojik faktörlerin gelir ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi etkileyebileceğini de vurgulamıştır (Lelkes, 2002; Diener ve Seligman, 2004; Alesina, Di Tella ve MacCulloch, 2004).

Mutluluk kavramı ile ilgili yapılan çalışmalar psikoloji bilimi ağırlıklı olsa da son dönemlerde ekonomi bilimi kapsamında da değerlendirilmeye başlamıştır. Ekonomik refah ile mutluluk arasında yakın bir ilişki olduğu üzerine yapılan çalışmaların başlangıç noktası Easterlein tarafından 1973 yılında yapılan araştırmaya dayanmaktadır. Daha sonrasında “Easterlein Paradoksu” olarak isimlendirilen mutluluk ve gelir arasındaki ilişkide belirli bir dönemde gelir arttığı sürece mutluluk da artar fakat uzun dönemde gelirden devam eden artışa karşın mutluluğun aynı oranda artmadığı görülmüştür. Kısacası para mutluluk getirmemektedir. İnsanlar kendi gelirlerinden daha çok çevrelerindeki insanların gelirlerine bakmakta ve buna göre kendilerini varlıklı veya az gelirli görmektedir. Ortalamanın altında gelire sahip olan insanlar eğer yakın çevrelerindeki kişilerden biraz daha fazla gelire sahipse mutluluk seviyeleri yükselmektedir. Bu durum işsizliğin yoğun olarak yaşanan ülkelerde mutluluk seviyesinin sanıldığı kadar düşmemesini de açıklamaktadır. İnsanlar herkes veya yakın çevresi, kendileri gibi sıkıntı çekiyorsa bu durumda mutsuzluğa kapılmazlar fakat toplumun veya yakın çevresinin bir bölümünün gelirleri

kendilerinden fazlasıyla mutluluk seviyesi hızla düşmektedir (Easterlein, 1973). Easterlein'in mutluluk ve gelir üzerine çalışmalarından yüzyıllar önce Jean Jacques Rousseau, paranın asla mutluluk aracı olamayacağını, para ve zenginliğin bireyin çürümesine neden olacağını ve huzuru bozacağını savunarak ölçülü olmanın mutluluğun anahtarı olduğunu vurgulamıştır (Sponville, Delumeau ve Farge, 2012).

Araştırmacıların da yoğun ilgisi ile dünyada hızla artan yaşam memnuniyeti çalışmalarında, gelirin mutluluk üzerinde çok az etkisi olduğu (Clark ve Andrew, 1994; Diener vd., 1999; Frey ve Stutzer, 2000; Ferrer-i-Carbonell, 2005) veya gelirin mutluluğa hiç etkisi olmadığı (Easterlin, 1974; Campbell, Converse ve Rodgers, 1976; Scitovsky, 1976; Easterlin, 1995; Easterlin, 2001) sonuçlarına ulaşılmıştır.

2.1.4.2.4.4. Yaşam Memnuniyeti – Dini İnanç Arasındaki İlişki

Din ve mutluluk arasındaki ilişki araştırmacıların ilgisini çeken bir diğer önemli konudur. Mutluluğu etkileyen maddi ve manevi birçok unsur vardır. Dini inançlar manevi unsurlar kapsamında değerlendirilir. Dini inançlar bir toplumun kültürünü etkileyebilmekte, o toplumun bir parçası olan insanın ise yaşam memnuniyeti için önemli bir unsur olmaktadır (Myers ve Diener, 1995; Diener vd., 2011; Koenig, 2012).

Mookerjee ve Beron (2005) tarafından 60 ülkede yapılan araştırmada dini inanç ile mutluluk arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Dini inançlar aynı zamanda toplumların kültürlerini şekillendirmede ve gelecek nesillere aktarılmasında da önem arz etmektedir. Toplum geliştikçe inancın önemi azalmamakta, sosyal, kültürel değerlerin ve yaşam memnuniyetinin temel unsuru olmaya devam etmektedir.

Çok fazla dini inancın olduğu ve dini inanca mensup gruplar arasında çatışmaların yaşandığı toplumlarda ise yaşam memnuniyetlerinin azaldığı gözlemlenmiştir. Çünkü bu çatışma ortamı neticesinde ülkelerde ekonomik istikrarsızlıklar ve yabancı yatırımların gerçekleşmemesi gibi gelişmeler yaşanabilir. Dini çatışma potansiyeli taşıyan ülkelerde ekonomik kalkınma, büyüme ve istikrar sağlanamamakta, bu durum kişisel gelirleri etkilemekte ve toplumun genel yaşam kalitesinde uzun vadede azalmalar olabilmektedir (Montalvo ve Querol, 2003).

Yaşam memnuniyeti ile sosyal ilişkiler arasında güçlü bağlantılar vardır. Dini inanca mensup insanlar da kendi inancına mensup diğer insanlar ile gerek ibadethanelerde gerekse farklı etkinlikler ile etkileşim halindedir. Dini inancın sosyal ilişkileri geliştirmeye zemin hazırlaması yaşam memnuniyetini de olumlu etkilemektedir (Şimşir, 2013). Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı geniş kapsamlı araştırma bu durumu kanıtlamaktadır. ABD ve 24'ten fazla ülkeden elde edilen verilere göre dini gruplarda aktif olan kişiler, dini inancı olmayan ya da dini gruplarda aktif olmayan kişilere göre yaşam memnuniyeti daha yüksektir ve sosyal ilişkiler kurmaya daha yatkındır (Pew Research Center, 2019).

2.1.4.3. Yaşam Memnuniyeti Ölçüm Yöntemleri

Yaşam memnuniyeti-mutluluk kavramları önemi git gide artan ve dünyadaki birçok ülkenin yöneticilerinin vatandaşlarının yaşamlarından ne kadar tatmin olduklarını belirlemek istemesi nedeniyle kritik bir araştırma alanı olan kavramlardır. Son dönemlerde literatürde bu kapsamda yapılan çalışmaların hızla artması ise bu durumu kanıtlamaktadır (Beşel, Yardımcıoğlu ve Gürdal, 2015). Mutluluğun ölçülmesi ise araştırmacılar için üzerinde tartışılan bir konu olmuştur. Bu konuda iki görüş hakimdir. İlki; mutluluğun bireysel bir olgu olduğu ve belirli kriterlere göre insanlara mutlu veya mutsuz demenin çok gerçekçi sonuçlar vermeyeceği yönündedir. Diğer görüş ise fayda ve mutluluk kavramlarını ortak noktada buluşturarak mutluluğu ölçmek için faydanın ölçülmesidir (Karaaslan vd., 2021).

“Yaşam Memnuniyeti” kavramı genellikle refah, yaşam doyumu, mutluluk, öznel iyi oluş gibi kavramlarla eşanlamlı olarak kullanılmasına rağmen, anlamı yoğun tartışmalara konu olmuştur. Teorik tartışmanın aksine, ampirik araştırmalarda argüman üzerinde daha büyük bir fikir birliği vardır. Yaşam memnuniyeti veya mutluluk, normalde hem öznel (anketler) hem de nesnel (gözlenen sosyal davranışlar) yöntemlerle ve mutluluğun boyutunu belirlemeye çalışan psikolojik ve nörobiyolojik göstergeler aracılığıyla ölçülür (Bimonte ve Faralla, 2012).

Yaşam memnuniyeti ile ilgili araştırmalar genel olarak; Oxford Mutluluk Ölçeği, ülkeler düzeyinde makro ölçümleri konu alan World Values Survey, Dünya Mutluluk Raporu, Eurobarometre Araştırmaları, OECD Daha İyi Yaşam Endeksi,

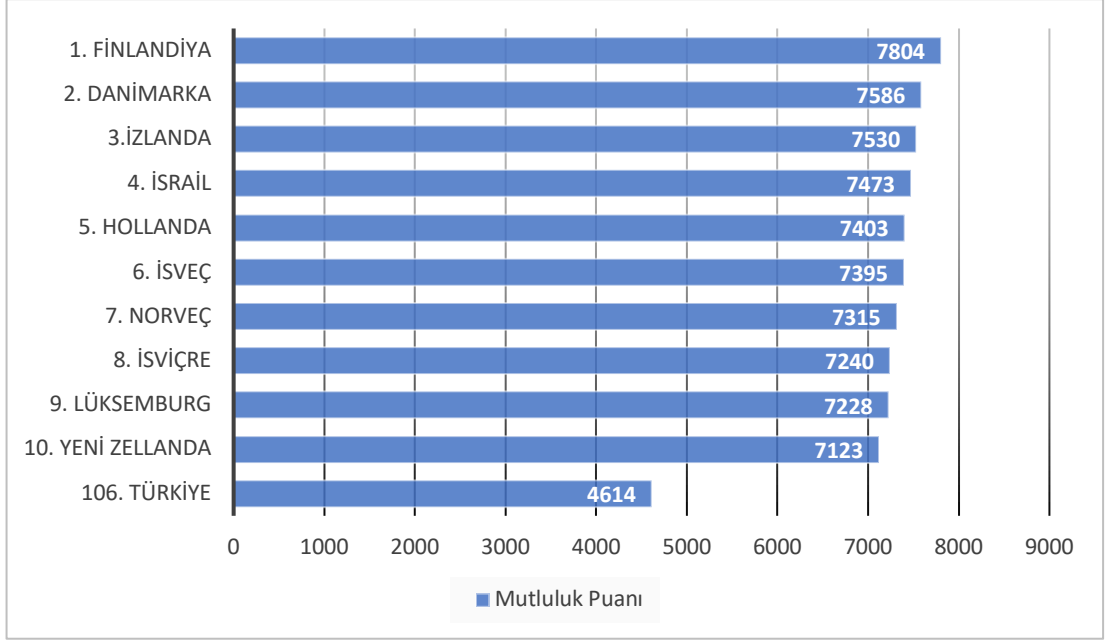
Gayri Safi Milli Mutluluk ve ülkemizde gerçekleşen TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması gibi ölçümlerle gerçekleştirilmektedir (Gül, 2021). “Yaşamdan Memnuniyet Ölçeği” gibi çok maddeli ölçekler de mevcuttur (Pavot ve Diener, 1993). Ayrıca son yıllarda deneyim örnekleme yöntemleri giderek daha fazla uygulanmaktadır (Kahneman, Diener ve Schwarz, 1999; Csikszentmihalyi ve Hunter, 2003; Scollon, Kim-Prieto ve Diener, 2003). Bu farklı tekniklerden subjektif yöntemlerin, ülkeler veya gruplar arasında karşılaştırmalar yaparak ve yaşam memnuniyetinin belirleyicilerini anlayarak yaşam memnuniyetini ölçmek için daha uygun araçlar arasında olduğu söylenebilir (Bimonte ve Faralla, 2012).

2.1.4.3.1. Oxford Mutluluk Ölçeği (OHQ)

Hills ve Argyl (2002) tarafından oluşturulan Oxford Mutluluk Ölçeği (Oxford Happiness Questionnaire-OHQ), 1980’li yılların sonlarında Oxford Üniversitesi Deneysel Psikoloji Bölümü tarafından geliştirilen Oxford Mutluluk Envanterinden (Oxford Happiness Inventory-OHI) türetilmiştir. Ölçekte OHI’ya benzer şekilde 29 ifade vardır ve 6’lı likertten oluşur. Ölçek, öznel iyi oluşun ölçülmesini sağlayarak kişisel mutluluğu tüm yönleriyle açıklamayı amaçlamaktadır.

2.1.4.3.2. Dünya Mutluluk Raporu (WHR)

Şekil 4’te Dünya Mutluluk Raporu World Happiness Report-WHR (2023) tarafından hazırlanan ülkelerin mutluluk puanı sıralaması verilmiştir. 2012 yılından beri düzenli olarak her yıl dünyada yaklaşık 150 ülkede uygulanmakta ve mutlulukla ilgili veriler küresel boyutta yorumlanmaktadır. Katılımcılardan kendileri için en iyi yaşamın 10 en kötü yaşamın ise 0 olduğu ve adına “Cantril Merdiveni” denilen bir merdiven düşünmeleri istenir. İçerisinde yer alan GSYİH, sosyal destek, sağlıklı yaşama yönelik beklentiler, özgürlük, cömertlik ve yolsuzluk gibi altı adet değişkene ilişkin veriler kullanılarak ülkeler arasındaki farklılıklar açıklanmaktadır. Ancak mutluluk endeksi sıralamaları bu altı değişkene göre değil, bireylerin yaşamlarına ilişkin kendi değerlendirmelerine ve Cantril Merdiveni yaşam değerlendirme sorularına verdikleri yanıtlara göre sıralanmaktadır (World Happiness Report, 2023).

Şekil 4. Ülkelerin Dünya Mutluluk Raporu'na Göre Sıralaması 2023

Kaynak: (World Happiness Report, 2023).

2023 yılında yayınlanan Dünya Mutluluk Raporu'nda ülkelerin mutluluk sıralaması incelendiğinde ilk 10'da çoğunlukla Avrupalı ülkelerinin oldukları görülmektedir. Çalışmada dikkat çekici bir diğer nokta özellikle Kuzey Avrupa ülkelerindeki (Finlandiya, Danimarka, İzlanda, İsveç, Norveç) mutluluk seviyesinin yüksek olmasıdır (Helliwell vd., 2023). Türkiye ise 137 ülkenin içerisinde 106. sırada yer almaktadır.

2.1.4.3.3. Dünya Değerler Anketi (WVS)

1981 yılından itibaren beş yılda bir dünya çapında uygulanan Dünya Değerler Anketi (World Values Survey-WVS), değişen değerleri ve bu değerlerin sosyal ve politik yaşam üzerindeki etkilerini araştırmaktadır (Dağ, 2021). WVS, yaklaşık olarak 100 ülkede nüfusun %90'ını temsil etmektedir ve her ülkede aynı anket kullanılarak ulusal araştırmalar yapılmasına imkân sağlamaktadır. Ayrıca elde edilen veriler yardımıyla ülkeler arası karşılaştırmalar yapılmasına da zemin hazırlamaktadır. WVS çok fakir ülkelere kadar yaklaşık olarak 400.000'den fazla katılımcının görüşme verilerini içermektedir ve insan inanç ve değerleri üzerine yapılmış olan en büyük ticari olmayan araştırmadır. Bu nedenle bilim insanlarının ve hükümetlerin ülkelerinde ve dünya çapında, inançlarının, değerlerinin ve

motivasyonların değişimini ve gelişimini takip etmelerini sağlamaktadır. Elde edilen veriler, kalkınma, demokratikleşme, yaşam memnuniyeti, dini inançlar, cinsiyet eşitliği gibi konularda araştırmacılara ve politika yapıcılara analiz imkânı tanımaktadır (World Values Survey, 2023).

2.1.4.3.4. Eurobarometre Araştırmaları (Eurobarometer Surveys)

Eurobarometre araştırmaları Avrupa Birliği (AB) ile ilgili konularda katılımcıların siyasi ve sosyal gelişmelere yönelik tutumlarını düzenli olarak ölçmek için gerçekleştirilen bir anket çalışmasıdır. Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve diğer AB kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilmektedir. Elde edilen verilerden araştırmacılar, politikacılar, kamu kurum kuruluşları gibi birçok kişi ve kurum faydalanmaktadır (Eurobarometer, 2023).

Eurobarometre araştırmaları 1973 yılından beri düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Anketlerdeki sorulara 4'lü likert (çok memnunum, biraz memnunum, az memnunum, hiç memnun değilim) şeklinde cevap verilmektedir (Dağ, 2021). Anketler dört kategoriye ayrılmaktadır.

Standart Eurobarometre

Yılda iki kez gerçekleştirilir. Avrupa Komisyonu'nun en önem verdiği anket çalışmasıdır. AB ile ilgili temel eğilimleri ve güncel sosyal politik olaylara yönelik tutumları ölçmek ve uzun vadeli eğilimlerin analiz edilmesi için kullanılır. Genellikle tüm AB ülkelerine ve bazı ek ülke ve bölgelerde yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilir.

Özel Eurobarometre

Standart Eurobarometre formatındadır. İklim değişikliğinden sosyal sorunlara, siber güvenlik, ayrımcılık-ırkçılık konularına kadar geniş ölçekte, Avrupa kurumlarının faaliyetleriyle ilgili derinlemesine analizlere olanak tanımaktadır. İhtiyaca göre özel konularda (seçimler, AB'ye bakış açısı, beklentiler, AB'yi tehdit eden unsurlar vb.). gerçekleştirilebilir.

Flaş Eurobarometre

Telefon veya internet yoluyla hızlı bir şekilde ve genelde Avrupa kurumlarının faaliyetleri ile ilgili çok çeşitli konular üzerine gerçekleştirilen araştırmalardır.

Nitel Çalışmalar

Çalışmanın türüne veya konusuna göre farklı metodolojiler kullanılmaktadır. Çalışmanın yapıldığı yerdeki örneklem büyüklüğü, araştırmanın güvenilirliği, analizlerin nasıl gerçekleştirildiği ile ilgili teknik bilgiler de yer almaktadır.

2.1.4.3.5. OECD Daha İyi Yaşam Endeksi (OECD Better Life Index)

Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) tarafından gerçekleştirilen “Daha İyi Yaşam Endeksi” (Better Life Index) çalışmaları hem kentsel yaşam kalitesi hem de yaşam memnuniyeti kapsamında gerçekleştirilen araştırmalarda, politika ve stratejilerde önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Daha İyi Yaşam Endeksi’nin 11 kategorisi içerisinde yer alan “yaşam memnuniyeti” unsuru yaşam memnuniyeti araştırmaları için doğrudan bir kaynak konumundadır (İnan ve Sönmez, 2019; Dağ, 2021).

2.1.4.3.6. Gayri Safi Mutluluk Endeksi (Gross National Happiness)

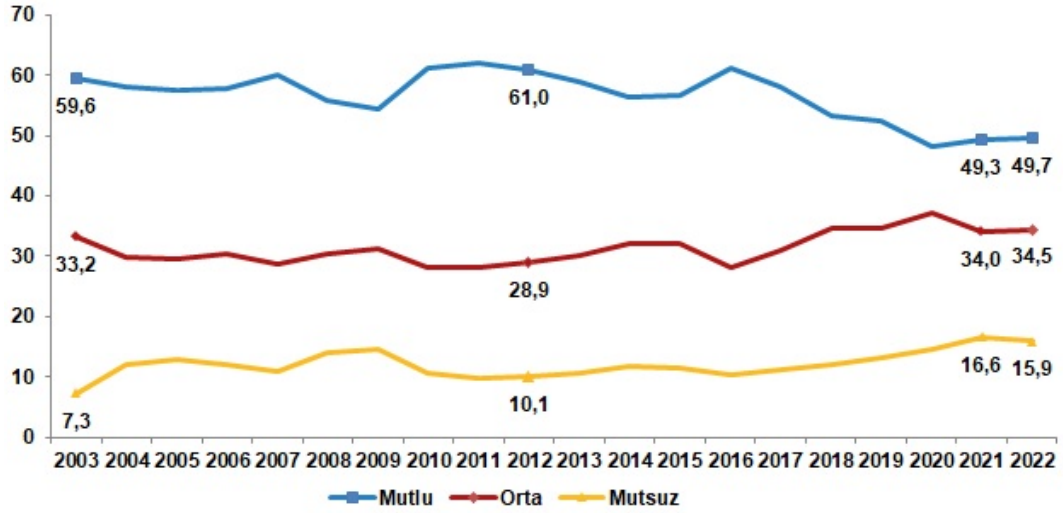
Gayri safi mutluluk kavramı 4. Bhutan Kralı Jigme Singye Wangchuck’un “gayri safi mutluluk gayrisafi yurtiçi hasıladan daha önemlidir” açıklaması ile ortaya çıkmış ve araştırma konusu olmaya başlamıştır. Kavram refahın ve mutluluğun sadece ekonomik parametrelerle açıklanamayacağını, refahın ekonomi ile alakalı olmayan farklı unsurlarına da gerekli önemin verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Gayri Safi Mutluluk Endeksi; yaşam standartları, sağlık, eğitim gibi sosyo ekonomik unsurlar ile kültür ve psikolojik iyi oluşun unsurlarını kapsamaktadır. Bu unsurlar Bhutan’da yaşayan insanların genel refahını bütünsel bir şekilde yansıtmaya çalışmaktadır. Gayri Safi Mutluluk Endeksi 9 ana kriter ve buna bağlı 33 göstergeden oluşmaktadır. Ana kriterler aşağıdaki gibidir (Gross National Happiness, 2023):

- Psikolojik iyi oluş
- Sağlık
- Eğitim
- Zaman kullanımı
- Kültürel çeşitlilik
- İyi yönetim
- Toplumsal bağların gücü
- Ekolojik çeşitlilik
- Yaşam standartları

2.1.4.3.7. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) belirli periyodlarla kişilerin mutluluk düzeylerini, toplumsal değerlere yönelik algılarını, yaşamlarını sürdürdükleri çevreden ve bu çevredeki kamu hizmetlerinden genel memnuniyet seviyelerini belirlemek ve bu memnuniyet seviyelerinin zamana göre değişimini izlemek amacıyla yaşam memnuniyeti araştırmaları gerçekleştirmektedir (Beşel vd., 2015). 2003 yılında Hanehalkı Bütçe Anketi'ne dahil olan yaşam memnuniyeti araştırması 2004 yılından sonra bağımsız bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. 5'li likert (çok mutlu, mutlu, orta, mutsuz, çok mutsuz) kullanılarak gerçekleştirilmekte ve yüz yüze görüşme yöntemiyle 18 yaş üstü bireylere uygulanmaktadır (Aydın, 2020).

Şekil 5'te TÜİK (2023) tarafından gerçekleştirilen Yaşam Memnuniyeti Araştırması'na göre Türkiye'de genel mutluluk düzeyi verilmiştir. Buna göre mutluluk düzeyi 2022 yılında %49,7 seviyesindedir. Kendini “mutsuz” olarak tanımlayan bireyler ise %15,9'luk seviyededir.

Şekil 5. TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması Genel Mutluluk Düzeyi, 2022

Kaynak: (TÜİK, 2023).

2.1.5. Ayvalık Hakkında Bilgiler

Ayvalık, Türkiye'nin Balıkesir iline bağlı, Ege Denizi kıyısında yer alan tarihi ve doğal güzellikleriyle ünlü bir ilçedir. Antik kaynaklarda Cisthna, Taliani ve Kydonia olarak adı geçmekte ve bilenen tarihi 1623 yılına dayanmaktadır. Yakın adalarda sık sık korsan saldırılarının olması, bu bölgede yaşayanların Kabakum, Eğribucak, Küçükköy ve Ayvalık merkezine göç etmesine neden olmuştur. Midilli adasının Fatih Sultan Mehmet tarafından alınmasıyla bölgede korsanlık faaliyetleri azalarak güvenlik sağlanmış, yakın adalarda yaşayan insanlar, Ayvalık ve Cunda adasına yerleşmiştir. Balıkçılığın ön planda olduğu Ayvalık'ta yerel halk zamanla sanayi ve deniz ticaretini geliştirerek Ayvalık'ı önemli bir merkez haline getirmiştir. Bölgede Rumlar ve Türkler uzun zaman iç içe yaşamışlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). 1891 yılı istatistiklerine göre 21.666 olan Ayvalık nüfusunun 21.486'sı Rum, 180'i ise Türk'tür. Bu tarihlerde şehrin öne çıkan ihraç ürünleri ise; zeytinyağı, şarap, balmumu, sabun, yerli ipek ve tahıldır (Yorulmaz, 2002: s.9). 1919 ve 1922 yılları arasında Yunan işgaline uğrayan Ayvalık'a, Lozan Antlaşması ile Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi kapsamında Girit, Makedonya ve Midilli Türkleri yerleştirilmiştir (Kıyak, 1997).

Ayvalık önemli doğal ve kültürel çekiciliklere sahiptir. Bölgedeki doğal çekicilikler; Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, Şeytan Sofrası, Sarımsaklı Plajı, Sarımsaklı

Tabiat Parkı, Aşıklar Tepesi, Kozak Yaylası, Pateriça Yarımadası, Tavşan Kulakları Tepesi, Delikli Taş (Kartal Yuvası), Ortunç Koyu ve Badavut Plajıdır. Tüm bunların yanında Ayvalık birçok tarihi güzelliklere de ev sahipliği yapmaktadır. Bu tarihi çekicilikler ise; Cunda (Alibey) Adası, Sevim ve Necdet Kent Kitaplığı (Agios Yannis Kilisesi), Rahmi Koç Müzesi (Taksiyarhis Kilisesi), Despot Evi, Cunda Taş Kahve, Hamidiye Cami, Ayışığı Manastırı (Agios Dimitros Ta Salina), Leka Panaya Manastırı, Çamlı Manastır, Küçükköy (Yeniçarohori), Hayrettin Paşa Cami, Saatli Cami, Çınarlı Cami, Taksiyarhis Kilisesi, Hagia Triada Kilisesi, Profitis İlias Kilisesi, Ayazma Kilisesi (Faneromani Kilisesi), Portaitissa Kilisesi, Ayvalık Eski Vergi Dairesi Binası (Georgia Han), Ayvalık Kız Meslek Lisesi (Despina Evi) olarak sıralanabilir (Gökdeniz, 2020).

Savaşlar, göçler, mübadeleler Ayvalık'ın kültürel çeşitliliğine de katkı sağlamıştır. Hem kıyı şeridinde yer alması hem de sahip olduğu kültürel çeşitlilik mutfak kültürünü de şekillendirmiştir. Bölgede uzun yıllar yaşayan Rumlar, Balkanlardan göç etmiş Balkan Türkleri ve bölgede uzun yıllardır gerçekleşen balıkçılık faaliyetleri neticesinde bir Ayvalık gastronomisi ortaya çıkmıştır. Ayvalık ile ismi sıklıkla anılan Cunda Adası, daha çok eğlence mekanları ve restoranları ile öne çıkan önemli bir turist çekim merkezidir. Bölgenin en önemli değerlerinden biri olan zeytinyağı hem yemeklerde hem de mezelerde çeşitliliği sağlamaktadır. Bunların dışında Ayvalık denilince ilk akla gelen unsurlardan birisi de Ayvalık Tostu'dur. Nitekim Ayvalık merkezde yer alan ve içerisinde birçok Ayvalık Tostu işletmesinin olduğu "Tostçular Çarşısı", turist hareketliliğinin yoğun olduğu yaz aylarında birçok turisti ağırlamaktadır. Bunlar dışında sakızlı kurabiye, bademli muhallebi ve dondurma çeşitleriyle Ayvalık, gastronomi odaklı turizm hareketliliğine katılan turistlerin ilgisini çekmektedir (Ayvalık Ticaret Odası, 2025).

Ayvalık'ın mimarisinde bölgede uzun süre yaşamış Rumların etkisi gözlemlenmektedir. "Rum Evleri" olarak bilinen birçok yapı, yapılan restorasyon işlemleriyle hem konut olarak hem de turistik amaçlarla kullanılmaktadır (Asımgil ve Erdoğan, 2013). Turistik amaçlı kullanılan Rum evlerinin bir bölümü bölgede butik otel olarak, diğerleri ise kafe veya farklı amaçlarla hizmet vermektedir. Butik otellerin bazılarında ise Rumlardan kalma tarihi eserler yer almaktadır.

Ayvalık'ta dağlar denize dik olarak uzanmaktadır. Bu durum şehir planlamasını da etkilemiştir. Özellikle Ayvalık kent merkezi, sahip olduğu dar sokakları nedeniyle turist yoğunluğunun yüksek olduğu yaz aylarında trafik sıkışıklığı ve park yeri sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Kent merkezinde araçlarına park yeri bulma noktasında sıkıntı yaşayan kişiler, genellikle araçların girmesine çok müsait olmayan dar sokaklara girmekte, bu yerlerde ciddi trafik sıkışıklığı meydana gelmekte hatta yayaların ulaşımını dahi engelleyebilmektedir. Kentte turist yoğunluğunun fazla görüldüğü çekim merkezlerinde yaşanan bu trafik ve park sorunları nedeniyle kente gelen birçok misafir çoğunlukla yerel halkın yaşadığı bölgeleri park yeri için kullanmaya yönelmekte, bu durum ise yerel halk ile problemlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Kentteki konserler ve kültürel etkinlikler nedeniyle artan turist ve araç yoğunluğu da problemleri pekiştirmektedir (Gökdeniz, 2020; Anadolu Ajansı, 2023).

2.2. İlgili Araştırmalar

Aşırı turizm kavramı her ne kadar literatürde yeni bir kavram olsa da etkisi yıllardır hissedilen ve turizm alanında farklı çalışma alanlarında uzun yıllardır araştırılan konulardan biridir. İsminden de anlaşılacağı gibi turizm hareketliliği nedeniyle aşırı insan yoğunluğunu belirten bu kavramın literatüre girmesiyle beraber araştırmacıların da yoğun ilgisini çekmiştir.

Kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları uzun yıllardır literatürde yer alan ve farklı disiplinler tarafından farklı bakış açıları ile araştırmalara konu olan kavramlardır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi kapsamında yapılan çalışmalarda aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramlarının her biri ile ilgili önemli çalışmalar olduğu belirlenmiş fakat aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti ilişkisine bütünsel olarak yaklaşan doğrudan bir çalışma olmadığı ortaya konulmuştur.

2.2.1. Aşırı Turizm ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisine Yönelik

Araştırmalar

Smith, Szivan ve Olt (2019) tarafından Budapeşte’de aşırı turizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmada, Budapeşte’de yerel halkın artan turist hareketliliğine karşı tutumunun yerel bir direniş haline geldiği, turistik faaliyetler nedeniyle kentsel yaşam kalitesini ve yaşam memnuniyetini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Yerel halk Budapeşte’deki çevre, güvenlik sorunlarının, artan kira fiyatlarının ve yerel yönetimlerinin hizmetlerinin aksamasının sorumlusu olarak aşırı turist hareketliliğini görmektedir.

Aşırı turizm nedeniyle ortaya çıkan gelişmeler, yerel halkın yaşam kalitesini etkilediği gibi yaşam memnuniyetini de etkileyebilir. Mihalic ve Kuscer (2019) Ljubljana’da gerçekleştirdiği çalışmada aşırı turizmin yerel halkın yaşam memnuniyetine olan etkisi araştırılmıştır. 200’ü şehir merkezi, 302’si Ljubljana’ya ait yerleşim yerlerinde olmak üzere 502 kişi üzerinde gerçekleştirilen çalışmada beşli likert ölçeği kullanılarak ölçülen 56 ifade yer almaktadır. Çalışmada sonuç olarak; turizmin algılanan olumsuz etkileri aşırı turizm algısını arttırmakta ve bu durum yaşam memnuniyetini olumsuz etkilemektedir. Ancak turizmin olumlu etkileri, aşırı turizm algısını azaltıp destinasyon yönetimi algısını geliştirerek yaşam memnuniyetini arttırmaktadır.

Sukriah ve Yuliani (2023) tarafından Endonezya’nın turistik şehirlerinden olan Lembang’ın Gudang Kahuripan bölgesinde gerçekleştirilen çalışmada sürdürülebilir turizmin olumlu etkisi, sürdürülemez turizmin olumsuz etkisi ve aşırı turizm algılarının insanların yaşam memnuniyetine etkisi araştırılmıştır. Çalışmada öne çıkan sonuçlar şu şekildedir; yerel halkın bölgede turizm hareketliliğinin getirdiği olumsuz etkileri yüksek bir şekilde algılaması, bölgede aşırı turizm olduğunun algılanmasına sebep olmaktadır. Aşırı turizm algısı yüksek olan yerel halkın ise yaşam memnuniyeti olumsuz olarak etkilenmektedir.

Demirci ve arkadaşları (2020) tarafından Eskişehir’in Odunpazarı Evleri bölgesinde gerçekleştirilen çalışmada aşırı turizmin kültürel, çevresel, sosyal ve ekonomik algıları ile kentsel yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda aşırı turizmin yol açtığı; yerel kimliğin, yerel sanat ürünlerinin zarar görmesi gibi kültürel etkenlerin, çevre ve gürültü kirliliği, doğal

alanların zarar görmesi vb. çevresel etkenlerin ve göç hareketliliğinin artması, suç oranlarının ve günlük yaşamı etkileyen unsurların artması gibi sosyal etkenlerin kentsel yaşam memnuniyetini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Kiraların, bölgesel enflasyonun, artan gıda fiyatlarının artması gibi ekonomik etkilerin ise kentsel yaşam memnuniyetini olumlu olarak etkilediği sonucuna varılmıştır.

2.2.2. Aşırı Turizm ve Kentsel Yaşam Kalitesi İlişkisine Yönelik

Araştırmalar

Andereck ve Nyaupane'in (2011) gerçekleştirdiği araştırma, bir turistik destinasyondaki turizm hareketleri ile yerel halkın yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen ilk çalışmalardan biridir. Araştırmada öne çıkan sonuçlar; yerel halk literatürde yer alan diğer çalışmalardaki sonuçlara benzer bir şekilde turizm sayesinde gerçekleşen festivaller, rekreasyon alanlarının artırılması, daha fazla mal ve hizmet sağlayıcılarının bölgede yer almaya başlaması, daha iyi kamu hizmetleri, daha fazla iş seçenekleri, olumlu ekonomik etkileri, doğal ve kültürel kaynakların korunmasını kolaylaştırması gibi sebeplerle yaşam kalitelerinin arttığını düşünürken, pahalılık, gürültü, çevresel kirlilik, artan suç ve trafik gibi sebeplerle yaşam kalitelerinde azalma hissetmektedirler. Ancak turizmin olumsuz denilebilecek özellikleri nedeniyle yaşam kalitesinde hissedilen bu azalma, turizmin olumlu özelliklerinin ağır basması sebebi ile çok büyük bir problem olarak görülmemektedir. Ayrıca turizmin ekonomik yönünün yaşam kalitelerini etkilediğini düşünenler düşünmeyenlere göre turizm faaliyetlerini daha fazla desteklemektedir. Turizmden elde edilen kazanç seviyesi arttıkça turizme olan destek de artmaktadır. Yerel halkın turistlerle olan temas seviyesi arttıkça turizmin ekonomik yönüne olan bakış açıları daha fazla pozitif olmaktadır.

Yumuk ve Altıntaş (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yerel halkın demografik özelliklerine göre kentsel yaşam kalitesi algılarındaki değişiklikler belirlenmeye çalışılmış ve sonuçlar aşırı turizm çerçevesinde değerlendirilmiştir. Araştırmada yerel halkın turizm sektörünü istihdamın lokomotifleri olarak gördüğü belirlenirken, kira fiyatlarını fazla ve altyapısının yetersiz bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca aşırı turizm hareketliliği sonucunda kentsel yaşam kalitesinin dramatik şekilde düştüğü vurgulanmıştır.

“Turizmin Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli” isimli doktora tezinde, yerel halkın yaşam kalitesi algısı ile sürdürülebilir turizm tutumu ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada sonuç olarak; yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun, algılanan yaşam kalitesini etkilemediği hatta bazı negatif sonuçlara yol açtığı belirlenmiştir. Turizm gelirlerinin adil dağıtılmaması ve planlama eksiklikleri, yerel halkın turizme yönelik tutumlarının olumsuz yönde şekillenmesine neden olmaktadır. Bu duruma sebep olan etkenler ise; Alanya’da turizmin hızlı gelişmesi nedeniyle turizm sektörü ile yöredeki entegrasyon sıkıntılarının yaşanması ve yerel halkın değerlerine yeterince saygı duyulmadığının düşünülmesi gibi durumlardır (Altıntaş, 2010).

Turizm hareketliliğinin bir kentteki yaşam kalitesini nasıl etkilediğini inceleyen Biagi ve arkadaşları (2020), dikkat çekici sonuçlara ulaşmıştır. Çalışma, İtalya’nın Alghero ve İspanya’nın Sitges turistik destinasyonlarındaki turist faaliyetleri ile kentsel yaşam kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmanın bulgularında, bahsi geçen turistik destinasyonlardaki aşırı turizm faaliyetlerinin, yerel halkın kentsel yaşam kalitesini azalttığı gözlemlenmiştir. Yerel halkın turizmin yoğun denilebilecek sezonlarında yaşadığı; trafik sıkışıklığı, park sorunları, rekreasyon alanlarının aşırı kullanımı, kamu hizmetlerinin aksaması, gürültü, kirlilik gibi kentsel problemler, yaşam kalitelerinde negatif bir etki yaratmaktadır.

“Turizm Kentleşmesinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ayvalık Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Ayvalık’ın turizm kentleşmesi kapsamında gelişimi incelenmiş ve bunun kentsel yaşam kalitesine olan etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada yöntem olarak anket çalışmaları ve odak grup görüşmeleri tercih edilmiş ve özel bir karma yöntem deseni uygulanmıştır. Araştırmada turizm kentleşmesinin Ayvalık’ta kentsel yaşam kalitesi üzerinde negatif bir etki yaratmadığı, yerel halkın özellikle turizmin gelir getirici özelliği sebebiyle turizm kentleşmesini pozitif algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Ayvalık’taki kentsel planlamaların turizm politikalarına uyumlu bir şekilde gerçekleştirilememesi sebebiyle mevsimlik yoğunlukların kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır (Arık, 2023).

Gökdeniz (2020) tarafından gerçekleştirilen “Turistik Destinasyonlarda Sosyal Taşıma Kapasitesi ve Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Model Önerisi: Ayvalık Örneği” isimli araştırmaya dayalı ampirik çalışmadaki temel tartışma noktası, turistlerin tercih ettiği destinasyonlarda sürdürülebilirlik ve taşıma kapasitesi arasında dengenin ne

şekilde kurulabileceği üzerinedir. Ayvalık'ta aşırı turizm hareketliliği neticesinde ortaya çıkan taşıma kapasitesi sorunlarına da dikkat çeken çalışmada anket tekniği ile elde edilen veriler doğrultusunda, ziyaretçilerin Ayvalık'a tekrar gelme, tercih etme ve tanıdıklarına tavsiye etmelerinde etkili olan ve olmayan unsurlar belirlenerek örnek bir sürdürülebilir turizm modeli oluşturulmuştur.

Turizm hareketlerinin yerel halkı ve onların yaşamını etkilediğini ve bu durumun yerel halkın turizme olan tutumlarında değişikliklere yol açtığına, turizmin topluluklar üzerinde etkilerinin olduğuna yönelik literatürde birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların büyük bölümünde ise turizm hareketlerinin yerel halkın yaşam kalitesini etkilediği sonucuna doğrudan değil dolaylı bir şekilde ulaşılmıştır (Brougham ve Butler, 1981; Liu, Sheldon ve Var, 1987; Ap, 1992; Ap ve Crompton, 1993; Perez ve Var, 1995; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Jurowski, Uysal ve Williams, 1997).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın amacına yönelik olarak izlenen yöntemsel yaklaşıma yer verilmiştir. Çalışmada, araştırma değişkenleri olan aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti ilişkisini belirlemeye yönelik olarak nicel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırma modeli, evren ve örneklem yapısı, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve analiz teknikleri alt başlıklar halinde detaylandırılmıştır.

3.1. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Bir nicel araştırmada model oluşturma; olaylar, nesnelere, sistemler, kavramlar arasındaki ilişkinin incelenip ispatlanması, araştırmanın sınırlarını belirleyerek standartlaştırılması şeklinde tanımlanabilir (İslamoğlu ve Alınacı, 2014). Sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen bilimsel araştırmalarda modeller bireyler esas alınarak gerçekleştirilir. Bu nedenle araştırma modelleri 4 kategoride incelenir. Bunlar; tarama (survey) araştırması, nedensel karşılaştırma, deneysel araştırma, korelasyonel araştırmadır (Başol, 2008).

Korelasyon araştırması iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır. Nedensel karşılaştırma analizinde ve korelasyon araştırmasında araştırmacı değişkenlere müdahale etmez ve neden sonuç bağlantısı kurularak ipucu elde edilmeye çalışılır (Büyüköztürk vd., 2018). Değişkenler arası ilişkilerden yola çıkılarak var olmayan ilişkiler belirlenmeye çalışılıyor ve bunun neticesinde bir tanımlama yapılmaya çalışılıyorsa buna “keşfedici korelasyon”, değişkenler arası ilişki belirlenip, belirlenen bir değişken vasıtasıyla diğer değişken yordaniyorsa buna da “yordayıcı korelasyon” denilmektedir (Garip, 2023). Korelasyon araştırmasında değişkenlere arası ilişki +1 ve -1 arasındaki değerler ile korelasyon katsayısı belirlenerek bulunur. Korelasyon katsayısının +1 olması

değişkenlere arası kusursuz bir ilişkinin olduğunu, 0 olması ise bir ilişki bulunmadığını göstermektedir (Büyüköztürk vd., 2018).

Bu çalışmanın konusu; aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin Ayvalık ilçesi özelinde incelenmesidir. Çalışmanın değişkenleri; aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramlarıdır. Çalışmada bu üç değişken arasındaki ilişki incelenecektir. Bu nedenle bu çalışmanın modeli “keşfedici korelasyon araştırması modeli” kapsamında oluşturulmuştur.

Kentlerin insanlar için sunduğu birçok olanaklar (kamu hizmetleri, iş olanakları, ürün çeşitliliği, hizmet altyapısının gelişmişliği, eğitim-sağlık olanakları, altyapı ve üstyapı yatırımlarının fazlalığı, güvenlik, estetik çevre vb.) bulunduğu gibi, insan yoğunluğunun getirdiği bazı olumsuz durumlarda (artan kira ve yaşam maliyetleri, trafik, kirlilik, gürültü, fırsat eşitsizliği, stres, doğal-kültürel çekiciliklerin zarar görmesi vb.) görülmektedir (Glaeser, Kolko ve Saiz, 2001). Turistik destinasyonlar söz konusu olduğunda ise durum biraz daha farklı bir hal almaya başlamaktadır. Turizm endüstrisinin üç önemli özelliği olan; 1- Üretildiği yerde tüketilmesi, 2- Doğal-yapay tüm çekiciliklerin yanı sıra yerel hizmetleri de kapsayan bir mal ve hizmet paketi olması, 3- Turistlerin ve yerel halkın etkileşimini kaçınılmaz kılan sosyal bir olay olması, turistleri o turistik destinasyonda hayatını devam ettiren yerel halk ile kentin sunduğu tüm olanaklar için rekabet etmesine ve zamanla bazı çatışmaların yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Meleddu, 2014). Bu nedenle bir turistik destinasyonun popüler yerlerinde gerçekleşen yoğun turist hareketleri ile yerel halkın kentsel yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişki olduğundan bahsedilebilir (Biagi vd., 2020).

Bir kentin yaşam kalitesi hakkında fikir sahibi olmak için ekonomik, sosyal, kültürel, fiziksel ve psikolojik göstergelere dikkat edilmektedir. Sürekli göç hareketliliklerinin görüldüğü ve turistik faaliyetlerin fazla olduğu yerlerde kentsel yaşam kalitesinde değişiklikler olabilir (Demirci vd., 2020). Bireylerin yaşadıkları şehirden duyduğu memnuniyet ve kent yaşam kalitesindeki olumlu algılar, “kent yaşam memnuniyeti” kavramıyla açıklanmaktadır (Atik, Taçoral ve Altunkasa, 2014). Kentsel yaşam kalitesi ve kentsel yaşam memnuniyeti kavramları literatür incelendiğinde benzer anlamda kullanılmaktadır.

Aşırı turizmin sebep olduğu sorunlardan bir tanesi turistik destinasyonlarda yaşanan yoğunluktur. Şehrin belirli çekim merkezlerinde ve belirli zaman dilimlerinde yaşanan ve yerel halk tarafından “kalabalık” olarak algılanan bu yoğunluk nedeniyle bazı problemler ortaya çıkabilmektedir (Koens vd., 2018). Bu problemler genel olarak; rekreasyon alanlarının aşırı kullanımı, trafik sıkışıklıkları, gürültü kirliliği, kamu hizmetlerinde aksama, park problemleri, artan yaşam maliyetleri, doğal ve kültürel çevrenin zarar görmesi, şehrin kimliğinin kaybolması, yerel halk ve turistler arasında çatışma, taşıma kapasitelerinin aşılması şeklinde özetlenebilir (Volo, 2020).

Artan turizm faaliyetleri neticesinde olumlu gelişmeler de yaşanabilir. Bu gelişmeler; yeni iş alanları, istihdamın artması, yerel halkın turizmden gelir elde etmesi ile yaşam standartlarının ve gelirin artışı, doğal ve kültürel alanların korunması, vergi gelirlerinin artması, bölgeye daha fazla yatırım yapılması, altyapı ve üstyapıyı geliştirmeye yönelik yeni yatırımların yapılması olarak sıralanabilir (Goodwin, 2017). Artan turist hareketliliği özellikle turizm temelli bir kalkınma anlayışı benimseyen yerel yönetimler için turizmin yarattığı olumsuz etkilerin bir an önce sınırlandırılması/sonlandırılması noktasında baskı yaratmaktadır. Aşırı turizmin olumsuz etkileri nedeniyle turistik destinasyonda yaşayan yerel halkın yaşam standartlarında azalma hissetmesi, kentsel yaşam kalitesi ve aşırı turizm kavramları arasında bir ilişki olabileceğini göstermektedir (Biagi vd., 2020). Bu nedenle araştırmanın ilk hipotezi “H₁. Aşırı turizm ile kentsel yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır” olmuştur.

Turizm bir bireyin yaşam memnuniyetini olumlu veya olumsuz birçok farklı şekilde etkileyebilir. Turizmin aktif olduğu bölgelerde gerçekleştirilen festivaller, sanatsal ve kültürel etkinlikler, yeni açılan restoranlar, alışveriş merkezleri, rekreasyon alanları gibi sadece turistlerin değil yerel halkın da faydalandığı olanaklar sayesinde istihdamın artması, yerel yönetimlerin hizmetlerinin çeşitlenmesi ve yaşam standartlarının yükselmesi gibi olumlu gelişmeler yaşanabilir. Bu durum bireylerin yaşamlarından daha memnun olmasını sağlayabilir (Lin, Chen ve Filieri, 2017). Bunun dışında, artan turist hareketliliği ve yoğunluk gibi faktörler; aşırı araç trafiği, çevre ve gürültü kirliliği, doğal ve kültürel değerlerin tahribi, suç oranlarında artış, yaşam maliyetlerinde yükselme, yerel halk ile turistler arasında çatışmalar, rekreasyon alanlarının aşırı kullanımı ve yaşam kalitesinde düşüş gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Bu gelişmeler, bireylerin yaşadıkları yerden duydukları memnuniyeti

azaltarak kitlesel düzeyde bir mutsuzluk ortamı oluşturabilmektedir (Koens vd., 2018; Peeters vd., 2018; UNWTO, 2019).

Yaşam memnuniyeti ve turizm arasındaki ilişkide bir diğer ilgi çekici nokta, destinasyonlardaki yaşam memnuniyetinin daha fazla turist çekip çekmediği ile ilgilidir. Yaşam memnuniyeti ve turizm talebi arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, toplam varışlar (veya ayrılışlar) hakkında toplu verileri kullanmakta veya yalnızca belirli ülkelere odaklanmaktadır (Polgreen ve Simpson, 2011). Çin'de gerçekleştirilen turizm ve mutluluk/yaşam memnuniyeti ilişkisine yönelik çalışmalar dikkat çekicidir. Çin'den yurtdışına farklı ülkelere giden kişiler üzerine yapılan bir çalışmada daha mutlu olan kişilerin yurtdışına çıkma ihtimallerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir. Yaşam memnuniyeti seviyesi azaldıkça Çinliler daha fazla yurtdışına çıkma eğilimindedirler (Huang ve Wei, 2018, s. 8). Çin'de gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise Çinli turistlerin yurtdışına çıkarken gidecekleri ülkedeki yaşam memnuniyeti seviyesinin seyahat tercihlerini etkileyen unsurlardan birisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak kültürel mesafe arttıkça destinasyonun yaşam memnuniyeti seviyesinin etkisi de azalmaktadır (Huang vd., 2020, s. 10).

Gholipour ve arkadaşları (2016), bir ülkedeki mutluluk düzeyi ile gelen turist sayısı ve/veya daha yüksek turizm geliri arasında ilişkinin olup olmadığı ile ilgili bir araştırma gerçekleştirmiştir. 1999'dan 2014'e kadar 63 ülkeye ilişkin bir veriler incelenmiş, turistlerin daha mutlu destinasyonlara seyahat edip etmediği konusu araştırılmıştır. Sonuçlara göre, turistler daha mutlu destinasyonları tercih etmekte ve daha fazla para harcama eğilimindedirler. İnsanların yaşadıkları mekanlardan (konut, mahalle, kasaba, şehir, ülke vb.) duydukları memnuniyet genel olarak yaşam memnuniyetlerini artırmaktadır ve insanlar seyahat kararlarını verirken huzurlu, mutlu, yaşam memnuniyeti yüksek insanların yaşadıkları destinasyonları tercih etmeye eğilimlidirler (Andrews ve Withey, 1976; Campbell vd., 1976; Michalos ve Zumbo, 1999; Sirgy ve Cornwell, 2002). Bu sonuçlar göç ve turizm arasındaki ilişkiye yönelik gerçekleştirilen çalışmalarla da örtüşmektedir.

Seyahat söz konusu olduğunda göçmenler ve turistler benzer motivasyonları paylaşmaktadır. Aralarındaki farkı davranışları ve zaman faktörü oluşturmaktadır. Devamlı ikamet ettikleri yerlerdeki yaşam memnuniyeti seviyeleri düşük olan kişiler, daha yüksek fayda seviyelerine ulaşabilmek için yaşam memnuniyeti seviyesi yüksek destinasyonları tercih edebilirler (Paniagua, Palomino ve Santana, 2022, s. 1).

Göçmenler genellikle daha uzun süreli veya kalıcı bir şekilde ve yaşam kalitelerini artırmak için seyahat ederlerken, turistler tatile çıkmamanın evde kalmaktan daha fazla fayda getirdiğine ikna olduklarında seyahat etmeyi tercih etmektedirler (Polgreen ve Simpson, 2011). Bu bilgiler doğrultusunda, yaşam memnuniyeti yüksek destinasyonların daha fazla turist çekebilme özelliği, bu destinasyonlara yönelik seyahat tercihlerinin yoğunlaşarak zamanla aşırı turizm sorunlarının ortaya çıkabilmesine de zemin hazırladığından bahsedilebilir.

Turizm sektörü denildiğinde akla ilk gelen kavramlar genel olarak; “boş zaman”, “tatil”, “seyahat” gibi kavramlardır. İnsanlar çalışma zamanları dışında kalan boş zamanlarını etkin bir şekilde kullanabilmek, iş hayatının stresinden uzaklaşabilmek, dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılayabilmek için devamlı ikamet ettikleri yerlerden farklı yerlere giderek turizm sektörüne katılım gösterirler (Avcıkurt, 2015). Bu nedenle turizm sektörüne katılmaktaki kişisel amaçların; kişisel yaşam tatminini artırmak, mutlu olmak, yaşam kalitesini yükseltmek olduğu savunulabilir (Güdü Demirbolat ve Avcıkurt, 2015). Yapılan çalışmalar, turizm faaliyetlerine katılma ile bireylerin yaşam memnuniyetleri arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir (Bimonte ve Faralla, 2012; Paniagua vd., 2022). Aşırı turizm söz konusu olduğunda ise şehrin önemli çekim merkezlerindeki yoğunlaşma nedeniyle hem yerel halk hem de turistlerin rekreasyonel faaliyetlere katılmada sıkıntı yaşadığı, şehrin imkanlarından faydalanamadığı, kalabalıktan bunaldığı, pahalılık, gürültü, kaos, ulaşım sorunları, trafik gibi sebeplerle de tatillerinden yeterli verimi alamadıkları görülmektedir (Keleş, 2021). Aşırı turizm nedeniyle turizm sürdürülemez hale gelebilmektedir. Bu durum; bir bölgede yaşayan yerel halktaki aşırı turizm algısı ile yaşam memnuniyeti seviyesi arasında olumsuz bir ilişki olacağını gösterebilir (Sukriah ve Yuliani, 2023). Aşırı turizm nedeniyle yaşam standartlarının düştüğünü algılayan ve etkinliklerden ve şehrin sunduğu imkanlardan (ulaşım, konaklama, festivaller, konserler vb.) yeterince yararlanamayan insanların yaşamlarından duydukları memnuniyetlerin azaldığı düşünülmektedir (Mihalic ve Kuscer, 2019). Bu nedenle araştırmanın ikinci hipotezi “H₂. Aşırı turizm ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır” olmuştur.

İnsanların içinde yaşadıkları toplumdan ne kadar memnun oldukları, iş ve aile hayatındaki gelişmeler, var olan imkanlardan ne kadar faydalanabildikleri gibi konular yaşam kalitesi kapsamında değerlendirilmektedir. Bireyin yaşam kalitesini etkileyen

kriterlerden hangilerini sağladığı ile kişisel mutluluğu arasındaki ilişki, yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları arasındaki ilişkiye ışık tutmaktadır (Abbate vd., 2001). Bireyin yaşamından memnun olması, yaşam kalitesinin göstergelerinden bir tanesidir (Diener vd., 1999; Veenhoven, 2000). Toplumun en küçük yapı taşı olan bireyin mutluluğu ile toplumsal huzur arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğundan bahsedilebilir (Ryff ve Keyes, 1995; Kahneman ve Krueger, 2006). Bir şehirde yaşayan insanların yaşam memnuniyetlerini artırmak için ise kentsel yaşam kalitesi kavramı öne çıkmaktadır (Marans, 2012; vd., 2008). Kentsel yaşam kalitesi algısının yüksek oluşu, bir şehrin sunduğu imkanlardan her bireyin eşit bir şekilde yararlanabilmesi gibi etmenler, kişilerin yaşamlarından duydukları memnuniyeti artırabilir (Pacione, 2003). Görüldüğü gibi tüm bu kavramlar arasında yakın bir ilişki vardır ve her biri birbirinin tamamlayıcısı niteliğindedir.

Bireylerin yaşadıkları mekanlardaki memnuniyetleri yaşam kalitesinin de en önemli göstergelerinden birisidir. Kişinin yaşamını sürdürdüğü konutun, mahallenin veya kentin imkanlarının yeterli olması ve bu imkanlardan faydalanabilmesi subjektif yaşam kalitesi ile ilişkilidir ve bu durum yaşam memnuniyetini artırabilir (Evans ve Huxley, 2002). Bireyin yaşadığı konuttan, komşularından, içinde bulunduğu toplumdan veya daha geniş bir alandan memnun olması, genel yaşam memnuniyetini de artırmaktadır (Sirgy ve Cornwell, 2002). Kentsel yaşam kalitesinin subjektif boyutu üzerine yapılan çalışmalarda, bireyin genel yaşam memnuniyetinin ölçülmesi, çalışmaların ortak noktasını oluşturmaktadır (Diener vd., 1999; Veenhoven, 2000). Bireyin bütün olarak yaşam memnuniyetine yönelik tepkileri sezgisel ya da rasyoneldir (Schwarz ve Strack, 1999). Sezgisel tepkiler tamamen bireylerin kendi yaşamlarıyla ilgili olanlardır, rasyonel olanlar ise konut durumu, ekonomik durum, güvenlik durumu, doğal çevre vb. nesnel unsurları kapsamaktadır (Cummins, 2000; Sirgy vd., 2008). Hem sezgisel hem de rasyonel ifadeler sayesinde, bireyin genel olarak hayatıyla ilgili algıları ve hisleri hakkında bilgi sahibi olunur (Pacione, 2003).

Kentsel yaşam kalitesi veya kentsel yaşanabilirlik çalışmaları incelendiğinde yaşam kalitesinin subjektif göstergelerinin bireysel mutluluk, yaşam memnuniyeti, iş memnuniyeti gibi psikolojik tepkilerken oluştuğu söylenebilir. Objektif göstergeler ise önceden belirlenmiş veya derlenmiş ikincil verilerden oluşmaktadır (Matikka, 2001). Bu nedenle yaşam memnuniyeti ile kentsel yaşam kalitesinin subjektif göstergelerinin aynı amaca hizmet ettiği çıkarımında bulunabilir.

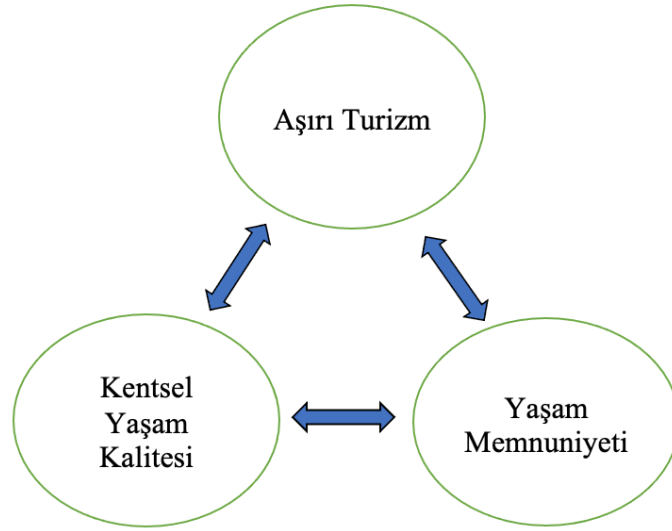
Yaşam kalitesi kavramı içerisinde farklı birçok unsuru barındırdığından tek bir tanımı yapılamamaktadır ve farklı alanlarda farklı tanımları mevcuttur (Diener ve Suh, 1997; Costanza vd., 2007). Yaşam kalitesi kavramı bu tanımlamalarda farklı unsurları temsil edebilir (Phillips, 2006). Felsefede “iyi yaşam”, siyaset ve politika söz konusu olduğunda “insan hakları, sosyal politikalar, ekonomi politikaları”, sağlık ve sosyal hizmetler söz konusu olduğunda “servis kalitesi” ve psikoloji alanında “mutluluk, yaşam memnuniyeti, öznel iyi oluş” örnek olarak gösterilebilir (Matikka, 2001).

Yaşam kalitesi kavramının 3 temel bileşeni vardır. Bunlar; refah, sağlık ve mutluluktur. Bu üç temel bileşenin mevcudiyeti kişinin yaşam kalitesinin de yüksek olduğunu göstermektedir (Veenhoven, 2000). Kişinin bireysel yaşam kalitesi ile toplumsal yaşam kalitesi arasında da ilişki bulunmaktadır. Toplumsal yaşam kalitesi toplumdaki bireylerin yaşam kalitelerinin toplamıdır. Bu nedenle toplumun her bir bireyinin yaşam standartları ile genelinin yaşam kalitesi seviyesi arasında bir ilişki olduğundan bahsedilebilir (McCall, 1975). Kentsel yaşam kalitesi söz konusu olduğunda da aynı açıklamaların geçerli olduğu söylenebilir (Marans ve Stimson, 2011). Kentler toplumlara ev sahipliği yaparlar. Bu nedenle yerel toplumun içinde yaşadığı fiziki çevre koşullarının yaşam kalitesini belirleyen unsurlara göre tasarlanması, kentsel yaşam kalitesi kavramı kapsamında değerlendirilmektedir (Evans, 2002; Van Kamp vd., 2003).

Yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti kavramları arasında çok güçlü bağlantılar vardır. Yaşam kalitesinin unsurları arasında gösterilen refah, sağlık ve mutluluk gibi kavramlar aynı zamanda yaşam memnuniyetinin de belirleyicileridir (Abbate vd., 2001). Kentsel yaşam kalitesi söz konusu olduğunda da bir fiziki çevredeki tüm unsurlar ile yaşam kalitesi arasında ilişki vardır ve bu durum kişilerin yaşamlarından duydukları memnuniyeti azaltabilir veya artırabilir (Pacione, 2003) Örnek vermek gerekirse; bir bölgede aşırı turizm nedeniyle belli başlı çekim noktalarında trafik sıkışıklığı gerçekleşebilir. Özellikle belirli zaman dilimlerinde artan nüfus sebebiyle toplu ulaşım araçlarında doluluklar meydana gelebilir. Bu durum kendi aracıyla işine gitmek isteyen bireyleri trafik nedeniyle toplu taşımaya yöneltebilir. Toplu ulaşımın yoğunluk nedeniyle aksaması ise kişinin iş yaşamında sorunlara yol açabilir. Bu nedenle bireyler daha erken saatlerde uyanıp işe gitmek zorunda kalacaklar yani kendilerine ayırmaları gereken kişisel zamanı dolaylı olarak iş zamanı için kullanacaklardır. Büyük şehirlerde insanların işlerine yetişebilmek için

daha erken zamanlarda kalkma zorunlukları, trafik, gürültü, kalabalık gibi sebeplerle sağlık problemleri yaşamaları da bu durumun kanıtları olarak gösterilebilir (Tarhan, 2017). Örnekteki kişinin kentsel yaşam kalitesinin azalması yaşamdan duyduğu tatmin duygusunu da azaltması beklenebilir. Büyük şehirlerde kalp rahatsızlıklarının fazla oluşu, stres nedeniyle birçok hastalıkların ortaya çıkışı da yine kişilerin mutluluklarının azalmasıyla ilişkilidir (Chan vd., 2013). Bu durumun analizlerle temellendirilebilmesi için çalışmanın son hipotezi; “H₃. Kentsel yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki vardır” olmuştur.

Araştırmanın temel amacı aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın amacı çerçevesinde, gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda elde edilen alt boyutlar arasındaki ilişki ve değişkenler arasındaki etki durumu da incelenmiştir. Araştırmanın modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Şekil:6 Araştırmanın Önerilen Simgesel Modeli

3.2. Evren ve Örneklem

Bir bilimsel araştırmadan elde edilen sonuçların genellendiği, araştırma kapsamında incelenecek ortak özelliklere sahip veya ortak bir platformda bulunan tüm unsurlar “araştırma evreni” olarak kabul edilmektedir (Altunışık vd., 2012). Bu araştırmanın evreni Ayvalık’ta yaşayan yerel halktır.

Ayvalık Türkiye'nin en önemli turistik destinasyonlarından birisi olmasının yanında ülkedeki turizm hareketlerinin ilk başladığı yerlerden de biridir. Ancak Ayvalık'ın deniz, kum, güneş üçlüsüyle özdeşleşen destinasyonlardan birisi olması genellikle turizm sezonunun yaz mevsimi ile sınırlı kalmasına zemin hazırlamıştır (Gökdeniz ve Erdem, 2015). Özellikle yılın 3 aylık dönemindeki yoğunlaşan turist akımı Ayvalık'ı, mevsimsel turist yoğunluğun en fazla görüldüğü destinasyonlardan birisi haline getirmiştir (Gökdeniz, 2020).

Avrupa Parlamentosu Ulaştırma ve Turizm Komitesi tarafından, turist yoğunluğunun fazla olduğu destinasyonlarda aşırı turizmden söz edebilmek için birtakım unsurlar belirlenmiştir. Komitenin gerçekleştirdiği çalışmada Avrupa'da aşırı turizm sorununa sahip 66 turistik bölgenin 63'ü havalimanına ve/veya kruvaziyer limanına yakın ve/veya dünya mirası alanına sahiptir. Bir turistik destinasyonun bu unsurlardan sadece bir tanesine bile sahip olması aşırı turizm sorununa yol açabilmektedir (Peeters vd., 2018).

Ayvalık şehir merkezi, Koca Seyit Havalimanı'na 41 km (yaklaşık 38 dk.) mesafededir ve havalimanından Ayvalık'a düzenli servisler vardır. Ayrıca Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından Ayvalık'a Kruvaziyer ve Yat Limanı yapılması projelendirme aşamasındadır (Yedi Deniz, 2016). Ayvalık 15 Nisan 2017 tarihinde Unesco heyeti tarafından "Ayvalık Endüstriyel Peyzaj Alanı" başlığıyla (Tentative Lists, REF. No. 6243, Ayvalık Industrial Landscape) Unesco Dünya Mirası Geçici Listesine alınmıştır (Gökdeniz, 2020).

Ayvalık Edremit Körfezi içerisinde en fazla turist çeken destinasyondur. 2022 yılında Ayvalık 400.737 turisti ağırlamıştır. Gelen yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süresi 2,36 gündür. Bu oran Balıkesir il sınırları içerisinde Ayvalık'ı turistlerin en fazla geceleme yaptığı turistik destinasyon yapmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023). Özellikle iç turizm için çok önemli bir turistik destinasyon olan Ayvalık'ın nüfusu milli ve dini bayramlarda nüfusunun 10 katını bulabilmektedir (Anadolu Ajansı, 2023).

Ayvalık sadece Balıkesir'in değil Türkiye'nin de önde gelen popüler turizm destinasyonlarından birisidir. Ayvalık'ın yılın belirli dönemlerinde ve belirli bölgelerinde fazla insan yoğunluğuna sahip olması bölgede aşırı turizmin varlığından

söz edilebilmesine olanak tanımıştır. Nitekim Gökdeniz’de (2020) çalışmasında bölgede aşırı turizm nedeniyle sosyal taşıma kapasitesinin aşıldığını belirtmiştir. Bir destinasyonda sosyal taşıma kapasitesinin aşılması, yerel halkın yaşam kalitesinde düşüş, günlük yaşamda aksaklıklar ve turizme yönelik olumsuz tutumların ortaya çıkması gibi sonuçlar doğurabilir (Nunkoo ve Gürsoy, 2012). Özellikle aşırı turizmin yaşandığı destinasyonlarda, sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarını aşan turist yoğunluğu, yerel halkın turizme olan desteğinin azalmasına, toplumsal huzursuzluklara ve turistlerle yerel halk arasında çatışmalara neden olabilir (Seraphin vd., 2018).

Ayvalık özelinde değerlendirildiğinde, özellikle yaz aylarında yaşanan aşırı turist yoğunluğu nedeniyle sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarına ulaşıldığı gözlemlenebilir. Trafik yoğunluğu, kamusal alanlarda aşırı kalabalık, yerel hizmetlere erişimde zorluklar ve konut piyasasında fiyat artışları gibi unsurlar, yerel halkın turizm faaliyetlerinden olumsuz etkilenmesine yol açabilir. Bu tür etkiler, bölgedeki aşırı turizmin varlığına işaret eden önemli göstergelerden biri olarak değerlendirilebilir. Araştırma evreninin Ayvalık seçilmesinde bu nedenler etkili olmuştur.

Araştırma evrenini oluşturan tüm unsurları (büyük grubu) temsil edebilecek nitelikteki belirli sayıdaki alt gruba “örneklem” denilmektedir. Örneklem araştırma evrenini genelleyebilecek tüm özelliklere sahip olmalıdır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2014). Örneklemin sahip olduğu özelliklerin yanında araştırma evrenini niteleyebilecek büyüklükte olması gerekir (İslamoğlu ve Alınçık, 2014). Örneklemin araştırma evreni hakkında fikir verebilmesi için örneklem büyüklüğünün 30 ile 500 aralığında olması yeterlidir. Örneklerin eğitim, statü, mevki, cinsiyet, yaş gibi alt gruplara ayrılması halinde ise her alt grup için en az 30 örneklem büyüklüğü olacak şekilde tasarlanması gerekir. Çok değişkenli analizlerde ise değişken sayısının en az 10 katı olacak şekilde bir örneklem büyüklüğü belirlenmelidir (Altunışık vd., 2012).

Çizelge 3’te örnek olarak araştırma evrenini temsil edebilecek örneklem büyüklükleri verilmiştir. Bu çalışmanın evrenini oluşturan Ayvalık’ın nüfusu 2023 yılı itibari ile 74.643 kişidir (TÜİK, 2023). Çizelge 3 incelendiğinde araştırma için 382 örneklem büyüklüğü yeterli görülmektedir.

**Çizelge 3. Belirli Evrenleri Genelleyebilecek Kabul Edilebilir Örneklem
Büyüklikleri**

Evren Büyüklüğü	Örneklem Büyüklüğü
10	10
100	80
1000	278
5000	357
10.000	370
50.000	381
75.000	382
100.000	384
1.000.000	384

Kaynak: (Sekaran, 1992).

Araştırmanın örnekleme yöntemi, sosyal bilimler alanında yaygın olarak tercih edilen olasılığa dayalı olmayan örnekleme yöntemlerinden olan “kolayda örnekleme” olarak belirlenmiştir. Altunışık ve arkadaşlarına (2012) göre kolayda örneklemede, ankete cevap veren herkes örneğin de bir parçasıdır ve istenilen örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya kadar denek bulma işlemi devam eder. Bu nedenle kolayda örneklemede araştırma evreninin yeterince temsil edilememesi gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Tüm bu hususlar dikkate alınarak, araştırma evreninin yeteri kadar temsil edilememesi gibi bir şüpheye yer vermemek ve verilerin elde edilmesi esnasında ortaya çıkabilecek olası aksilikler (eksik ve hatalı veriler) hesaba katılarak örneklem büyüklüğü bu araştırma için 500 olarak belirlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Bir araştırma problemini çözebilmesi en uygun veri toplama yönteminin seçilebilmesi ile mümkün olabilmektedir. Değişkenlere veri edinmekte kullanılan iki yol vardır, bunlar; birincil veriler ve ikincil verilerdir (Gay ve Diehl, 1992). Araştırmacının kullandığı veriler; dernek, işletme, kuruluş veya kişiler tarafından elde edilmiş ise ikincil veriler, bizzat kendisi tarafından toplanmış ise birincil veriler şeklinde tanımlanabilir (Lorcu, 2015, s.22). Önceden oluşturulmuş sorulara katılımcılar tarafından belirli kurallar dahilinde verilen cevaplardan veri elde etme yöntemi olan anket tekniği hem nicel hem nitel araştırmalarda en fazla tercih edilen birincil veri toplama yöntemlerinden birisidir (Altunışık vd., 2012). Bu araştırmadaki veriler anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Çalışmada öncelikle araştırmanın değişkenlerini oluşturan aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları hakkında literatür taraması gerçekleştirilmiş ve gerekli bilgiler verilmiştir. Literatür taraması ile kavramlar hakkında elde edilen bilgiler, çalışmanın problemine ve amacına uygun bir şekilde, ikincil verilerden elde edilen veriler ile temellendirilip zenginleştirilmiş ve daha sonra veri toplamak için kullanılan anket formu (Ek-1) hazırlanmıştır.

Çalışmanın anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıları demografik olarak inceleyebilmek ve gruplandırabilmek için “Katılımcıların Demografik Özellikleri” bölümü bulunmaktadır. İkinci bölüm, araştırma kapsamında incelenecek yerel halkın yaşamlarından memnuniyet düzeyini belirleyecek önermelerden oluşan “Yaşam Memnuniyeti Ölçeği” bölümüdür. Üçüncü bölüm “Aşırı Turizm Ölçeği” bölümüdür. Bu bölümde Ayvalık’ta yaşayan yerel halkın, kentteki turist yoğunluğuna yönelik algılarını belirlemeye yönelik önermeler yer almaktadır. Son olarak dördüncü bölümde, Ayvalık’taki kentsel yaşam kalitesini belirlemek amacıyla yer alan önermelerden oluşan “Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği” bulunmaktadır. Ankette demografik veriler haricinde yer alan önermeler 5’li Likert şeklinde (1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirilmiştir.

Çizelge 4’te çalışmada kullanılan yaşam memnuniyeti ölçeğine yer verilmiştir. Katılımcıların yaşantılarından ne kadar memnun olduklarını belirlemek amacıyla uygulanan yaşam memnuniyeti ölçeği Hills ve Argyle (2002) tarafından oluşturulmuştur. Oxford Mutluluk Ölçeği-OMÖ (Oxford Happiness Questionnaire) olarak isimlendirilen bu ölçeğin temeli Argyle, Martin ve Crossland (1989) tarafından Oxford Mutluluk Envanteri-OME ismiyle atılmıştır. OME, 29 maddeden oluşmakta ve 4’lü likert kullanılmaktadır. OME, 3 temel üzerinde şekillenmektedir. Bunlar; 1- Olumlu duyguların ne sıklıkla hissedildiği, 2- Yaşamın belirli dönemindeki yaşam doyumunun yükseklik derecesi, 3- Korku, kaygı ve öfke gibi negatif duyguların seviyesidir. Daha sonrasında OME’nin revize edilmiş hali olan OMÖ, 6’lı likert olarak değiştirilmiş ve 8 ifadeden oluşan kısaltılmış bir versiyonu (OMÖ-K) oluşturulmuştur. OMÖ iç tutarlık katsayısı .92, OMÖ ve OMÖ-K arasındaki korelasyon ise .93, $p < 0.001$ ’dir (Doğan ve Nesrin Akıncı, 2011, s. 166). Bu çalışmada kullanılan yaşam memnuniyeti ölçeği ise Doğan ve Nesrin Akıncı (2011) tarafından OMÖ-K’un Türkçe

haline getirilmiş biçimdir. Ölçeğin gerekli geçerlilik ve güvenilirlik testleri gerçekleştirilmiş ve 5’li likert (1-Kesinlikle Katılmıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum) haline getirilmiştir. Ayrıca OMÖ-K’te yer alan “çekici göründüğümü düşünmüyorum” ifadesi korelasyon değeri düşük olduğu için Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Böylece ölçek 7 ifadeden ve 5’li likertten oluşacak şekilde Çizelge 4’te yer verilen son haline gelmiştir.

Çizelge 4. Çalışmada Yer Alan Yaşam Memnuniyeti Ölçeği

İfadeler
Kendimden hoşnut değilim.
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde(dinç) hissedirim.
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.

Çizelge 5’te yer verilen, katılımcıların Ayvalık’taki aşırı turizm algılarını belirlemek amacıyla uygulanan aşırı turizm ölçeği, Demirci ve arkadaşları (2020) tarafından Diener ve arkadaşları (1985), Kim, Gürsoy ve Lee (2006) ve son olarak Kim, Uysal ve Sirgy’nin (2013) çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Ölçekte 18 adet aşırı turizm algısını ölçmeye yönelik ifade vardır ve 5’li likert ile derecelendirilmiştir. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen analizlerde ölçeğin güvenilirliği 0,983 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda aşırı turizm ölçeğinin, çevresel algı, sosyal algı, ekonomik algı ve kültürel algı olmak üzere 4 alt boyutu belirlenmiştir (Demirci vd., 2020, s. 209-210).

Çizelge 5. Çalışmada Yer Alan Aşırı Turizm Ölçeği

İfadeler
Ziyaretçi yoğunluğunun çevre kirliliği yarattığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun gürültü kirliliği yarattığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda çok fazla çöp ortaya çıktığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin peyzaj güzelliğini bozduğunu düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin bitki örtüsüne zarar verdiğini düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin yeşil alanlarına zarar verdiğini düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun yerel halkın kültürel kimliğine zarar verdiğini düşünüyorum.

Çizelge 5-devamı

Ziyaretçi yoğunluğunun oluşturduğu ticari talebin bölgenin el sanatlarına zarar verdiğini düşünüyorum.
Yerel halkın, gelen ziyaretçileri taklit ederek davranışlarının ve hareketlerinin değiştiğini düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki emlak fiyatlarını arttırdığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda yerel yönetimlerin daha fazla yatırım maliyetine katlandığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun yerel işletmelerden çok ulusal ve uluslararası işletmelere fayda sağladığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgede satılan ürünlerin fiyatını arttırdığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki yaşam maliyetini arttırdığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle trafiğin sıkıştığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle suç oranlarının arttığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgeye ve Ayvalık'a göçü arttırdığını düşünüyorum.
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle bölgede park yeri bulmanın zorlaştığını düşünüyorum.

Çizelge 6'da çalışmada yer alan kentsel yaşam kalitesi ölçeğine yer verilmiştir. Katılımcıların Ayvalık'taki kentsel yaşam kalitesi algılarını belirlemek için uygulanan kentsel yaşam kalitesi ölçeği, Yumuk ve Altıntaş (2019) tarafından; Altıntaş (2010), Çam (2014), Karamustafa ve arkadaşları (2010), Oktay ve Rüstemli (2010), Taçoral ve arkadaşları (2017) ve son olarak Yıldız ve Çalışkan'ın (2018) çalışmalarından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Ölçekte katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algılarını ölçmeye yönelik 36 ifade yer almaktadır ve 5'li likert ile derecelendirilmiştir. Araştırmacı tarafından gerçekleştirilen analizlerde çalışmanın güvenilirlik katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarını belirlemek için Varimax rotasyonu ile açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçekte yer alan ifadelerin öz değeri 1'in üstünde ve faktör yükünün de 0,50'nin üstünde olduğu belirlendiği için tüm ifadeler faktör analizinde yer almıştır. Gerçekleştirilen faktör analizinde Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri: 0,85 ve Bartlett Küresellik Testi (4685,265; p:0,000) olarak belirlenmiştir. Faktör analizine uygun olduğu sayısal veriler ile ispatlanan kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin 9 adet alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu boyutlar; Ekonomik ve Çevresel Genel Koşullar, Altyapı ve Üstyapı Hizmetleri, Yaşam Memnuniyeti, Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları, Turizmin Olumlu Ekonomik ve Çevresel Etkileri, Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri, Sosyalleşme Olanakları, Ulaşım Koşulları ve Turist-Yerli Etkileşimi olarak isimlendirilmiştir. Bu faktörler toplan varyansı %58 oranında açıklamaktadır (Yumuk ve Altıntaş, 2019, s. 98-99).

Çizelge 6. Çalışmada Yer Alan Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği

İfadeler
Ayvalık temiz bir ilçedir.
Ayvalık kalabalık bir ilçedir.
Ayvalık'ta hava kirliliği vardır.
Ayvalık'ta gürültü kirliliği vardır.
Ayvalık'ta trafik yoğunluğu vardır.
Ayvalık'ın iklimi yaşamaya elverişlidir.
Ayvalık'taki yeşil alanlar yeterlidir.
Ayvalık'taki rekreasyon alanları yeterlidir.
Ayvalık'ın alt yapısı (yol, su, kanalizasyon) yeterlidir.
Ayvalık düzenli bir mimari yapıya sahiptir.
Ayvalık'ta toplu taşıma imkânları yeterlidir.
Edremit Koca Seyit Havalimanı Ayvalık için yeterlidir.
Ayvalık'ta alışveriş imkânları yeterlidir.
Ayvalık'ta yeterli düzeyde sinema, tiyatro ve müzikal gibi etkinlikler düzenlenmektedir.
Ayvalık'ta yeterli düzeyde yeme-içme olanakları bulunmaktadır.
Ayvalık'ta sağlık imkânları yeterlidir.
Ayvalık'ta eğitim imkânları yeterlidir.
Ayvalık'ta yerel yönetim hizmetleri yeterlidir.
Ayvalık'ta yaşam maliyeti yüksektir.
Ayvalık'ta konut satın alma maliyeti yüksektir.
Ayvalık'ta konut kira bedelleri yüksektir.
Ayvalık'ta çeşitli istihdam fırsatları bulunmaktadır.
Ayvalık'ta en önemli istihdam fırsatı turizm sektörü tarafından yaratılmaktadır.
Ayvalık'ta insan ilişkileri sıcak ve samimidir.
Ayvalık güvenli bir ilçedir.
Ayvalık'ta yaşamak streslidir.
Ayvalık'ta yerel halkın turizm bilinci gelişmiştir.
Ayvalık'taki turizm doğal çevrenin korunmasına katkıda bulunur.
Ayvalık'taki turizm tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunur.
Ayvalık'taki turizm ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır.
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın manevi ve kültürel değerlerine saygı göstermektedir.
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın yaşam tarzına uyum sağlamaktadır.
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler ile yerli halk arasında kültür çatışması yaşanmaktadır.
Ayvalık'ta yaşamaktan mutluyum.
Gelecekte de Ayvalık'ta yaşamayı isterim.
Ayvalık'ta yaşamayı başkalarına da tavsiye ederim.

3.4. Veri Toplama Süreci

Çalışma kapsamındaki anketin uygulama aşamasına geçilmeden önce 20-29 Aralık 2023 ve 3-10 Mayıs 2024 tarihlerinde 2 adet pilot uygulama gerçekleştirilmiştir.

İlk pilot uygulama 20 kişi üzerinde yüz yüze gerçekleştirilmiş ve geri dönüşler doğrultusunda anketteki ifadelerde yer alan “aşırı turizm” ibaresi, daha iyi anlaşılabilmesi için “ziyaretçi yoğunluğu” ibaresi ile değiştirilmiştir. Ayrıca Ocak 2024 tarihinde asgari ücrette yaşanan değişiklik nedeniyle ve daha sonraki tarihlerde de yaşanabilecek olası değişiklikler dikkate alınarak “kişisel ortalama gelir” ifadesi açık uçlu olacak şekilde değiştirilmiştir. 2. Pilot uygulama, 3-10 Mayıs 2024 tarihlerinde Google Forms üzerinden çevrimiçi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Uygulamaya 25 kişi katılmıştır ve nihai uygulama için hazır hale getirilmiştir.

Çalışmanın uygulama aşaması 2024 yılı Haziran-Eylül ayları içerisinde araştırmacı gözetiminde çevrimiçi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki veriler, sosyal medyada Ayvalıklıların oluşturdukları çeşitli gruplardan ve sadece Ayvalık'ta ikamet edenlerin yer aldıkları çevrimiçi mesajlaşma, haberleşme uygulamalarındaki gruplardan elde edilmiştir. Anket uygulamasının çevrimiçi bir şekilde gerçekleştirilmesi zamandan tasarruf edilmesine, kâğıt israfının önüne geçilmesine ve Ayvalık sınırları içerisinde yer alan, zaman ve maddi kısıtlar nedeniyle ulaşılması güç olan merkezden uzak yerleşim yerlerinde yaşayan yerel halka ulaşılmasına olanak tanımıştır. Katılımcılara gönderilen anketlerden 520 adet veri elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen anket verilerin analizi, bilgisayar ortamında, sosyal bilimler alanında en fazla tercih edilen istatistik analiz paket programlarında gerçekleştirilmiştir. Google Forms üzerinden toplanan anket verilerinde araştırmacının incelemeleri sonucu eksik ve hatalı olduğu düşünülen 55 veri girişi tespit edilmiştir. Anket verileri içerisinde tekrar eden verilerin tespiti için gerekli analizler gerçekleştirilmiş ve bu analizler neticesinde 25 verinin birebir aynı ve/veya bütün ifadelerine aynı seçeneğin işaretlendiği veriler olduğu belirlenmiştir. Eksik, hatalı ve benzer verilerin çıkarılmasıyla analiz yapılmaya uygun 440 anket verisi üzerinden gerekli analizler gerçekleştirilmiştir.

Bilimsel çalışmalarda birçok parametrik test (t testi, ANOVA ve regresyon analizleri) verilerin normal dağıldığını varsaymaktadır. Bu varsayımlar, normal

dağılım testi gibi parametrik yöntemlerin uygulanıp uygulanmayacağını belirleyen analizler ile sağlanamazsa, testlerin sonuçlarının güvenilirliği tartışmalı hale gelebilir (Rasch, 1960; Lumney vd., 2002). Normal dağılım, sosyal bilimler alanında en sık rastlanan dağılım türlerinden biridir. Araştırmada analiz edilecek verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığının belirlenmesi, çalışmanın yöntemlerinin ve yaklaşımlarının seçilmesinde yol gösterici bir rol oynamaktadır (Wilcox, 2010). Verilerin normal dağılmadığı durumlarda parametrik testler yerine non parametrik testler (Mann-Whirney U testi, Kruskal-Wallis testi) kullanılmaktadır. Bu testlerin öne çıkan özelliği; verilerin dağılımına ilişkin katı varsayımlar gerektirmemesidir (Conover, 1999). Bilimsel çalışmalarda tahmin modellerinin (regresyon modelleri gibi) kurulabilmesi için veriler normal bir şekilde dağılmalıdır (Kutner vd., 2005). Bir veri setinin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için farklı birçok test uygulanabilmektedir. Bu testler arasında en fazla bilinen ve tercih edilenler; özellikle büyük veri setleri için kullanılan Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk testidir. Aynı zamanda Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) değerleri de verilerin normal dağılımı hakkında fikir verebilmektedir (Büyüköztürk vd., 2018). Basıklık ve çarpıklık değerlerinde kabul edilebilir aralığın -2 ve +2 değerleri arasında olması verilerin normal dağıldığının göstergesi olarak kabul edilebilmektedir (DeCarlo, 1997). Bu araştırmada kullanılan verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Bu araştırmada parametrik testlerden yararlanılmıştır. Ek-2'de bu çalışmada kullanılan verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde değişkenler arası ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan analizlerin sonuçlarına ve araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Öncelikle araştırmada yer alan katılımcıların demografik yapısı incelenmiş, araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik analizleri ile faktör analizi gerçekleştirilmiş ve daha sonra araştırmanın hipotezlerine yönelik analizler yapılmıştır. Araştırmada yer alan temel değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla ise korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda değişkenler arasındaki etki durumu da incelenmiş ve çalışma sonuçlandırılmıştır.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çizelge 7’de araştırmaya katılım gösteren bireylerin demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır. Buna göre katılımcıların %51,8’i kadınlardan, %31,4’ü 55-64 yaş aralığından ve %56,1’i evlilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %50’si 4 yıllık üniversite mezunudur. Araştırmada açık uçlu olarak yer alan tek ifade “Aylık ortalama kişisel gelirinizi yazınız” ifadesidir. Katılımcı bireylerin belirttiği aylık kişisel gelirlerin ortalaması 40.158 TL olarak belirlenmiştir. Araştırmanın gerçekleştiği yılda Türkiye’de uygulanan asgari ücret miktarı net olarak 17.002 TL’dir. Böylece katılımcıların gelir durumunu sınıflandırabilmek amacıyla; 0 TL – 17.001 TL Alt Gelir Grubu, 17.002 TL – 40.157 TL Orta Alt Gelir Grubu, 40.158 TL ve üzeri Orta Üst Gelir Grubu olarak belirlenmiştir. Aylık ortalama gelir durumu incelendiğinde katılımcıların %48,2’si 17.002 ₺ - 40.157 ₺ aralığındaki orta alt gelir grubunda yer almaktadır. Meslek durumu incelendiğinde katılımcıların %43,6’sının emekli katılımcılar olduğu görülmektedir.

Çizelge 7. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Cinsiyet	Frekans	%	Eğitim Durumu	Frekans	%
Kadın	228	51,8	İlköğretim	2	0,5
Erkek	212	48,2	Ortaöğretim- Lise	54	12,3
<i>Toplam</i>	440	100,0	Üniversite (2 yıl)	92	20,9
Yaş	Frekans	%	Üniversite (4 yıl)	220	50,0
18-24	34	7,7	Lisansüstü	72	16,4
25-34	44	10,0	<i>Toplam</i>	440	100,0
35-44	46	10,5	Meslek	Frekans	%
45-54	76	17,3	İşçi	14	3,2
55-64	138	31,4	Memur	36	8,2
65 ve üzeri	102	23,2	Emekli	192	43,6
<i>Toplam</i>	440	100,0	Öğrenci	34	7,7
Medeni Durum	Frekans	%	Ev Hanımı	14	3,2
Evli	247	56,1	Akademisyen/Öğretmen	38	8,6
Bekar	193	43,9	İşsiz	6	1,4
<i>Toplam</i>	440	100,0	Esnaf	20	4,5
Aylık Geliriniz	Frekans	%	Serbest Meslek	32	7,3
0 ₺-17001 ₺	68	15,5	Tarım-Hayvancılık	6	2,3
17002 ₺-40157 ₺	212	48,2	Doktor	10	2,27
40158 ₺ ve üzeri	160	36,4	Avukat	4	0,91
<i>Toplam</i>	440	100,0	Diğer	34	7,73
			<i>Toplam</i>	440	100,0

Çizelge 8’de katılımcıların Ayvalık ile ilgili özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Çizelgede Ayvalık’ta yaşayan yerel halkın ne kadar süredir ikamet ettikleri, yalnızca belirli dönemlerde mi yoksa sürekli mi yaşadıkları, turizmden gelir elde etme durumları ve yerli yabancı turistler ile iletişimde bulunma durumları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Katılımcıların %35,5 Ayvalık’ta 1-5 yıl aralığında ikamet etmekte, %58,2’si sürekli olarak Ayvalık’ta yaşamakta ve %87,7’si turizm sektöründen herhangi bir gelir elde etmemektedir. Son olarak katılımcıların Ayvalık’ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerle olan iletişimi incelendiğinde, katılımcıların %29,1’i yerli turistlerle “biraz” iletişim kurmakta, %39,8’i ise yabancı turistlerle herhangi bir iletişimi bulunmamaktadır.

Çizelge 8. Katılımcıların Ayvalık ile İlgili Özelliklerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Grup	Frekans	%
Ayvalık'ta ikamet süresi	1-5 yıl arası	156	35,5
	6-10 yıl arası	58	13,2
	11-15 yıl arası	40	9,1
	16-20 yıl arası	57	13,0
	21 ve üstü	129	29,3
	<i>Toplam</i>	440	100,0
Ayvalık'ta ikamet durumu	Yalnızca Belirli Dönemlerde	184	41,8
	Sürekli	256	58,2
	<i>Toplam</i>	440	100,0
Katılımcıların turizmden gelir elde etme durumu	Evet	54	12,3
	Hayır	386	87,7
	<i>Toplam</i>	440	100,0
Ayvalık'ı ziyaret eden yerli turistlerle iletişim sıklığı	Hiç	61	13,9
	Çok Az	113	25,7
	Biraz	128	29,1
	Oldukça	110	25,0
	Çok Fazla	28	6,4
	<i>Toplam</i>	440	100,0
Ayvalık'ı ziyaret eden yabancı turistlerle iletişim sıklığı	Hiç	175	39,8
	Çok Az	170	38,6
	Biraz	52	11,8
	Oldukça	28	6,4
	Çok Fazla	15	3,4
	<i>Toplam</i>	440	100,0

4.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Bir veri setindeki değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamak ve daha az sayıda faktörlerle temsil etmek için tercih edilen faktör analizi; özellikle sosyal bilimler, pazarlama, eğitim ve psikoloji gibi alanlarda yaygın kullanılan istatistiksel bir tekniktir (Kline, 2015). Faktör analizi; veri setinde yer alan değişkenler arasında yatan yapıyı belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Temel amaçları; boyutları azaltma (Tabachnick ve Fidell, 2013), değişkenler arası korelasyonların nedenlerini belirlemek (Hair vd., 2010), ölçek geliştirmek (Field, 2018) ve verileri daha anlaşılabilir bir hale getirerek model oluşturmaktır (Costello ve Osborne, 2005).

Faktör analizinin farklı türleri vardır. Bunlar; açıklayıcı faktör analizi (Exploratory Factor Analysis-EFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (Confirmatory Factor Analysis-CFA) olmak üzere ikiye ayrılır. Açıklayıcı faktör analizi (AFA); verilerdeki

faktör yapısı belirlemek ve gözlenen değişkenlerin olası gizil faktörlerle olan ilişkisini anlamak için tercih edilmektedir (Kline, 2015). Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ise önceden belirlenmiş bir yapıyı temel alarak, bu yapının doğrulamasının test edilmesidir. AFA ve DFA arasındaki en kritik fark; DFA’da belirlenmiş hipotezler toplanan verilerle doğrulanmaya çalışılmaktadır (Brown, 2015).

AFA ve DFA’nın kullanım amaçları farklılık göstermektedir. AFA daha çok bir veri setine ait yapıyı anlamak, değişkenler arasındaki boyut farklılıklarını ortaya koymak ve/veya yeni bir ölçek geliştirmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle belirli bir hipoteze veya teoriye dayanmamaktadır (Fabrigar vd., 1999). Tüm bunların yanında bir ölçek farklı bir dile, kültüre veya bölgeye göre uyarlandığı ve orijinal ölçek boyutlarının aynı şekilde korunacağı varsayılamadığı durumlarda da AFA’dan yararlanılabilmektedir (Civelek, 2018, s.33). Ayrıca uyarlanan ölçek, uygulandığı bölgede orijinalinden farklı gizil bir yapıya sahip olabilir. Bu nedenle AFA, ölçeğin yerel bağlamdaki boyutlarını keşfetmenin gerektiği durumlarda kullanılabilir (Fabrigar vd., 1999). Ancak burada dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Bu hususlardan ilki; AFA, genellikle teorik modelin olmadığı veya modelin geçerliliği noktasında şüphelerin olduğu durumlarda kullanılabilir. İkincisi ise; eğer ölçek daha önce doğrulanmışsa ve uyarlanan ölçeğin de benzer boyutlara sahip olacağı düşünüüyorsa sadece DFA yapılabilmektedir (Kline, 2015). Ancak uyarlanmış ölçeğe açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmişse ve bu analizlerde yeni faktör yapısı/yapıları belirlenmişse veya faktör boyutlarındaki ifadelerde değişiklikler gerçekleşmişse, ortaya çıkan yeni yapının geçerliliğini test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yapılmalıdır (Hair vd., 2010). Üç farklı ölçeği bir araya getirildiği bu çalışmada, ölçeklerin farklı kavramsal yapıları ölçmesi nedeniyle her bir ölçek ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bölgesel ve kültürel farklılıklar nedeniyle orijinal ölçeklerde belirlenmiş boyutların yapısını koruyamayacağı varsayımından yola çıkılarak her bir ölçeğe öncelikle açımlayıcı faktör analizi daha sonra ise doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiş, elde edilen sonuçlar ayrı ayrı raporlanmıştır.

Açımlayıcı faktör analizine geçilmeden önce her bir ölçekte yer alan ifadeler madde toplam korelasyon sayısına dikkat edilerek analize dahil edilmiştir. Büyüköztürk ve arkadaşlarına (2018) göre madde toplam korelasyon katsayısı 0,30’un üzerinde olmalıdır, 0,20 ve 0,30 arasındaki değerler ise kabul edilebilir değerlerdir. Bu

nedenle ölçeklerde 0,20'den az değere sahip olan ifadeler analize dahil edilmemiştir. Verilerin faktör analizine uygunluğunu tespit etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett Küresellik testi uygulanmıştır. KMO'nun 0 ile 1 değerleri arasında olması değişkenler arasındaki korelasyonların, ortak faktörler ile açıklanabilir düzeyde olduğunun bir göstergesidir. KMO değer aralıkları şu şekildedir; 0.90 ve üzeri: Mükemmel, 0.80-0.89: Çok iyi, 0.70-0.79: İyi, 0.60-0.69: Orta, 0.50-0.59: Zayıf, 0.50'nin altı: Uygun değil (Kaiser, 1974). Bartlett Küresellik Testi ise değişkenler arası korelasyonların anlamlı olup olmadığını belirler. Bartlett testi sonucunda ulaşılan p değeri 0.05'ten az ise, korelasyon matrisi anlamlıdır ve faktör analizi gerçekleştirilebilir (Bartlett, 1950).

Araştırmanın faktör analizi bölümünde tercih edilen yöntemler; temel bileşenler (principal components) ve doğrudan eğik döndürme (direct oblimin) yöntemleridir. Temel bileşenler yönteminin tercih edilmesinin nedeni; özellikle sosyal bilimler alanındaki araştırmacıların gerçekleştirdikleri analizlerde sıklıkla tercih ettikleri bir yöntem olmasıdır. Doğrudan eğik döndürme yöntemi ise faktörler arasında ilişki olduğu durumlarda tercih edilmektedir (Büyüköztürk, 2011: 124-126). Ölçeklere yapılan korelasyon testlerinde ifadeler arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle doğrudan eğik döndürme (direct oblimin) yöntemi tercih edilmiştir. Faktör sayısının belirlenmesinde, öz değerleri birin (1) üzerinde olan faktörler seçilmiş ve maddelerinin faktör yüklerinin 0,40'tan yüksek olmasına dikkat edilmiştir. Açıklanan varyans yüzdesi için sosyal bilimlerde önerilen oran %50 ve üzeridir (Büyüköztürk, 2004).

4.2.1. Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Açıklayıcı Faktör Analizi

Yaşam memnuniyeti ölçeği üzerinde faktör boyutları ve yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen açıklayıcı faktör analizi sonuçları Çizelge 9'da belirtilmiştir. Genel olarak olumlu ifadelerin yer aldığı ölçekte, 1. "Kendimden hoşnut değilim" ve 7. "Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim" maddeleri anlamca olumsuz bir yapıda olduğu için ters olarak kodlanmış ve diğer maddeler ile aynı doğrultuda olması sağlanmıştır. Ölçekte yer alan ifadelerin öncelikle güvenilirliği ve geçerliliği analiz edilmiştir.

**Çizelge 9. Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi
Sonuçları**

Madde	Faktörler	Ortalama	Faktör Yükleri	Ortak Varyans Değeri
Faktör 1: Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Özdeğer: 2,737, Varyans Yüzdesi: 39,106, α: ,770)				
m5	Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim	3,54	,763	,591
m6	Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.	3,68	,748	,595
m4	Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum	4,26	,734	,550
m2	Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde(dinç) hissedirim.	3,29	,704	,490
m3	Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.	3,34	,665	,443
Faktör 2: Olumsuz Yaşam Memnuniyeti (Özdeğer: 1,554, Varyans Yüzdesi: 22,199, α: ,777)				
m1	Kendimden hoşnut değilim.	4,19	,905	,811
m7	Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.	4,03	,892	,812
Açıklanan Toplam Varyans (%)		61,305		
Ölçek genel Cronbach Alfa		0,724		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Katsayısı		0,714		
Bartlett Küresellik Testi		$x^2=801,194$, df=21, p<0,001		

Yapılan incelemelerde KMO değeri 0,714, Bartlett küresellik testi değerleri; $x^2=801,194$, $df=21$, $p<0,001$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar yaşam memnuniyeti ölçeğinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı: 0,724 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir. Gerçekleştirilen faktör analizinde yaşam memnuniyeti ölçeğinde iki boyut belirlenmiştir. Genel olarak olumlu ifadelerin yer aldığı boyut “olumlu yaşam memnuniyeti” olarak isimlendirilmiş, olumsuz ifadelerin yer aldığı boyut ise “olumsuz yaşam memnuniyeti” olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte yer alan her iki boyut toplam varyansın %61,305’ini açıklamaktadır.

Beş maddeden oluşan olumlu yaşam memnuniyeti boyutu, toplam varyansın %39,106’sını açıklamaktadır. Boyutun öz değeri 2,737, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,770’tir. Ölçeğin diğer boyutu olan ve 2 ifadeden oluşan olumsuz yaşam memnuniyeti boyutu toplam varyansın %22,199’unu açıklamaktadır ve Cronbach Alfa katsayısı 0,777’dir. Her iki boyutta yer alan ifadelerden faktör yükü en düşük olan m3 maddesinin faktör yükü 0,665’tir. Faktör yük değerleri; değişkenin faktör boyutu ile

olan ilişkisini göstermekte, değişkenin faktör tarafından açıklanma derecesini belirtmektedir. Faktör yük değerleri için literatürde yer alan değerler şu şekildedir; 0.30 ve üzeri yükler; zayıf ilişki, minimum kabul edilebilir düzey, 0.40 ve üzeri; orta düzeyde ilişki, çoğu sosyal bilim çalışması için yeterli bir düzey, 0.50 ve üzeri; güçlü ilişki, anlamlı ilişki düzeyi, 0.70 ve üzeri; çok güçlü ilişki ve anlamlı bir yük değeri olarak kabul edilir (Hair vd., 2010).

Son olarak ortak varyans değerleri incelendiğinde en düşük ortak varyans değerinin m2 ve m3 maddesinde olduğu (0,490 ve 0,443) görülmektedir. Ortak varyans değerinin yüksekliği, o değişkenin analizde temsil edilme düzeyinin gücünü göstermektedir. Hair ve arkadaşlarına (2010) göre, sosyal bilimler alanında örneklem büyüklüğüne bağlı olarak bazı durumlarda 0.40-0.50 arasındaki değerler de kabul edilebilmektedir. Büyüköztürk (2004) ise en az 0,40 varyans değerini yeterli bir eşik olarak önermektedir.

4.2.2. Aşırı Turizm Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi

Çizelge 10'da aşırı turizm ölçeğinin faktör boyutları ve yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Yapılan incelemelerde KMO değeri 0,864, Barlett küresellik testi değerleri; $\chi^2=3588,541$, $df=153$, $p<0,001$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar aşırı turizm ölçeğinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı: 0,871 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir. Gerçekleştirilen faktör analizinde aşırı turizm ölçeğinde 4 boyut belirlenmiştir. Bu boyutlar sırasıyla; Çevresel Algı, Sosyo-Ekonomik Algı, Kültürel Algı, Yerel Ekonomik Algı olarak isimlendirilmiştir. Çıkan faktör boyutu sayısı Demirci ve arkadaşlarının (2020) elde ettiği faktör boyutu sayısı ile aynı olsa da, boyutlarda yer alan bazı ifadeler farklılık gösterdiği için, iki boyutun isimlendirmesi gerçekleştirilen analizlerden elde edilen sonuçlara göre yeniden düzenlenmiştir.

Çizelge 10. Aşırı Turizm Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktörler	Ortalama	Faktör Yükleri	Ortak Varyans Değeri
Faktör 1: Çevresel Algı (Özdeğer: 6,081, Varyans Yüzdesi: 33,785, α: ,873)				
o4	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin peyzaj güzelliğini bozduğunu düşünüyorum.	3,68	,780	,779
o2	Ziyaretçi yoğunluğunun gürültü kirliliği yarattığını düşünüyorum.	3,80	,768	,584
o5	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin bitki örtüsüne zarar verdiğini düşünüyorum.	3,73	,736	,762
o6	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin yeşil alanlarına zarar verdiğini düşünüyorum.	3,78	,724	,757
o1	Ziyaretçi yoğunluğunun çevre kirliliği yarattığını düşünüyorum.	3,87	,706	,472
o3	Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda çok fazla çöp ortaya çıktığını düşünüyorum.	4,23	,694	,560
Faktör 2: Sosyo-Ekonomik Algı (Özdeğer: 2,154, Varyans Yüzdesi: 11,967, α: ,814)				
o14	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki yaşam maliyetini arttırdığını düşünüyorum.	4,54	,826	,748
o15	Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle trafiğin sıkıştığını düşünüyorum.	4,68	,820	,612
o13	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgede satılan ürünlerin fiyatını arttırdığını düşünüyorum.	4,46	,771	,712
o10	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki emlak fiyatlarını arttırdığını düşünüyorum.	4,65	,665	,557
o18	Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle bölgede park yeri bulmanın zorlaştığını düşünüyorum.	4,50	,548	,310
o17	Ziyaretçi yoğunluğunun bölgeye ve Ayvalık'a göçü arttırdığını düşünüyorum.	4,17	,519	,434
Faktör 3: Kültürel Algı (Özdeğer: 1,527, Varyans Yüzdesi: 8,481, α: ,725)				
o9	Yerel halkın, gelen ziyaretçileri taklit ederek davranışlarının ve hareketlerinin değiştiğini düşünüyorum.	2,82	,810	,636
o8	Ziyaretçi yoğunluğunun oluşturduğu ticari talebin bölgenin el sanatlarına zarar verdiğini düşünüyorum.	2,56	,739	,558
o7	Ziyaretçi yoğunluğunun yerel halkın kültürel kimliğine zarar verdiğini düşünüyorum.	3,13	,618	,587
o16	Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle suç oranlarının arttığını düşünüyorum.	3,31	,521	,538
Faktör 4: Yerel Ekonomik Algı (Özdeğer: 1,282, Varyans Yüzdesi: 7,121, α: ,671)				
o12	Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda yerel yönetimlerin daha fazla yatırım maliyetine katlandığını düşünüyorum	3,28	,831	,730
o11	Ziyaretçi yoğunluğunun yerel işletmelerden çok ulusal ve uluslararası işletmelere fayda sağladığını düşünüyorum.	3,77	,819	,707
Açıklanan Toplam Varyans (%)		61,354		
Ölçek genel Cronbach Alfa		0,871		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Katsayısı		0,864		
Bartlett Küresellik Testi		$\chi^2=3588,541$, df=153, p<0,001		

Aşırı turizm ölçeğinin belirlenen faktör boyutlarından ilki olan “Çevresel Algı” boyutunda yer alan o1, o2, o3, o4, o5 ve o6 maddeleri orijinal ölçek ile benzerlik göstermektedir ve bu nedenle orijinali ile aynı şekilde isimlendirilmiştir. Boyutun öz değeri: 6,081 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %33,785’ini açıklamaktadır. Cronbach Alfa katsayısı ise 0,873’tür.

Ölçeğin ikinci boyutu “Sosyo-Ekonomik Algı” boyutudur. Ayvalık’taki katılımcıların orijinal ölçekte “Sosyal Algı” boyutunda yer alan o15, o17 ve o18 maddelerini, yine orijinal ölçekte “Ekonomik Algı” boyutunda yer alan o10, o13 ve o14 maddeleri ile aynı boyutta algıladıkları görülmektedir. Şahin ve Karaca’ya (2022) göre trafik, park ve göç sorunları birbirini etkileyen bir döngü içerisinde. Örnek olarak; bir destinasyonun göç alması, artan nüfus nedeniyle trafik yoğunluğu ve park yeri talebini artıracaktır. Bu durum, yerel yönetimlerin daha fazla bütçe ayırmasına ve ekonomik kaynakların daha hızlı tükenmesine neden olduğu gibi yerel halkın yaşam maliyetlerinin artışına da zemin hazırlayabilmektedir. Özellikle yılın belirli dönemlerinde, ziyaretçi yoğunluğu veya mevsimsel iş gücü gibi nedenlerle artan nüfus yoğunluğu, trafik ve park sorunlarını daha da belirgin hale getirir (Kaya, 2020; Şahin ve Karaca, 2022). Bu dönemlerde, yaşam maliyetlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde daha fazla algılandığı gözlemlenebilir. Ayrıca trafik sıkışıklığı, enerji tüketimi ve altyapıdaki aşırı yüklenme, ekonomik sorunların etkisini yoğunlaştırabilir (Aksoy, 2019; Yılmaz ve Demir, 2021).

Faktör analizinde o18 maddesi “Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle bölgede park yeri bulmanın zorlaştığını düşünüyorum” ifadesinin açıklanan toplam varyansı (,310) ilgili kaynaklarda genellikle kabul edilen sınır değerlerin (>,40) altında kalmaktadır. Ancak bu maddeye ilişkin faktör yükü (,548) kabul edilebilir düzeydedir ve ilgili boyutla kuramsal uyumu oldukça yüksektir. Ayrıca, maddeye ilişkin Cronbach Alfa değeri çıkarıldığında toplam iç tutarlılık katsayısında anlamlı bir artış gözlenmemiştir. Bu nedenle, söz konusu ifade yalnızca istatistiksel değil, aynı zamanda kuramsal ve bağlamsal geçerlilik ilkeleri dikkate alınarak analizde tutulmuştur. Yerel halkın gündelik yaşamında etkilerini doğrudan hissettiği park yeri problemi, aşırı turizmin kent yaşamındaki etkilerinin somut bir örneği olması bakımından araştırma amacına hizmet etmektedir. Bu bağlamda ifade, araştırma kapsamı ve örneklemin bağlamsal gerçekliğiyle de örtüştüğünden çalışmada tutulmasına karar verilmiştir. Bu bilgiler

doğrultusunda boyutun ismlendirilmesi “Sosyo-Ekonomik Algı” olarak belirlenmiştir. Boyutun öz değeri: 2,154 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %11,967’sini açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı ise 0,814’tür.

Ölçekte yer alan üçüncü boyut 07, 08, 09 ve 016 maddelerini içeren “Kültürel Algı” boyutudur. Orijinal ölçekten farklı olarak boyutta 016 maddesi de bu boyutta yer almıştır. Ayvalık’taki katılımcıların, ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle suç oranlarında artış görülmesini kültürel bir unsur olarak algıladığı görülmektedir. Turizm nedeniyle, yerel kültür dış etkilere maruz kalabilir ve geleneksel değerlerin zarar görmesine neden olabilir (Smith, 2006). Örneğin, turistik destinasyonlarda ticari faaliyetlerin artışı, yerel halkın yaşam tarzını değiştirebilmektedir. Bu durum, toplumsal uyumun bozulmasına ve bireyler arasında çatışmaların artmasına zemin hazırlayabilir (Cohen, 1988). Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle gerçekleşen kültürel bozulma, özellikle ekonomik eşitsizlik ve toplumsal yabancılaşma ile birleştiğinde, suç oranlarında artışı tetikleyebilmektedir (Dogan, 2002). Özellikle yüksek turist hareketliliği, dolandırıcılık, yankesicilik ve hırsızlık gibi suçların sayısında artışa sebep olabilir (George, 2010). Ayrıca turistik alanlarda kişi sayısının artması, güvenlik önlemlerinin yetersiz kalmasına neden olabilir. Güvenlik güçleri hem yerel halkın hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılayamayabilir ve bu durum suç oranlarını artırabilir (Brunt ve Hambly, 1999). Tüm bu nedenlerle boyutun ismlendirilmesi orijinal ölçekteki boyut ile benzer şekilde “Kültürel Algı” olarak belirlenmiştir. Boyutun öz değeri: 1,527 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %8,481’ini açıklamaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı ise 0,725’tir.

Ölçekte yer alan son boyut olan “Yerel Ekonomik Algı” boyutu incelendiğinde, katılımcılar 012 maddesini (Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda yerel yönetimlerin daha fazla yatırım maliyetine katlandığını düşünüyorum.) ve 011 maddesini (Ziyaretçi yoğunluğunun yerel işletmelerden çok ulusal ve uluslararası işletmelere fayda sağladığını düşünüyorum.) diğer boyutlardan ayrı bir boyut olarak algılamışlardır. Bu ifadelerde yerel ekonominin vurgulanması sebebiyle “Yerel Ekonomik Algı” olarak yeni bir isimlendirme yapılmıştır. Boyutun öz değeri: 1,282 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %7,121’ini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,70’in üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,671’dir. Hair ve arkadaşlarına (2010) göre, sosyal bilimlerde 0,60 ve üzeri Cronbach Alfa değerleri

kabul edilebilir olarak yorumlanabilir. Özellikle keşifsel çalışmalar ve yeni ölçeklerde bu sınır tolere edilebilmektedir.

4.2.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi

Çizelge 11’de kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin faktör boyutları ve yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonuçları yer almaktadır. Yapılan incelemelerde KMO değeri 0, 801, Barlett küresellik testi değerleri; $\chi^2= 4786,631$, $df=300$, $p<0,001$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı: 0,873 olarak bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin güvenilir olduğunu belirtmektedir. Genel olarak olumlu ifadelerin yer aldığı ölçekte, k2 (Ayvalık kalabalık bir ilçedir.), k3 (Ayvalık’ta hava kirliliği vardır.), k4 (Ayvalık’ta gürültü kirliliği vardır.), k5 (Ayvalık’ta trafik yoğunluğu vardır.), k19 (Ayvalık’ta yaşam maliyeti yüksektir.), k20 (Ayvalık’ta konut satın alma maliyeti yüksektir.), k21 (Ayvalık’ta konut kira bedelleri yüksektir.), k26 (Ayvalık’ta yaşamak streslidir.) ve k33 (Ayvalık’a gelen ziyaretçiler ile yerli halk arasında kültür çatışması yaşanmaktadır.) maddeleri anlamca olumsuz bir yapıda olduğu için ters olarak kodlanmış ve diğer ifadeler ile aynı doğrultuda olması sağlanmıştır.

Çizelge 11. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Madde	Faktörler	Ortalama	Faktör Yüklere	Ortak Varyans Değeri
Faktör 1: Kentsel Yaşam Memnuniyeti (Özdeğer: 5,156, Varyans Yüzdesi: 20,623, α: ,857)				
k35	Gelecekte de Ayvalık’ta yaşamayı isterim.	4,14	,858	,748
k34	Ayvalık’ta yaşamaktan mutluyum.	4,05	,828	,733
k36	Ayvalık’ta yaşamayı başkalarına da tavsiye ederim.	3,81	,749	,631
k24	Ayvalık’ta insan ilişkileri sıcak ve samimidir.	3,73	,683	,603
k26	Ayvalık’ta yaşamak streslidir.	3,85	,662	,536
k25	Ayvalık güvenli bir ilçedir.	3,70	,648	,573

Çizelge 11-devamı

Faktör 2: Sosyalleşme Olanakları (Özdeğer: 3,768, Varyans Yüzdesi: 15,071, α: ,820)				
k13	Ayvalık'ta alışveriş imkânları yeterlidir.	3,39	,862	,779
k14	Ayvalık'ta yeterli düzeyde sinema, tiyatro ve müzikal gibi etkinlikler düzenlenmektedir.	3,33	,831	,725
k12	Edremit Koca Seyit Havalimanı Ayvalık için yeterlidir.	3,59	,740	,581
k15	Ayvalık'ta yeterli düzeyde yeme-içme olanakları bulunmaktadır.	3,82	,729	,625
Faktör 3: Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri (Özdeğer: 2,284, Varyans Yüzdesi: 9,137, α: ,799)				
k28	Ayvalık'taki turizm doğal çevrenin korunmasına katkıda bulunur	2,27	,831	,792
k29	Ayvalık'taki turizm tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunur	2,58	,791	,733
k27	Ayvalık'ta yerel halkın turizm bilinci gelişmiştir.	2,53	,736	,632
Faktör 4: Ekonomik Koşullar (Özdeğer: 2,058, Varyans Yüzdesi: 8,233, α: ,797)				
k20	Ayvalık'ta konut satın alma maliyeti yüksektir.	1,41	,851	,780
k21	Ayvalık'ta konut kira bedelleri yüksektir.	1,35	,829	,739
k19	Ayvalık'ta yaşam maliyeti yüksektir.	1,61	,737	,627
Faktör 5: Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları (Özdeğer: 1,496, Varyans Yüzdesi: 5,982, α: ,794)				
k4	Ayvalık'ta gürültü kirliliği vardır.	2,10	,821	,762
k2	Ayvalık kalabalık bir ilçedir.	1,93	,807	,680
k5	Ayvalık'ta trafik yoğunluğu vardır.	1,76	,781	,720
Faktör 6: Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları (Özdeğer: 1,242, Varyans Yüzdesi: 4,967, α: ,748)				
k10	Ayvalık düzenli bir mimari yapıya sahiptir.	2,07	,814	,708
k9	Ayvalık'ın alt yapısı (yol, su, kanalizasyon) yeterlidir.	1,64	,774	,724
k11	Ayvalık'ta toplu taşıma imkânları yeterlidir.	1,96	,734	,603
Faktör 7: Turist-Yerel Halk Etkileşimi (Özdeğer: 1,119, Varyans Yüzdesi: 4,477, α: ,739)				
k32	Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın yaşam tarzına uyum sağlamaktadır	2,70	,799	,743
k31	Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın manevi ve kültürel değerlerine saygı göstermektedir.	2,66	,770	,698
k33	Ayvalık'a gelen ziyaretçiler ile yerli halk arasında kültür çatışması yaşanmaktadır.	2,99	,759	,644
Açıklanan Toplam Varyans (%)		68,489		
Ölçek genel Cronbach Alfa		0,873		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Katsayısı		0,801		
Bartlett Küresellik Testi		$\chi^2=4786,631$, df=300, p<0,001		

Kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ölçekte başlangıçta 36 madde bulunmasına karşın, analiz süreci boyunca bazı maddelerin çıkarılması gerekmiştir. Ölçekte yer alan k3, k16. ve k17 maddeleri toplam varyansa katkılarının düşük olması nedeniyle analizden çıkartılmıştır. Faktör analizinde, bir maddenin faktör yükü düşükse ya da varyansa katkısı yeteri kadar değilse, o madde ölçekte temsil ettiği boyutu yeterince açıklayamaz ve ölçeğin yapı geçerliliğini negatif etkiler (Field, 2009). Ölçekte yer alan diğer maddeler olan k1, k22 ve k18 maddeleri

birden fazla faktör altında yüksek faktör yüklerine sahip oldukları için binişik maddeler olarak değerlendirilmiştir. Binişik maddeler, ölçekte faktörler arası ayrışma geçerliliğini (discriminant validity) zayıflatabilir ve ölçeğin net bir yapı ortaya koymasını engelleyebilir (Worthington ve Whittaker, 2006). Ölçekteki bir diğer maddeler olan k7 ve k8 maddeleri ile k23 ve k30 madde çiftleri arasında çok yüksek korelasyon (Pearson korelasyon katsayısı > 0,80) tespit edilmiştir. Yüksek korelasyon, maddelerin birbirini tekrar ettiğine ve aynı yapıyı ölçtüğüne işaret etmektedir. Bu durum, ölçeğin teklik varsayımını ihlal edebilir ve gereksiz fazlalık yaratabilir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Açımlayıcı faktör analizinin bu adımlarından sonra ortaya çıkan faktör boyutları doğrulayıcı faktör analizi ile incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde, k6 maddesinin standart faktör yükü düşük çıkmıştır. Faktör yükünün 0,40'ın altında olması, maddenin ilgili faktörü temsil etme gücünün zayıf olduğunu göstermektedir (Byrne, 2010). Ayrıca, modelin uyum indekslerini iyileştirmek amacıyla bu maddenin ölçekten çıkarılması gerekli görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla toplamda 11 madde ölçekten çıkarılmış ve 25 madde ile açımlayıcı faktör analizi süreci tamamlanmıştır. Madde çıkarmalar, faktör analizlerinin gereklilikleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve teorik olarak tutarlı bir yapı elde edilmiştir. Ölçek üzerinde yapılan bu düzenlemeler, literatürdeki ölçek geliştirme ve doğrulama süreçlerine ilişkin önerilerle de uyumlu olduğu için bilimsel açıdan gereklidir. Belirtilen maddeler çıkarıldıktan sonra gerçekleştirilen faktör analizinde KMO değeri 0,801, Barlett küresellik testi değerleri; $\chi^2=4786,631$, $df=300$, $p<0,001$ olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak açımlayıcı faktör analizinde kentsel yaşam kalitesi ölçeğinde 7 faktör boyutu belirlenmiştir. Bu boyutlar sırasıyla; Kentsel Yaşam Memnuniyeti, Sosyalleşme Olanakları, Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri, Ekonomik Koşullar, Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları, Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları ve Turist-Yerel Halk Etkileşimi olarak isimlendirilmiştir. Çıkan faktör boyutu sayısı boyutlarda yer alan maddeler Yumuk ve Altıntaş'ın (2019) elde ettiği sonuçlardan farklılık gösterdiği için, bazı ölçek boyutlarının isimlendirmesi de gerçekleştirilen analizlerden elde edilen sonuçlara göre yeniden düzenlenmiştir. Orijinal ölçekteki faktör yapısının değişmesi, bağlama özgü dinamikler, örneklem özellikleri veya ifadeler arasındaki algısal yakınlık nedeniyle olabilmektedir. Orijinali Bodrum'da gerçekleştirilen çalışmadaki yerel halkın özellikleri ile Ayvalık'taki yerel halkın özellikleri arasındaki farklılıklar

faktör boyutlarında yer alan maddelerdeki farklılıkların altında yatan nedenlerden birisi olarak düşünülmektedir.

Kentsel yaşam kalitesi ölçeğine yönelik gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda elde edilen boyutlardan ilki altı maddeden oluşan “Kentsel Yaşam Memnuniyeti” boyutudur. Boyutun öz değeri: 5,156 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %20,623’ünü açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,50’nin üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,857’dir. İkinci boyut “Sosyalleşme Olanakları” dört maddeye sahiptir. Boyutun öz değeri: 3,768 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %15,071’ini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,50’nin üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,820’dir. “Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri” boyutunda da üç madde vardır. Boyutun öz değeri: 2,284 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %9,137’sini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,60’ın üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,799’dur. “Ekonomik Koşullar” boyutunda üç madde yer almaktadır. Boyutun öz değeri: 2,058 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %8,233’ünü açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,60’ın üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,797’dir. Ölçekteki beşinci boyut “Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları” boyutudur ve üç maddeye sahiptir. Boyutun öz değeri: 1,496 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %5,982’sini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,60’ın üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,794’tür. Altıncı boyut “Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları” boyutudur ve üç maddeye sahiptir. Boyutun öz değeri: 1,242 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %4,967’sini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,60’ın üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,748’dir. Ölçekteki son boyut “Turist-Yerel Halk Etkileşimi”, üç maddeye sahiptir. Boyutun öz değeri: 1,119 olarak belirlenmiştir, toplam varyansın %4,477’sini açıklamaktadır. Boyuttaki maddelerin ortak varyans değerleri 0,60’ın üzerindedir, Cronbach Alfa katsayısı ise 0,739’dur.

4.3. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) bir alt aşaması olarak kabul edilen ve önceden belirlenmiş bir teorik modeli test etmek için kullanılan doğrulayıcı faktör analizi, istatistiksel bir yöntemdir (Byrne, 2016). DFA, değişkenler arasında beklenen

ilişkilerin bir yapı altında toplanıp toplanmadığını, faktör yüklerinin anlamlı olup olmadığını ve modelin veri ile ne derece uyumlu olduğunu değerlendirmektedir (Kline, 2015).

DFA, ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında sıkça kullanılan bir tekniktir. Özellikle; teorik olarak belirlenmiş bir yapının (örneğin, bir psikolojik ölçeğin faktör yapısı) geçerli olup olmadığını test etmek (Brown, 2015), modelin veri ile uyumunu değerlendirmek için çeşitli uyum indeksleri incelemek ve yapı geçerliği, birleşen geçerliği ve ayırt edici geçerlik gibi temel geçerlik türlerinin değerlendirilmesine olanak tanımaktadır (Hair vd., 2010).

Çizelge 12’de referans uyum indeksleri ve aralıklarına yer verilmiştir. DFA’nın sonuçları, modelin uyumunu değerlendiren uyum indeksleri aracılığıyla yorumlanmaktadır (Kline, 2015).

Çizelge 12: Referans Uyum İndeksleri ve Aralıkları

Uyum İndeksi	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum
CMIN/df (Ki-Kare/Serbestlik Derecesi)	≤ 2	$2 \leq \text{CMIN/df} \leq 5$
GFI (Goodness of Fit Index)	$\geq 0,95$	$0,90 \leq \text{GFI} < 0,95$
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	$\geq 0,90$	$0,85 \leq \text{AGFI} < 0,90$
NFI (Normed Fit Index)	$\geq 0,95$	$0,90 \leq \text{NFI} < 0,95$
CFI (Comparative Fit Index)	$\geq 0,95$	$0,90 \leq \text{CFI} < 0,95$
TLI (Tucker-Lewis Index)	$\geq 0,95$	$0,90 \leq \text{TLI} < 0,95$
IFI (Incremental Fit Index)	$\geq 0,95$	$0,90 \leq \text{IFI} < 0,95$
RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	$\leq 0,05$	$0,05 < \text{RMSEA} \leq 0,08$
SRMR (Standardized Root Mean Square Residual)	$\leq 0,05$	$0,05 < \text{SRMR} \leq 0,08$

Kaynak: (Schermelleh-Engel, Moosbrugger ve Müller, 2003: 52; Hooper vd., 2008; Meydan ve Şeşen, 2015: 33; Civelek, 2018, s.18)

Sıkça kullanılan uyum indeksleri ve önerilen referans değerler şu şekildedir:

Ki-kare (χ^2) Testi; ki-kare testi, modelin uyumunu değerlendirir. Ancak örneklem büyüklüğüne duyarlı olduğu için tek başına yeterli değildir. Ki-kare değeri anlamlıysa, diğer uyum indeksleri dikkate alınmalıdır (Byrne, 2016). Ki-kare / Serbestlik Derecesi (χ^2/df); referans değer olarak 2’nin altında mükemmel, 2-3 arası kabul edilebilir uyum olarak kabul görmektedir (Kline, 2015). Kök Ortalama Hata Kareleri (RMSEA); modelin uyumsuzluğunu ifade eder. Referans değer olarak; 0.05’in altında mükemmel uyum, 0.06-0.08 arası kabul edilebilir uyum olarak kabul

görmektedir (Hu ve Bentler, 1999). Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI); modelin uyumunu karşılaştırır. Referans değer olarak; 0.95'in üzerinde mükemmel uyum, 0.90-0.95 arası kabul edilebilir uyum olarak kabul görmektedir (Hair vd., 2010). Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI); referans değer olarak, 0.90'ın üzerinde kabul edilebilir uyum olarak kabul görmektedir (Brown, 2015). Standartlaştırılmış Kök Ortalama Kalıntı (SRMR); modelin tahmin edilen ve gözlemlenen korelasyon matrisi arasındaki farkın bir ölçüsüdür. Referans değer olarak 0.08'in altında kabul edilebilir uyum olarak kabul görmektedir (Hu ve Bentler, 1999).

Referans uyum indeksleri dışında ölçeklerdeki her bir faktörün, Açıklanan Varyans Oranı (AVE) ve Bileşik Güvenirlik (CR) değerleri de hesaplanmıştır. Bileşik Güvenirlik; yapıya ait maddelerin içsel tutarlılığını değerlendirerek, klasik Cronbach Alfa katsayısı hesaplamasında olduğu gibi yapıdaki her bir maddeye ait faktör yükleri dikkate alınarak hesaplanır. CR değerinin 0.70 ve üzerinde olması, yapının güvenilir olduğunu gösterir (Hair vd., 2010). Açıklanan Varyans Oranı ise yapıya ait maddelerin ortak varyanslarını temel alır ve her bir faktörün kendi maddeleri tarafından ne ölçüde açıklandığını gösterir. AVE değerinin 0.50 ve üzerinde olması yakınsak geçerliliğin sağlandığına işaret eder. Bu durum maddelerin ölçtüğü yapıyı yeterli düzeyde temsil ettiğini gösterir (Fornell ve Larcker, 1981).

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmada yer alan ve açımlayıcı faktör analizlerinin gerçekleştirildiği yaşam memnuniyeti, aşırı turizm ve kentsel yaşam kalitesi ölçeklerine yönelik doğrulayıcı faktör analizleri uygulanmıştır.

4.3.1. Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda 2 faktör boyutu ve 7 maddeden oluşan yaşam memnuniyeti ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; yaşam memnuniyeti ölçeğine ilişkin birinci derece doğrulayıcı faktör analizi model standart ve standart olmayan regresyon katsayıları, ölçüm hatası verileri, kritik oran (C.R. / t) ve anlamlılık değeri (p) çizelge 13'te belirtilmiştir.

Çizelge 13: Yaşam Memnuniyeti Ölçeğine İlişkin Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri

Madde	Faktör	St. Reg. Katsayısı	St. Olmayan Reg. Katsayısı	S.E.	t	P
M5	Olumlu Yaşam Memnuniyeti	0,73	1			
M6	Olumlu Yaşam Memnuniyeti	0,749	1,045	0,085	12,316	***
M4	Olumlu Yaşam Memnuniyeti	0,672	0,828	0,071	11,622	***
M2	Olumlu Yaşam Memnuniyeti	0,479	0,734	0,085	8,6	***
M3	Olumlu Yaşam Memnuniyeti	0,483	0,677	0,078	8,673	***
M1	Olumsuz Yaşam Memnuniyeti	0,638	1			
M7	Olumsuz Yaşam Memnuniyeti	0,996	1,531	0,454	3,373	***

*** p<0,001 anlamlıdır.

Çizelge 14’te uyum iyiliği indeksleri ve referans değerler verilmiştir. Buna göre; yaşam memnuniyeti ölçeği birincil derece DFA modeli uyum iyiliği değerlerinin referans değerleri karşılayabildiği görülmektedir.

Çizelge 14: Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri

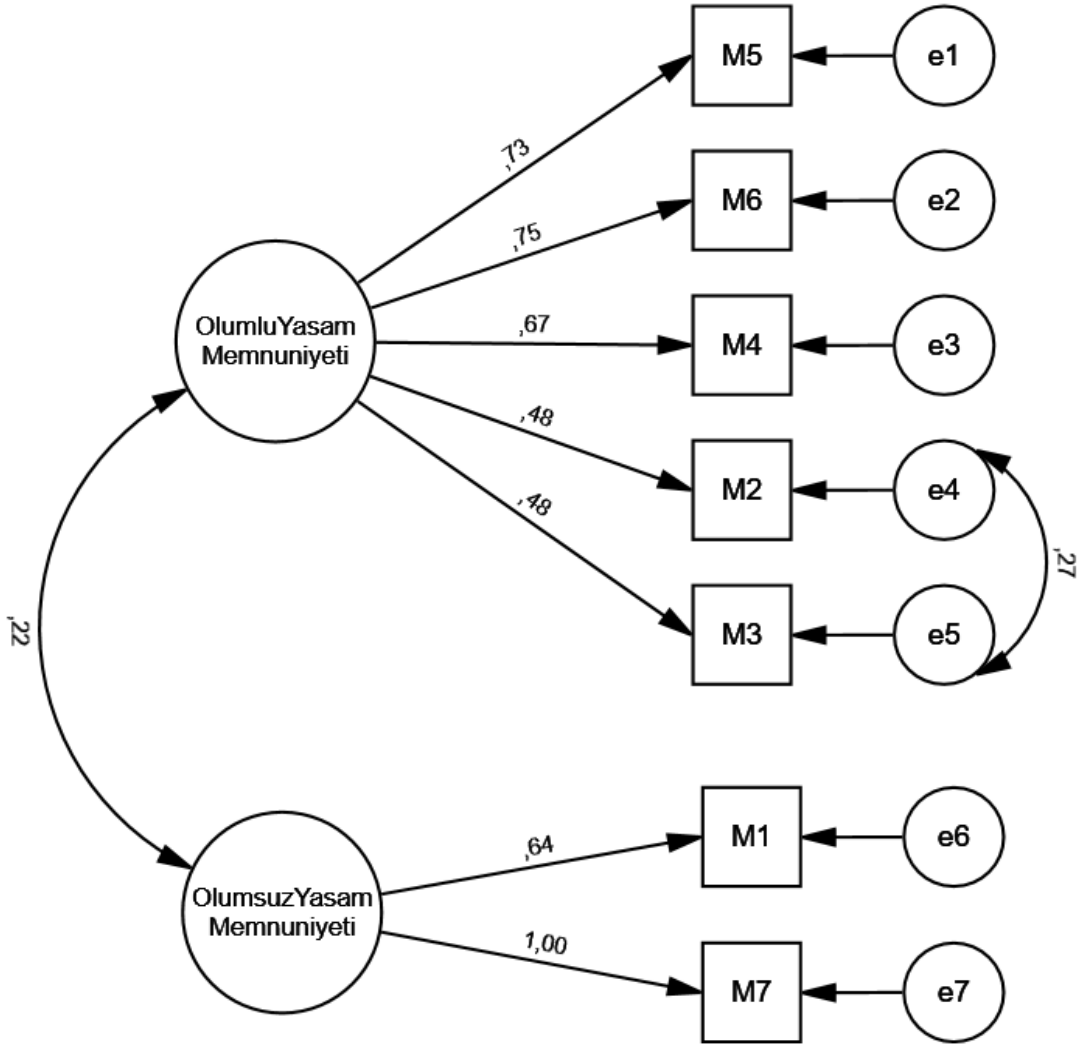
Uyum İndeksi	Değer	Referans Değerler	Kabul Edilebilir Uyum
CMIN/df	1,73	≤ 2	İyi uyum.
GFI	0,98	≥ 0,95	İyi uyum.
AGFI	0,97	≥ 0,90	İyi uyum.
NFI	0,97	≥ 0,95	İyi uyum.
CFI	0,98	≥ 0,95	İyi uyum.
TLI	0,98	≥ 0,95	İyi uyum.
IFI	0,98	≥ 0,95	İyi uyum.
RMSEA	0,041	≤ 0,05	İyi uyum.
SRMR	0,04	≤ 0,05	İyi uyum.

Tüm bu veriler doğrultusunda yaşam memnuniyeti birincil DFA modeli Şekil 7’de gösterilmiştir. Olumlu Yaşam Memnuniyeti faktörünün altındaki maddeler (m5, m6, m4, m2, m3) yükleme değerleri 0.75 ile 0.48 arasında değişmektedir. 0.75 ile m6 değişkeni en güçlü yüklemeye sahipken, m3 ve m2 değişkeni 0.48 ile nispeten daha

düşük bir değere sahiptir. Olumsuz Yaşam Memnuniyeti faktöründe ise m1 ve m7 maddeleri yer almaktadır ve faktör yükleri 1,00 (m7 maddesi) ile 0,64'tür (m1 maddesi). Bulgular sonucunda modelin iyi bir uyuma sahip olduğundan bahsedilebilir. Faktörler arası korelasyon değerinin 0.22 olduğu görülmektedir. Bu değer iki faktör arasında zayıf pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Faktörler birbirinden bağımsız yapılar olarak kabul edilebilir ve bu nedenle ikincil derece DFA modeli gerçekleştirilmemiştir. Son olarak m2 ve m3 maddeleri arasında bir kovaryans çizilmiştir. Çizilen bu kovaryanstan sonra model uyum indekslerinde belirgin bir iyileşme gerçekleşmiştir. Modifikasyon indeksleri, modelin açıklayamadığı ek ilişkileri tanımlama önerisidir. Özellikle hata terimleri arasında kovaryans eklemek, maddeler arasındaki örtük benzerlikleri ya da yönteme bağlı hataları gidermeyi amaçlamaktadır. Ancak bu tür değişiklikler yapılırken teorik tutarlılık göz önünde bulundurulmalıdır (Byrne, 2010; Kline, 2016).

Yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla bileşik güvenilirlik (CR) ve açıklanan varyans oranı (AVE) hesaplanmıştır. "Olumlu Yaşam Memnuniyeti" faktörünün CR değeri 0.846 ve AVE değeri 0.524 olarak bulunmuştur. "Olumsuz Yaşam Memnuniyeti" faktörü için ise CR değeri 0.893, AVE değeri ise 0.807'dir. Bu değerler Hair ve arkadaşları (2010) tarafından önerilen eşik değerlerin ($CR > 0.70$; $AVE > 0.50$) üzerindedir ve ölçeğin içsel tutarlılığının ve yakınsak geçerliliğinin yeterli olduğunu göstermektedir.

Şekil 7 incelendiğinde; m2 "Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum" ve m3 "Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum" ifadeleri arasına eklenen kovaryans çizgisinin, bu iki maddenin teorik olarak yaşam memnuniyeti veya yaşam doyumu yapısını yansıttığını göstermektedir. Kovaryans, iki maddenin birbiriyle ilişkili olduğunu ve aynı faktör üzerinde anlamlı bir şekilde ortak varyans paylaştığını ifade etmektedir (Byrne, 2010). Bu durum ifadelerin benzer bir yapı ile ilgili algıları ölçtüğüne işaret etmektedir (Kline, 2015). Özellikle, aynı yapıyı açıklayan maddeler arasında yüksek korelasyonlar ortaya çıkabilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013).

CMIN/df:1,736; AGFI: ,970; GFI: ,987; NFI: ,974; CFI: ,989; IFI: ,989; TLI: ,980; RMSEA: ,041

Şekil 7: Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli

4.3.2. Aşırı Turizm Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda 4 faktör boyutu ve 18 maddeden oluşan aşırı turizm memnuniyeti ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; aşırı turizm ölçeğine ilişkin birinci derece doğrulayıcı faktör analizi modeli standart ve standart olmayan regresyon katsayıları, ölçüm hatası verileri, kritik oran (C.R. / t) ve anlamlılık değeri (p) çizelge 15'te belirtilmiştir.

Çizelge 15: Aşırı Turizm Ölçeği Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri

Madde	Faktör	St. Reg. Katsayısı	St. Olmayan Reg. Katsayısı	S.E.	t	P
O9	Kültürel Algı	0,516	1			
O8	Kültürel Algı	0,563	1,047	0,128	8,167	***
O7	Kültürel Algı	0,723	1,42	0,154	9,247	***
O16	Kültürel Algı	0,689	1,171	0,129	9,072	***
O11	Yerel Ekonomik Algı	0,681	1			
O12	Yerel Ekonomik Algı	0,745	1,214	0,198	6,13	***
O3	Çevresel Algı	0,508	1			
O1	Çevresel Algı	0,476	1,082	0,134	8,07	***
O6	Çevresel Algı	0,906	2,191	0,191	11,465	***
O5	Çevresel Algı	0,921	2,228	0,193	11,531	***
O2	Çevresel Algı	0,571	1,196	0,112	10,716	***
O4	Çevresel Algı	0,87	2,205	0,195	11,291	***
O14	Sosyo Ekonomik Algı	0,901	1			
O15	Sosyo Ekonomik Algı	0,63	0,69	0,047	14,594	***
O13	Sosyo Ekonomik Algı	0,862	1,079	0,047	22,881	***
O10	Sosyo Ekonomik Algı	0,657	0,654	0,042	15,443	***
O18	Sosyo Ekonomik Algı	0,313	0,318	0,049	6,443	***
O17	Sosyo Ekonomik Algı	0,506	0,654	0,059	11,047	***

Çizelge 16’da uyum iyiliği indeksleri ve referans değerler verilmiştir. Buna göre; aşırı turizm ölçeği birincil DFA modeli uyum iyiliği değerlerinin referans değerleri karşıladığı görülmektedir. Sadece NFI değeri kabul edilebilir sınırnın altındadır (0,88). Bentler ve Bonett’a (1980) göre; NFI, örneklem büyüklüğüne duyarlıdır ve özellikle küçük örneklem büyüklüklerinde 0,90’ın altına düşebilir. Araştırmacılar bu durumda, modelin diğer uyum indeksleri (CFI, TLI, RMSEA) ile değerlendirilmesini önermektedir. Eğer diğer indeksler kabul edilebilir düzeydeyse, NFI değerindeki küçük sapmalar görmezden gelinebilir.

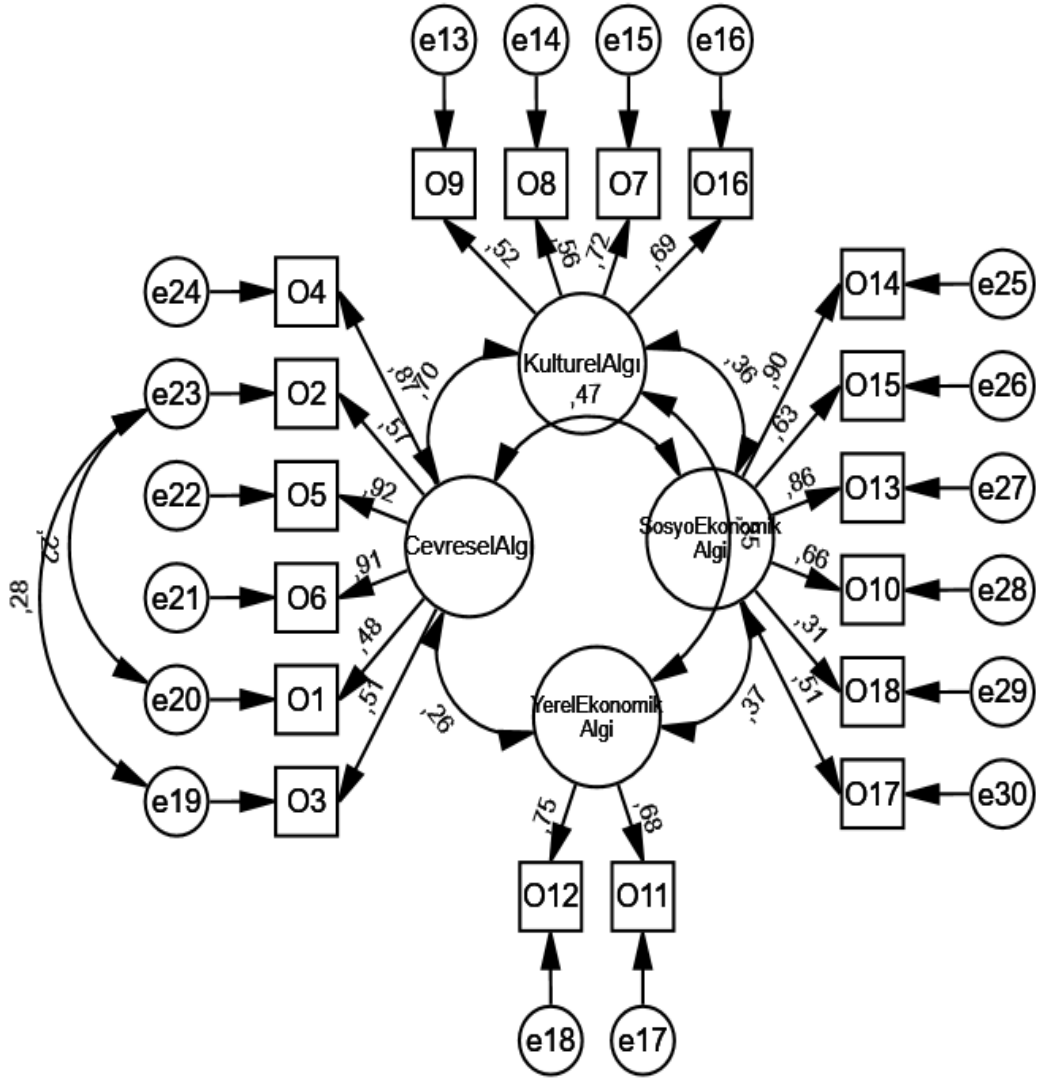
Modelin diğer uyum indeksleri incelendiğinde (CFI=0,91, RMSEA=0,072), kabul edilebilir uyum sağladığı görülmektedir. Bu nedenle, modelin genel uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2016). Kline (2016) ise bazı durumlarda modellerin teorik yapısına ve verilerin doğasına bağlı olarak uyum indekslerinin 0,90 sınırının hemen altındaki değerlerinin de kabul edilebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, model modifikasyonları yapıldığında iyileşme sağlanamayacaksa, mevcut değerler teorik olarak desteklenmelidir.

Çizelge 16: Aşırı Turizm Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksi	Değer	Referans Değerler	Uyum Durumu
CMIN/df	3,26	≤ 5	Kabul edilebilir uyum
GFI	0,90	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
AGFI	0,87	$\geq 0,85$	Kabul edilebilir uyum
NFI	0,88	$\leq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,91	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
TLI	0,90	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
IFI	0,91	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,072	$\leq 0,08$	Kabul edilebilir uyum
SRMR	0,08	$\leq 0,08$	Kabul edilebilir uyum

Yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla bileşik güvenirlik (CR) ve açıklanan varyans oranı (AVE) hesaplanmıştır. “Çevresel Algı” faktörünün CR değeri 0.876 ve AVE değeri 0.541’dir. “Sosyo Ekonomik Algı” faktörü için CR değeri 0.857, AVE değeri 0.493’tür. “Kültürel Algı” faktörü için CR değeri 0.776, AVE değeri 0.464’tür. Son olarak “Yerel Ekonomik Algı” faktörü için CR değeri 0.809, AVE değeri 0.680’dir. Tüm faktörlerin CR değerleri 0,70’in üzerinde olup yapının içsel tutarlılığı açısından yeterli düzeydedir. AVE değerleri ise yalnızca iki faktörde (.50’nin üzerinde) yeterli düzeydedir. Bu durum, yalnızca ilgili faktörlerde yakınsak geçerliliğin sağlandığını göstermektedir.

Tüm bu veriler doğrultusunda yaşam memnuniyeti birincil DFA modeli Şekil 8’de gösterilmiştir. Dört faktörlü modelin uyum indeksleri değerlendirildiğinde; CFI, IFI, TLI ve RMSEA gibi temel indekslerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu görülmektedir. NFI değeri 0,90 sınırının hemen altında olmasına rağmen diğer uyum indekslerinin sağladığı uyum, modelin genel olarak iyi bir uyum sağladığını desteklemektedir.

CMIN/df:3,264; AGFI: ,875; GFI: ,907; NFI: ,886; CFI: ,918; IFI: ,918; TLI: ,901; RMSEA: ,072

Şekil 8: Aşırı Turizm Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli

Modelin uyum iyiliği indeksleri doğrultusunda, dört faktörlü yapının doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulandığı söylenebilir. Ancak, AGFI ve NFI gibi sınır değerlere yakın uyum indeksleri, model üzerinde küçük iyileştirmelerin yapılabileceğini göstermektedir. Ayrıca iki tane kovaryans çizgisi görülmektedir. Gözlenen değişkenlerin hata terimleri arasında düşük düzeyde korelasyonlar vardır (e19 - e23: 0,282 ile e20 - e23: 0,224). Byrne'a (2016) göre doğrulayıcı faktör analizinde hata terimleri arasındaki küçük korelasyonlar modelin genel uyumuna önemli bir zarar vermemektedir ve teorik gerekçelendirme yapıldığı sürece bu tür korelasyonlar kabul edilebilirdir.

Doğrulayıcı faktör analizinde o1 “Ziyaretçi yoğunluğunun çevre kirliliği yarattığını düşünüyorum” ve o2 “Ziyaretçi yoğunluğunun gürültü kirliliği yarattığını düşünüyorum”, o2 ve o3 “Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda çok fazla çöp ortaya çıktığını düşünüyorum” ifadeleri arasında kovaryans eklenmiştir. Bu değişkenlerin teorik temeli, turistik bölgelerde ziyaretçi yoğunluğunun farklı boyutlarda çevresel etkilere yol açtığını gösteren literatürden desteklenmektedir. Çevresel kirlilik, gürültü kirliliği ve çevresel kirlilik ile bağlantılı çöp sorunu, birbirinden bağımsız olmamakla birlikte, yoğun insan hareketliliği nedeniyle birlikte ortaya çıkan sorunlardan biridir (Chin vd., 2000; Gössling ve Hall, 2006; Mason, 2016). Bu nedenle bu maddeler madde arasındaki korelasyon, çevresel etkilerin çok boyutlu doğası çerçevesinde teorik olarak tutarlıdır.

Faktörler arasındaki korelasyon değerleri 0,263 - 0,697 arasında değişmektedir. Faktörler arası korelasyonun 0,85'in altında olması, faktörler arasında ayrışma geçerliliğinin sağlandığını gösterir (Kline, 2016). Faktörler arasındaki korelasyon değerleri 0,85'in altında olduğu için faktörler bağımsız görünmektedir. Kültürel Algı ve Çevresel Algı arasında orta-yüksek bir ilişki (0,697) gözlemlense de bu değer ikincil DFA gerektirecek kadar güçlü bir korelasyon değildir.

4.3.3. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi

Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda 7 faktör boyutu ve 25 maddeden oluşan kentsel yaşam kalitesi ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; kentsel yaşam kalitesi ölçeğine ilişkin birinci derece doğrulayıcı faktör analizi modeli standart ve standart olmayan regresyon katsayıları, ölçüm hatası verileri, kritik oran (C.R. / t) ve anlamlılık değeri (p) çizelge 17'de belirtilmiştir.

Çizelge 17: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birinci Derece DFA Modeli Bilgileri

Madde	Faktör	St. Reg. Katsayısı	St. Olmayan Reg. Katsayısı	S.E.	t	P
K25	Kentsel Yaşam Mem.	0,572	0,694	0,062	11,255	***
K26	Kentsel Yaşam Mem.	0,552	0,719	0,066	10,873	***
K24	Kentsel Yaşam Mem.	0,582	0,744	0,065	11,454	***
K34	Kentsel Yaşam Mem.	0,83	1,018	0,063	16,163	***
K36	Kentsel Yaşam Mem.	0,728	1			
K35	Kentsel Yaşam Mem.	0,849	1,111	0,068	16,421	***
K15	Sosyalleşme Olanakları	0,703	1			
K14	Sosyalleşme Olanakları	0,806	1,294	0,092	14,137	***
K13	Sosyalleşme Olanakları	0,784	1,261	0,091	13,933	***
K12	Sosyalleşme Olanakları	0,632	0,919	0,079	11,668	***
K19	Ekonomik Koşullar	0,651	1			
K21	Ekonomik Koşullar	0,788	1,042	0,081	12,803	***
K20	Ekonomik Koşullar	0,836	1,055	0,081	12,941	***
K9	Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri	0,835	1			
K10	Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri	0,721	0,908	0,07	12,915	***
K11	Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri	0,58	0,69	0,071	10,912	***
K2	Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları	0,662	1			
K4	Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları	0,811	1,310	0,131	12,721	***
K5	Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları	0,783	1,100	0,111	12,642	***
K32	Turist-Yerel Halk Etkileşimi	0,851	1			
K31	Turist-Yerel Halk Etkileşimi	0,75	0,930	0,075	12,43	***
K33	Turist-Yerel Halk Etkileşimi	0,513	0,654	0,068	9,58	***
K28	Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları	0,899	1			
K29	Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları	0,8	0,937	0,056	16,856	***
K27	Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları	0,598	0,698	0,055	12,63	***

Çizelge 18’de uyum iyiliği indeksleri ve referans değerler verilmiştir. Buna göre; kentsel yaşam kalitesi ölçeği birincil DFA modeli uyum iyiliği değerlerinin referans değerleri karşıladığı görülmektedir. GFI, NFI ve TLI değeri kabul edilebilir sınırın altındadır. Modellerin teorik yapısına ve verilerin doğasına bağlı olarak uyum indekslerinin 0,90 sınırının hemen altındaki değerler kabul edilebilmektedir (Kline,

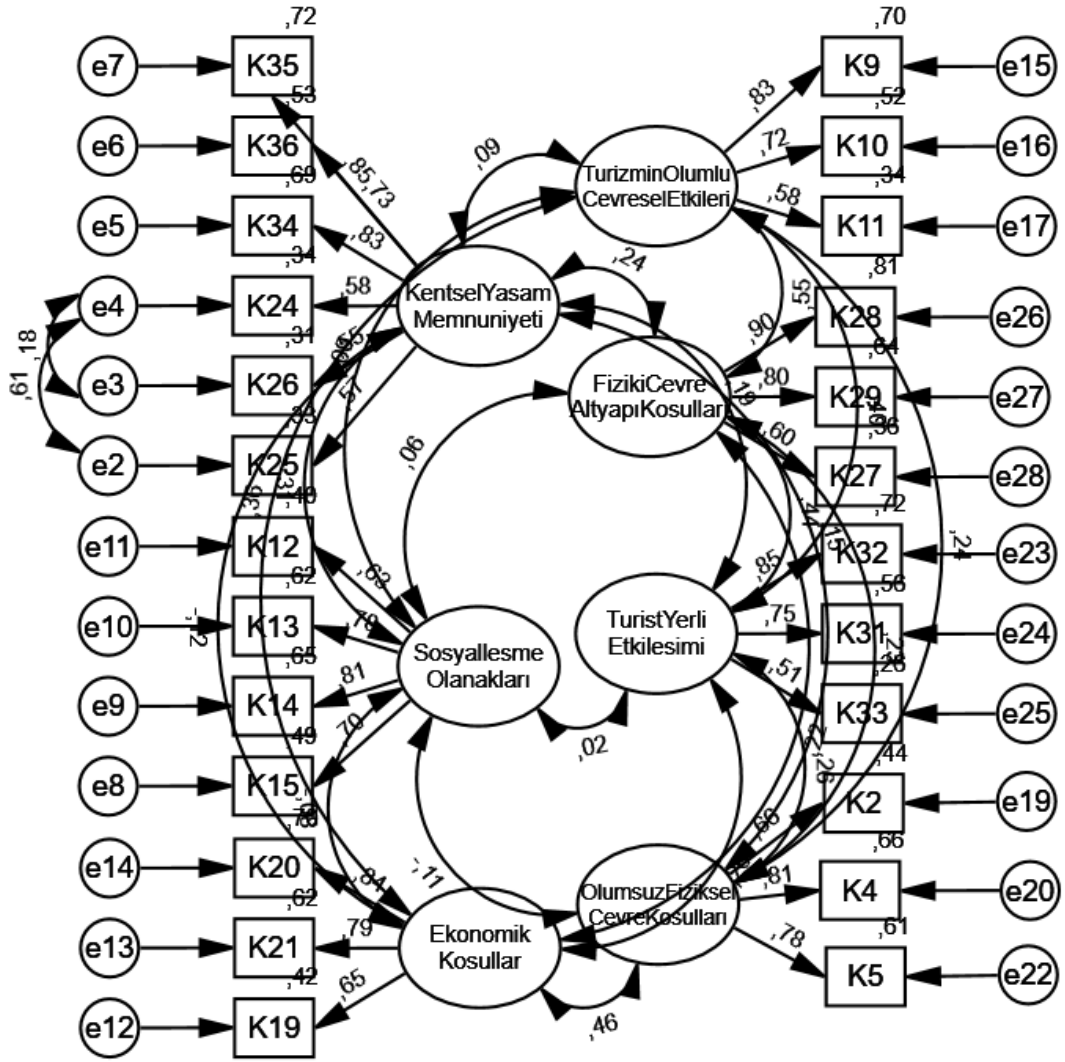
2016). Modelin diğer uyum indeksleri incelendiğinde (CFI=0,91, RMSEA=0,061), kabul edilebilir uyum sağladığı görülmektedir. Bu nedenle, modelin genel uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir (Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2016).

Çizelge 18: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum İndeksi	Değer	Referans Değerler	Uyum Durumu
CMIN/df	2,62	≤ 5	Kabul edilebilir uyum
GFI	0,89	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
AGFI	0,859	$\geq 0,85$	Kabul edilebilir uyum
NFI	0,86	$\leq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
CFI	0,91	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
TLI	0,89	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
IFI	0,91	$\geq 0,90$	Kabul edilebilir uyum
RMSEA	0,061	$\leq 0,08$	Kabul edilebilir uyum
SRMR	0,07	$\leq 0,08$	Kabul edilebilir uyum

Yapı geçerliliğini değerlendirmek amacıyla CR ve AVE değerleri de hesaplanmıştır. “Kentsel Yaşam Memnuniyeti” faktörünün CR değeri 0.879 ve AVE değeri 0.551’dir. “Sosyalleşme Olanakları” faktörü için CR değeri 0.870, AVE değeri 0.628’dir. “Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri” faktörü için CR değeri 0.829, AVE değeri 0.619’dur. “Ekonomik Koşullar” faktörü için CR değeri 0.848, AVE değeri 0.651’dir. “Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları” faktörü için CR değeri 0.844, AVE değeri 0.645’tir. “Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları” faktörü için CR değeri 0.818, AVE değeri 0.600’dür. Son olarak “Turist Yerli Halk Etkileşimi” faktörü için CR değeri 0.819, AVE değeri 0.602’dir. Elde edilen değerler, eşik değerlerin (CR > 0.70; AVE > 0.50) üzerindedir. Bu nedenle ölçeğin içsel tutarlılığının ve yakınsak geçerliliğinin yeterli olduğu söylenebilir.

Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeğine uygulanan birincil doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları şekil 9’da görülmektedir. Her bir faktör için doğrulayıcı faktör analizi sonucunda standart faktör yükleri incelenmiştir. Faktör yüklerinin büyük çoğunluğunun 0.50’nin üzerinde olduğu görülmüş, bu da ölçekteki maddelerin faktörlere güçlü bir şekilde yüklendiğini göstermektedir (Hair vd., 2010). Standart faktör yüklerinin 0.50’nin altında olduğu maddeler değerlendirilmiş ve model uyumu için kabul edilebilir sınırlar içerisinde kaldığı doğrulanmıştır.

CMIN/df:2,620; AGFI: ,859; GFI: ,891; NFI: ,865; CFI: ,911; IFI: ,912; TLI: ,894; RMSEA: ,061

Şekil 9: Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği Birincil Derece DFA Modeli

Doğrulayıcı faktör analizi sırasında k25 (Ayvalık güvenli bir ilçedir.) ve k24 (Ayvalık'ta insan ilişkileri sıcak ve samimidir.), k24 ve k26 (Ayvalık'ta yaşamak streslidir.) maddeleri arasında kovaryans bağlantısı eklenmiştir. Bu bağlantının eklenme sebebi, bu maddeler arasındaki teorik ve pratik ilişkiden kaynaklanmaktadır. Literatürde güvenlik algısının, bireylerin çevrelerindeki kişilerle olan ilişkilerini doğrudan etkilediği ve şekillendirdiği belirtilmiştir (Skogan, 2009). Bir bireyin bulunduğu bir yeri güvenli olarak algılaması, o çevredeki insanlarla kurduğu ilişkilerin daha sıcak ve samimi olmasına katkıda bulunabilmektedir. Bu durum, insanların tehditten uzak bir ortamda daha fazla sosyalleşmesiyle alakalıdır (Sampson vd., 1997). Sosyal sermaye teorisi, sıcak ve samimi ilişkilerin olduğu bir toplulukta güvenlik

algısının da yüksek olduğunu öne sürmektedir (Putnam, 2000). Bu iki kavramın birbirini desteklemesi, bu maddeler arasında bir kovaryans bağlantısı kurmayı teorik olarak geçerli hale getirmektedir. Turistik bölgelerde güvenlik algısı, yalnızca fiziksel emniyet değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerin kalitesiyle de ilişkilidir (Crouch, 2011). Ayvalık gibi bir turistik bölgede güvenlik algısı, yerel halkın sıcak ve samimi ilişkileriyle bağlantılı bir şekilde değerlendirilebilir. Diğer bir yandan k24 ve k26 maddeleri, kavramsal olarak birbirinden farklı boyutları temsil edebilir gibi görünse de birbiriyle örtüşen yanları da vardır. Sosyal destek ve sıcak ilişkiler, bireylerin stres düzeylerini azaltmada önemli bir role sahiptir (Cohen ve Wills, 1985). Bu nedenle, k24 ve k26 ifadeleri arasında pozitif ya da negatif bir ilişki olması muhtemeldir. Doğrulayıcı faktör analizinde belirtilen maddeler arasındaki kovaryans bağlantısının eklenmesi, model uyum indekslerinin iyileşmesine katkıda bulunmuştur. Maddelerin teorik bağlamda ilişkili olduğu ve aralarındaki yüksek korelasyonun modele anlamlı bir katkı sağladığı göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle, yüksek korelasyonun DFA sonuçlarında hataların birikmesine neden olmaması için bu bağlantı zorunlu hale gelmiştir (Byrne, 2010).

4.4. Fark Testleri

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların sosyo demografik özellikleri ve yerli yabancı turistlerle iletişim durumları ile araştırmada kullanılan değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, ikamet durumları ve turizmden gelir elde etmemeye durumları ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için bağımsız grup t testi kullanılmıştır. Katılımcıların yaş, eğitim durumu, ikamet süresi, gelir durumu, mesleği ve yerli ya da yabancı turistlerle iletişim sıklığı durumları ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Bu analizlerde yalnızca anlamlı farklılık tespit edilen sonuçlara yer verilmiş ve açıklamaları yapılmıştır.

Katılımcıların medeni durumları ile araştırma değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına yönelik gerçekleştirilen analizlerin sonuçları çizelge 19'da belirtilmiştir. Buna göre; Ayvalık'taki katılımcıların medeni durumları ile yaşam memnuniyetleri arasında istatistiksel anlamda bir farklılık görülmektedir ($p < 0,05$).

Ayvalık'ta yaşayan evli katılımcıların yaşam memnuniyetlerinin aritmetik ortalaması (x: 3,8907), bekar katılımcıların aritmetik ortalamasından (x: 3,5929) daha yüksektir. Araştırmanın diğer değişkenleri ile medeni durum arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Çizelge 19. Medeni Duruma İlişkin T-Testi Sonuçları ve İstatistik Bilgiler

Değişkenler	Medeni Durum	N	x	Std. Dev.	t	df	p
Yaşam Memnuniyeti	Evli	247	3,8907	,62697	4,468	438 365,510	,000
	Bekar	193	3,5929	,77101			
Aşırı Turizm	Evli	247	3,9114	,68065	,993	438 397,462	,326
	Bekar	193	3,8443	,73202			
Kentsel Yaşam Kalitesi	Evli	247	2,8111	,50265	,174	438 421,640	,861
	Bekar	193	2,8028	,47764			

Katılımcıların Ayvalık'ta ikamet etme durumları ile araştırma değişkenleri arasında gerçekleştirilen analizlerin sonuçları çizelge 20'de belirtilmiştir. Buna göre; Ayvalık'taki katılımcıların ikamet durumları ile aşırı turizm ve kentsel yaşam kalitesi algıları arasında istatistiki anlamda bir farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Ayvalık'ta sürekli ikamet eden katılımcıların aşırı turizm algılarının aritmetik ortalaması (x: 3,9746), yalnızca belirli dönemlerde ikamet eden katılımcıların aritmetik ortalamasından (x: 3,7530) daha yüksektir. Buradan hareketle Ayvalık'ta devamlı ikamet edenlerin, yılın sadece belirli dönemlerde Ayvalık'ta ikamet edenlere göre aşırı turizmin etkilerini daha fazla algıladıklarından bahsedilebilir. Diğer bir yandan Ayvalık'ta yalnızca belirli dönemlerinde ikamet eden katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algısının aritmetik ortalaması (x: 2,9402), sürekli ikamet eden katılımcıların aritmetik ortalamasından (x: 2,710) daha yüksektir. Buradan hareketle; her iki grubun aritmetik ortalamaları 3'ün altında olduğu için kentsel yaşam kalitesi algılarının düşük olduğu ancak yalnızca belirli dönemlerde ikamet edenlerin sürekli yaşayanlara göre kentsel yaşam kalitesi algılarının daha yüksek olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Çizelge 20. Ayvalık'ta İkamet Etme Durumuna İlişkin T-Testi Sonuçları ve İstatistik Bilgiler

Değişkenler	Ayvalık'ta İkamet Etme Durumu	N	x	Std. Dev.	t	df	p
Yaşam Memnuniyeti	Yalnızca Belirli Dönemlerde	184	3,7073	,68638	-1,1337	438 460,015	,182
	Sürekli	256	3,7980	,72314			
Aşırı Turizm	Yalnızca Belirli Dönemlerde	184	3,7530	,74889	-3,224	438 361,251	,001
	Sürekli	256	3,9746	,65514			
Kentsel Yaşam Kalitesi	Yalnızca Belirli Dönemlerde	184	2,9402	,50762	4,848	438 368,502	,001
	Sürekli	256	2,7120	,45690			

Katılımcıların altı düzeyden oluşan yaş durumlarının araştırma değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını gösteren ANOVA testi sonuçları çizelge 21'de gösterilmiştir. Katılımcıların yaş durumları ile araştırma değişkenlerinin tümü arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0,05$). Levene testi, gruplar arasında varyans homojenliğini değerlendiren bir yöntemdir ve ANOVA gibi parametrik testlerin varsayımlarını kontrol etmek için yaygın olarak kullanılmaktadır (İslamoğlu ve Alınçık, 2014: 314-315).

Gerçekleştirilen Levene testinde katılımcıların yaş durumlarına göre yaşam memnuniyeti ve aşırı turizm algılarına yönelik varyansların homojen dağıldığı ($p < 0,05$), kentsel yaşam kalitesi algısı varyansının ise homojen dağıldığı ($p > 0,05$) tespit edilmiştir. Welch ANOVA varyansların eşit olmadığı durumlarda daha güvenilir sonuçlar sağlamaktadır (Welch, 1951). Bu nedenle yaşam memnuniyeti ve aşırı turizm değişkenlerinin Welch istatistikleri sonucu F ve p (anlamlılık) değerleri çizelgede belirtilmiştir.

Çizelge 21. Katılımcıların Yaş Durumları ve Değişkenler Arası ANOVA**Sonuçları**

Değişkenler	Yaş	N	x	Std. Dev.	F	p	Fark
Yaşam Memnuniyeti	(1) 18-24	34	3,3403	,59892	Welch's F 19,083	,000	1-5
	(2) 25-34	44	3,1331	,59853			1-6
	(3) 35-44	46	3,6491	,89833			2-3
	(4) 45-54	76	3,6898	,65585			2-4
	(5) 55-64	138	3,9886	,64516			2-5
	(6) 65 ve üzeri	102	3,9636	,56241			2-6
Aşırı Turizm	(1) 18-24	34	3,3775	,88518	Welch's F 4,966	,000	4-5
	(2) 25-34	44	3,8182	,72290			1-3
	(3) 35-44	46	4,1171	,54687			1-4
	(4) 45-54	76	4,0490	,58724			1-5
	(5) 55-64	138	3,9054	,64828			
	(6) 65 ve üzeri	102	3,8154	,75837			
Kentsel Yaşam Kalitesi	(1) 18-24	34	2,9861	,63233	6,698	,000	1-3
	(2) 25-34	44	3,0473	,41425			1-4
	(3) 35-44	46	2,5978	,51566			1-6
	(4) 45-54	76	2,6615	,47581			2-3
	(5) 55-64	138	2,8531	,46168			2-4
	(6) 65 ve üzeri	102	2,7859	,44112			2-5
						2-6	
						3-5	
						3-6	
						4-5	

Hangi düzeylerde istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların olduğunu belirlemek amacıyla Post Hoc testleri gerçekleştirilmiş ve tabloda “Fark” bölümünde belirtilmiştir. Levene testi sonuçlarına göre homojen dağılmayan araştırma değişkenlerinde “LSD” testi, homojen dağılanlarda ise Games-Howell testi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre; ileri yaşlardaki katılımcılar ile genç yaşta katılımcıların yaşam memnuniyeti seviyeleri arasında farklılıklar vardır. En yüksek yaşam memnuniyeti aritmetik ortalaması 55-64 yaş aralığında görülürken (x:3,9886) en düşük yaşam memnuniyeti seviyesi 25-34 yaş aralığındadır (x:3,1331). Genç yaşta katılımcılar aşırı turizmin etkilerini orta ve ileri yaş grubundaki katılımcılara oranla daha az algılamaktadır. 35-44 yaş aralığındaki katılımcılar aşırı turizmin etkilerini daha yoğun algılamakta (x: 4,1171), 18-24 yaş aralığındaki katılımcılar diğer yaş grubundaki katılımcılara göre daha az algılamaktadır (x: 3,3775). Son olarak yaş grupları ile kentsel yaşam kalitesi algısı arasındaki farklılıklar incelendiğinde birçok

yaş grubu arasında anlamlı farklılıklar göze çarpmaktadır. Aritmetik ortalamalar arasındaki en yüksek fark ise 35-44 yaş aralığındaki katılımcılar ($x: 2,5978$) ile 25-34 yaş aralığı arasındaki katılımcılar ($x: 3,0473$) arasındadır.

Katılımcıların beş düzeyden oluşan eğitim durumlarının araştırma değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren ANOVA testi sonuçları çizelge 22’de gösterilmiştir. Katılımcıların eğitim durumları ile yaşam memnuniyeti ve kentsel yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p<0,05$). Gerçekleştirilen Levene testinde katılımcıların yaş durumlarına göre yaşam memnuniyeti ve kentsel yaşam kalitesi algılarına yönelik varyansların homojen dağılmadığı ($p<0,05$) tespit edilmiştir ve hangi düzeylerde istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların olduğunu belirlemek amacıyla LSD testi gerçekleştirilmiştir.

Eğitim durumu ile yaşam memnuniyeti arasındaki anlamlı farklılıklar incelendiğinde; ilköğretim mezunlarının diğer dört eğitim düzeyiyle istatistiki açıdan farklılaştığı belirlenmiştir. Tabachnick ve Fidell’a (2013) göre; gruptaki kişi sayısı aşırı derecede düşükse (örneğin $n < 5$), bu durum bulguların istatistiksel olarak anlamlı görünmesine rağmen, gerçekte rastlantısal bir sonuç olma ihtimalini artırabilir. Field’a (2018) göre ise; küçük örneklem gruplarında istatistiksel testler, genellikle daha düşük güce sahip olmakta ve sonuçlar genelleme yapmak için yeterince güvenilir olmamaktadır. Bu nedenle, anlamlı farklılık tespit edilen ancak örneklem büyüklüğü oldukça düşük olan ($n=2$) ilköğretim düzeyi ile ilgili istatistiki bilgilere, sonucun genellenebilirliğini kısıtlayacağı için çizelgede yer verilmemiştir. Bunun dışında lisans mezunlarının yaşam memnuniyeti algılarının ortaöğretim – lise ve ön lisans eğitim düzeyleriyle istatistiki açıdan farklılaştıkları görülmektedir. Son olarak eğitim durumu düzeyleri ve kentsel yaşam kalitesi algısı arasındaki istatistiki farklılıklar incelendiğinde lisans ve ön lisans eğitim düzeylerinde farklılık tespit edilmiştir.

Çizelge 22. Katılımcıların Eğitim Durumu ve Değişkenler Arası ANOVA**Sonuçları**

Değişkenler	Eğitim Durumu	N	x	Std. Dev.	F	p	Fark
Yaşam Memnuniyeti	(1) İlköğretim	2	2,0000	,00000	5,686	,000	2-4 3-4
	(2) Ortaöğretim-Lise	54	3,6190	,67976			
	(3) Ön lisans	92	3,6289	,73183			
	(4) Lisans	220	3,8565	,68905			
	(5) Lisansüstü	72	3,7877	,67433			
Aşırı Turizm	(1) İlköğretim	2	4,0278	,03928	1,110	,351	
	(2) Ortaöğretim-Lise	54	3,8272	,86125			
	(3) Ön lisans	92	3,7971	,74601			
	(4) Lisans	220	3,8851	,68617			
	(5) Lisansüstü	72	4,0177	,55757			
Kentsel Yaşam Kalitesi	(1) İlköğretim	2	2,5417	,01964	3,468	,017	3-4
	(2) Ortaöğretim-Lise	54	2,8524	,50336			
	(3) Ön lisans	92	2,9339	,47332			
	(4) Lisans	220	2,7533	,47996			
	(5) Lisansüstü	72	2,7851	,52134			

Katılımcıların üç düzeyden oluşan gelir durumlarının, araştırma değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını gösteren ANOVA testi sonuçları çizelge 23'te belirtilmiştir. Katılımcıların gelir durumları ile yaşam memnuniyeti ve kentsel yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0,05$).

Çizelge 23. Katılımcıların Gelir Durumu ve Değişkenler Arası ANOVA**Sonuçları**

Değişkenler	Gelir Durumu (TL)	N	x	Std. Dev.	F	p	Fark
Yaşam Memnuniyeti	(1) 0 – 17.001	68	3,3824	,70352	14,079	,000	1-2 1-3 2-3
	(2) 17.002-40.157	212	3,7675	,68544			
	(3) 40.158 ve üstü	160	3,9107	,68591			
Aşırı Turizm	(1) 0 – 17.001	68	3,6797	,81650	Welch's F 2,883	,062	
	(2) 17.002-40.157	212	3,9382	,64098			
	(3) 40.158 ve üstü	160	3,8934	,72038			
Kentsel Yaşam Kalitesi	(1) 0 – 17.001	68	2,8754	,60895	Welch's F 3,379	,036	2-3
	(2) 17.002-40.157	212	2,8460	,44637			
	(3) 40.158 ve üstü	160	2,7274	,48515			

Gerçekleştirilen Levene testinde katılımcıların yaş durumlarına göre yaşam memnuniyeti algılarına yönelik varyansların homojen dağılmadığı ($p < 0,05$), kentsel yaşam kalitesine yönelik algılarının ise homojen dağıldığı ($p > 0,05$) tespit edilmiştir. Hangi düzeylerde istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların olduğunu belirlemek amacıyla ilgili Post Hoc testleri gerçekleştirilmiştir. Gelir durumu düzeyleri ile yaşam memnuniyeti arasındaki anlamlı farklılıklar incelendiğinde; her bir gelir düzeyindeki katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algılarının birbiriyle istatistiki açıdan farklılaştığı belirlenmiştir. Yaşam memnuniyeti algısı gelir düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Diğer bir yandan katılımcıların gelir durumu düzeyleri ile kentsel yaşam kalitesi algıları arasındaki farklılıklar incelendiğinde; orta alt düzey gelir grubu olan 17.002-40.157 TL gelir düzeyindeki katılımcıların orta üst düzey gelir grubu olan 40.158 TL ve üstü gelir düzeyindeki katılımcılarla istatistiki açıdan farklılaştıkları görülmektedir.

4.5. Hipotez Testleri

Bu araştırmada yer alan araştırma hipotezlerinin analizinde korelasyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizi, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkinin gücünü ve yönünü ölçmek için tercih edilen bir istatistiksel yöntemdir (Pallant, 2020). Pearson korelasyon katsayısı (r), -1 ile +1 arasında bir değer almakta ve bu değer ilişkinin yönünü ve gücünü belirtmektedir. Pozitif bir değer, değişkenlerin birlikte artıp azaldığını, negatif bir değer ise bir değişken artarken diğerinin azaldığını ifade etmektedir. Pearson değerinin (r) 0'a yakın olması, değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığını gösterir. Korelasyon analizinde, p değeri ilişki katsayısının anlamlı olup olmadığını test etmekte; $p < 0,05$ anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmektedir (Field, 2013).

H₁ Hipotezinin Değerlendirilmesi

Çizelge 24'te, "H₁: Aşırı turizm ile kentsel yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır." hipotezi ve aşırı turizmin alt boyutları olan Çevresel Algı (A_F1), Sosyo Ekonomik Algı (A_F2), Kültürel Algı (A_F3) ve Yerel Ekonomik Algı (A_F4) ile kentsel yaşam kalitesinin alt boyutları olan Kentsel Yaşam Memnuniyeti (K_F1), Sosyalleşme Olanakları (K_F2), Ekonomik Koşullar (K_F3), Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri (K_F4), Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları (K_F5), Fiziki Çevre ve

Altyapı Koşulları (K_F6) ve Turist-Yerel Halk Etkileşimi (K_F7) arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Çizelge 24. Aşırı Turizm ve Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

	A_F1	A_F2	A_F3	A_F4	K_F1	K_F2	K_F3	K_F4	K_F5	K_F6	K_F7	
A_F1	r	1	,464**	,501**	,247**	-,096*	0,061	-,248**	-,227**	-,359**	-,171**	-,412**
	p		0,000	0,000	0,000	0,044	0,203	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
A_F2	r		1	,285**	,308**	0,093	0,046	-,143**	-,414**	-,191**	-,140**	-,096*
	p			0,000	0,000	0,051	0,340	0,003	0,000	0,000	0,003	0,043
A_F3	r			1	,242**	-,160**	0,027	-,118*	-,101*	-,186**	-,099*	-,361**
	p				0,000	0,001	0,576	0,013	0,034	0,000	0,039	0,000
A_F4	r				1	0,029	-0,041	-0,014	-0,072	-0,056	0,088	-,138**
	p					0,542	0,395	0,777	0,132	0,239	0,067	0,004
K_F1	r					1	,274**	,313**	-0,061	,147**	,125**	,261**
	p						0,000	0,000	0,199	0,002	0,009	0,000
K_F2	r						1	0,055	-0,081	-,096*	,101*	0,029
	p							0,248	0,090	0,045	0,034	0,547
K_F3	r							1	,164**	,175**	,435**	,328**
	p								0,001	0,000	0,000	0,000
K_F4	r								1	,393**	,257**	,194**
	p									0,000	0,000	0,000
K_F5	r									1	,197**	,202**
	p										0,000	0,000
K_F6	r										1	,275**
	p											0,000
K_F7	r											1

** . Korelasyon $p < 0.01$ derecesinde anlamlıdır.

* . Korelasyon $p < 0.05$ derecesinde anlamlıdır.

Elde edilen sonuçlar şu şekilde açıklanmaktadır;

1. Çevresel Algı (A_F1) ile Kentsel Yaşam Kalitesinin Alt Boyutları:

- K_F1 (Kentsel Yaşam Memnuniyeti): $r=-0.096$, $p<0.05$. A_F1 ile K_F1 arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu durum, çevresel algının olumsuzlaşmasının, bireylerin kentsel yaşam memnuniyetini düşürdüğünü göstermektedir.
- K_F3 (Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri): $r=-0.248$, $p<0.01$. A_F1 ile K_F3 arasında orta düzeyde negatif bir ilişki mevcuttur. Çevresel algılardaki bozulma, turizmin çevresel faydalarının algılanmasını da olumsuz etkileyebilir.
- K_F4 (Ekonomik Koşullar): $r=-0.227$, $p<0.01$. A_F1 ile K_F4 arasında negatif bir ilişki vardır. Bu durum, çevresel algıdaki olumsuzlukların, ekonomik koşulların algılanışını etkileyebileceğini göstermektedir.
- K_F5 (Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları): $r=-0.359$, $p<0.01$. A_F1 ile K_F5 arasında negatif bir ilişki mevcuttur. Çevresel algıların kötüleşmesi, fiziksel çevrenin olumsuz algılanmasını önemli ölçüde etkilemektedir.
- K_F6 (Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları): $r=-0.171$, $p<0.01$. A_F1 ile K_F6 arasında zayıf negatif bir ilişki bulunmaktadır.
- K_F7 (Turist-Yerel Halk Etkileşimi): $r=-0.412$, $p<0.01$. A_F1 ile K_F7 arasında orta-yüksek düzeyde negatif bir ilişki vardır. Çevresel algılardaki bozulmalar, turist-yerel halk etkileşimlerini güçlü şekilde olumsuz etkileyebilir.

Bu bulgular, çevresel algıların bozulmasının hem kentsel yaşam memnuniyetini hem de turizm ile bağlantılı algıları olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Çevre kirliliği, altyapı eksiklikleri ve doğal kaynakların aşırı kullanımı hem yerel halkın yaşam memnuniyetini hem de turistlerle sosyal etkileşimleri olumsuz yönde etkileyebilir. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması hem yerel halkın memnuniyeti hem de turizm faaliyetlerinin uzun vadeli başarısı için kritik öneme sahiptir.

2. Sosyo Ekonomik Algı (A_F2) ile Kentsel Yaşam Kalitesinin Alt Boyutları:

- K_F3 (Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri): $r=-0.143$, $p<0.01$. A_F2 ile K_F3 arasında negatif bir ilişki vardır, ancak etkisi nispeten zayıftır. Sosyo-ekonomik algılardaki bozulma, turizmin çevresel faydalarını algılamayı olumsuz etkileyebilir.
- K_F4 (Ekonomik Koşullar): $r=-0.414$, $p<0.01$. A_F2 ile K_F4 arasında orta-yüksek düzeyde negatif bir ilişki görülmektedir. Sosyo-ekonomik algılardaki düşüşler, ekonomik koşullara dair algıları güçlü şekilde etkileyebilir.
- K_F5 (Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları): $r=-0.191$, $p<0.01$. A_F2 ile K_F5 arasında orta düzeyde negatif bir ilişki vardır. Aşırı turizmin sosyo-ekonomik algılar üzerindeki etkisinin, olumsuz fiziksel çevre koşullarını artırabileceği öne sürülebilir.
- K_F6 (Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları): $r=-0.140$, $p<0.01$. A_F2 ile K_F6 arasında zayıf bir negatif ilişki tespit edilmiştir.
- K_F7 (Turist-Yerel Halk Etkileşimi): $r=-0.096$, $p<0.05$. A_F2 ile K_F3 arasında zayıf bir negatif ilişki tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar, sosyo-ekonomik algıların hem çevresel hem de ekonomik faktörlerden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Çevresel bozulmalar, altyapı eksiklikleri ve ekonomik eşitsizlikler, turizmin olumlu etkilerinin algılanmasını zorlaştırmaktadır. Aynı zamanda, bu olumsuz etkiler, yerel halkın turistlerle olan sosyal ilişkilerine de zarar verebilmektedir.

3. Kültürel Algı (A_F3) ile Kentsel Yaşam Kalitesinin Alt Boyutları:

- K_F1 (Kentsel Yaşam Memnuniyeti): $r=-0.160$, $p<0.01$. A_F3 ile K_F1 arasında negatif ilişki tespit edilmiştir. Kültürel algılardaki bozulmalar, yaşam memnuniyetini zayıf bir şekilde etkilemektedir.
- K_F3 (Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri): $r=-0.118$, $p<0.05$. A_F3 ile K_F3 arasında zayıf negatif ilişki tespit edilmiştir.

- K_F4 (Ekonomik Koşullar): $r=-0.101$, $p<0.05$. A_F3 ile K_F4 arasında zayıf negatif ilişki tespit edilmiştir.
- K_F5 (Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları): $r=-0.186$, $p<0.01$. A_F3 ile K_F5 arasında negatif ilişki tespit edilmiştir.
- K_F6 (Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları): $r=-0.099$, $p<0.05$. A_F3 ile K_F6 arasında zayıf negatif ilişki tespit edilmiştir. Fiziki altyapı algıları üzerinde kültürel algıların hafif olumsuz bir etkisi bulunmaktadır.
- K_F7 (Turist-Yerel Halk Etkileşimi): $r=-0.361$, $p<0.01$. A_F3 ile K_F7 arasındaki negatif ilişki, kültürel algının bozulmasının turist-yerel halk etkileşimini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Bu bulgular, kültürel algıların hem çevresel hem ekonomik hem de sosyal bağlamda önemli bir etkileşim unsuru olduğunu ortaya koymaktadır. Kültürel algılardaki negatif değişimler hem kentsel yaşam memnuniyetini hem de turist-yerel halk etkileşimlerini zayıflatabilir.

4. Yerel Ekonomik Algı (A_F4) ile Kentsel Yaşam Kalitesinin Alt Boyutları:

- K_F7 (Turist-Yerel Halk Etkileşimi): $r=-0.138$, $p<0.05$. Yerel ekonomik algılar (A_F4), kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi (K_F7) boyutuyla zayıf bir negatif ilişki göstermiştir. Turizmin yerel ekonomiye zarar verecek şekilde dengesiz bir büyümeye yol açması, sosyal bağların da olumsuz etkilenmesine neden olabilir.

Yerel ekonomik algılar, turist-yerel halk etkileşimlerini doğrudan etkileyen önemli bir faktördür. Ekonomik faydaların adil dağıtılmadığı ya da yerel halkın beklentilerini karşılamadığı durumlarda, sosyal bağların zayıfladığı literatürde sıkça vurgulanmıştır. Turizmden elde edilen ekonomik faydalarının adaletli biçimde dağılmaması, özellikle yerel halkın bu gelişmelerden yeterince yararlanamaması halinde, toplumsal ilişkilerde gerilimler yaşanmasına neden olabilir. Beklentilerinin karşılanmadığını algılayan yerel halkın aidiyet hissi zayıflatmakta ve toplumsal bağları zarar görebilmektedir (Gürsoy ve Rutherford, 2004; Diedrich ve Garcia-Buades, 2009; Nunkoo ve Ramkissoon, 2011). Bu durum hem turizmin sürdürülebilirliği hem de toplumsal uyum açısından kritik bir sorundur.

Korelasyon analizi sonuçları, aşırı turizmin bazı alt boyutlarının kentsel yaşam kalitesinin belirli alt boyutlarıyla anlamlı ilişkilere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, aşırı turizmin kentsel yaşam kalitesi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Elde edilen sonuçlar, literatürde aşırı turizmin çevresel ve sosyo-ekonomik etkileri üzerine yapılan çalışmalarla uyumludur (Milano vd., 2019; Koens vd., 2018). Tüm bunlar sonucunda “H₁: Aşırı turizm ile kentsel yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur.

H₂ Hipotezinin Değerlendirilmesi

Çizelge 25’te, "H₂: Aşırı turizm ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır." hipotezi ve aşırı turizmin alt boyutları olan Çevresel Algı (A_F1), Sosyo Ekonomik Algı (A_F2), Kültürel Algı (A_F3) ve Yerel Ekonomik Algı (A_F4) ile yaşam memnuniyetinin alt boyutları olan Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1), Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F2), arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Çizelge 25. Aşırı Turizm ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

		A_F1	A_F2	A_F3	A_F4	Y_F1	Y_F2
A_F1	r	1	,464**	,501**	,247**	-0,093	0,015
	p		0,000	0,000	0,000	0,052	0,749
A_F2	r		1	,285**	,308**	,153**	0,088
	p			0,000	0,000	0,001	0,066
A_F3	r			1	,242**	-,115*	-,106*
	p				0,000	0,016	0,027
A_F4	r				1	0,006	-,115*
	p					0,907	0,016
Y_F1	r					1	,155**
	p						0,001
Y_F2	r						1

** . Korelasyon p< 0.01 derecesinde anlamlıdır.
* . Korelasyon p< 0.05 derecesinde anlamlıdır.

Elde edilen sonuçlar şu şekilde açıklanmaktadır;

1. Sosyo Ekonomik Algı (A_F2) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): (r=0.153, p<0.01). Sosyo-ekonomik algılar (A_F2), yaşam memnuniyetinin olumlu boyutuyla (Y_F1) pozitif ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Bu bulgu, aşırı turizmin

sosyo-ekonomik faydalarının bireylerin genel mutluluğunu artırabileceğini göstermektedir.

2. Kültürel Algı (A_F3) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): ($r=-0.115$, $p<0.05$). Kültürel algılar (A_F3), olumlu yaşam memnuniyetiyle (Y_F1) zayıf fakat anlamlı bir negatif ilişki göstermiştir. Bu sonuç, aşırı turizmin kültürel kimlik üzerindeki olumsuz etkilerinin bireylerin yaşam memnuniyetini azalttığını göstermektedir.

3. Kültürel Algı (A_F3) ile Olumsuz Yaşam Memnuniyeti (Y_F2): ($r=-0.106$, $p<0.05$). Kültürel algılar (A_F3) ile olumsuz yaşam memnuniyeti (Y_F2) arasındaki negatif ilişki, kültürel bozulmanın bireylerde stres ve memnuniyetsizlik yarattığını göstermektedir. Ancak bu ilişkinin düşük derecede olması, aşırı turizmin kültürel etkilerinin yaşam memnuniyetindeki olumsuz yönlerden daha çok olumlu yönler (örneğin, ekonomik faydalar) yansıdığına işaret edebilir.

4. Yerel Ekonomik Algı (A_F4) ile Olumsuz Yaşam Memnuniyeti (Y_F2): ($r=-0.115$, $p<0.05$). Yerel ekonomik algı (A_F4) ile olumsuz yaşam memnuniyeti (Y_F2) arasında anlamlı bir negatif ilişki bulunmuştur. Bu, turizmin ekonomik faydalarının adil bir şekilde dağılmaması veya yerel halkın yaşam maliyetlerini artırması durumunda, bireylerin yaşam memnuniyetsizliğinin artabileceğini göstermektedir.

Korelasyon sonuçları, literatürdeki bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir. Andereck ve Nyaupane (2011) turizmin ekonomik faydalarının yaşam memnuniyetine olumlu yansıtılabileceğini, ancak sosyal ve kültürel etkilerin olumsuz algılar yaratabileceğini ifade etmiştir. McKercher ve du Cros (2002) turizmin kültürel kimlik üzerindeki olumsuz etkilerinin, bireylerin genel mutluluğunu zayıflatabileceğini ortaya koymuştur. Diedrich ve Garcia-Buades (2009), turizmin sosyo-ekonomik dengesizliklere yol açmasının yaşam memnuniyetsizliği yaratabileceğini vurgulamıştır. Sonuç olarak; “H₂: Aşırı turizm ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur.

H₃ Hipotezinin Değerlendirilmesi

Çizelge 26'da, "H₃: Kentsel yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır." hipotezi ve kentsel yaşam kalitesinin alt boyutları olan Kentsel Yaşam Memnuniyeti (K_F1), Sosyalleşme Olanakları (K_F2), Ekonomik Koşullar (K_F3), Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri (K_F4), Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları (K_F5), Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları (K_F6) ve Turist-Yerel Halk Etkileşimi (K_F7) ile yaşam memnuniyetinin alt boyutları olan Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1), Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F2), arasındaki ilişkiler verilmiştir.

Çizelge 26. Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yaşam Memnuniyeti Ölçeklerinin Alt Boyutlarına Yönelik Korelasyon Analizi Sonuçları

		Y_F1	Y_F2	K_F1	K_F2	K_F3	K_F4	K_F5	K_F6	K_F7
Y_F1	r	1	,155**	,333**	,140**	0,082	-0,064	0,015	,110*	,173**
	p		0,001	0,000	0,003	0,085	0,178	0,758	0,021	0,000
Y_F2	r		1	0,048	0,042	-0,023	-,166**	-0,084	-0,006	-0,090
	p			0,319	0,385	0,628	0,000	0,080	0,892	0,059
K_F1	r			1	,274**	,313**	-0,061	,147**	,125**	,261**
	p				0,000	0,000	0,199	0,002	0,009	0,000
K_F2	r				1	0,055	-0,081	-,096*	,101*	0,029
	p					0,248	0,090	0,045	0,034	0,547
K_F3	r					1	,164**	,175**	,435**	,328**
	p						0,001	0,000	0,000	0,000
K_F4	r						1	,393**	,257**	,194**
	p							0,000	0,000	0,000
K_F5	r							1	,197**	,202**
	p								0,000	0,000
K_F6	r								1	,275**
	p									0,000
K_F7	r									1

** . Korelasyon $p < 0.01$ derecesinde anlamlıdır.
* . Korelasyon $p < 0.05$ derecesinde anlamlıdır.

Elde edilen sonuçlar şu şekilde açıklanmaktadır;

1. Kentsel Yaşam Memnuniyeti (K_F1) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): ($r=0.333$, $p<0.01$). Olumlu yaşam memnuniyeti (Y_F1) ile kentsel yaşam memnuniyeti (K_F1) arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durum, bireylerin kentsel yaşamdan memnuniyetlerinin, yaşamdan genel memnuniyetlerini artırabileceğini göstermektedir.

2. Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları (K_F2) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): ($r=0.140$, $p<0.01$). Fiziki çevre ve altyapı koşulları (K_F2) ile olumlu yaşam memnuniyeti (Y_F1) arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

3. Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları (K_F6) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): ($r=0.110$, $p<0.05$). Olumsuz fiziksel çevre koşulları (K_F6) ile olumlu yaşam memnuniyeti (Y_F1) arasında zayıf düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu beklenmedik ilişki, olumsuz çevresel koşullara rağmen diğer kentsel faktörlerin (örneğin, sosyal olanaklar veya ekonomik fırsatlar) bireylerin genel yaşam memnuniyetine katkıda bulunabileceğini gösterebilir. Ancak bu ilişkinin anlamlı fakat zayıf olması, bu faktörün yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu işaret eder.

4. Turist-Yerel Halk Etkileşimi (K_F7) ile Olumlu Yaşam Memnuniyeti (Y_F1): ($r=0.173$, $p<0.01$). Olumlu yaşam memnuniyeti (Y_F1) ile turist-yerel halk etkileşimi (K_F7) arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

5. Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri (K_F4) ile Olumsuz Yaşam Memnuniyeti (Y_F2): ($r=-0.166$, $p<0.01$). Turizmin olumlu çevresel etkileri (K_F4) ile olumsuz yaşam memnuniyeti (Y_F2) arasında düşük düzeyde negatif ve anlamlı bir ilişkinin bulunması, turizmin çevresel açıdan yarattığı pozitif etkilerin, bireylerin yaşam memnuniyetsizliklerini azaltabileceğini göstermektedir.

Korelasyon analiz sonuçları, kentsel yaşam kalitesinin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini vurgulayan birçok çalışma ile uyumludur. Diener ve arkadaşları (1999), kentsel yaşamdan memnuniyetin bireylerin yaşamdan genel memnuniyetine doğrudan katkı sağladığını ortaya koymuştur. Andereck ve Nyaupane (2011), turizm ile bireylerin sosyal etkileşimlerinin olumlu yaşam memnuniyetine etkisi üzerinde durmuşlardır. Pacione (2003), kentsel altyapı ve fiziksel çevre koşullarının bireylerin yaşam memnuniyetine pozitif etkilerini incelemiştir. Diedrich ve Garcia-Buades (2009), olumsuz çevresel koşulların bireylerde stres yaratarak olumsuz yaşam memnuniyetini artırdığını göstermiştir. Tüm bunlar sonucunda "H₃: Kentsel yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır." hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur.

Araştırmanın kuramsal modelinde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Korelasyon analizi ile çözümlenen üç hipotezin üçünde anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmanın amacı kapsamında faktör boyutları arasındaki ilişkilerde incelenmiş ve gerçekleştirilen 50 adet analizin 27 tanesinde anlamlı ilişki bulunmuş 23 tanesinde ise anlamlı ilişki bulunmamıştır. Çizelge 27’de araştırma hipotezleri ve değerlendirme sonuçları verilmiştir.

Çizelge 27. Araştırma Hipotezleri ve Sonuçları

No	Hipotez	Sonuç
H ₁	Aşırı turizm ile kentsel yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır	Desteklendi.
H ₂	Aşırı turizm ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır	Desteklendi.
H ₃	Kentsel yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki vardır	Desteklendi.

4.6. Araştırma Değişkenleri Arasındaki Etkilerin İncelenmesi

Çalışmanın amacı doğrultusunda, araştırma değişkenleri arasındaki etki durumu da incelenmiştir. Bu doğrultuda iki varsayımdan yola çıkılmıştır. İlk varsayım; “katılımcıların aşırı turizm algısı, yaşam memnuniyeti algılarını etkilemektedir” varsayımdır. Diğer varsayım ise; “katılımcıların aşırı turizm algısı, kentsel yaşam kalitesi algılarını etkilemektedir” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiş ve sonuçlar tablolaştırılmıştır.

Field’e (2009) göre Durbin-Watson istatistiği, regresyon analizinde bağımlı değişkenin hata terimleri (residuals) arasında otokorelasyon olup olmadığını test etmek için kullanılan bir istatistiksel testtir. Genellikle 1,5 ile 3 arası değerler kabul edilebilir değerlerdir ancak ideal değer 2’ye yakın olmalıdır.

Katılımcıların aşırı turizm algılarının yaşam memnuniyetlerini istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 28’de yer almaktadır. Sonuçlara göre anlamlı fark bulunmuştur ($f=7,763$, $p=.000$). Düzeltilmiş R^2 değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısının alt boyutlarının, olumlu yaşam memnuniyetinin %5,8’ini açıkladığı belirlenmiştir. Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı (AT-F2) olumlu yaşam memnuniyetini anlamlı düzeyde pozitif etkilediği ($B =,367$, $p=,000$) tespit edilmiştir.

Çizelge 28. Aşırı Turizmin, Olumlu Yaşam Memnuniyetine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	2,826	,304		9,282	,000		
AT-F1	-,143	,053	-,157	-2,692	,007	,635	1,575
AT-F2	,367	,076	,259	4,830	,000	,744	1,345
AT-F3	-,094	,047	-,109	-2,007	,045	,733	1,363
AT-F4	-,008	,043	-,009	-,188	,851	,877	1,141
<i>R= ,258 R²= ,067 Düz. R²: ,058 f=7,763 p<,001 Durbin-Watson: 2,164</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “kentsel yaşam memnuniyeti” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 29’da yer almaktadır. Regresyon analizine göre anlamlı fark bulunmuştur ($f=6,262$, $p=,000$). Düzeltilmiş R^2 değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, kentsel yaşam memnuniyetinin %4,6’sını açıkladığı belirlenmiştir. Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı (AT-F2) kentsel yaşam memnuniyetini anlamlı düzeyde pozitif etkilediği ($B = ,259$, $p=,001$) tespit edilmiştir. Aşırı turizmin kültürel algısının ise ($B = -,151$, $p=,002$) kentsel yaşam memnuniyetini anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir.

Çizelge 29. Aşırı Turizmin, Kentsel Yaşam Memnuniyetine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	3,404	,317		10,733	,000		
AT-F1	-,099	,055	-,104	-1,779	,076	,635	1,575
AT-F2	,259	,079	,177	3,271	,001	,744	1,345
AT-F3	-,151	,049	-,168	-3,083	,002	,733	1,363
AT-F4	,037	,045	,041	,825	,410	,877	1,141
<i>R= ,233 R²= ,054 Düz. R²: ,046 f=6,262 p<,001 Durbin-Watson: 1,871</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “ekonomik koşullar” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 30’da yer almaktadır. Buna göre istatistiki açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($f=7,679$, $p=,000$). Düzeltilmiş R^2 değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, ekonomik koşulların %5,7’sini açıkladığı belirlenmiştir. Aşırı turizmin

çevresel algısı (AT-F1) ekonomik koşulları anlamlı düzeyde negatif etkilediği (B = -,262, p=,000) tespit edilmiştir.

Çizelge 30. Aşırı Turizmin, Ekonomik Koşullar Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	3,620	,362		10,003	,000		
AT-F1	-,262	,063	-,241	-4,143	,000	,635	1,575
AT-F2	-,085	,090	-,050	-,937	,349	,744	1,345
AT-F3	,002	,056	,002	,035	,972	,733	1,363
AT-F4	,064	,052	,061	1,232	,219	,877	1,141
<i>R= ,257 R²= ,066 Düz. R²: ,057 f=7,679 p<,001 Durbin-Watson: 1,661</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “turizmin olumlu çevresel etkileri” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek için gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 31’de verilmiştir. Buna göre istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık mevcuttur (f=23,557, p=,000). Düzeltilmiş R² değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, turizmin olumlu çevresel etkilerinin %17’sini açıkladığı belirlenmiştir. Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı (AT-F2) turizmin olumlu çevresel etkilerini anlamlı düzeyde negatif (B = -,454, p=,000) etkilediği tespit edilmiştir.

Çizelge 31. Aşırı Turizmin, Turizmin Olumlu Çevresel Etkilerine Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	3,466	,223		15,568	,000		
AT-F1	-,050	,039	-,070	-1,289	,198	,635	1,575
AT-F2	-,454	,056	-,411	-8,159	,000	,744	1,345
AT-F3	,025	,034	,036	,718	,473	,733	1,363
AT-F4	,043	,032	,063	1,362	,174	,877	1,141
<i>R= ,422 R²= ,178 Düz. R²: ,170 f=23,557 p<,001 Durbin-Watson: 2,004</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “olumsuz fiziksel çevre koşulları” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 32’de yer almaktadır. Buna göre anlamlı fark bulunmuştur (f=16,441, p=,000). Düzeltilmiş R² değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, olumsuz fiziksel çevre koşullarının %12,3’ünü açıkladığı belirlenmiştir.

Aşırı turizmin çevresel algısı (AT-F1) olumsuz fiziksel çevre koşullarını anlamlı düzeyde negatif ($B = -,345, p=,000$) etkilediği tespit edilmiştir.

Çizelge 32. Aşırı Turizmin, Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	3,425	,321		10,667	,000		
AT-F1	-,345	,056	-,345	-6,153	,000	,635	1,575
AT-F2	-,063	,080	-,041	-,785	,433	,744	1,345
AT-F3	-,011	,049	-,012	-,229	,819	,733	1,363
AT-F4	0,43	,046	,044	,929	,353	,877	1,141
<i>R= ,362 R²= ,131 Düz. R²: ,123 f=16,441 p<,001 Durbin-Watson: 1,812</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “fiziki çevre ve altyapı koşulları” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 33’te yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre anlamlı fark bulunmuştur ($f=6,750, p=,000$). Düzeltilmiş R^2 değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, fiziki çevre ve altyapı koşullarının %5’ini açıkladığı belirlenmiştir. Aşırı turizmin yerel ekonomik algısı (AT-F1) fiziki çevre ve altyapı koşullarını anlamlı düzeyde pozitif etkilediği ($B = ,149, p=,001$) tespit edilmiştir.

Çizelge 33. Aşırı Turizmin, Fiziki Çevre ve Altyapı Koşullarına Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	2,711	,312		8,701	,000		
AT-F1	-,132	,054	-,141	-2,422	,016	,635	1,575
AT-F2	-,167	,078	-,115	-2,139	,033	,744	1,345
AT-F3	-,031	,048	-,035	-,648	,518	,733	1,363
AT-F4	,149	,045	,166	3,351	,001	,877	1,141
<i>R= ,242 R²= ,058 Düz. R²: ,050 f=6,750 p<,001 Durbin-Watson: 1,807</i>							

Katılımcıların aşırı turizm algılarının kentsel yaşam kalitesinin “turist-yerel halk etkileşimi” alt boyutunu istatistiki olarak anlamlı düzeyde etkileyip etkilemediği belirlemek amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları çizelge 34’te belirtilmiştir. Analiz sonuçlarına göre anlamlı fark bulunmuştur ($f=30,224, p=,000$). Düzeltilmiş R^2 değeri incelendiğinde, katılımcıların aşırı turizm algısına ait alt boyutların, turist-yerel halk etkileşiminin %21’ini açıkladığı belirlenmiştir. Turist-

yerel halk etkileşimini, aşırı turizmin çevresel algısı (AT-F1) anlamlı düzeyde negatif ($B = -,354$, $p=,000$), aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı (AT-F2) anlamlı düzeyde pozitif ($B = ,219$, $p=,003$) ve aşırı turizmin kültürel algısı (AT-F3) anlamlı düzeyde negatif etkilediği ($B = -,194$, $p=,000$) tespit edilmiştir.

Çizelge 34. Aşırı Turizmin, Turist-Yerel Halk Etkileşimi Etkisine İlişkin Çoklu Regresyon Sonuçları

Model	B	SH	β	T	p	Tolerans	VIF
Sabit	3,873	,297		13,051	,000		
AT-F1	-,354	,052	-,363	-6,826	,000	,635	1,575
AT-F2	,219	,074	,145	2,956	,003	,744	1,345
AT-F3	-,194	,046	-,210	-4,250	,000	,733	1,363
AT-F4	-,040	,042	-,043	-,940	,348	,877	1,141
<i>R= ,466 R²= ,217 Düz. R²: ,210 f=30,224 p<,001 Durbin-Watson: 2,007</i>							

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Aşırı turizm, kentsel yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyeti ilişkisinin Ayvalık'ta yaşayan yerel halk özelinde incelendiği çalışmanın bu bölümünde, bulgulardan yola çıkılarak sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Teknolojinin, ulaşım olanaklarının ve ekonomik koşulların gelişmesi dünyada turizm hareketliliğinin de artmasına neden olmuştur. Özellikle sosyal medya kullanımının artması popüler destinasyonların daha fazla ön plana çıkmasını ve fazla sayıda turist bu bölgelere akın etmesini sağlamıştır (Gössling ve Hall, 2006; Milano vd., 2019). İnsanların yeni yerler keşfetmek, prestij, özenme, kültür, inanç, eğitim vb. birçok sebeplerle yaptıkları seyahatlerde, turist hareketliliğinden en çok payını alan destinasyonların belirli zamanlarında ve belirli bölgelerinde yüksek insan yoğunluğunun ortaya çıkmaya başlaması aşırı turizm kavramının da tartışılmasına yol açmıştır (Koens vd., 2018).

Bir bölgede yoğun şekilde görülen turist hareketliliğinin yerel halk üzerindeki etkileri ise araştırmacıların dikkatini çeken bir başka konudur (Postma ve Schmuecker, 2017). Turizm sektörünün sağladığı imkanlar neticesinde destinasyonda yaşanan olumlu gelişmelerden yerel halkın yeteri kadar yararlanamaması, aşırı turizmin etkilerinin daha fazla hissedilmesine sebep olmaktadır (Dodds ve Butler, 2019). Bu araştırma ile yerel halkın kentsel yaşam kalitesinin ve yaşam memnuniyetlerinin tüm bu gelişmelerden etkilenip etkilenmediği ve araştırmanın inşa edildiği üç temel kavram olan aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları arasında istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorularına yanıt aranmıştır.

Ayvalık, sahip olduğu doğal güzellikleri, tarihi dokusu ve turistik çekicilikleri ile Türkiye'nin önemli turizm destinasyonlarından biridir. Bölgede git gide artan turist sayısı, ekonomik hareketliliği artırırken aynı zamanda yoğun turist hareketleri ve

turizmin yarattığı olumsuz gelişmelerin yerel halk tarafından daha fazla hissedilmesi, aşırı turizm olgusunu gündeme getirmiştir. Turizm sektörünün sürdürülebilirliği açısından, aşırı turizm hareketliliği ile bölgedeki kentsel yaşam kalitesi ve yerel halkın yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Tüm bu bilgiler ışığında araştırma problemine uygun bir şekilde uygulama aşamasına geçilmiş ve Ayvalık'ta 2024 yılı Haziran-Eylül ayları içerisinde araştırmacı gözetiminde çevrimiçi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Analiz yapılmaya uygun 440 anket verisi üzerinden gerekli analizler gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizlerde basıklık ve çarpıklık değerleri verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Katılımcıların %51,8'i kadın, %31,4'ü 55-64 yaş aralığında, %56,1'i evli, %50'si 4 yıllık üniversite mezunudur. Katılımcıların aylık kişisel gelir ortalaması 40.158 TL olarak belirlenmiştir. Araştırmanın gerçekleştirildiği yılda Türkiye'de uygulanan asgari ücret miktarı net olarak 17.002 TL'dir. Katılımcıların gelir durumunu sınıflandırabilmek amacıyla oluşturulan gelir gruplarına göre katılımcıların %48,2'si 17.002 ₺ - 40.157 ₺ aralığındaki orta alt gelir grubunda yer almaktadır. Meslek durumu incelendiğinde katılımcıların %43,6'sının emekli katılımcılar olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların %35,5'i Ayvalık'ta 1-5 yıl aralığında ikamet etmekte, %58,2'si sürekli olarak Ayvalık'ta yaşamakta ve %87,7'si turizm sektöründen herhangi bir gelir elde etmemektedir. Ayrıca katılımcıların %29,1'i yerli turistlerle "biraz" iletişim kurmakta, %39,8'inin ise yabancı turistlerle herhangi bir iletişimi bulunmamaktadır. Bu bilgilerden yola çıkılarak Ayvalık'ta araştırma kapsamında değerlendirilen bireylerin genel olarak çalışma hayatından sonra Ayvalık'a yerleşip hayatlarını burada sürdürmekte olduğu çıkarımında bulunulabilir.

Araştırma modeli; aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti ilişkisi üzerine oluşturulmuştur. Bu nedenle katılımcıların araştırmanın temel kavramları üzerine algılarını ölçebilmek için farklı araştırmacıların geliştirdiği ölçeklerden yola çıkılarak bir anket formu oluşturulmuştur. Katılımcıların Ayvalık'taki aşırı turizm algılarını belirlemek amacıyla 18 adet ifadeden oluşan ve 5'li likert ile derecelendirilen "Aşırı turizm Ölçeği", Demirci ve arkadaşları (2020) tarafından Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985), Kim, Gürsoy ve Lee (2006), Kim, Uysal ve Sirgy, (2013) çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizlerde ölçeğin güvenilirliği 0,983 olarak bulunmuş

ve çevresel algı, sosyal algı, ekonomik algı ve kültürel algı olmak üzere 4 alt boyut belirlenmiştir (Demirci vd., s. 209-210).

Katılımcıların yaşam memnuniyetlerini belirlemek amacıyla uygulanan yaşam memnuniyeti ölçeği Hills ve Argyle (2002) tarafından oluşturulmuştur. Temeli Argyle ve arkadaşları (1989) tarafından Oxford Mutluluk Envanteri-OME ismiyle atılan ölçeğin ismi Oxford Mutluluk Ölçeğidir. Bu çalışmada kullanılan yaşam memnuniyeti ölçeği ise Doğan ve Nesrin Akıncı (2011) tarafından Türkçe haline getirilmiş ve ölçek 7 ifadeden ve 5’li likertten oluşacak şekilde son şeklini almıştır.

Katılımcıların Ayvalık’taki kentsel yaşam kalitesi algılarını belirlemek için uygulanan “Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçeği”, Altıntaş (2010), Çam (2014), Karamustafa ve arkadaşları (2010), Oktay ve Rüstemli (2010), Taçoral ve arkadaşları (2017) ve son olarak Yıldız ve Çalışkan’ın (2018) çalışmalarından yararlanılarak Yumuk ve Altıntaş (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kentsel yaşam kalitesi ölçeğinin 9 adet alt boyuttan oluştuğu belirlenmiştir. Bu boyutlar; Ekonomik ve Çevresel Genel Koşullar, Altyapı ve Üstyapı Hizmetleri, Yaşam Memnuniyeti, Olumsuz Fiziksel Çevre Koşulları, Turizmin Olumlu Ekonomik ve Çevresel Etkileri, Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Etkileri, Sosyalleşme Olanakları, Ulaşım Koşulları ve Turist-Yerli Etkileşimi olarak isimlendirilmiştir (Yumuk ve Altıntaş, 2019, s. 98-99).

Bahsi geçen araştırmalardan derlenerek oluşturulan araştırmanın anket formu 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların demografik özelliklerinden, ikinci bölüm katılımcıların yaşam memnuniyetlerini belirleyen ifadelerden, üçüncü bölüm katılımcıların aşırı turizm algılarını belirlemeye yönelik ifadelerden ve son bölüm katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algılarını belirlemek amacıyla yer alan ifadelerden oluşmaktadır. Ankette demografik veriler haricinde yer alan ifadeler 5’li Likert olarak (1:Kesinlikle Katılmıyorum, 2:Katılmıyorum, 3:Kararsızım, 4:Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirilmiştir.

Araştırmanın veri setindeki değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamak ve daha az sayıda faktörlerle temsil etmek için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan yaşam memnuniyeti ölçeğine yönelik gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinde 2 boyut belirlenmiş olup, genel olarak olumlu ifadelerin yer aldığı “olumlu yaşam memnuniyeti, olumsuz ifadelerin yer

aldığı boyut ise “olumsuz yaşam memnuniyeti” olarak isimlendirilmiştir. Ölçekte yer alan her iki boyut toplam varyansın %61,305’ini açıklamaktadır.

Aşırı turizm ölçeğine yönelik gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinde 4 boyut belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar faktör sayısı bakımından Demirci ve arkadaşlarının (2020) çalışmasıyla örtüşse de bazı faktörlerde yer alan maddelerde farklılıklar olduğu için faktör boyutlarının isimleri bu farklılıklar dikkate alınarak tekrar düzenlenmiştir. Analizler sonucunda belirlenen boyutlar; Çevresel Algı, Sosyo-Ekonomik Algı, Kültürel Algı, Yerel Ekonomik Algı olarak isimlendirilmiştir. Elde edilen faktör boyutları neticesinde açıklanan toplam varyans %61,354’tür.

Son olarak kentsel yaşam kalitesi ölçeğine yönelik gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizinde 7 boyut elde edilmiştir. Ayvalık’taki katılımcılardan elde edilen veriler neticesinde bulunan faktör boyutu sayısı ve boyutlarda yer alan maddeler Yumuk ve Altıntaş’ın (2019) Bodrum destinasyonu özelinde elde ettiği sonuçlardan farklılık göstermektedir. Farklı destinasyonlarda gerçekleştirilen çalışmalarda, faktör analizi sonuçlarının değişiklik gösterebileceği ve faktör boyutlarının farklılaşabileceği literatürde yer almaktadır. Bu durumun nedeni olarak, her bir destinasyonun kendine özgü sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel özelliklerinin olması gösterilebilir. Büyüköztürk (2002), faktör analizinin temel kavramlarını ve ölçek geliştirmedeki kullanımını ele aldığı çalışmasında, farklı örneklem gruplarında faktör yapılarının farklılık gösterebileceğini vurgulamıştır. Tüm bunlar sonucunda iki farklı destinasyonda yapılan araştırmalarda, faktör boyutlarının ve bu boyutlardaki ifadelerin farklılaşmasının beklenen bir durumdur. Gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonucunda belirlenen boyutlar sırasıyla; Kentsel Yaşam Memnuniyeti, Sosyalleşme Olanakları, Turizmin Olumlu Çevresel Etkileri, Ekonomik Koşullar, Olumsuz Fiziki Çevre Koşulları, Fiziki Çevre ve Altyapı Koşulları ve Turist-Yerel Halk Etkileşimi olarak isimlendirilmiştir. Bu faktörler toplam varyansın %68,489’unu açıklamaktadır.

Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerinden sonra katılımcıların sosyo demografik özellikleri ve turistlerle iletişim durumları ile araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki istatistiksel farklılıkları tespit etmeye yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Bu sonuçlara göre; Ayvalık’ta yaşayan evli katılımcıların yaşam memnuniyetleri bekar katılımcılardan daha yüksektir. Literatürde, evli bireylerin yaşam memnuniyetlerinin bekar bireylere kıyasla daha yüksek olduğu çeşitli

araştırmalar tarafından desteklenmiştir (Stack ve Eshleman, 1998; Diener vd., 2000; Myers, 2000). Evli bireylerin sosyal destek mekanizmalarına daha fazla erişime sahip olmaları, maddi ve manevi anlamda daha fazla güvence altında hissetmeleri, yaşam memnuniyetlerini artıran temel faktörler arasında yer almaktadır (Helliwell, 2003). Özellikle, küçük ölçekli turistik destinasyonlarda yaşayan bireylerin, topluluk bağlarının daha gl olması nedeniyle evlilik kurumunun sosyal destek fonksiyonunun daha belirgin hale geldiğinden bahsedilebilir (Kim ve McKenry, 2002).

Ayvalık'taki katılımcıların ikamet durumları ile aşırı turizm algıları arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Turizm destinasyonlarında devamlı ikamet eden yerel halkın, bölgeye mevsimsel olarak gelen kişilere kıyasla aşırı turizmin etkilerini daha yoğun şekilde algıladığı çeşitli araştırmalar tarafından da vurgulanmıştır (Ko ve Stewart, 2002; Andereck vd., 2005; Gürsoy, Chi ve Dyer, 2010;). Özellikle, aşırı turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri, bölgede kalıcı olarak yaşayan bireylerin günlük yaşamlarını doğrudan etkilediğinden dolayı, bu gruptaki bireylerin aşırı turizm algılarının daha yüksek olduğu gözlemlenebilmektedir (Nunkoo ve Gürsoy, 2012). Bunun temel nedenleri arasında; aşırı turizm nedeniyle artan trafik yoğunluğu, evre kirliliği, yerel halkın günlük yaşam alanlarının turistik kullanımlara tahsis edilmesi ve temel hizmetlere erişimde yaşanan zorluklar gibi etmenler yer alabilmektedir (Coccosis ve Mexa, 2004; Butler, 2019). Kısa süreli ikamet eden bireyler ise, turizmin olumsuz etkilerine uzun vadede maruz kalmadıkları için, bu etkileri daha düşük seviyede algılamaktadırlar (Sharpley, 2014). Özellikle, aşırı turizmin yol açtığı ekonomik ve sosyal dinamiklerin, bölgede kalıcı olarak yaşayanlar için bir yük haline geldiği, ancak mevsimsel olarak gelen bireylerin bu etkileri daha az deneyimlediği literatürde de desteklenen bir görüştür (Perdue vd., 1990; Diedrich ve Garcia-Buades, 2009). Bu doğrultuda, sürdürülebilir turizm politikalarının oluşturulmasında, yerel halkın bu konudaki hassasiyetlerinin göz önünde bulundurulması gerekliliği vurgulanmaktadır (UNWTO, 2018).

Ayvalık'taki katılımcıların ikamet durumları ile kentsel yaşam kalitesi algıları arasında anlamlı farklılık gözlemlenmiştir. Ayvalık'ta belirli dönemlerde ikamet eden katılımcıların kentsel yaşam kalitesi algısı, sürekli ikamet eden katılımcılara göre daha yüksektir. Turizm destinasyonlarında sürekli ikamet eden bireylerin kentsel yaşam kalitesine yönelik algıları, mevsimsel veya kısa süreli ikamet eden bireylere kıyasla

farklı olabilmektedir (Perdue vd., 1990; Gürsoy ve Rutherford, 2004; Andereck vd., 2005). Bu farklılığın nedeni olarak; sürekli ikamet eden bireylerin kent hizmetlerine ve altyapıya olan bağımlılığının daha yüksek olması, turizm faaliyetlerinden kaynaklanan olumsuzluklara uzun vadeli maruz kalmaları ve turizm ekonomisinin yerel yaşam üzerindeki etkilerini doğrudan deneyimlemeleri gösterilebilir (Nunkoo ve Gürsoy, 2012; Sharpley, 2014). Literatürde, turistik bölgelerde geçici olarak bulunan bireylerin, turizm faaliyetlerinin neden olduğu olumsuzlukları sürekli ikamet eden bireylere kıyasla daha az algıladığına dair benzer sonuçlar yer almaktadır (Tuntipisitkul, Tsusaka ve Kim, 2021; Bachman, Hodgins ve Lever, 2023).

Katılımcıların yaş durumları ile araştırma değişkenleri arasında da anlamlı farklılıklar belirlenmiştir. Sonuçlara göre; ileri yaşlardaki katılımcılar ile genç yaştaki katılımcıların yaşam memnuniyeti seviyeleri arasında farklılıklar vardır. En yüksek yaşam memnuniyeti düzeyi 55-64 yaş aralığındaki bireylerde gözlemlenirken, en düşük yaşam memnuniyeti düzeyi 25-34 yaş aralığındaki bireylerde bulunmuştur. Bu sonuçlar, literatürde yer alan diğer çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Özellikle, yaş ilerledikçe bireylerin yaşamdan beklentilerinin değişmesi, geçmiş yaşam deneyimlerinden kaynaklı daha fazla kabullenici, affedici bir tutum sergilemeleri ve sosyal ilişkilerde daha fazla istikrar sağlamaları gibi nedenlerle, ileri yaştaki bireylerin yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Charles ve Carstensen, 2010; Jivraj vd., 2014). 55-64 yaş grubundaki bireylerin yaşam memnuniyetinin yüksek olması, bu yaş grubundaki bireylerin çalışma hayatından kısmen ya da tamamen emekli olmaları ve dolayısıyla daha az stres yaşamaları, sosyal çevrelerinde daha fazla destek görmeleri ve yaşamlarından daha fazla tatmin olmaları ile açıklanabilir (Helliwell vd., 2020). Ayrıca, bu yaş grubundaki bireylerin Ayvalık gibi turistik bir destinasyonda yaşamaları, doğa ile iç içe olma, sosyal etkinliklere katılım ve huzurlu bir yaşam sürme gibi faktörlerin yaşam memnuniyetlerini artırıcı rol oynadığı söylenebilir (Chen ve Petrick, 2013). Diğer yandan, en düşük yaşam memnuniyeti 25-34 yaş grubunda gözlemlenmiştir. Bu yaş grubundaki bireylerin kariyer hedefleri, ekonomik istikrarsızlık, duygu durumlarındaki iniş çıkışlar, sosyal ilişkilerde yaşanan belirsizlikler ve hayat standartlarını oturtma süreci nedeniyle daha fazla stres yaşadıkları ve bunun yaşam memnuniyetlerini olumsuz yönde etkilediği vurgulanmaktadır (Twenge vd., 2003; Easterlin, 2006). Özellikle genç yetişkinlerin ekonomik baskılarla daha fazla karşılaşmaları, barınma ve iş güvencesi gibi temel

konularda belirsizlik yaşamaları, krizlerden (pandemi, ekonomik, sosyal vb.) daha fazla etkilenebilmeleri, yaşamdan aldıkları tatmini azaltabilmektedir (Blanchflower, 2021). Yaş ilerledikçe bireylerin yaşamdan beklentileri, sosyal çevreleri, ekonomik durumları ve sağlık algıları değiştiği için farklı yaş gruplarında yaşam memnuniyeti düzeyleri de farklılık göstermektedir (Diener ve Suh, 1997; George, 2010). Yapılan çalışmalarda, özellikle orta ve ileri yaş gruplarındaki bireylerin, genç yetişkinlere kıyasla daha yüksek yaşam memnuniyetine sahip olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Blanchflower ve Oswald, 2008; Steptoe vd., 2015)

Araştırma bulgularına göre, 35-44 yaş aralığındaki bireyler aşırı turizmin etkilerini daha yoğun bir şekilde algılamakta, 18-24 yaş grubundaki bireyler bu etkileri diğer yaş gruplarına göre daha düşük düzeyde algılamaktadır. Bu sonuçlar, turizmin algılanan etkilerinin bireylerin yaşam biçimleri, sosyal sorumluluk düzeyleri ve çevresel farkındalıklarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir. 35-44 yaş grubundaki bireylerin aşırı turizmi daha fazla algılamasının nedenleri arasında, bu bireylerin iş hayatında ve sosyal yaşamda aktif olmaları, bu nedenle kentsel altyapıyı daha yoğun kullanmaları, ekonomik ve çevresel etkileri doğrudan hissetmeleri ve turizmin getirdiği olumsuzluklardan daha fazla etkilenmeleri gösterilebilir (Ko ve Stewart, 2002; Deery vd., 2012). Ayrıca, bu yaş grubundaki bireylerin genellikle hane halkı sorumlulukları taşıması ve bilinç düzeylerinin yaşam kalitesi konusunda daha yüksek olması, aşırı turizmin getirdiği yoğunluk, gürültü ve fiyat artışları gibi olumsuzluklara karşı daha hassas olmalarına neden olmaktadır (Perdue vd., 1990). Buna karşılık, 18-24 yaş grubundaki bireylerin aşırı turizmin etkilerini daha düşük düzeyde algılamalarının birkaç temel nedeni bulunmaktadır. Öncelikle, bu yaş grubundaki bireyler turizmi daha çok bir eğlence ve sosyal etkileşim aracı olarak görebilmekte, olumsuz çevresel ve ekonomik etkiler konusunda daha düşük farkındalığa sahip olmaktadır (Pizam, 1978; Nunkoo ve Gürsoy, 2012). Ayrıca, genç bireylerin kent kullanım yoğunluğu ve yerleşiklik düzeyleri daha düşük olduğundan, aşırı turizmin getirdiği trafik, kalabalıklaşma ve fiyat artışları gibi olumsuzlukları günlük yaşamlarında daha az hissetmeleri veya öncelikleri arasında daha az yer alması mümkündür (Diedrich ve Garcia-Buades, 2022; Stylidis, Terzidou ve Katsatores, 2023).

Katılımcıların yaş durumları ile kentsel yaşam kalitesine yönelik algıları incelendiğinde en çok göze çarpan sonuç 25-34 yaş aralığındaki katılımcıların kentsel yaşam kalitesine yönelik algılarının aritmetik ortalamasının 35-44 yaş aralığına göre daha yüksek olmasıdır. Bireylerin kentsel yaşam kalitesine yönelik algıları, sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak değişebilmektedir. Özellikle yaş faktörü, kentteki yaşam deneyimi, altyapı beklentileri ve turizm faaliyetlerinden etkilenme düzeyi açısından önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir (Sirgy ve Cornwell, 2002; Marans ve Stimson, 2011). Çeşitli araştırmalar, bireylerin yaşları ilerledikçe kentsel yaşam kalitesine ilişkin beklentilerinin değiştiğini ve bu değişimin algılanan yaşam kalitesi düzeyini etkilediğini göstermektedir (Diener ve Suh, 1997; Pacione, 2003). Bir destinasyonda yaşayan bireylerin yaşları yükseldikçe, kentin fiziksel ve çevresel olumsuzluklarını daha fazla hissetmekte, ulaşım, altyapı eksiklikleri ve aşırı turizmin yarattığı baskılar gibi faktörler nedeniyle kentsel yaşam kaliteleri daha fazla negatif ayrışabilmektedir (Florida vd., 2011).

Katılımcıların eğitim seviyeleri ile araştırma değişkenleri arasındaki farklılıklar incelendiğinde eğitim seviyesi yükseldikçe yaşam memnuniyeti seviyesinde de anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Yapılan incelemelerde lisans mezunlarının yaşam memnuniyeti algılarının ortaöğretim – lise ve ön lisans eğitim düzeylerinin algılarıyla istatistiki açıdan farklılaştıkları görülmektedir. Bireylerin yaşam memnuniyeti, eğitim düzeyleriyle doğrudan ilişkili olabilmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin yaşamdan beklentileri, algıları ve yaşam kalitesi üzerindeki kontrolleri artmakta, bu da yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Diener vd., 1999; Hadayat, Ali ve Gous, 2023; Xiong, Hu ve Ning, 2024). Bu doğrultuda gerçekleştirilen araştırmalar, daha yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin yaşam memnuniyetinin, daha düşük eğitim seviyesine sahip bireylere kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir (Frey ve Stutzer, 2002; Veenhoven, 2008). Bu durum, eğitim seviyesinin bireylerin ekonomik, sosyal ve psikolojik iyi oluşlarını artırmasıyla açıklanabilir (Michalos, 2008). Eğitim, bireylere daha iyi ve isteklerine yönelik istihdam olanakları sunarak ekonomik refahlarını artırmakta (Clark ve Oswald, 1996; Bertermann, Kamhöfer ve Schildberg-Hörisch 2023), aynı zamanda bilişsel gelişimlerini destekleyerek problem çözme yeteneklerini ve yaşam üzerindeki kontrol algılarını güçlendirmektedir (Ross ve Van Willigen, 1997; Xiong, Hu ve Ning, 2024).

Katılımcıların eğitim seviyesi düzeyi ve kentsel yaşam memnuniyeti algıları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına yönelik gerçekleştirilen analizlerde lisans ve ön lisans eğitim düzeylerinde farklılık tespit edilmiştir. Bireylerin kent yaşamını nasıl algıladıkları üzerinde belirleyici bir faktör olan eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin yaşam kalitesi algılarının değişebileceği farklı araştırmalarda vurgulanmıştır (Pacione, 2003; Sirgy vd., 2008). Ön lisans mezunları, iki yıllık mesleki eğitim alarak iş hayatına daha erken atılabilmekte ve çoğunlukla yaşadıkları çevrede daha kalıcı sosyal ve ekonomik bağlar geliştirebilmektedirler (Han ve Sook, 2021; Sparks ve Lee, 2022). Bu durum, onların kentsel yaşam kalitesini daha olumlu algılamalarına katkı sağlayabilir. Diğer bir yandan, lisans mezunlarının genellikle kariyer ve hayat beklentileri daha yüksek olduğundan, yaşadıkları kentten ve sunduğu imkanlardan daha fazla beklenti içine girebilirler (Insch ve Florek, 2008). Daha iyi altyapı, gelişmiş sosyal olanaklar ve ekonomik fırsatlar talep eden bireyler, eğitim ve kültür seviyelerinin daha düşük eğitim seviyelerine göre daha yüksek olabilmesi sebebiyle yaşadıkları çevrenin mevcut durumunu daha eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirme eğiliminde olabilirler (Alam ve Zakaria, 2021; Quintana vd., 2025). Ayrıca eğitim seviyesinin yükselmesiyle bireylerin yeni yerler keşfetme ve seyahat etme eğilimleri arasında pozitif bir ilişki vardır (Chatterjee vd., 2017; MacInnes vd., 2022). Bu durum daha fazla yerleşim yeri deneyimi yaşayan eğitim seviyesi yüksek bireylerin karşılaştırmalı değerlendirme yapma eğilimlerini artırabilir, kentlerin eksikliklerini daha fazla fark etmelerine sebep olabilir (Diener ve Fujita, 1995).

Son olarak katılımcıların gelir durumları ile araştırma değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yaşam memnuniyeti algısı gelir düzeyi yükseldikçe artmaktadır. Bu bulgu, ilgili kaynaklarda gelir düzeyi ile yaşam memnuniyeti arasındaki pozitif ilişkiyi ortaya koyan birçok çalışma ile örtüşmektedir. Gelir düzeyinin artması ile bireylerin genel yaşam kalitesinin ve dolayısıyla yaşam memnuniyetlerinin arttığı, daha geniş ekonomik imkânlarla sahip olmanın bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamada, boş zaman aktivitelerine katılmada ve sosyal refahlarını yükseltmede önemli pay sahibi olduğu vurgulanmaktadır (Jebb vd., 2018; Oishi vd., 2018). Kahneman ve Deaton (2010) tarafından yapılan araştırmada, gelir seviyesinin bireylerin mutluluk ve genel yaşam doyumu ile güçlü bir ilişkisi olduğu belirtilmiştir. Ancak, gelir artışının belirli bir noktadan sonra yaşam memnuniyetini önemli ölçüde etkilemediği yönünde

bulgular da bulunmaktadır. Bu durum, bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasının ardından, maddi kazanımlardan çok sosyal ilişkiler ve psikolojik iyi oluş gibi unsurların ön plana çıkmasıyla açıklanmaktadır (Easterlin, 2001). Ayvalık özelinde değerlendirildiğinde, yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin kentsel olanaklara daha fazla erişebilmesi, sosyal ve kültürel aktivitelere katılımının artması ve turistik bölgedeki yaşam maliyetine daha rahat adapte olabilmesi, yaşam memnuniyetlerini yükselten faktörler arasında sayılabilir. Özellikle, gelir seviyesi yüksek bireylerin, aşırı turizmin yarattığı olumsuzluklardan ekonomik olarak daha az etkilenmeleri, onların yaşam memnuniyetlerini artırıcı bir faktör olabilir.

Diğer bir yandan katılımcıların gelir durumu düzeyleri ile kentsel yaşam kalitesi algıları arasındaki farklılıklar incelendiğinde; orta alt düzey gelir grubundaki katılımcıların orta üst düzey gelir grubundaki katılımcılarla istatistiki açıdan farklılaştıkları görülmektedir. Elde edilen bu sonuç, bireylerin ekonomik koşullarının, yaşadıkları kentsel çevre üzerindeki değerlendirmelerini etkileyebileceğini ortaya koyan literatürle tutarlıdır (Marans ve Stimson, 2011; Dempsey vd., 2012; Morrison, 2020). Gelir düzeyi, bireylerin kentsel yaşam kalitesini nasıl algıladıklarını gösteren temel faktörlerden biridir. Orta üst gelir grubundaki bireyler, kentsel altyapı, sosyal olanaklar, çevresel kalite gibi unsurlardan daha fazla yararlanabilme imkanına sahip olduklarından dolayı kentsel yaşam kalitesini daha olumlu algılayabilmektedir (Marans, 2012). Diğer yandan, orta alt gelir grubundaki bireyler, şehirdeki yaşam maliyetlerinin artışlarından olumsuz etkilenmekte, kentleşme sürecinin getirdiği negatif durumlara daha duyarlı hale gelmekte ve altyapı eksikliklerinden daha fazla şikâyet edebilmektedir (Liao vd., 2015). Özellikle turistik bölgelerdeki gelir düzeyi yüksek bireylerin kentsel hizmetlere daha kolay erişebilmesi ve kentteki sosyo ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmesi kentsel yaşam kalitesini daha olumlu algılamalarına neden olabilir (Moser, 2009). Ayvalık kapsamında düşünüldüğünde, orta üst gelir grubundaki bireyler turistik faaliyetlerden ekonomik fayda sağlayabilmekte, daha iyi konut ve ulaşım imkanlarına erişebilmekte ve aşırı turizmin yarattığı olumsuzlukları daha az hissedebilmektedir. Ayrıca bölgedeki artan turist hareketliliği neticesinde, konut, arsa vb. taşınmazlarda değer artışları yaşanması da bu taşınmazların sahiplerinin gördükleri ekonomik faydalar neticesinde yaşam memnuniyeti ve yaşam kalitesi seviyelerinde artışlar yaşanmasına neden olabilir. Buna karşılık, orta alt gelir grubundaki bireyler artan yaşam maliyetleri, trafik yoğunluğu ve

sosyal olanaklara erişim konusunda yaşanan eşitsizliklerden daha fazla etkilenmekte, bu da kentsel yaşam kalitesi algılarının daha düşük olmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, Ayvalık'ta gelir seviyesinin kentsel yaşam kalitesi algısını etkilediği ve özellikle orta alt gelir grubu ile orta üst gelir grubu arasında istatistiki açıdan bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, bireylerin sosyoekonomik statülerinin, kentteki yaşam deneyimlerini şekillendirdiğini gösteren önceki araştırmalarla da uyumludur.

Fark testlerinden sonra araştırma hipotezlerine yönelik gerçekleştirilen analizlere geçilmiştir. Araştırmada yer alan hipotezlere korelasyon analizi yapılmıştır. İlk hipotez olan “H₁: Aşırı turizm ile kentsel yaşam kalitesi arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezi için aşırı turizm ve kentsel yaşam kalitesi değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu kapsamda ilişki bulunan değişkenlerin alt boyutları şu şekildedir;

- Aşırı turizmin çevresel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin kentsel yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çevresel algının olumsuzlaşmasının, bireylerin kentsel yaşam memnuniyetini düşürdüğünü göstermektedir. Bu sonuç, literatürde aşırı turizmin çevresel algılar üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin bulgularla tutarlıdır (Ko ve Stewart, 2002). Pacione (2003) ise çalışmasında, çevresel kalitenin kentsel yaşam memnuniyeti üzerinde doğrudan etkili olduğunun altını çizmiştir. Özellikle, çevresel sorunların (örneğin, hava kirliliği veya yeşil alanların azalması) bireylerin yaşam memnuniyetini düşürdüğü ifade edilmiştir.
- Aşırı turizmin çevresel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turizmin olumlu çevresel etkileri alt boyutu arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çevresel algılardaki bozulma, turizmin çevresel faydalarının algılanmasını da olumsuz etkileyebilir. Andereck ve Nyaupane (2011), çevresel bozulmaların turizmin olumlu etkilerini gölgeleyebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, çevresel sorunların artması, yerel halkın turizm faaliyetlerini destekleme oranını düşürebilir (Diedrich ve Garcia-Buades, 2009).
- Aşırı turizmin çevresel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin ekonomik koşullar alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu durum, çevresel algıdaki olumsuzlukların, ekonomik koşulların algılanışını

etkileyebileceğini göstermektedir. Yapılan bazı çalışmalarda, çevresel bozulmanın yerel halkın ekonomik fayda algısını olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir. Özellikle doğal çevrenin aşırı kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan kirlilik, gürültü, taşıma kapasitesinin aşılması gibi unsurlar, destinasyonun ekonomik sürdürülebilirliği hakkında bireylerde olumsuz bir algı oluşturabilmektedir (Gössling ve Hall, 2006; Mihalic, 2014; Jover ve Díaz-Parra, 2020).

- Aşırı turizmin çevresel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin olumsuz fiziksel çevre koşulları alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Hunter (1997), fiziksel çevrenin turizmden kaynaklanan olumsuz etkilerle bozulmasının, yerel halkın çevresel algılarını olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. İlgili kaynaklar incelendiğinde, fiziksel çevrenin turizm kaynaklı bozulmasının (örneğin altyapı yetersizlikleri, doğal alanların tahribatı, gürültü ve kalabalık gibi unsurlar) yerel halkın çevresel algılarını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Bu tür bozulmalar, yerel halkta çevresel memnuniyetsizlik ve aidiyet kaybı yaratabilir (Mihalic, 2000; Colomb ve Novy, 2016; Koens vd., 2018). Fiziksel çevrenin bozulması, yalnızca doğal değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal düzeyde de yaşam kalitesini tehdit edebilir.
- Aşırı turizmin çevresel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi alt boyutu arasında orta yüksek düzeyde negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çevresel algılardaki bozulmalar, turist-yerel halk etkileşimlerini güçlü şekilde olumsuz etkileyebilir. Özellikle çevresel kirlilik, kalabalıklaşma ve doğal alanların tahribi gibi çevresel sorunlar, yerel halkın turistlere yönelik olumsuz tutumlar geliştirmesine ve sosyal etkileşimlerin zayıflamasına neden olabilmektedir (Andereck ve Nyaupane, 2011; Milano vd., 2019; Briciu ve Briciu, 2021). Turist-yerel halk ilişkilerindeki bu bozulma, turizmin toplumsal faydalarının algılanmasını da olumsuz etkileyebilmektedir.
- Aşırı turizmin sosyo-ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turizmin olumlu çevresel etkileri alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik algılardaki bozulma, yerel halkın turizmin çevresel faydalarına yönelik algısını zayıflatabilmektedir. Andereck ve Nyaupane (2011), yerel halkın turizmin çevresel katkılarına yönelik algılarının, ekonomik refah ve sosyal eşitlik algılarıyla doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, eğer yerel halk turizm kaynaklı gelir adaletsizliği, fiyat artışları veya sosyal dışlanma algılarına, bu durum çevresel faydaların algılanmasını da

gölgeleyebilir (Peeters vd., 2018; Milano vd., 2019). Aşırı turizmin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik baskı, çevresel katkıların görünürlüğü azaltarak toplumsal kabulü zayıflatabilir.

- Aşırı turizmin sosyo ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin ekonomik koşullar alt boyutu arasında orta yüksek düzeyde negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik algılardaki bozulmalar, ekonomik koşullara dair algıları güçlü şekilde etkileyebilir. Crompton (1995) ve Ko ve Stewart (2002), turizm gelişiminin ekonomik koşulları algılama üzerindeki etkilerini incelemiş ve yerel halkın olumsuz ekonomik algılarının, genel turizm faaliyetlerini ve yerel ekonomiye dair beklentilerini zayıflatabileceğini belirtmiştir. Ekonomik adaletsizlik hissi, bu tür ilişkileri açıklayabilir. Özellikle gelir dağılımındaki adaletsizlik, enflasyonist etki ve kira baskısı gibi unsurlar, ekonomik adaletsizlik algısını artırarak, turizme yönelik genel memnuniyet düzeyini düşürebilir (Peeters vd., 2018; Milano vd., 2019). Bu durum, turizmin sadece ekonomik katkılarına değil, aynı zamanda yerel halk üzerindeki baskılarına da odaklanan bütüncül politikaları gerekli kılmaktadır.
- Aşırı turizmin sosyo ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin olumsuz fiziksel çevre koşulları alt boyutu arasında orta düzeyde negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Aşırı turizmin sosyo-ekonomik algılar üzerindeki etkisinin, olumsuz fiziksel çevre koşullarını artırabileceği öne sürülebilir. Bu bulgu, aşırı turizmin sosyal ve çevresel dengeyi bozabileceği yönündeki önceki çalışmalarla uyumludur (Kim ve Park, 2020). Mason (2003), fiziksel çevrenin turizm kaynaklı bozulmasının, yerel halkın ekonomik ve sosyal algılarını negatif yönde etkileyebileceğini vurgulamıştır. Özellikle, çevresel sorunların ekonomik faaliyetlere zarar verdiği algısı yaygın olarak belirtilmiştir.
- Aşırı turizmin sosyo ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin fiziki çevre ve altyapı koşulları alt boyutu arasında zayıf düzeyde negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kent ve Thomas (2007), altyapı eksikliklerinin çevresel kalite ve sosyo-ekonomik memnuniyet üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Altyapının yetersizliği, bireylerin hem ekonomik hem de sosyal refah algısını düşürebilir.
- Aşırı turizmin sosyo ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi alt boyutu arasında zayıf düzeyde negatif bir ilişki olduğu

belirlenmiştir. Ap ve Crompton (1998), turist-yerel halk etkileşimlerinin, yerel halkın ekonomik ve sosyal algılarına bağlı olarak pozitif ya da negatif yönde şekillenebileceğini belirtmiştir. Yerel halkın sosyo-ekonomik algıları kötüleştiğinde, turistlerle etkileşimler de daha olumsuz hale gelebilmektedir (Shi, Han ve Samaniego-Chávez, 2024).

- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin kentsel yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kültürel algılardaki bozulmalar, yaşam memnuniyetini de zayıf bir şekilde etkileyebilir. Andereck ve Nyaupane (2011), kültürel algıların yaşam kalitesi ve memnuniyet üzerindeki etkilerini vurgulamıştır. Özellikle kültürel bozulma algıları, bireylerin kentte yaşamaya dair genel tutumlarını olumsuz etkileyebilir (Mihalic, 2000). Turizmin sosyo-kültürel etkileri nedeniyle yaşanan kültür erozyonu, uzun vadede toplumların yaşam kalitesini düşürebilir (Zamani-Farahani ve Musa, 2012).
- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turizmin olumlu çevresel etkileri alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Mason (2003), çevresel etkilerin kültürel bağlamda algılanmasının, turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Çevresel faydalar algılanırken kültürel faktörlerin de denkleme dahil olduğu görülmüştür.
- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin ekonomik koşullar alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ap ve Crompton (1998), ekonomik eşitsizlik algılarının, kültürel çatışmalara ve bu bağlamda algılanan genel refah seviyesinin düşmesine neden olabileceğini ifade etmiştir. Aşırı turizmin neden olduğu kültürel etkiler ve yerel değerlerin zarar görmesi gibi unsurlar, yerel halkın ekonomik refah algısını ve yaşam doyumunu zayıflatabilir (Ngan vd., 2022; Shi vd., 2024).
- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin olumsuz fiziksel çevre koşulları alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Crompton (1995), fiziksel çevrenin bozulmasının kültürel bağlamda algılanan yaşam kalitesini düşürdüğünü belirtmiştir. Kültürel mirasın aşırı turizm baskısı altında bozulmasıyla birlikte yerel halkın çevre kalitesi ve yaşam kalitesi değerlendirmeleri olumsuz yönde değişebilir (Koens vd., 2018; Adie vd., 2020; Pena-Casillas vd., 2024).

- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin fiziki çevre ve altyapı koşulları alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kent ve Thomas (2007), altyapı koşullarının hem çevresel hem de kültürel algılar üzerinde etkili olduğunu ve altyapı eksikliklerinin bu algıları olumsuz yönde etkilediğini ifade etmiştir.
- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi alt boyutu arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Andereck ve Vogt (2000), kültürel algılardaki negatif eğilimlerin, turistlerle yerel halk arasındaki sosyal bağların zayıflamasına neden olabileceğini belirtmiştir. Aynı şekilde, sosyal etkileşimler kültürel uyum bağlamında oldukça hassas bir değişkendir.
- Aşırı turizmin yerel ekonomik algı alt boyutu ile kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Turizmin yerel ekonomiye zarar verecek şekilde dengesiz bir büyümeye yol açması, sosyal bağların da olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Bu durum, Andriotis (2005) tarafından da desteklenmektedir; araştırmada, turizmin ekonomik faydalarının adil dağılmaması durumunda sosyal çatışmaların arttığı belirtilmiştir. Doxey (1975) ise turizm gelişimi ilerledikçe yerel halkın, ekonomik beklentilerin karşılanmaması veya turizmin olumsuz etkileri sebebiyle turistlere karşı hoşgörüsünün azaldığını belirtmiştir. Nunkoo ve Gürsoy (2012) turizmin ekonomik faydaları algılanmadığında, yerel halk ile turistler arasındaki sosyal etkileşimlerin azaldığını ve bu durumun toplumsal uyumu zayıflattığını ifade etmişlerdir.

H₁ kapsamında teorik ve pratik çıkarımlar:

- Aşırı turizmin çevresel ve sosyo-ekonomik etkileri, bireylerin kentsel yaşam kalitesi algılarını düşürmektedir. Bu durum, sürdürülebilir turizm politikalarının önemini vurgulamaktadır.
- Yerel yöneticilerin, turizmin çevresel ve kültürel etkilerini minimize ederek kentsel yaşam kalitesini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmesi gerekmektedir.
- Bulgular, aşırı turizmin hem çevresel hem de sosyal boyutlarda olumsuz etkiler yaratarak kentsel yaşam kalitesini düşürdüğünü göstermektedir. Bu durum, Ko ve

Stewart (2002) tarafından da vurgulanmış, aşırı turizmin çevresel ve sosyal dengeyi bozarak yaşam kalitesini zayıflattığı ifade edilmiştir.

- Turist-yerel halk etkileşimleri hem çevresel hem de sosyo-ekonomik algılardan güçlü şekilde etkilenmiştir. Andereck ve Nyaupane (2011), sosyal gerilimlerin ve çevresel bozulmaların, yerli halkın turistlere karşı daha olumsuz tutum geliştirmesine neden olduğunu belirtmektedir.
- Kültürel ve sosyo-ekonomik algılar, turizmin etkisiyle zayıflamış ve bu durum kentsel yaşam kalitesini olumsuz etkilemiştir. McKercher ve du Cros (2002), aşırı turizmin kültürel ve sosyal doku üzerinde erozyon yaratabileceğini belirtmiştir.

İkinci hipotez olan “H₂: Aşırı turizm ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır.” hipotezi için aşırı turizm ve kentsel yaşam kalitesi değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu kapsamda ilişki bulunan değişkenlerin alt boyutları şu şekildedir;

- Aşırı turizmin sosyo ekonomik algı alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, aşırı turizmin sosyo-ekonomik faydalarının bireylerin yaşam memnuniyetini artırabileceğini göstermektedir. Literatürde, ekonomik getirilerin ve sosyal olanakların gelişmesinin yerli halkın yaşam memnuniyetini artırabileceği ifade edilmektedir (Andereck ve Nyaupane, 2011). Örneğin, turizm sayesinde artan gelir düzeyi ve yeni iş olanakları, bireylerin yaşam standartlarını yükseltebilir ve bu durum genel yaşam memnuniyetine olumlu yansiyabilir (Kim vd., 2013).
- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. McKercher ve du Cros (2002), kültürel değerlerin erozyonunun, bireylerin toplumsal aidiyet hissini zayıflatabileceğini ve bu durumun yaşam memnuniyetine olumsuz yansiyebileceğini belirtmiştir. Kültürel yapıdaki bozulmalar, bireylerin geleneksel yaşam biçimlerini tehdit ederek olumsuz bir algı yaratabilir. Kültürel miras bölgelerinde yapılan çalışmalar, turist odaklı ticarileşme ve kültürel sahtekarlığın yerli halkın yaşam memnuniyetini düşürdüğünü ortaya koymuştur (Zhuang, Yao ve Li, 2019; Adie vd., 2020).

- Aşırı turizmin kültürel algı alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumsuz yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Andereck ve Nyaupane (2011), yerel kültürün aşırı turizmle bozulmasının bireylerde huzursuzluk ve yaşam memnuniyetsizliği yaratabileceğini ortaya koymuştur. Safranbolu gibi kültürel miras şehirlerinde turizm kaynaklı çevresel ve kültürel bozulmalar yerel halkın yaşam memnuniyetini azaltabilmektedir (Türkay ve Saraç, 2024). Benzer şekilde, Çin'deki dünya kültürel miras alanlarında yapılan araştırmalarda da kültürel değerlerin aşınmasıyla birlikte yaşam kalitesinde azalmalar gözlemlenmiştir (Zhuang vd., 2019). Bu çerçevede, kültürel algıdaki bozulmaların, bireylerin duygusal ve bilişsel tatmin düzeylerinde olumsuz etkiler yarattığından bahsedilebilir.
- Aşırı turizmin yerel ekonomik algı alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumsuz yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diedrich ve Garcia-Buades (2009), turizm kaynaklı fiyat artışlarının ve ekonomik dengesizliklerin yerel halkın yaşam memnuniyeti üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, Godovykh ve arkadaşları (2023) tarafından Central Amerika ülkeleri verileriyle yapılan panel analiz, turizm gelişiminin kısa vadede bireylerin mutluluğunu azaltırken uzun vadede artırabileceğini, ancak gelir artışı ile turizm bağımlılığı arasında denge bozulduğunda yaşam memnuniyetinin düşebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte, topluluk düzeyindeki çalışmalar da benzer sonuçları ortaya koymaktadır. Özellikle bir destinasyonda turizm hareketliliği ile ortaya çıkan enflasyon etkisi, konut ve gıda fiyatlarının yükselmesi gibi ekonomik baskılar, yerel halkın yaşam memnuniyetini azaltmaktadır (Çalışkan vd., 2015)

H₂ kapsamında teorik ve pratik çıkarımlar:

- Turizmin ekonomik faydaları yaşam memnuniyetini olumlu etkileyebilir, buna karşın sosyal ve kültürel etkiler olumsuz algılar yaratabilir. Diedrich ve Garcia-Buades (2009), turizmin ekonomik faydalarının yaşam memnuniyetini olumlu etkilediğini, ancak sosyal ve kültürel etkilerin olumsuz algılar yaratabileceğini ifade etmiştir.

- Turizmin kültürel kimlik üzerindeki olumsuz etkileri, bireylerin genel mutluluğunu zayıflatabilir. Yerel kültüre dair bozulma algıları bireylerin genel duygusal ve bilişsel tatmin algısını zayıflatabilir.
- Turizm kaynaklı ekonomik baskılar (özellikle fiyat artışları ve ekonomik dengesizlikler) yerel halkın yaşam memnuniyetini kısmen olumsuz etkilemektedir.

Üçüncü hipotez olan "H₃: Kentsel yaşam kalitesi ile yaşam memnuniyeti arasında ilişki bulunmaktadır." hipotezi için kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu kapsamda ilişki bulunan değişkenlerin alt boyutları şu şekildedir;

- Kentsel yaşam kalitesinin kentsel yaşam memnuniyeti alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde, kentsel yaşam memnuniyetinin yaşam kalitesine katkı sağladığı ve bu durumun bireylerin mutluluğunu artırdığı ifade edilmektedir (Diener vd., 1999). Özellikle sosyal alanlar, güvenlik, altyapı ve çevre düzenlemeleri bireylerin yaşam memnuniyetini pozitif yönde etkileyen temel unsurlardır (Pacione, 2003).
- Kentsel yaşam kalitesinin fiziki çevre ve alt yapı koşulları alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç, altyapı ve fiziksel çevre düzenlemelerinin bireylerin mutluluğu üzerinde etkili olabileceğini belirtmektedir. Örneğin, Kent ve Thomas (2007) çalışmaları, altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesinin bireylerin yaşam memnuniyetine doğrudan katkı sağladığını ortaya koymuştur.
- Kentsel yaşam kalitesinin olumsuz fiziksel çevre koşulları alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, literatürde çevresel koşulların bireylerin genel refahı ve mutluluğu üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Eyles ve Williams (2008), kentsel alanlardaki çevresel stres faktörlerinin bireylerin yaşam kalitesi ve memnuniyeti üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Marans ve Stimson (2011), bireylerin çevre algılarının yaşam memnuniyetleriyle doğrudan ilişkili olduğunu, özellikle fiziksel çevredeki olumsuzlukların farkında olmanın paradoksal olarak

bazı durumlarda bireyleri çevreyi iyileştirme konusunda teşvik edebileceğini ve bu sürecin bireylerin tatmin hissini artırabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, Sirgy ve arkadaşları (2008), kentsel yaşam kalitesinin temel unsurlarından biri olan çevresel faktörlerin, bireylerin yaşam kalitesi değerlendirmelerinde önemli bir unsur olduğunu ve kentsel çevredeki olumsuzlukların farkındalığının bireylerin çevresel gelişmelere daha fazla dahil olmasını sağlayarak psikolojik iyi oluşlarını artırabileceğini vurgulamıştır.

- Kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumlu yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Turizm faaliyetlerinin yerel halk ile turistler arasında pozitif etkileşim yaratması, bireylerin yaşamlarından memnuniyetini artırabilir. Andereck ve Nyaupane (2011), turistlerle yerel halk arasındaki sosyal etkileşimlerin kültürel çeşitliliği artırarak bireylerin mutluluğunu destekleyebileceğini ifade etmektedir.
- Kentsel yaşam kalitesinin turizmin olumlu çevresel etkileri alt boyutu ile yaşam memnuniyetinin olumsuz yaşam memnuniyeti alt boyutu arasında zayıf düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, turizmin çevresel sürdürülebilirlik açısından olumlu katkılar sunmasının, yerel halkın yaşam kalitesine ve psikolojik iyi oluşuna dolaylı yoldan destek sağlayabileceğini öne süren çalışmalarla uyumludur. Örneğin, Mihalic (2000), sürdürülebilir turizm uygulamalarının çevresel kalitenin korunmasına katkıda bulunduğunu ve doğal alanların turizme bağlı olarak daha iyi yönetilmesinin, yerel halk için olumlu bir yaşam alanı sunduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde, Choi ve Sirakaya (2006), turizmin doğal kaynakların korunması ve çevresel farkındalığın artırılmasına yardımcı olabileceğini, bunun da uzun vadede bölge halkının yaşam kalitesini olumlu etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Andereck ve Nyaupane (2011), turizmin çevresel koruma projelerini teşvik etmesinin, yerel halkın çevresel koşullardan duyduğu memnuniyetsizliği azaltabileceğini ve turizmin iyi yönetilmesi durumunda yaşam memnuniyetine dolaylı katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda, elde edilen korelasyon sonucu, turizmin çevresel faydalarının bireylerin yaşam memnuniyetsizliklerini azaltabileceğine dair önemli bir bulgu sunmaktadır.

H₃ kapsamında teorik ve pratik çıkarımlar:

- Yerel halkın kentsel yaşamlarından memnuniyetleri, genel olarak yaşam memnuniyetlerini de etkilemektedir.
- Bir şehrin fiziki altyapı ve üstyapı koşulları yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayabildiği ölçüde yaşam memnuniyetine katkıda da bulunabilir. Şehrin sunduğu imkanlar bireylerin yaşam kalitesini artırdığı gibi yaşam memnuniyetlerini artırmaktadır.
- Yerel halkın turistlerle pozitif etkileşimde bulunması yaşam memnuniyetlerini artırabilmektedir. Yeni insanlar tanımak ve onların kültürünü daha yakından keşfetmek bireylerin hayat görüşünü genişlettiği gibi empati seviyelerini de yükselterek karşılıklı anlayışları artırmakta, hoşgörü düzeyini yükseltmekte ve bu durum bireysel mutluluğa da etki edebilmektedir.
- Yerel halkın turizmin çevreyi olumlu etkilediği düşüncesi, yaşamlarından duydukları memnuniyetsizlikleri azaltabilmektedir. Yerel halk çevrenin korunduğunu algıladıkça uzun vadede yaşam kalitelerinin de artacağını düşünebilir ve geleceğe daha güvenli bir şekilde bakarak yaşamlarından duydukları memnuniyetsizlikler azalabilir.

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkileri belirleyebilmek amacıyla araştırma modeline uygun şekilde gerçekleştirilen hipotez testlerinde, belirlenen üç hipotezin tamamında anlamlı ilişkiler bulunarak istatistiki olarak desteklenmiştir. Araştırma değişkenlerinin alt boyutları arasındaki ilişkiler dikkate alınarak gerçekleştirilen 50 adet korelasyon analizinin 27 tanesinde anlamlı ilişki bulunmuş 23'ünde ise bulunamamıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, araştırma değişkenleri arasındaki etki durumu da incelenmiş ve ilki “katılımcıların aşırı turizm algısı, yaşam memnuniyeti algılarını etkilemektedir” ikincisi; “katılımcıların aşırı turizm algısı, kentsel yaşam kalitesi algılarını etkilemektedir” olmak üzere iki varsayım belirlenmiştir.

Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı olumlu yaşam memnuniyetini anlamlı düzeyde pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Turizm hareketlilikleri neticesinde ortaya çıkan sosyo ekonomik faydalarının bireylerin yaşam memnuniyetine katkı sağladığını gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Örneğin, Woo ve arkadaşları (2015), turizmin yerel ekonomiye katkıda bulunmasıyla bireylerin de refah seviyelerinde

artışlar olacağını ve turizmin ekonomik getirileri sonucunda sosyal yaşam kalitesinin yükselebileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Gürsoy ve arkadaşları (2010), turizmin istihdam yaratma ve gelir düzeyini yükseltme gibi ekonomik etkilerinin, yerel halkın yaşam kalitesini artırarak memnuniyet düzeylerini olumlu etkileyebileceğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Perdue ve arkadaşları (1990), turizmin ekonomik faydaları sayesinde sosyal ve kültürel erişimin daha kolay hale gelmesinin bireylerin genel yaşam memnuniyeti seviyelerini artıracaklarını vurgulamıştır. Özellikle yerel halk, turizm sayesinde daha iyi sağlık, eğitim ve altyapı hizmetlerine erişebildiğini algıladığında uzun vadede yaşam kalitesi ve dolayısıyla yaşam memnuniyeti pozitif etkilenebilir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2012). Turizmin sosyo-ekonomik etkileri, bireylerin yaşam kalitesini ve memnuniyet düzeylerini artıran önemli unsurlardan biridir. Araştırmada elde edilen bulgular, turizmin ekonomik kazanç sağlamasının yanı sıra, sosyal imkanları artırarak bireylerin mutluluk seviyelerini yükseltebileceğini gösteren önceki araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle yerel halkın ekonomik faydaları algılaması, turizme yönelik daha olumlu bir bakış açısı geliştirmesine ve dolayısıyla yaşam memnuniyetinde artışa neden olabilir.

Aşırı turizmin kültürel algısının, kentsel yaşam kalitesinin kentsel yaşam memnuniyeti algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, aşırı turizmin yerel kültürel değerler, yaşam tarzı ve sosyal çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin, bireylerin yaşadıkları kente yönelik memnuniyetlerini düşürebileceğini göstermektedir. Kültürel yozlaşma, geleneksel kimlik kaybı, aşırı kalabalıklaşma ve sosyal dokunun zayıflaması, bireylerin kentle olan aidiyet duygusunu azaltarak genel yaşam kalitelerini olumsuz etkileyebilir (McKercher ve du Cros, 2002). Dogan (1989) çalışmasında, aşırı turizmin kültürel asimilasyona ve yerel değerlerin kaybolmasına zemin hazırlayabileceğini, bunun da yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Turizm hareketleri nedeniyle aşırı yoğunlukların yaşanması, özellikle tarihi ve kültürel mirasa sahip kentlerde, yerel halk için yaşam alanlarının daralmasına, barınma ücretlerinin artmasına ve sosyal hizmetlere erişimin zorlaşmasına neden olabilir (Garau, 2020). Bunun sonucu olarak, bireyler yaşadıkları kentten memnuniyetsizlik duymakta ve sosyal ve kültürel maliyetler, turizmin getirdiği ekonomik faydaları gölgede bırakabilmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2016).

Aşırı turizmin çevresel algısı, kentsel yaşam kalitesinin ekonomik koşullar algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, turizmin yarattığı çevresel bozulmaların ve sürdürülebilir olmayan gelişim modellerinin, uzun vadede ekonomik istikrarsızlığa yol açabileceğini göstermektedir. Çevresel kirlilik, doğal kaynakların aşırı tüketimi ve altyapı yetersizlikleri gibi faktörler, yerel ekonominin sürdürülebilirliğini tehdit edebilir (Gössling ve Hall, 2006; Diedrich ve Garcia-Buades, 2009) Literatürde, aşırı turizmin çevresel sürdürülebilirliği olumsuz etkileyerek ekonomik kalkınmaya zarar verebileceği yönünde çalışmalar bulunmaktadır. Butler (1980) tarafından geliştirilen "Turizmin Yaşam Döngüsü Modeli", aşırı turizm hareketliliğinin yaşandığı destinasyonların zamanla çevresel ve ekonomik doyuma ulaşacağını, bunun da destinasyonun çekiciliğini kaybetmesine ve gelir kaybına neden olacağını vurgulamaktadır. Gössling (2002), aşırı turizmin çevresel tahribata yol açarak tarım, balıkçılık ve diğer yerel ekonomik sektörleri olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmiştir. Özellikle kıyı bölgelerinde, turizm faaliyetlerinin neden olduğu aşırı su tüketimi ve ekolojik dengenin bozulması, uzun vadede ekonomik sürdürülebilirliği tehdit edebilmektedir (Briassoulis ve van der Straaten, 2000). Aşırı turizmin neden olduğu çevresel baskılar, ekonomik refaha doğrudan zarar verebilmektedir. Diedrich ve Garcia-Buades (2009), turizmle artan kirlilik, trafik yoğunluğu ve altyapı sorunlarının, turistik cazibenin azalmasına ve buna bağlı olarak turizm gelirlerinin düşmesine neden olduğunu tespit etmiştir. Örneğin, Kim ve Lee (2018), çevresel bozulmaların, turistik destinasyonların rekabet gücünü azalttığını ve uzun vadede ekonomik büyümeyi sınırladığını ifade etmektedir. Turizmin çevresel etkileri, yerel halkın ekonomik koşulları üzerinde de doğrudan etkilidir. Artan çevresel maliyetler (örneğin, atık yönetimi, su kaynaklarının tükenmesi ve gıda fiyatlarındaki artış), yerel halk için yaşam maliyetlerini yükseltebilir ve ekonomik refahı olumsuz etkileyebilir (Ko ve Stewart, 2002). Özellikle aşırı turizmin yaşandığı bölgelerde, yerel halk turizmle bağlantılı sektörlerden ekonomik fayda sağlasa da çevresel bozulmaların neden olduğu uzun vadeli maliyetler bu kazançları gölgede bırakabilir (Sharpley, 2014). Bu bulgu, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanamadığı durumlarda ekonomik kalkınmanın da tehlikeye girebileceğini göstermektedir. Turistik destinasyonlarda aşırı turizm kaynaklı çevresel zararları en aza indirmek için sürdürülebilir turizm politikalarının uygulanması büyük önem taşımaktadır (Briassoulis, 2002).

Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı, kentsel yaşam kalitesinin turizmin olumlu çevresel etkileri algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, aşırı turizmin ekonomik faydalarına ilişkin algının, turizmin çevresel katkılarına dair olumlu algıyı zayıflattığını ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle, yerel halkın turizmin ekonomik getirilerine yönelik algısı arttıkça, turizmin çevresel sürdürülebilirliğine yönelik olumlu değerlendirmeler azalabilmektedir. Ekonomik kazançların artmasıyla birlikte, çevresel kaynakların aşırı kullanımı, turistik bölgelerde çevresel baskının artmasına neden olmaktadır (Qi, Zhang ve Wang, 2022). Turizm temelli bir ekonomik büyüme, doğal kaynak kullanımını artırarak çevresel sürdürülebilirliğe bir tehdit unsuru oluşturabilir ve bu durum, yerel halkın turizmin çevresel faydalarına ilişkin algısını olumsuz etkileyebilir (Weaver, 2011). Aşırı turizm sebebiyle su tüketiminde artış, hava kirliliği ve atık yönetimi problemleri, yerel halkın turizmin çevresel getirilerine yönelik olumlu algısını zayıflatmaktadır (Vargas vd., 2024). Bu doğrultuda, turizmin ekonomik yönüne odaklanan yerel yönetimler, çevresel sürdürülebilirlik konularını geri plana atabilmekte ve bu durum, turizmin çevresel faydalarına ilişkin algıda düşüşe neden olmaktadır (Holden, 2008).

Aşırı turizmin çevresel algısı, kentsel yaşam kalitesinin olumsuz fiziksel çevre koşulları algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, aşırı turizmin çevresel etkilerine ilişkin algı yükseldikçe, bireylerin fiziksel çevre koşullarının olumsuz olduğu yönündeki algılarının azaldığını göstermektedir. Başka bir ifadeyle, turizmin çevresel boyutunun olumlu algılanması, yerel halkın fiziksel çevre koşullarına ilişkin olumsuz değerlendirmelerini zayıflatabilmektedir. Turizmin çevresel etkileri literatürde hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ele alınmaktadır. Bir yandan, turizmin çevresel altyapıyı iyileştirme, doğal ve tarihi alanların korunmasına katkı sağlama ve çevre bilincini artırma potansiyeli olduğu belirtilmektedir (Tosun, 2002; Andereck vd., 2005). Örneğin, turistik bölgelerde gerçekleştirilen çevre düzenlemeleri, doğal alanların korunmasına yönelik projeler ve altyapı yatırımları, turizmden elde edilen gelirlerin bir bölümü ile doğal ve tarihi alanlara yönelik yatırımlar yapılması, turizmin çevresel etkilerini olumlu algılayabilir (Dodds ve Butler, 2019). Diğer yandan, aşırı turizm çevresel baskıyı artırarak doğal kaynakların aşırı tüketimi, hava ve su kirliliği, gürültü ve atık yönetimi, yerel halkın sıklıkla kullandığı park ve bahçelerin tahribatı gibi olumsuz etkileri beraberinde getirebilir (Briassoulis, 2002; Gössling ve Hall, 2006). Ancak, eğer yerel halk ve

ziyaretçiler turizmin çevreyi iyileştirici yönlerine odaklanıyorsa, bu durum fiziksel çevre koşullarının olumsuz algılanmasını azaltabilir (Weaver, 2011). Aşırı turizmin yönetilmesi için geliştirilen sürdürülebilir çevre politikaları, çevresel etkilerin olumlu algılanmasını teşvik edebilir. Özellikle ekoturizm uygulamaları, çevresel yönetim stratejileri ve yeşil altyapı projeleri, yerel halkın turizmin çevresel etkilerini olumlu değerlendirmesine yol açabilir (Mihalic, 2000). Eğer turizme yönelik yatırımlar, çevresel sürdürülebilirlik kriterlerine uygun şekilde gerçekleştirilirse, yerel halkın fiziksel çevreyi olumsuz algılama düzeyi düşebilir (Holden, 2008). Örneğin, Diedrich ve Garcia-Buades (2009) tarafından yapılan çalışmada, turizm merkezlerinde gerçekleştirilen çevresel koruma projelerinin, yerel halkın turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini algılamasını azalttığı belirlenmiştir. Benzer şekilde, McKercher (1993), çevresel farkındalığın artırılmasının, yerel halkın turizmin getirdiği çevresel etkileri daha olumlu bir şekilde değerlendirmesine neden olabileceğini vurgulamaktadır.

Aşırı turizmin yerel ekonomik algısı, kentsel yaşam kalitesinin fiziki çevre ve altyapı koşulları algısını anlamlı düzeyde pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, turizmin ekonomik katkılarının, kentsel mekânın fiziksel altyapısına ve çevresel kalitesine yönelik olumlu bir algı oluşturabileceğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, yerel halkın turizmin ekonomik getirilerinin arttığını algılaması, yerel halkın altyapı yatırımlarına ve fiziksel çevre kalitesine dair algılarını olumlu katkıda bulunmaktadır. Turizmin ekonomik getirileri sayesinde bir destinasyonun fiziksel ve altyapısal anlamda gelişmeler yaşadığı literatürde yaygın şekilde kabul edilmektedir (Sharpley, 2000; Gössling ve Hall, 2006). Özellikle, turizm hareketliliği ile ekonomik canlılığın artması, ulaşım altyapısının gelişmesi, kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi, konut ve ticari alanların yenilenmesi, geliştirilmesi gibi mekânsal avantajları destekleyebilir (Pizam, 1978). Örneğin, Andereck ve Nyaupane (2011), yerel yönetimlerin turizmden elde edilen gelirleri çevre ve altyapı yatırımlarına yönlendirdiğinde yerel halkın kentsel yaşam kalitesinde artışlar olabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde, McCool ve Martin (1994), turizmle birlikte gelişen ekonomik büyümenin, yerel yönetimleri altyapıyı iyileştirip çevresel düzenlemeleri artırmaya teşvik ettiğini ifade etmektedir. Öte yandan, Telfer ve Sharpley (2008), turizm kaynaklı yatırımların, şehirlerin fiziksel yapılarını daha modern bir yapıya kavuşturduğunu ve altyapı sistemlerini güçlendirdiğini vurgulamaktadır. Örneğin,

yeni otellerin, restoranların ve alışveriş alanlarının açılmasıyla, bölgede karayolları, yürüyüş yolları ve peyzaj düzenlemeleri iyileşebilir (Briassoulis, 2002). Bu bağlamda, turizmin yerel ekonomiyi güçlendirmesinin fiziksel çevre kalitesine de katkıda bulunduğu söylenebilir. Turizm temelli ekonomik gelişmelerin, fiziksel çevreyi iyileştirerek destinasyonların yaşam kalitesini artırdığı yönündeki görüşler, özellikle sürdürülebilir turizm literatüründe de kendine yer bulmuştur (Mihalic, 2000; Weaver, 2011). Turizm sayesinde elde edilen gelirlerin, çevresel sürdürülebilirliği destekleyen projelere aktarılması, yerel halkın hem ekonomik refah düzeyini hem de kentsel altyapı imkanlarını geliştirmektedir (Dodds ve Butler, 2019). Örneğin, Diedrich ve Garcia-Buades (2009), turizm yatırımları ile çevresel yatırımların arttığını ve bununla beraber altyapının güçlenmesi ile yerel halkın yaşam kalitesinin olumlu etkilendiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Hall (2007), turizm gelirleri ile kentsel gelişimde sürdürülebilirliğin sağlanabileceğini ve kamu hizmetlerinde kalitenin yükseltilebileceğini vurgulamaktadır. Ancak, bu olumlu etkilerin sürdürülebilir olması için taşma etkisi (spillover effect) olarak adlandırılan ekonomik faydaların yerel halka yeterli şekilde aktarılabilmesi gerekmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2011). Aksi takdirde, yalnızca belirli sektörlerde yoğunlaşan turizm gelirleri, uzun vadede altyapı yatırımlarının sürdürülebilirliğini tehdit edebilir (Sharpley, 2014).

Aşırı turizmin çevresel algısı, kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, aşırı turizm nedeniyle zarar gören çevre nedeniyle yerel halk ve turistler arasında anlaşmazlıkların olabileceğini göstermektedir. Bir anlamda yerel halk, yılın belirli dönemlerinde ve belirli bölgelerinde yaşanan yoğunluklar neticesindeki çevresel bozulmalarda suçlu olarak turistleri görmektedir. Turizm, genel olarak kültürel etkileşimi ve sosyal yakınlaşmayı teşvik eden bir unsur olarak değerlendirilse de (Ap ve Crompton, 1993), aşırı turizmin ortaya çıkardığı çevresel problemler sebebiyle, yerel halkın turistlere yönelik tutumu değişebilmektedir (McCool ve Moisey, 2008). Özellikle, doğal kaynakların aşırı kullanımı, kentsel yoğunluk, çevresel bozulma ve altyapı sorunları, yerel halkın yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyerek turistlere karşı daha mesafeli ve olumsuz bir tutum geliştirmelerine neden olabilir (Doxey, 1975; Avcıkurt, 2007; Weaver, 2011). Butler (1980) tarafından geliştirilen "Turizmin Yaşam Döngüsü Modeli", turizmin başlangıç aşamasında yerel halkın turistlere karşı olumlu bir tutum içinde olduğunu, ancak turizmin aşırı büyümesiyle birlikte çevresel ve sosyal

baskıların artmasıyla bu tutumun olumsuzla döndüğünü belirtilmektedir. Gürsoy ve arkadaşları (2002), aşırı turizmin yerel halkın turistlerle olan ilişkilere zarar verebileceğini ve çevresel bozulmaların sosyal çatışmaları tetikleyebileceğini ortaya koymuştur. Özellikle, Pizam (1978) ve Andereck ve arkadaşları (2005), turistlerin aşırı yoğun olduğu bölgelerde yerel halkın yaşam alanlarının küçülmesi ve çevresel kalitenin azalmasıyla, turistleri bir tehdit olarak görmeye başladıklarını ve bunun sosyal etkileşimi olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Deery ve arkadaşları (2012), turizmin çevresel problemler arttıkça, yerel halkın turistleri daha fazla olumsuz algıladığını ve etkileşim sıklığının azaldığını belirtmektedir. Aşırı turizmin çevresel etkileri, özellikle destinasyonun ekolojik sürdürülebilirliğini tehdit etmesiyle birlikte yerel halkın turizme yönelik algısını değiştirebilmektedir (Seraphin vd., 2018). Diedrich ve García-Buades (2009), aşırı turizmin neden olduğu çevresel tahribatın, yerel halkın turistlere olan hoşgörüsünü azalttığını ve dostane etkileşim ortamını zedelediğini belirtmiştir. Perdue ve arkadaşları (1990), çevresel tahribatın arttığı destinasyonlarda, yerel halkın turistlerle sosyal etkileşime girmek istemediğini ve onların varlığını daha fazla rahatsız edici bulduğunu vurgulamaktadır. Özellikle, su kaynaklarının aşırı kullanımı, atık yönetimi problemleri, hava ve gürültü kirliliği, park sorunları gibi çevresel problemler, yerel halkın turistlere olan bakış açısını değiştirebilir ve olumsuz algıları güçlendirebilir (Kim ve Ek, 2014).

Aşırı turizmin sosyo ekonomik algısı, kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi algısını anlamlı düzeyde pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, aşırı turizmin ekonomik katkıları ve sosyal faydalarına ilişkin olumlu algılar arttıkça, yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerine yönelik algılarının da olumlu yönde şekillendiği söylenebilir. Bu bulgu, turizmin ekonomik faydalarının yerel halk üzerindeki etkilerini inceleyen önceki çalışmalarla örtüşmektedir. Örneğin, Avcıkurt (2007), turizm gelirlerinden faydaların ve istihdam olanaklarının artmasının, yerel halkın turizme yönelik tutumlarını daha olumlu hale getirebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca, Gürsoy ve Rutherford (2004), ekonomik getirilerin yüksek olduğu bölgelerde yerel halkın turizme ve turistlere karşı daha hoşgörülü tutumlar geliştirdiğini, turistlerle daha uyumlu bir sosyal ilişki içerisinde olduklarını ortaya koymuştur. Diğer taraftan, Ap ve Crompton (1993) tarafından geliştirilen "Sosyal Değişim Teorisi", bireylerin turizmin getirilerini götürülerinden daha yüksek algıladığında turizme yönelik tutumlarının olumlu yönde değiştiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, aşırı

turizmin sunduğu ekonomik getiriler (örneğin, artan gelir, yeni iş olanakları, bölgesel kalkınma, bölgesel yatırımlar) yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerini daha olumlu değerlendirmesine zemin hazırlayabilir. Özellikle yerel işletmelerin turizmden doğrudan maddi kazançlar elde etmesi, topluluk içinde turistlere yönelik daha misafirperver bir yaklaşımın benimsenmesine neden olabilir (Perdue vd., 1990). Ayrıca, yerel halkın turizm sayesinde farklı kültürel gruplarla daha fazla etkileşim kurması, kültürel anlayışın artmasını ve toplumsal uyumun güçlenmesini sağlayabilir (McKercher ve du Cros, 2002).

Aşırı turizmin kültürel algısı, kentsel yaşam kalitesinin turist-yerel halk etkileşimi algısını anlamlı düzeyde negatif etkilediği tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, aşırı turizmin kültürel etkileri arttıkça, yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerine yönelik algılarında olumsuz bir değişim meydana gelmektedir. Bu sonuç, özellikle turizmin kültürel sürdürülebilirlik üzerindeki baskıları ve yerel toplulukların turizme karşı geliştirdiği tutumlar ile ilgili literatürde de desteklenmektedir. Öncelikle, Doxey'in (1975) "Tolerans Modeli" (Irridex Model) çerçevesinde değerlendirildiğinde, turizmin erken evrelerinde yerel halkın turistlere karşı anlayışlı ve misafirperver olduğu, ancak turizm geliştikçe ve aşırı turizm boyutuna ulaştığında turist-yerel halk ilişkilerinde anlayışsızlıkların ve olumsuz algıların ortaya çıkabileceği belirtilmektedir. Aşırı turizmin kültürel baskıları, yerel halkın yaşam tarzlarını ve geleneklerini tehdit edebilir, bu durum ise turistlerle olan ilişkilerini zedeleyebilir (McKercher ve du Cros, 2002). Benzer şekilde, Nunkoo ve Gürsoy (2012), aşırı turist yoğunluğunun yerel halkın yaşam alanlarını daralttığını ve geleneksel kültürel unsurların ticarileştirilmesiyle topluluk kimliğinin zarar gördüğünü belirtmektedir. Bu tür değişimler, yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerinde olumsuz tutumlara ve hatta çatışmalara neden olabilmektedir. Kültürel erozyonun hızlanması, toplumsal aidiyet hissinin azalmasına ve yerel halkın turistlere karşı daha mesafeli ve hoşgörüden yoksun bir yaklaşım sergilemesine yol açabilir (García-Hernández vd., 2017). Öte yandan, Smith, MacLeod ve Robertson (2010), turizmin kültürel etkilerinin en çok hissedildiği bölgelerde, yerel halkın turistleri yalnızca ticari unsurlar olarak görmeye başladığını ve bu durumun derin ilişkiler kurulamamasına neden olduğunu vurgulamaktadır. Yerel halkın günlük yaşamında turizm baskısının artması, turizmle ilgili algılarını negatif etkileyebilmektedir (Sharpley, 2014). Ayrıca, Gürsoy ve arkadaşları (2010), yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerini pozitif bir şekilde

yürütebilmesi için turizmin kültürel sürdürülebilirlik çerçevesinde yönetilmesi gerektiğini savunmaktadır. Aksi takdirde, aşırı turizmin getirdiği kültürel tahribat, sosyal dengenin bozulmasına ve yerel halkın turistleri bir tehdit unsuru olarak algılamasına neden olabilir.

5.2. Öneriler

Aşırı turizm hareketliliği birçok destinasyonu pahalılık, trafik, gürültü, kirlilik vb. yönleriyle etkileyen ve buna bağlı olarak yerel halkın yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyetlerinde değişimlere sebep olan ancak önlem alınması gerektiğinde her destinasyonun kendine özgü özellikleri olduğu için standart bir çözüm önerisinin geliştirilemediği, her destinasyonun kendi kimliğine özgü çözümleri gerektiren bir kavramdır. Bu nedenle bu kapsamdaki öneriler Ayvalık ilçesinin kimliğine uygun bir şekilde belirlenmiştir.

5.2.1. Yerel Yönetimler ve Paydaşlara Yönelik Öneriler

1. Sürdürülebilir Turizm Politikaları: Ayvalık gibi tarihi ve doğal dokusu olan turizm bölgelerinde aşırı turizmin olumsuz etkilerini azaltmak için planlama stratejileri geliştirilmelidir. Bu kapsamda ilçenin taşıma kapasitesine uygun bir şekilde hareket edilmeli, özellikle etkinlikler, festivaller vb. unsurlar turist hareketliliğinin daha az görüldüğü dönemlerde ve yerlerde gerçekleştirilmelidir. Kapasite yönetimi, ziyaretçi sayısını kontrol altında tutmak için önemlidir (Dodds ve Butler, 2019).
2. Yerel Halkın Katılımı: Turizm politikaları oluşturulurken yerel halkın görüşleri dikkate alınmalı ve halkın ekonomik, sosyal ve kültürel fayda sağlayabileceği projeler geliştirilmelidir. Ayvalık'taki yerel halkın sosyo demografik yapısı, daha çok emeklilerden ve büyük şehirlerin stresinden, kargaşasından uzaklaşmak için gelen kişilerden oluşacak şekilde evrilmektedir. Özellikle Türkiye'nin büyük şehirlerinden (İstanbul, İzmir, Ankara) gelen kişiler, Ayvalık'ın da şehirleşmeye başladığından şikâyet etmektedir. Sevimli bir sahil kasabasından bulunduğu

noktaya evrilen Ayvalık'a özgü oluşturulacak strateji ve politikalarda yerel halkın Ayvalık'tan beklentileri oldukça önemlidir.

3. Altyapı Yatırımları: Aşırı turizmin altyapı üzerindeki baskısını azaltmak için kentsel planlama gözden geçirilmeli, altyapı eksiklikleri giderilmelidir. Ayvalık'ta nüfus son 20 yılda ciddi bir şekilde artmış, gelen turist sayısının da artması altyapı yatırımlarının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Nüfus arttıkça gereksinimler de artmaktadır. Her bir gereksinim (alışveriş merkezleri, hastaneler, okullar, yeni yollar, yeni barınma olanakları vb.) büyük yatırımlar gerektirmekte ve bu yatırımlar yapıldıkça şehir göç etmek isteyenler için cazibesini ve olanaklarını artırarak kısır bir döngü içerisinde orantısız bir genişleme silsilesine maruz kalmaktadır. Bu durum ne kadar altyapı yatırımı yapılırsa yapılsın ilerleyen dönemlerde yine eksikliklerin olabileceğini de gösterebilmektedir. Bu nedenle altyapı yatırımlarında sınır nokta şehrin önceden belirlenmiş maksimum taşıma kapasitesi olmalı, taşıma kapasitesinin aşılmasına sebep olacak her türlü gelişmeye gerekli önlemler alınmalı, imar planları bu gelişmeler gözetilerek yapılmalıdır.
4. Konut Politikaları: Turizm sezonunda kısa süreli konaklama hizmetleri nedeniyle kiraların aşırı artması, yerel halkın barınma sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetimler konutların turizm amaçlı kullanımına olanak veren mobil uygulamaları ve benzeri platformları düzenleyerek yerel halkın barınma hakkını koruyacak önlemler almalıdır (González ve Yrigoy, 2019). Çoğunlukla yerel halkın ikamet ettiği bölgelerdeki konutların turistlerin kullanımına sınırlamalar getirilmelidir.
5. Turist-Yerel Halk Etkileşimi: Kültürel yozlaşmanın önüne geçmek ve turizmin yerel halk için bir yük değil, kazanç kaynağı olmasını sağlamak için eğitici ve bilinçlendirici programlar düzenlenmelidir (McCool ve Lime, 2001). Yerel halk turizmin olumsuz özelliklerini ne kadar fazla algılayarsa o kadar turizme ve turistlere yönelik olumsuz yaklaşımlar içerisinde olmaktadır (Avcıkurt, 2007). Bu nedenle turizm nedeniyle gerçekleştiği düşünülen çevresel, kültürel, ekonomik, psikolojik, sosyal tüm olumsuzluklarla ilgili yerel halkın olumsuz algılarını değiştirebilecek politikalar geliştirilmelidir. Bu durum turistlere olan olası olumsuz bakış açısını da değiştirilebilir.

5.2.2. Ekonomi ve Sosyal Politikalara Yönelik Öneriler

1. Yerel Ekonomiyi Güçlendiren Stratejiler: Yerel esnafı destekleyen, turizmin getirdiği ekonomik canlılığı adil bir şekilde dağıtan politikalar benimsenmelidir. Ayvalık özellikle zeytin ürünlerinde ön plana çıkmaktadır. Ancak turist hareketliliği arttıkça ürünlerin kalitesinde de azalmalar görülmektedir. Nitekim Ayvalık Ticaret Odası, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın taklit ve taşış listesinde çok fazla Ayvalık'a ait zeytinyağı üreticisi olması nedeniyle bazı önlemler alma zorunluluğu hissetmiştir (Ntv, 2024). Medyada bu tür haberlerin yer alması Ayvalıklı tüm üreticilerin imajını da olumsuz etkilemektedir. Yerel ekonominin güçlendirilmesinde, turist hareketliliğinden ekonomik olarak fayda sağlamak için kaliteden ödün veren tüm kişi ve kurumlar ile etkin bir şekilde mücadele edilmelidir. Denetimlerin yetersiz kalması bölgeye gelen turistlerin sadece bilinen markaları tercih etmesine ve tüm Ayvalıklı üreticilere karşı önyargı geliştirilmesine neden olabilir. Bu durum destinasyon imajının ve turistlerin davranışsal niyetlerini (tekrar ziyaret, tavsiye etme, ikinci konut alma isteği vb.) olumsuz etkilemesine neden olabilir (Bezirgan, Köroğlu ve İlban, 2017). Bunun dışında yerel halkın istihdamını artıracak politika ve teşvikler geliştirilmeli, özellikle bölgedeki ev hanımlarının aile ekonomilerine ve şehirdeki ekonomik hareketliliğe katkıda bulunabilmesi için adımlar atılmalıdır. Yerel halkın istek ve talepleri ile turizm politikaları ortak noktada buluşturulmalıdır.
2. Yerel Ekonominin Çeşitlendirilmesi: Aşırı turizmin ekonomik faydalar sağladığı tespit edilse de bölgenin tek gelir kaynağının turizm olması kırılgan bir ekonomi yaratmaktadır. Ayvalık'ta tarım ve zeytincilik gibi geleneksel sektörlerin desteklenerek çeşitlendirilmesi, ekonomik bağımlılığı azaltabilir. Bölgedeki yerel üreticilere yönelik pazar yerleri artırılmalı, yeni üreticiler teşvik edilmelidir. Ayrıca üreticiler için ücretsiz danışmanlık hizmetlerinin verilmesi, bölgedeki eğitim kurumları ile eşgüdümlü programlar hazırlanarak üretim yapmak isteyenlere yönelik eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi de önemli katkılar sunabilir. Bu doğrultuda tarım alanlarına konut yapılmasının da önüne geçecek politikalar belirlenmelidir. Bu durum tarım arazilerinin kaybolmasına neden olduğu gibi bölgeyi tam bir tüketim merkezi haline getirmektedir. Bölgede çok sayıda konaklama işletmesi bulunmaktadır. Bu konaklama işletmelerinin

gereksinimlerini tamamen bölgedeki yerel üreticilerden sağlayabilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

3. **Kültürel Değerlerin Korunması:** Turizmin getirdiği ekonomik faydalarla birlikte kültürel yapı üzerindeki olumsuz etkiler de göz önünde bulundurulmalıdır. Ayvalık'taki kültürel miras alanlarının aşırı kullanımı ve ticarileştirilmesi, yerel kimliği tehdit etmektedir. Bu doğrultuda, yerel yönetimler ve STK'lar, kültürel mirasın korunması için bilinçlendirme kampanyaları düzenlemelidir. Bu alanlardaki aşırı turist yoğunluğunu bölgenin farklı alanlarına yayabilecek uygulamalar geliştirilmelidir.
4. **Üniversite ile Bağların Güçlendirilmesi:** Ayvalık Meslek Yüksekokulu'nun Ayvalık ile olan bağları güçlendirilmeli, yerel yönetimler ile eşgüdümlü çalışmalar ve projeler gerçekleştirmeli, turizme yönelik ortak çalışmalar yapılmalıdır. Bu noktada yerel yönetim, turizm ile ilgili karar mekanizmasına bölgenin tek üniversitesi olan Balıkesir Üniversitesi'ne daha çok yer vermeli, Ayvalık'ta turizm ile ilgili kongreler ve sempozyumlar için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

5.2.3. Çevresel Politikalar ve Sürdürülebilirlik Önerileri

1. **Taşıma Kapasitesi Sınırlarının Belirlenmesi:** Araştırma sonuçları, aşırı turizmin çevresel algıları olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ayvalık'ta sürdürülebilir turizm için bölgenin ekolojik taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bu kapasitenin aşılmaması için ziyaretçi sayıları sınırlandırılmalıdır.
2. **Atık Yönetimi ve Yeşil Alanların Korunması:** Turist sayısındaki artış, atık miktarını artırmakta ve doğal alanlar üzerinde baskı yaratmaktadır. Yerel yönetimler, atık yönetimi sistemlerini geliştirerek geri dönüşüm oranlarını artırmalı ve turizm faaliyetlerinin doğal çevre üzerindeki etkilerini minimize etmelidir.
3. **Alternatif Turizm Türlerinin Desteklenmesi:** Ayvalık, sadece kitle turizmine değil, aynı zamanda doğa turizmi, gastronomi turizmi ve kültürel turizm gibi sürdürülebilir alternatiflere yönlendirilmelidir. Bu tür turizm modelleri, çevresel ve kültürel sürdürülebilirliği teşvik ederken, aşırı turizmin yarattığı olumsuzlukları azaltabilir. Ayrıca Ayvalık'ın sadece belirli alanlarındaki insan yoğunluğunu farklı bölgelerdeki alternatif çekiciliklere yönlendirebilir.

4. Doğal Çekiciliklerin Korunması: Bölgenin doğal çekicilikleri olan Akvaryum koyu, Ortunç koyu, Patriça koyu, Badavut plajı, Sarımsaklı plajı vb. yerler özellikle yaz dönemlerinde çok fazla ziyaretçiye ev sahipliği yapmakta ve ziyaretçiler bu alanların doğal dokusuna zarar vermektedir. Ayrıca piknik, mangal vb. etkinlikler nedeniyle ciddi bir atık problemi de yaşanmaktadır. Bu nedenle buralardaki tüm aktiviteler denetlenmeli, giriş ve çıkışlar belirli standartlara göre olmalı, atıklar için geri dönüşümlü çöp kutuları yerleştirmeli, çevreye zarar verenler için caydırıcı cezalar uygulanmalıdır. Bu alanlarda ziyaretçilere yönelik giriş ücretleri uygulanabilir.

5.2.4. Yerel Halk İçin Öneriler

1. Toplumsal Katılımın Artırılması: Yerel halkın turizm politikalarının oluşturulmasında daha fazla söz sahibi olması gerekmektedir. Katılımcı yönetim anlayışı çerçevesinde, yerel yönetimler halk toplantıları düzenleyerek, turizmin yönetimi konusunda halkın görüşleri alınmalı ve toplumun her kesimini kapsayan politikalar ve stratejiler oluşturulmalıdır.
2. Yerel Halk İçin Turizm Eğitimi: Turizmden maksimum fayda sağlamak ve yerel halk ile turistler arasındaki etkileşimi olumlu hale getirmek için, halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi önemlidir. Yerel yönetimler ve turizm dernekleri tarafından, halkın turizm sektörüne entegrasyonunu destekleyen eğitim programları düzenlenebilir. Bu hususta başta Balıkesir Üniversitesi olmak üzere bölgedeki tüm eğitim kurumlarının desteği alınmalıdır.
3. Yerel Halka Yönelik Öncelikler: Ayvalık'ın doğal ve tarihi güzelliklerinden faydalanma noktasında öncelik daima yerel halkın olmalıdır. Bu noktada yurtdışındaki örneklerden yola çıkılarak; yerel halka indirimli veya ücretsiz otopark, indirimli toplu ulaşım imkanları, müze ve ören yerlerine indirimli veya ücretsiz erişim imkanı, rekreasyon alanları kullanımında önceliklerin tanınması, yerel halkın yaşam alanlarında konaklama faaliyetlerine kısıtlamalar, Barcelona örneğinde olduğu gibi turist vergisinin gündeme gelmesi, turizmden elde edilen gelirlerin bir bölümü ile yerel halkın konutlarında kullandıkları elektrik ve su faturalarında özellikle turizm hareketliliğinin yoğun dönemlerinde indirimler uygulanması önerilmektedir.

5.2.5. Araştırmacılar İçin Öneriler

1. Bu alışma aşırı turizm, kentsel yaşam kalitesi ve yaşam memnuniyeti kavramları arasındaki ilişkiyi yerel halk özelinde incelemiş, bölgeyi tercih eden turistlerin algısı ise incelenmemiştir. Turistlere yönelik gerçekleştirilecek çalışmalar konuya daha kapsamlı yaklaşılmamasını sağlayabilir ve araştırmanın derinliğini artırabilir. Yerel halk ve turistlerin algılarının ayrı ayrı belirlenmesi; verilerin karşılaştırılması ve her iki grubun beklentilerini karşılamaya yönelik politikalar üretilmesi açısından çeşitli katkıları sunabilir.
2. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesinde araştırma evreni olarak Ayvalık tercih edilmiştir. Türkiye’de farklı nüfus yoğunluklarına, farklı turizm türlerine, farklı coğrafi ve demografik yapıya sahip, turist yoğunluğunun fazla olduğu birçok turizm destinasyonu bulunmaktadır. Farklı destinasyonlarda aynı doğrultuda gerçekleştirilecek araştırmalar; verilerin karşılaştırılması, destinasyon özelinde çözümler sunulması, ortak problemlerin tespit edilmesi, yerel yönetimler arasında iş birliği ve bilgi paylaşımının sağlanması, ortak bir aę kurulması ve bütüncül stratejiler üretilmesi gibi katkıları sağlayabilir.
3. Dünyada aşırı turizm hareketliliği ve ilişkili olduğu gelişmelere yönelik farklı bilim dallarında farklı araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Türkiye’deki araştırmacıların yabancı araştırmacılarla ortak çalışmalar yapmaları, farklı bakış açılarını bir araya getirerek derinlemesine analizler gerçekleştirilmesini sağlayabilir ve global iş birlikleri ile güncel problemlere evrensel çözümler sunabilir.
4. Aşırı turizm sadece turizm sektörünü değil, farklı sektörleri de doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileyebilen ve önlem alınmadığında kar topu büyüme etkisi yaratabilecek bir problemdir. Bu nedenle farklı bilim dallarından araştırmacıların araştırma değişkenlerine yönelik farklı bakış açıları sunmaları, kapsamlı çözümlerin oluşturulmasını sağlayabilir. Özellikle şehir planlamacılığı (turist yoğunluğu nedeniyle doğal ve fiziki çevre, alt ve üst yapı, taşıma kapasitesi vb. problemlere yönelik), psikoloji (turist yoğunluğunun mutluluk, öznel iyi oluş, zihinsel sağlık vb. etkilerine yönelik) iktisat (turist yoğunluğu nedeniyle bölgesel enflasyon, gelir adaletsizliği, istihdamdaki dalgalanmalar, makro ve mikro ekonomik etkiler vb. gelişmelere yönelik) sosyoloji (toplumsal yapıdaki değişimler vb. etkilere yönelik), sağlık (insan yoğunluğunun insan beden sağlığı

ve etkileri vb. yönelik) ve uluslararası ilişkiler (artan turist hareketliliği nedeniyle belirli ülke vatandaşlarına uygulanan kısıtlamalar, tarifeler ve bunlar sonucu yaşanan siyasi krizler, gidilen ülkede turist-yerel halk problemleri sonucu ülkeler arası krizlerin ortaya çıkışı, vize sorunları vb. gelişmelere yönelik) alanındaki araştırmacılar konuya birçok açıdan katkı sunabilir.

5. Aşırı turizm sadece popüler veya büyük ölçekli destinasyonları değil küçük destinasyonları da etkileyen bir sorundur. Bu nedenle çok daha küçük ölçekli destinasyonlarda gerçekleştirilecek çalışmalar, zaman-mekan kolaylıkları, daha az maliyet, daha hızlı uygulama vb. avantajları nedeniyle hem bu destinasyonlara yönelik hızlı çözümler geliştirilmesine katkı sağlayabilir hem de farklı birçok destinasyondan veri elde edilebildiği için büyük ölçekli destinasyonlara yönelik yeni çözümlerin üretilmesine olanak sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Abbate, R., Giambalvo, O., and Milito, A. (2001). Service And Life Quality: The Case Of Palermo. *Social Indicators Research*, 275-308.
- Acar, A. (2017). Balıkesir Sındırgı İlçesinde Yaşayan Yerel Halkın Sakin Şehir Hareketine Yaklaşımı. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Adie, B. A., Hall, C. M., and Shoval, N. (2020). Overtourism as a perceived threat to cultural heritage in Europe. In *Smart Cultural Tourism* (HORIZON 2020 D4.2 framework). Smart CulTour Project.
- Ajuntament de Barcelona. (2017). *Strategic Tourism Plan for 2020*. Barcelona City Council.
- Aksoy, T. (2019). "Kentleşme ve Park Sorunları." *Şehir ve Planlama Dergisi*, 12(3), 45-62.
- Alam, M. M. and Zakaria, A. F. M. (2021). A probit estimation of urban bases of environmental awareness: Evidence from Sylhet City, Bangladesh.
- Alesina, A., Di Tella, R., and Macculloch, R. (2004). Inequality And Happiness: Are Europeans And Americans Different? *Journal Of Public Economics*, 2009–2042.
- Alexandrova, A. (2005). Subjective Well-Being And Kahneman's 'Objective Happiness'. *Journal Of Happiness Studies*, 301-324.
- Altıntaş, V. (2010). Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkileri: Alanya Bölge Modeli. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Altman, I. (1975). *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory, and Crowding*. Brooks/Cole Publishing.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Anadolu Ajansı. (2023). Ayvalık'ta Turizm Sezonu Ekim Ayına Kadar Uzayacak. Aralık 2023 Tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/ayvalikta-turizm-sezonu-ekim-ayina-kadar-uzayacak/2960458> Adresinden Alındı

- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C., and Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Andereck, K., and Nyaupane, G. (2011). Exploring The Nature Of Tourism And Quality Of Life Perceptions Among Residents. *Journal Of Travel Research*, 248–260.
- Andrews, F., and Withey, S. (1976). *Social Indicators Of Well-Being: Americans' Perceptions Of Life Quality*. New York: Springer Science and Business Media.
- Ap, J. (1992). Residents' Perceptions On Tourism İmpacts. *Annals Of Tourism Research*, 665-690.
- Ap, J., and Crompton, J. (1993). Residents' Strategies For Respondİng To Tourism İmpacts. *Journal Of Travel Research*, 47-50.
- Arık, İ. (2023). *Turizm Kentleşmesinin Kentsel Yaşam Kalitesine Etkisi: Ayvalık Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Argyle, M., Martin, M., and Crossland, J. (1989). Happiness As A Function Of Personality And Social Encounters. *Recent Advances İn Social Psychology: An İnternational Perspective*, 189-203.
- Asımgil, B., ve Erdoğan, F. (2013). Tarihi Ayvalık evleri mimarisinde bozulmaya neden olan etkenlerin incelenmesi. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 49-60.
- Atik, A., Taçoral, E., ve Altunkasa, M. (2014). Kent Halkının Kentsel Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Sosyo-Demografik Özelliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kemaliye Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 21-33.
- Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış*, 485-501.
- Avcıkurt, C. (2007). *Turizm Sosyolojisi: Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C. (2015). *Turizm Sosyolojisi Genel ve Yapısal Yaklaşım*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Avcıkurt, C., ve İlban , M. (2016). *Avrupa Birliği'nde Turizm ve Türkiye*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aydın, H. (2020). Mutluluk ve Ekonomi: Yaşam Memnuniyeti Araştırması Üzerinden Bazı Dikkatler. *Curr Res Soc Sci*, 135-148.
- Ayvalık Ticaret Odası. (2025). *Muhteşem Ayvalık Lezzetleri*. Mart 2025 tarihinde Welcome to Ayvalık:

[https://welcometoayvalik.com/gastronomi/#:~:text=Ayval%C4%B1k%2C%20kendine%20has%20k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC%20olan,Koruk%20Suyu%20en%20me%C5%9Fhur%20olanlar%C4%B1d%C4%B1r.](https://welcometoayvalik.com/gastronomi/#:~:text=Ayval%C4%B1k%2C%20kendine%20has%20k%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC%20olan,Koruk%20Suyu%20en%20me%C5%9Fhur%20olanlar%C4%B1d%C4%B1r. adresinden alındı)
adresinden alındı

- Bachman, J., Hodgins, E., and Lever, M. W. (2023). Rethinking resident perceptions of tourism in British Columbia, Canada. *Journal of Destination Marketing & Management*, 27, 100838.
- Badri, M., Alkhaili, M., Aldhaferi, H., Yang, G., Albahar, M., and Alrashdi, A. (2022). Exploring The Reciprocal Relationships Between Happiness And Life Satisfaction Of Working Adults—Evidence From Abu Dhabi. *Int J Environ Res Public Health*.
- Bertermann, A., Kamhöfer, D. and Schildberg-Hörisch, H. (2023). *More Education Does Make You Happier – Unless You Are Unemployed*. IZA Discussion Paper No. 16454
- Bartlett, M. S. (1950). "Tests of significance in factor analysis." *British Journal of Statistical Psychology*, 3(2), 77-85.
- Başol, G. (2008). Bilimsel Araştırma Süreci ve Yöntem. O. Kılıç ve M. Cinoğlu İçinde, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (S. 113-143). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Baumann, A. (2021). On The Path Towards Understanding Overtourism – Cruise Tourism And The Transportation İnfrastructure. *World Leisure Journal*, 5-13.
- Bentler, P. M., and Bonett, D. G. (1980). Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structures. *Psychological Bulletin*, 88(3), 588–606.
- Beşel, F., Yardımcıoğlu, F., ve Gürdal, T. (2015). Yaşam Memnuniyeti Arastirmast Kapsamında Calisma Hayatinin Analizi: 2003-2014 Dönemi. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Arasturmalan Dergisi*, 305-316.
- Bezirgan, M., Köroğlu, A., ve İlban, M. (2017). Destinasyon İmajı, Algılanan Değer, Aidiyet ve Davranışsal Niyetler Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 387-418.
- Biagi, B., Ladu, M., Marta , M., and Royuela, V. (2020). Tourism And The City: The İmpact On Residents' Quality Of Life. *International Journal Of Tourism Research*, 168-181.
- Bieda , A., Hirschfeld , G., Schönfeld , P., Brailovskaia , J., Lin, M., and Margraf , J. (2019). Happiness, Life Satisfaction And Positive Mental Health: Investigating Reciprocal Effects Over Four Years İn A Chinese Student Sample. *J. Res. Personal.*, 198–209.
- Bilgili, A. (2017a). Kentsel Gelişmenin, Kentsel Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Bursa Örneği. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Bilgili, A. (2017b). Bursa'nın Kentsel Yaşam Kalitesinin Faktör Analizi ve Sıralı Lojistik Regresyon ile İncelenmesi. *Eurasian Academy Of Sciences Eurasian Business & Economics Journal*, 100-132.
- Bimonte, S., and Faralla, V. (2012). Tourist Types And Happiness A Comparative Study In Maremma, Italy. *Annals Of Tourism Research*, 1929-1950.
- Bimonte, S., and Faralla, V. (2016). Does Residents' Perceived Life Satisfaction Vary With Tourist Season? A Two-Step Survey In A Mediterranean Destination. *Tourism Management*, 199-208.
- Blanchflower, D. G., and Oswald, A. J. (2008). Is well-being U-shaped over the life cycle? *Social Science & Medicine*, 66(8), 1733-1749.
- Blanchflower, D. G. (2021). Unhappiness and age. *Journal of Economic Behavior and Organization*, 181, 218-232.
- Bloomberg Ht. (2017). Teknolojinin Sorunlu Çocukları Uber ve Airbnb. Eylül 2023 Tarihinde Bloomberg Ht: <https://Businessht.Bloomberght.Com/Piyasalar/Haber/1343828-Teknolojinin-Sorunlu-Cocuklari-Uber-Ve-Airbnb-Adresinden-Alindi>
- Borsdorf, A., and Hidalgo, R. (2010). A new model of urban development in Latin America: The periurban space in Chile. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 101(3), 301-315.
- Bortner, R., and Hultsch, D. (1970). A Motivariate Analysis Of Correlates Of Life Satisfaction In Adulthood. *Journal Of Gerontology*, 41-47.
- Bramwell, B., and Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421.
- Briassoulis, H., and van der Straaten, J. (2000). Tourism and the environment: Regional, economic, cultural, and policy issues. *Springer Science and Business Media*.
- Briassoulis, H. (2002). Sustainable tourism and the question of the commons. *Annals of Tourism Research*, 29(4), 1065-1085.
- Briciu, A. E., and Briciu, V. A. (2021). Overtourism and local community perceptions: The case of Bran Castle, Romania. *Sustainability*, 13(2), 762.
- Brougham, J., and Butler, R. (1981). A Segmentation Anal-Ysis Of Resident Attitudes To The Social Impact Of Tourism. *Annals Of Tourism Research*, 569-590.
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research* (2nd ed.). Guilford Publications.

- Bubolz, M., Eicher, J., Evers, S., and Sontag, M. (1980). A Human Ecological Approach To Quality Of Life: Conceptual Framework And Results Of A Preliminary Study. *Social Indicators Research*, 103-136.
- Brunt, P., and Hambly, Z. (1999). "Tourism and Crime: Evidence from the UK." *Annals of Tourism Research*, 26(4), 984–1006.
- Butler, R. (1980). The Concept Of A Tourist Area Cycle Of Evolution: Implications For Management Of Resources. *Canadian Geographer*, 5-12.
- Butler, R. (2019). Tourism carrying capacity research: A retrospective and prospective analysis. *Tourism Recreation Research*, 44(1), 16-25.
- Butler, R. W. (2020). "Sustainable Tourism: A Global Perspective." In *Tourism and Sustainability*. Routledge.
- Butler, R., and Dodds, R. (2022). Overcoming Overtourism: A Review Of Failure. *Tourism Review*, 35-53.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural Equation Modeling with AMOS: Basic Concepts, Applications, and Programming*. Routledge.
- Byrne, B. M. (2016). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (3rd ed.). Routledge.
- Buzlukçu, C. (2020). Yerel Halkın Yer Kimliği, Topluluğa Bağlılığı, Sürdürülebilir Turizm Tutumu, Turizmin Gelişimini Destekleme Tutumu ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği, Balıkesir.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cameron, P. (1967). Ego Strength And Happiness Of The Age. *Journal Of Gerontology*, 199-203.
- Campbell, A., Converse, P., and Rodgers, W. (1976). *The Quality Of American Life: Perceptions, Evaluations, And Satisfactions*. Russel Sage Foundation.
- Carvão, S., Koens, K., and Postma, A. (2018). 'Overtourism'? Understanding And Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions. Seoul: Unwto.
- Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate Behavioral Research*, 1(2), 245–276.

- Chan, F., Adamo, S., Coxson, P., Goldman, L., Gu, D., Zhao, D., . . . Moran, A. (2013). Projected Impact Of Urbanization On Cardiovascular Disease In China. *Int J Public Health*, 849-854.
- Charles, S. T., and Carstensen, L. L. (2010). Social and emotional aging. *Annual Review of Psychology*, 61, 383-409.
- Chatterjee, K., Goodwin, P., Schwanen, T., Clark, B., Jain, J., Melia, S., Middleton, J., Plyushteva, A., Ricci, M., Santos, G., and Stokes, G. (2017). *Young people's travel — what's changed and why?* University of Oxford & University of the West of England.
- Chen, C. C., and Petrick, J. F. (2013). Health and wellness benefits of travel experiences: A literature review. *Journal of Travel Research*, 52(6), 709-719.
- Chin, C., Moore, S., Wallington, T., and Dowling, R. (2000). Ecotourism in Bako National Park, Borneo: Visitors' perspectives on environmental impacts and their management. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 20-35.
- Choi, H. C., and Sirakaya, E. (2006). Sustainability indicators for managing community tourism. *Tourism Management*, 27(6), 1274-1289.
- Civelek, M. (2018). *Yapısal eşitlik modellemesi metodolojisi*. İstanbul: Beta.
- Clark, A., and Andrew, O. (1994). Unhappiness And Unemployment. *The Economic Journal*, 648-659.
- Clark, A. E., and Oswald, A. J. (1996). Satisfaction and comparison income. *Journal of Public Economics*, 61(3), 359-381.
- Clark, A. E., Frijters, P., and Shields, M. A. (2008). Relative income, happiness, and utility: An explanation for the Easterlin paradox. *Journal of Economic Literature*, 46(1), 95-144.
- Clemente, F., and Sauer, W. (1976). Life Satisfaction In The United States. *Social Forces*, 621-631.
- Coccosis, H., and Mexa, A. (2004). *The challenge of tourism carrying capacity assessment: Theory and practice*. Routledge.
- Coşar, Y. (2013). Yavaş Şehir (Cittaslow) Olgusunun Turist Davranışları ve Yerel Halkın Kentsel Yaşam Kalitesi Algısına Etkileri. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Cohen, S., and Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>
- Cohen, E. (1988). "Authenticity and Commoditization in Tourism." *Annals of Tourism Research*, 15(3), 371–386.

- Cohen, L., and Manion, L. (1998). *Research Methods In Education*. London: Routledge.
- Cohen, S. (2005). The Pittsburgh Common Cold Studies: Psychosocial Predictors Of Susceptibility To Respiratory Infectious İllness. *International Journal Of Behavioral Medicine*, 123-131.
- Colomb, C., and Novy, J. (2016). Urban tourism and its discontents: An introduction. In C. Colomb and J. Novy (Eds.), *Protest and resistance in the tourist city* (pp. 1–30). Routledge.
- Conover, W. J. (1999). *Practical nonparametric statistics*. John Wiley & Sons.
- Costanza, R., Fisher, B., Ali, S., ve diğ. (2007). Quality of life: An approach integrating opportunities, human needs, and subjective well-being. *Ecological Economics*, 61(2-3), 267-276.
- Costello, A. B., and Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 10(1), 7.
- Croes, R., Rivera, M., and Semrad, K. (2017). *Appiness And Tourism: Evidence From Aruba*. University Of Central Florida And Aruba Tourism Authority.
- Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation. *Annals of Tourism Research*, 6(4), 408-424.
- Crouch, G. I. (2011). Destination competitiveness: An analysis of determinant attributes. *Journal of Travel Research*, 50(1), 27-45.
- Csikszentmihalyi, M., and Hunter, J. (2003). Happiness İn Everyday Life: The Uses Of Experience Sampling. *Journal Of Happiness Studies* , 185-199.
- Cummins, R. (1997). *The Comprehensive Quality Of Life Scale: Intellectual Disability*. Melbourne: The School Of Psychology Deakin University.
- Cummins, R. A. (2000). Objective and subjective quality of life: An interactive model. *Social Indicators Research*, 52(1), 55-72.
- Cutler, N. (1979). Age Variations İn The Dimensionality Of Life Satisfaction. *Joumal Of Gerontolgoy*, 573-578.
- Çalışkan, U., Gürsoy, D., Özer, Ö., and Chi, O. H. (2022). Effects of tourism on local residents' quality of life, happiness and life satisfaction: moderating role of the COVID-19 risk perceptions. *Journal of Tourism, Sustainability and Well-Being*, 10(4), 274–291.
- Çam, N. (2014). Şehir Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi: Kastamonu Şehir Merkezinde Bir Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 286- 307.

- Çavuş, Ş. (2002). Turistik Merkezlerin Taşıma Kapasiteleri ile Yaşam Evreleri Arasındaki İlişkiler ve Kuşadası Örneğinde Değerlendirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi , İzmir.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2012). Denizli ve Osmaniye'de Uygulanan Kentsel Göstergeler Pilot Projeleri Tamamlandı. Şubat 2024 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: <https://mpgm.csb.gov.tr/denizli-ve-osmaniye-de-uygulanan-kentsel-gostergeler-pilot-projeleri-tamamlandi-haber-656> Adresinden Alındı
- Dışişleri Bakanlığı. (2022). Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (Un-Habitat). Ocak 2024 Tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: <https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa> Adresinden Alındı
- Das, D. (2008). Urban Quality Of Life: A Case Study Of Guwahati. *Social Indicators Research*.
- Dağ, Z. (2021). Mutluluk ve Tüketim Arasındaki İlişkinin Mutluluk Ekonomisi Bağlamında İncelenmesi: Tra2 Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, Iğdır.
- DeCarlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological Methods*, 2(3), 292–307.
- Deery, M., Jago, L., and Fredline, L. (2012). Rethinking social impacts of tourism research: A new research agenda. *Tourism Management*, 33(1), 64-73.
- Demirci, B., Yılmaz, İ., ve Oğuz, Y. E. (2020). Aşırı Turizmin Kent Yaşam Memnuniyetine Etkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 204-217.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. and Brown, C. (2012). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), 289–300.
- Diedrich, A., and Garcia-Buades, E. (2009). Local perceptions of tourism as indicators of destination decline. *Tourism Management*, 30(4), 512-521.
- Diedrich, A., and Garcia-Buades, E. (2022). The overlooked young local: how age moderates the perception of overtourism impacts. *Tourism Geographies*, 24(4), 612–630.
- Diener, E. (1984). Subjective Well Being. *Psychological Bulletin*, 542-575.
- Diener, E., and Fujita, F. (1995). Resources, personal strivings, and subjective well-being: A nomothetic and idiographic approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), 926-935.

- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Diener, E., and Seligman, M. (2004). Beyond Money: Toward An Economy Of Well-Being. *Psychological Science In The Public Interest*, 1-31.
- Diener, E., Emmons, R., Larsen, R., and Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal Of Personality Assessment*, 164-172.
- Diener, E., Oishi, S., and Lucas, R. (2003). Personality, Culture, And Subjective Well-Being: Emotional And Cognitive Evaluations Of Life. *Annual Review Of Psychology*, 403-425.
- Diener, E., and Suh, E. (1997). Measuring quality of life: Economic, social, and subjective indicators. *Social Indicators Research*, 40(1-2), 189-216.
- Diener, E., Suh, E., Lucas, R., and Smith, H. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades Of Progress. *Psychological Bulletin*, 276–302.
- Diener, E., Tay, L., and Myers, D. (2011). He Religion Paradox: If Religion Makes People Happy, Why Are So Many Dropping Out? . *Journal Of Personality And Social Psycholog*, 1278–1290.
- Dilek, S., ve Türksoy, S. (2016). Turizm ve Çevre: Kavramsal Çerçeve. K. Özgen, S. Dilek, S. Türksoy, ve S. Çelebi İçinde, *Sürdürülebilir Turizm Yönetimi* (S. 1-26). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dodds, R., and Butler, R. (2019). *Overtourism: Issues, Realities and Solutions*. De Gruyter.
- Donald, B. (2001). Economic Competitiveness And Quality Of Life İn City Regions: Compatible Concepts? *Canadian Journal Of Urban Research*, 259-274.
- Doxey, G. (1975). A Causation Theory Of Visitor–Resident İrritants, Methodology And Research İnferences. The İmpact Of Tourism. In *Proceedings Of The Sixth Annual Conference Proceedings Of The Travel Research Association*. San Diego.
- Doğan, H. Z. (1989). Forms of adjustment: Sociocultural impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 16(2), 216-236.
- Doğan, M. (2013). Bir Kriz Faktörü Olarak Taşıma Kapasitesi Aşımı ve Bozcaada Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 85-108.
- Doğan, T., ve Nesrin Akıncı, Ç. (2011). Oxford Mutluluk Ölçeği Kısa Formunun Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 165-172.
- Dumludağ, Ö. (2011). Mutluluk ve İktisadi Parametreler Üzerine Bir İnceleme. *Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi*.

- Durmuş, H. (2022). Ekonomik Göstergelerin Yaşam Memnuniyetine Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Brics-T Örneği. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Easterlein, R. A. (1973). Does Money Buy Happiness? *The Public Interest*, 3-10.
- Easterlin, R. (1974). Does Economic Growth Improve The Human Lot? Some Empirical Evidence. *Nations And Households In Economic Growth*, 89-125.
- Easterlin, R. (1995). Will Raising The Incomes Of All Increase The Happiness Of All? *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 35-47.
- Easterlin, R. (2001). Income And Happiness: Towards A Unified Theory. *The Economic Journal*, 465-484.
- Easterlin, R. (2004). The Economics Of Happiness. *Daedalus*, 26-33.
- Easterlin, R. A. (2006). Life cycle happiness and its sources: Intersections of psychology, economics, and demography. *Journal of Economic Psychology*, 27(4), 463-482.
- Economist Intelligence Unit (EIU). (2022). Global Liveability Index 2022.
- Ekici, Y., ve Çelik, H. (2022). Yaşam Kalitesi Yaklaşımlarının Çevre, Kent ve Planlama Ekseninde Değerlendirilmesi. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19-37.
- Ekins, P., Simon, S., Deutsch, L., Folke, C., and De Groot, R. (2003). A framework for the practical application of the concepts of critical natural capital and strong sustainability. *Ecological Economics*, 44(2-3), 165-185.
- El Din, H., Shalaby, A., Farouh, H., and Elariane, S. (2013). Principles Of Urban Quality Of Life For A Neighborhood. *Hbrc Journal*, 86-92.
- Erbay, Y., Arapgirlioğlu, K., ve Alataş, Z. (2023). Yenilenen Avrupa Kentsel Şartı ve Belediyeler. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Eugene, W., and Kahn, A. (1975). Physical Attractiveness, Happiness, Neuroticism And Self-Esteem. *The Journal Of Psychology*, 27-30.
- Eurobarometer. (2023). What Is The Eurobarometer. Kasım 2023 Tarihinde Europa.Eu: <https://Europa.Eu/Eurobarometer/About/Eurobarometer> Adresinden Alındı
- European Parliament. (2018). Research For Tran Committee – Overtourism: Impact And Possible Policy Responses. European Parliament.
- Evans, G. W. (2002). The Built Environment and Mental Health. *Journal of Urban Health*, 80(4), 536-555.

- Evans, S., and Huxley, P. (2002). Studies Of Quality Of Life In The General Population. *International Review Of Psychiatry*, 203-211.
- Eyles, J., and Williams, A. (2008). *Sense of Place, Health and Quality of Life*. Ashgate Publishing.
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., and Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological Methods*, 4(3), 272–299.
- Fırat, A. (2006). Sağlıklı Kentler ve Kentsel Sağlık. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 219-240.
- Ferrer-İ-Carbonell, A. (2005). Income And Well-Being: An Empirical Analisis Of The Comparison Income Effect. *Journal Of Public Economics*, 997-1019.
- Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (5th ed.). Sage Publications.
- Filiz, A., ve Yılmaz, Ö. (2017). Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazi Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1799-1824.
- Florida, R., Mellander, C., and Rentfrow, P. J. (2011). The happiness of cities. *Regional Studies*, 47(4), 613-627.
- Fornell, C., and Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39–50.
- Forster, J. (1964). The Sociological Consequences Of Tourism. *International Journal Of Comparative Sociology*.
- Fraenkel, J., and Wallen, N. (2006). *How To Design And Evaluate Research In Education*. New York: Mcgraw-Hill International Edition.
- Frank, R. (1999). *Luxury Fever. Why Money Fails To Satisfy In An Era Of Excess*. New York: New York: The Free Press.
- Frey, B., and Stutzer, A. (2000). Happiness, Economy And Institutions. *Economic Journal*, 918-938.
- Frey, B., and Stutzer, A. (2002). What Can Economists Learn From Happiness Research? *Journal Of Economic Literature*, 402–435.
- Frey, B., and Stutzer, A. (2003). Happiness And Economics: How The Economy And Institutions Affect Well-Being. *Contemporary Sociology*, 435-436.

- Garau, C. (2020). Perceived impact of over-tourism and community participation in decision making: Evidence from a Mediterranean destination. *Sustainability*, 12(6), 2283.
- García-Hernández, M., la Calle-Vaquero, D. de, and Yubero, C. (2017). Cultural heritage and urban tourism: Historic city centres under pressure. *Sustainability*, 9(8), 1346.
- Garip, S. (2023). Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 1-19.
- Gay, L., and Diehl, P. (1992). *Research Methods For Business And Management*. New York: Mc. Millan Publishing Company.
- Genç, K. (2020). İstanbul'da Aşırı Turizm: Sivil Toplum Kuruluşları Görüşleri Üzerinden Yorumlayıcı ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Sakarya: Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi.
- George, R. (2010). "Visitor Perceptions of Crime-Safety and Attitudes Towards Risk: The Case of Table Mountain National Park, Cape Town." *Tourism Management*, 31(6), 806–815.
- Geray, C. (1998). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler. *Türk İdare Dergisi*, 323-346.
- Gholipour, H., Tajaddini, R., and Nguyen, J. (2016). Happiness And Inbound Tourism. *Annals Of Tourism Research*, 234–278.
- Glaeser, E., Kolko, J., and Saiz, A. (2001). Consumer City. *Journal Of Economic Geography*, 27-50.
- Godovykh, M., Ridderstaat, J. and Fyall, A. (2023). Tourism dependency and residents' happiness. *Annals of Tourism Research*, 101, Article 103580.
- Goodwin, H. (2017). *The Challenge Of Overtourism*. Responsible Tourism Partnership Working Paper.
- Goodwin, H. (2019). *Overtourism Solutions: Strategies To Manage Mass Tourism*. Mart 2023 Tarihinde Responsible Tourism Partnership: <https://ResponsibleTourismPartnership.Org/Overtourism-Solutions/> Adresinden Alındı
- Groot, W., and Maassenvandenbrink, H. (2002). Age And Education Differences In Marriages And Their Effects On Life Satisfaction. *Journal Of Happiness Studies*, 153-165.
- Gross National Happiness. (2023, Kasım). Bhutan's Gross National Happiness Index. Kasım 2023 Tarihinde [GrossNationalHappiness.Com:](https://www.GrossNationalHappiness.Com/) <https://www.GrossNationalHappiness.Com/> Adresinden Alındı

- Gökalp, M., and Topal, T. (2019). Investigation Of Life Satisfaction Of University Students According To Various Variables. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 191-204.
- Gökdeniz, A. (2020). Turistik Destinasyonlarda Sosyal Taşıma Kapasitesi ve Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Model Önerisi (Ayvalık Örneği). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gökdeniz, A., ve Erdem, B. (2015). Turizm Politikasında Ekonomik Başarı Koşulları ve Ayvalık Örneği. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1-32.
- Gössling, S. (2002). Global environmental consequences of tourism. *Global Environmental Change*, 12(4), 283-302.
- Gössling, S., and Hall, C. M. (2006). *Tourism and global environmental change: Ecological, social, economic and political interrelationships*. Routledge.
- Güdü Demirbolat, Ö., ve Avcıkurt, C. (2015). Turizm ve Mutluluk Arasındaki İlişki Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 79-97.
- Gül, S. (2021). Mutluluk Ekonomisi ve Göç Üzerine Bir İnceleme. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güler, B., ve Emeç, H. (2006). Yaşam Memnuniyet ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi. *D.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 129-149.
- Gürsoy, D., and Rutherford, D. G. (2004). Host attitudes toward tourism: An improved structural model. *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516.
- Gürsoy, D., Chi, C. G., and Dyer, P. (2010). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: The case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research*, 49(3), 381-394.
- Gürsoy, D., Jurowski, C., and Uysal, M. (2010). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.
- Gürsoy, Z. (2016). Türkiye’de Yaşayan Bireylerin Yaşam Memnuniyeti Düzeylerinin Bulanık Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleriyle Belirlenmesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Güzel, S. (2018). Gelir Eşitsizliği, Refah ve Mutluluk. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 389-394.
- Haavio, E. (1971). Satisfaction With Family, Work, Leisure And Life Among Men And Women. *Human Relations*, 585-601.
- Hacıoğlu, N., Bozkurt, M., ve Şahin, B. (2016). Genel Turizm. İstanbul: Paradigma Akademi.

- Hadayat, T., Ali, A. and Gous, G. (2023). Assessing the association between education level and life satisfaction among middle-aged adult men. *Journal of Development and Social Sciences*, 4 (3), 364–370.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Prentice Hall.
- Hall, C. M. (2007). Tourism planning: Policies, processes and relationships. *Pearson Education*.
- Haller, M., and Hadler, M. (2006). How Social Relations And Structures Can Produce Happiness And Unhappiness: An International Comparative Analysis. *Social Indicators Research*, 169–216.
- Hamamcı, C., Çoban, A., ve Keleş, R. (2020). Çevre Politikası; Ekolojik Sorunlar ve Kuram. İstanbul: İmge Yayınevi.
- Han, S., and Sook, H. (2021). Educational attainment, job entry timing, and social embeddedness: A comparative study of associate degree holders. *Sociological Perspectives*, 64(3), 371–390.
- Haralambopoulos, N., and Pizam, A. (1996). Perceived Impacts Of tourism: The Case Of Samos. *Annals Of Tourism Research*, 503-526.
- Hazar, A. (2014). *Rekreasyon ve Animasyon*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Helliwell, J. F. (2003). How's life? Combining individual and national variables to explain subjective well-being. *Economic Modelling*, 20(2), 331-360.
- Helliwell, J. F., and Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435-1446.
- Helliwell, J., Layard, R., and Sachs, J. (2016). *World Happiness Report 2016*. New York: Sustainable Development Solutions Network.
- Helliwell, J. F., Huang, H., and Wang, S. (2020). Happiness and the quality of government. *World Happiness Report*.
- Helliwell, J., Layard, R., Sachs, J., Jan-Emmanuel, D., Aknin, L., and Wang, S. (2023). *World Happiness Report 2023*. New York: Sustainable Development Solutions Network .
- Hills, P., and Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: A Compact Scale For The Measurement Of Psychological Well-Being. *Personality And Individual Differences*, 1073–1082.
- Holden, A. (2008). *Environment and tourism*. *Routledge*.

- Hristov, M., Hristić, N., and Stefanović, N. (2021). Impact Of Overtourism On Urban Life. *Spatium*, 59-66.
- Hu, L. T., and Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Huang, S., and Wei, X. (2018). Chinese Outbound Travel: Understanding The Socioeconomic Drivers. *International Journal Of Tourism Research*.
- Huang, Z., Huang, S., Yang, Y., Tang, Z., Yang, Y., and Zhou, Y. (2020). In Pursuit Of Happiness: Impact Of The Happiness Level Of A Destination Country On Chinese Tourists' Outbound Travel Choices. *International Journal Of Tourism*, 1-13.
- Hunsbenger, B. (1985). Life Satisfaction And Perceived Sources Of Religiousness: A Study Of Older Persons. *Journal Of Gerontology*, 615-620.
- Insch, A., and Florek, M. (2008). A great place to live, work and play: Conceptualising place satisfaction in the case of a city's residents. *Journal of Place Management and Development*, 1(2), 138-149.
- İç İşleri Bakanlığı. (2017). Temel Hizmetlerde Kapasite Geliştirilmesi Projesi. Şubat 2024 Tarihinde İç İşleri Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi: [https://www.İcisleri.Gov.Tr/İlleridairesi/Temel-Hizmetlerde-Kapasite-Gelistirilmesi-Projesi](https://www.icisleri.gov.tr/illeridairesi/temel-hizmetlerde-kapasite-gelistirilmesi-projesi) Adresinden Alındı
- İnan, Ö. (2018). Kentsel Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.
- İnan, Ö., ve Sönmez, N. (2019). Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçüm Yöntemlerinin Geliştirilmesi. *International Journal Of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 184-198.
- İslamoğlu, H. ve Alnıaçık, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*: Beta Yayıncılık.
- Jebb, A. T., Tay, L., Diener, E. and Oishi, S. (2018). Happiness, income satiation and turning points around the world. *Nature Human Behaviour*, 2(1), 33–38.
- Jivraj, S., Nazroo, J., Vanhoutte, B., and Chandola, T. (2014). Aging and subjective well-being in later life. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 69(6), 930-941.
- Jordan, P., Pastras, P., and Psarros, M. (2018). Managing Tourism Growth İn Europe The Ecm Toolbox. *European Cities Marketing*.
- Jover, J. and Díaz-Parra, I. (2020). *Tourism as an urban problem: The social perception of tourism and its impact on housing in the historic centre of Seville. Tourism Geographies*, 22(3), 377–399.

- Jurowski, C., Uysal, M., and Williams, D. (1997). A Theoretical Analysis Of Host Community Resident Reactions To Tourism. *Journal Of Travel Research*, 3-11.
- Kahneman, D., Diener, E., and Schwarz, N. (1999). *Well-Being: Foundations Of Hedonic Psychology*. New York: New York: Russell Sage Foundation Press.
- Kahneman, D., and Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(38), 16489-16493.
- Kahneman, D., and Krueger, A. B. (2006). Developments in the measurement of subjective well-being. *Journal of Economic Perspectives*, 20(1), 3-24.
- Kahyaoğlu, O. (2008). Yaşam Memnuniyeti ve Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Değişkenler ile Ekonometrik Uygulama: Türkiye Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kaiser, H. F. (1974). "An index of factorial simplicity." *Psychometrika*, 39(1), 31-36.
- Karaaslan, K. Ç., Çalmaşur, G., ve Aysin, M. E. (2021). Bireylerin Yaşam Memnuniyetlerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 263-290.
- Karakaş, E. (2022). Kentsel Yaşam Kalitesinin Alanya'daki Yerleşik Yabancılar Üzeinden İredelenmesi. Alanya: Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi.
- Karamustafa, K., Güllü, K., ve Acar, N. (2010). Kayseri'nin Pazarlanabilirliğinin Şehir Yaşam Kalitesi Açısından Önem-Başarım Analizi ile Değerlendirilmesi. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 1-26.
- Kaya, M. (2020). "Trafik Sıkışıklığının Ekonomik Maliyeti." *Ulaşım Çalışmaları*, 10(2), 34-49.
- Keleş, H. (2021). Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi, Memnuniyeti ve Turizme Desteği Üzerindeki Etkileri: Manavgat Örneği. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği, Konya.
- Keleş, R. (2012). *Kentleşme Politikası*. Ankara: Imge Kitabevi Yayınları.
- Khomsı, M., Fernandez-Aubin, L., and Rabier, L. (2020). A Prospective Analysis Of Overtourism İn Montreal. *Journal Of Travel & Tourism Marketing*.
- Kıyak, A.E., (1997). Kentin Biçimsel ve Mekânsal Kurgusunun Çözümlemesine Dair Bir Yöntem Önerisi ve Ayvalık Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kim, H. K., and McKenry, P. C. (2002). The relationship between marriage and psychological well-being: A longitudinal analysis. *Journal of Family Issues*, 23(8), 885-911.

- Kim, H., Gürsoy, D., and Lee, S. (2006). The Impact Of The 2002 World Cup On South Korea: Comparisons Of Pre- And Post-Games. *Tourism Management*, 86-96.
- Kim, H., and Ek, R. (2014). The impacts of tourism on quality of life: A comparative study of residents in three destinations. *Tourism Management*, 45, 181-191.
- Kim, K., Uysal, M., and Sirgy, M. (2013). How Does Tourism İn A Community Impact The Quality Of Life Of Community Residents? *Toursim Management*, 527-540.
- Kim, K., ve Park, J. (2020). Sustainable Tourism and Quality of Life: A Study on Tourism Impacts in Urban Areas. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(2), 141–159.
- Kim, S. S., and Lee, C. K. (2018). Economic and environmental impacts of mass tourism on regional tourism destinations. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(2), 227-249.
- Klaric, Z., Komilis, P., Dragicevic, M., Berlengi, G., and Surucu, F. (1999). Carrying Capacity Assessment For Tourism Development. Split: Priority Actions Programme Regional Activity Centre.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford Publications.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling* (4th ed.). Guilford Press.
- Ko, T. G., and Stewart, W. P. (2002). A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development. *Journal of Travel Research*, 41(1), 27–36.
- Koenig, H. (2012). Religion, Spirituality, And Health: The Research And Clinical Implications. International Scholarly Research Network.
- Koens, K., Postma, A., and Papp, B. (2018). Is Overtourism Overused? Understanding The Impact Of Tourism İn A City Context. Sustainability.
- Kozak, N., Kozak, M., ve Kozak, M. (2015). Genel Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Köroğlu, A., Asmadili, V., ve Birkon, İ. (2022). Termal Turizm Amaçlı Seyahat Eden Turistlerin Sürdürülebilir Turizm Algıları ve Gönüllü Sade Yaşam Tarzları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi: Pamukkale Örneği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 313-325.

- Krajickova, A., Hampl, F., and Lancosova, E. (2022). Visitors' Perception Of Overtourism Impacts In A Small Destination. *An International Journal Of Tourism And Hospitality Research*, 236-246.
- Kuru, A., ve Özkök, M. (2017). Yaşanabilirlik Kavramı Bağlamında Kamusal/Açık Mekânların Değerlendirilmesi: Kırklareli Kent Merkezi Örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 43-60.
- Kutner, M. H., Nachtsheim, C. J., Neter, J., and Li, W. (2005). *Applied linear statistical models*. McGraw-Hill Education.
- Kuyken, W. (1995). The World Health Organization Quality Of Life Assessment (Whoqol): Position Paper From The World Health Organization. *Pergamon*, 1403-1409.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). 2022 Yılı İşletme Belgeli Konaklama İstatistikleri Bülteni. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.
- Lee, Y. J. (2008). Subjective quality of life measurement in Taipei. *Building and Environment*, 43(7), 1205-1215.
- Lelkes, O. (2002). Tasting Freedom: Happiness, Religion And Economic Transition. *Research Centre For Analysis Of Social Exclusion*.
- Lin, Y. S., Huang, W. S., Yang, C. T., and Chiang, M. (2014). Work - Leisure Conflict And Its Associations With Well-Being: The Roles Of Social Support, Leisure Participation And Job Burnout. *Tourism Management*, 244-252.
- Lin, Z., Chen, Y., and Filieri, R. (2017). Resident-Tourist Value Co-Creation: The Role Of Residents' Perceived Tourism Impacts And Life Satisfaction. *Tourism Management*, 436-442.
- Liu, J., Sheldon, P., and Var, T. (1987). Resident Perception Of The Environmental Impacts Of Tourism. *Annals Of Tourism Research*, 17-37.
- Lorcu, F. (2015). Örneklerle Veri Analizi Spss Uygulamalı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lumley, T., Diehr, P., Emerson, S., and Chen, L. (2002). The importance of the normality assumption in large public health data sets. *Annual Review of Public Health*, 23, 151-169.
- MacInnes, T., Park, K. and Hassani, H. (2022). Travel career or childhood travel habit? Which better explains adult travel behaviour? *Annals of Tourism Research*.
- Magnini, V., Ford, J., and Latour, M. (2012). The Role Of Qualitative Methods In Tourism QoL Research: A Critique And Future Agenda. *Handbook Of Tourism And Quality-Of-Life Research I* (S. 51-65). İçinde Springer.

- Mahudin, N., Cox, T., and Griffiths, A. (2012). Measuring Rail Passenger Crowding: Scale Development And Psychometric Properties. *Transportation Research Part F: Traffic Psychology And Behaviour*, 38-51.
- Manera, C., and Valle, E. (2018). Tourist Intensity In The World, 1995–2015: Two Measurement Proposals. *Sustainability*.
- Marans, R. W. (2012). Quality of urban life studies: An overview and implications for environment-behaviour research. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 9-22.
- Marans, R. W. (2015). Quality of urban life and quality of life. In M. van Kempen, H. Vermeulen and A. B. Bolt (Eds.), *Urban Societies in Flux* (pp. 147–166). Springer.
- Marans, R., and Stimson, R. (2011). Investigating Quality Of Urban Life: Theory, Methods, And Empirical Research. *Social Indicators Research Series*, 1-29.
- Mason, P., and Cheyne, J. (2000). Residents' attitudes to proposed tourism development. *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391-411.
- Mason, P. (2016). *Tourism Impacts, Planning and Management* (3rd ed.). Routledge.
- Massam, B. H. (2002). Quality of life: Public planning and private living. *Progress in Planning*, 58(3), 141-227.
- Matikka, L. (2001). Service Oriented Assessment Of Quality Of Life Of Adults With Intellectual Disabilities. Helsinki: Famr Research Publications.
- Mccall, S. (1975). Quality Of Life. *Social Indicators Research*, 229-248.
- McCool, S. F., and Martin, S. R. (1994). Community attachment and attitudes toward tourism development. *Journal of Travel Research*, 32(3), 29-34.
- McCool, S. F., and Moisey, R. N. (2008). *Tourism, recreation and sustainability: Linking culture and the environment*. CABI Publishing.
- Mccrea, R., Shyy, T.-K., and Stimson, R. (2006). What Is The Strength Of The Link Between Objective And Subjective Indicators Of Urban Quality Of Life? *Applied Research In Quality Of Life*, 79-96.
- Mcgillivray, M., and Clarke, M. (2006). Human Well-Being: Concepts And Measures. M. McGillivray, and M. Clarke İçinde, *Understanding Human Well-Being* (S. 3-15). Tokyo-New York- Paris: United Nations University Press.
- McKercher, B. (1993). The unrecognized threat to tourism: Can tourism survive 'sustainability'? *Tourism Management*, 14(2), 131-136.
- McKercher, B., and du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge.

- Mckinsey and Company And World Travel and Tourism Council. (2017). *Coping With Success Managing Overcrowding In Tourism Destinations*. Mckinsey & Company And World Travel & Tourism Council.
- Meleddu, M. (2014). Tourism, Residents' Welfare And Economic Choice: A Literature Review. *Journal Of Economic Surveys*, 376-399.
- Mercer. (2022). *Quality of Living City Rankings*.
- Michalos, A., and Zumbo, B. (1999). Public Services And The Quality Of Life. *Social Indicators Research*, 125-156.
- Michalos, A. C. (2008). Education, happiness and wellbeing. *Social Indicators Research*, 87(3), 347-366.
- Mihalic, T. (2000). Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness. *Tourism Management*, 21(1), 65-78.
- Mihalic, T. (2014). *Tourism and economic development issues*. In A. A. Lew, C. M. Hall, and A. M. Williams (Eds.), *The Wiley Blackwell Companion to Tourism* (pp. 229–239). Wiley Blackwell.
- Mihalic, T., and Kuscer, K. (2019). *Impacts Of Overtourism On Satisfaction With Life In A Tourism Destination*. Conference: *Tourism In The Era Of Conectivity*. Bournemouth: Bournemouth University.
- Milano, C., Cheer, J. M., and Novelli, M. (2019). Overtourism: Excesses, discontents and measures in travel and tourism. *CABI Tourism Texts*.
- Mohankumar, P. (2018, Augustos 3). *Overcoming The Greed For Overtourism*. OcaK 2022 Tarihinde Destination Reporter India: <https://Destinationreporterindia.Com/2018/08/03/Overcoming-The-Greed-For-Overtourism/> Adresinden Alındı
- Montalvo, J., and Querol, M. (2003). Religious Polarization And Economic Development. *Economics Letters*, 201-210.
- Mookerjee, R., and Beron, K. (2005). Gender, Religion And Happiness. *The Journal Of Socio-Economics*, 674-685.
- Morrison, P. S. (2020). Subjective wellbeing and the city. *Social Indicators Research*, 149(1), 33–61.
- Mouratidis, K. (2021). Urban planning and quality of life: A review of pathways linking the built environment to subjective well-being. *Cities*, 115, 103229.
- Muler, V., Coromina, L., and Galí, N. (2018). Overtourism: Residents' Perceptions Of Tourism Impact As An Indicator Of Resident Social Carrying Capacity - Case Study Of A Spanish Heritage Town. *Tourism Review*, 1-30.

- Myers, D., and Diener, E. (1995). Who Is Happy? *Psychological Science*, 10–19.
- Myers, D. G. (2000). The funds, friends, and faith of happy people. *American Psychologist*, 55(1), 56-67.
- Namberger, P., Jackisch, S., Schmude, J., and Karl, M. (2019). Overcrowding, Overtourism And Local Level Disturbance: How Much Can Munich Handle? *Tourism Planning & Development*, 1-21.
- Nemati, S., and Maralani, F. (2016). The Relationship Between Life Satisfaction And Happiness: The Mediating Role Of Resiliency. *Int. J. Psychol. Stud.*, 194-201.
- Nawijn, J., and Peeters, P. (2010). Travelling ‘Green’: Is Tourists’ Happiness At Stake? *Current Issues In Tourism*, 381-392.
- Nawijn, J., and Veenhoven, R. (2011). *The Human Pursuit Of Well-Being: A Cultural Approach*. Springer Science, 39-53.
- Neuts, B., and Nijkamp, P. (2012). Tourist Crowding Perception And Acceptability In Cities An Applied Modelling Study On Bruges. *Annals Of Tourism Research*, 2133-2153.
- Newman, P., and Kenworthy, J. (1999). *Sustainability and Cities: Overcoming Automobile Dependence*. Island Press.
- Ng, Y.-K. (2022). *Happiness—Concept, Measurement And Promotion*. Shanghai: Springer.
- Ngan, H.-K., Ngyuen, N. and Su, T.-P. (2022). The influence of socioeconomic inequalities on support for tourism in developing communities: An intervening effect of tourism resources. *Journal of Sustainable Tourism*.
- Nivette, A. (2011). Cross-national predictors of crime: A meta-analysis. *Homicide Studies*, 15(2), 103-131.
- Nomadasaurus. (2023). 7 Ways You Can Help Turn The Tide On Overtourism. Mart 2023 Tarihinde Nomadasaurus.Com: <https://www.nomadasaurus.com/overtourism-solutions/> Adresinden Alındı
- Ntv. (2024). *Ayvalık Ticaret Odası'ndan tüketicilere "sahte zeytinyağı" uyarısı*. Mart 2025 tarihinde Ntv: <https://www.ntv.com.tr/ntvpara/ayvalik-ticaret-odasindan-tuketicilere-sahte-zeytinyagi-uyarisi,c7cjpqxq8K0eeykOFdRK3nQ> adresinden alındı
- Nunkoo, R., and Ramkissoon, H. (2011). Developing a community support model for tourism. *Annals of Tourism Research*, 38(3), 964-988.
- Nunkoo, R., and Ramkissoon, H. (2016). Residents’ reactions to tourism development: A comparative study of two islands. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 40(3), 399-423.

- Nunkoo, R., and Gürsoy, D. (2012). Residents' support for tourism: An identity perspective. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 243-268.
- Oishi, S., Diener, E., Lucas, R. E. and Suh, E. M. (2018). Cross-national and longitudinal analyses of life satisfaction and income. In E. Diener, S. Oishi, and L. Tay (Eds.), *Handbook of well-being*. Salt Lake City, UT: DEF Publishers.
- Okday, D., and Rüstemli, A. (2010). Measuring The Quality Of Urban Life And Neighbourhood Satisfaction: Findings From Gazimagusa (Famagusta) Area Study. *International Journal Of Social Sciences And Humanity Studies*, 27-37.
- Okulicz-Kozaryn, A. (2011). City Life: Rankings (Livability) Versus Perceptions (Satisfaction). *Social Indicators Research*, 433-451.
- Oppermann, M., and Cooper, C. (1999). Outbound Travel And Quality Of Life: The Effect Of Airline Price Wars. *Journal Of Business Research*, 179-188.
- Ökmen, M. (2013). Bir İnsan Hakkı Olarak Kentli Haklarının Geliştirilmesi ve Yerel Yönetimler. *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*, 17-43.
- Özgürel, G., ve Yılmaz, O. (2021). Aşırı Turizmde Kalabalık Yönetimi: Belediyeler Tarafından Kullanılabilecek Akıllı Turizm Uygulamaları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1594-1620.
- Özkalp, E., ve Kırel, Ç. (2010). *Örgütsel Davranış*. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Öztürk, S., and Genç, Z. (2014). The Relationship Between Urban Design And Urban Quality Of Life: "A Case Study Of Kastamonu City- Turkey. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 114-125.
- Pacione, M. (2003). Urban environmental quality and human well-being—a social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 19-30.
- Pallant, J. (2020). *SPSS Survival Manual: A Step by Step Guide to Data Analysis Using SPSS*. Routledge.
- Paniagua, J., Palomino, J. P., and Santana, M. (2022). Does Happiness Drive Tourism Decisions? *Economic Modelling*.
- Panousi, S., and Petrakos, G. (2020). Overtourism And Tourism Carrying Capacity: A Regional Perspective For Greece. *Culture And Tourism In A Smart, Globalized, And Sustainable World* (S. 215-229). Hydra: Springer.
- Pavot, W., and Diener, E. (1993). Review Of The Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment*, 164-172.
- Pearce, P. (2012). Relationships And The Tourism Experience: Challenges For Quality-Of-Life Assessments. *Handbook Of Tourism And Quality-Of-Life Research I* (S. 9-31). İçinde

- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., . . . Postma, A. (2018). Research For Tran Committee - Overtourism: Impact And Possible Policy Responses. Brussels: Brussels: European Parliament.
- Peña-Casillas, C. S., Espinoza-Sánchez, R., López-Sánchez, J. A., and Dávalos-Pita, A. Y. (2024). Approach to impact of tourism on quality of life: Case study of the magic town of San Sebastián del Oeste, Jalisco, Mexico. *Sustainability*, *16*(24), 10828.
- Perdue, R. R., Long, P. T., and Allen, L. (1990). Resident support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, *17*(4), 586-599.
- Perez, B., and Var, T. (1995). Perceived Impacts Of Tourismby Residents. *Annals Of Tourism Research*, 208-210.
- Perim, A. (2007). Trakya Üniversitesi Eğitim, Araştırma ve Uygulama Hastanesi'nde Çalışan Hemşirelerin Kaliteli Yaşam Algısının Belirlenmesi. Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Pew Research Center. (2019). Religion's Relationship To Happiness, Civic Engagement And Health Around The World. Kasım 2023 Tarihinde Pewresearch.Org:
<https://www.pewresearch.org/religion/2019/01/31/religions-relationship-to-happiness-civic-engagement-and-health-around-the-world/>
 Adresinden Alındı
- Phillips, D. (2006). Quality of life: Concept, policy and practice. Routledge.
- Pitigraisorn, P. (2018). Overtourism : How To Cope With Our Success? Economic Intelligence Center (Eic).
- Pizam, A. (1978). Tourism's Impacts: The Social Costs To The Destination Community As Perceived Byits Residents. *Journal Of Travel Research*, 2-49.
- Plagnol, A., and Easterlin, R. (2008). Attainments, And Satisfaction: Life Cycle Differences Between American Women And Men. Genet Workin Paper, 601-619.
- Polgreen, L., and Simpson, N. (2011). Happiness And International Migration. *Journal Of Happiness Studies*, 819-840.
- Postma, A., and Schmuecker, D. (2017). Understanding and overcoming negative impacts of tourism in city destinations: Conceptual model and strategic framework. *Journal of Tourism Futures*, *3*(2), 144–156.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster.
- Rasch, G. (1960). *Probabilistic models for some intelligence and attainment tests*. Copenhagen: Danish Institute for Educational Research.

- Rezvani, M., Mansourian, H., and Sattari, M. (2012). Evaluating Quality Of Life İn Urban Areas (Case Study: Noorabad City Iran). *Social Indicators Research*, 203-220.
- Rogerson, R. J. (1999). Quality of life and city competitiveness. *Urban Studies*, 36(5-6), 969-985.
- Ross, C. E., and Van Willigen, M. (1997). Education and the subjective quality of life. *Journal of Health and Social Behavior*, 38(3), 275-297.
- Rosenow, J., and Pulsipher, G. (1979). *Tourism: The Good, The Bad And The Ugly*. Nebraska: Century Three Press.
- Russo, A. P., and Scarnato, A. (2018). ‘Barcelona in common’: A new urban regime for the 21st-century tourist city? *Journal of Urban Affairs*, 40(4), 455-474.
- Ryan, C. (2003). *Recreational Tourism Demand And İmpacts*. Channel View Publications.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081.
- Sagevik, M. (2009). *Sustainable Travel After The Copenhagen Agreement. Symposium On Tourism And Travel İn The Green Economy*. Göteborg.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., and Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924.
- Sarı, V., ve Kındap, A. (2018). Türkiye’de Kentsel Yaşam Kalitesi Göstergelerinin Analizi. *Sayıştay Dergisi* , 39-72.
- Sağır, M., Göktaş, L., ve Gönülölmez, A. (2017). Turizmin Yerel Halk Üzerindeki Ekonomik Etkileri:Konya Örneği. *Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi* (S. 789-804). Konya: Nobel Bilim.
- Schwarz, N., and Strack, F. (1999). Reports of subjective well-being: Judgmental processes and their methodological implications. In Kahneman, D., Diener, E., & Schwarz, N. (Eds.), *Well-being: The foundations of hedonic psychology* (pp. 61-84). Russell Sage Foundation.
- Scitovsky, T. (1976). *The Joyless Economy: An İnquiry İnto Human Satisfaction And Consumer Dissatisfaction*. Oxford U Press.
- Scollon, C., Kim-Prieto, C., and Diener, E. (2003). Experience Sampling: Promises And Pitfalls, Strengths And Weaknesses. *Journal Of Happiness Studies*, 5-34.
- Sekaran, U. (1992). *Research Methods For Business: A Skill Building Approach* . John Wiley & Sons.

- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. Free Press.
- Selim, S. (2008). Life Satisfaction and Happiness in Turkey. *Social Indicators Research*, 531-562.
- Seraphin, H., Sheeran, P., and Pilato, M. (2018). "Overtourism and the Fall of Venice as a Destination." *Journal of Destination Marketing & Management*, 9, 374-376.
- Sharpley, R. (2000). Tourism and sustainable development: Exploring the theoretical divide. *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1-19.
- Sharpley, R. (2014). *Host perceptions of tourism: A review of the research*. Elsevier.
- Shelby, B., and Heberlein, T. (1986). *Carrying Capacity In Recreation Settings*. Oregon State University Press.
- Shi, F., Han, X., and Samaniego-Chávez, C. E. (2024). Residents' perceived benefits of host-guest interaction: Scale development and validation. *Journal of Travel Research*.
- Shields, M., Price, S., and Wooden, M. (2009). Life Satisfaction And The Economic And Social Characteristics Of Neighborhoods. *J. Popul. Econ.*, 421-443.
- Sirgy, M. (1986). A Quality-Of-Life Theory Derived From Maslow's Developmental Perspective: 'Quality' Is Related To Progressive Satisfaction Of A Hierarchy Of Needs, Lower Order And Higher. *American Journal Of Economics And Sociology*, 329-342.
- Sirgy, M., and Cornwell, T. (2002). How Neighborhood Features Affect Quality Of Life. *Social Indicators Research*, 79-114.
- Sirgy, M. J., Rahtz, D., Cicic, M., and Underwood, S. (2006). A method for assessing residents' satisfaction with community-based services. *Social Indicators Research*, 78(3), 307-349.
- Sirgy, M. J., Michalos, A. C., Ferriss, A. L., Easterlin, R. A., Patrick, D., and Pavot, W. (2008). The Quality-of-Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future. *Social Indicators Research*, 76(3), 343-466.
- Sirgy, M. J., Widgery, R. N., Lee, D. J., and Yu, G. B. (2008). Developing a measure of community well-being based on perceptions of impact in various life domains. *Social Indicators Research*, 87(2), 223-240.
- Skift. (2016). Exploring The Coming Perils Of Overtourism. (R. Ali, Prodükör) Aralık 2022 Tarihinde Skift: <https://skift.com/2016/08/23/exploring-the-coming-perils-of-overtourism/> Adresinden Alındı

- Skogan, W. G. (2009). *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. University of California Press.
- Smith, M. K., Macleod, N., and Robertson, M. H. (2011). Key concepts in tourist studies. *SAGE Publications*.
- Smith, M. K., and Richards, G. (2013). *The Routledge Handbook of Cultural Tourism*. Routledge.
- Smith, M., Sziva, I., and Olt, G. (2019). Overtourism And Resident Resistance İn Budapest. *Tourism Planning & Development*, 1-17.
- Smith, V. L. (2006). *Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*. Cognizant Communication Corporation.
- Sores, A., and Peto, K. (2015). Measuring Of Subjective Quality Of Life. *Procedia Economics And Finance*, 809-816.
- Soylu, Y. (2013). Turistik Destinasyonlarda Taşıma Kapasitesi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Sparks, J. and Lee, Y. (2022). Vocational education pathways and early career stability: A longitudinal analysis of community college graduates. *Journal of Education and Work*, 35(4), 421–439.
- Sponville, A., Delumeau, J., ve Farge, A. (2012). *Mutluluğun Güzel Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*.
- Spreitzer, E., and Snyder, E. (1974). Correltes Of Life Satisfaction Among The Aged. *Measures Of Social Psychological Attitudes*, 454-458.
- Stack, S. and Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: A 17-nation study. *Journal of Marriage and the Family*, 60(2), 527-536.
- Stanca, L. (2015). Measuring Urban Quality Of Life: A Life Satisfaction Approach. A. Michelangeli İçinde, *Quality Of Life İn Cities Equity, Sustainable Development And Happiness From A Policy Perspective* (S. 66-90). London And New York: Routledge.
- Steptoe, A., Deaton, A., and Stone, A. A. (2015). Subjective wellbeing, health, and ageing. *The Lancet*, 385(9968), 640-648.
- Stokols, D. (1972). On the distinction between density and crowding: Some implications for future research. *Psychological Review*, 79(3), 275-277.
- Stylidis, D., Terzidou, M. and Katsatores, D. (2023). Age differences in residents' perceptions of tourism impacts: Evidence from a coastal destination. *Sustainability*, 15(12)

- Sukriah, E., and Yuliani, M. (2023). Relationship Between Tourism Impact, Overtourism And Life Satisfaction Of The Gudang Kahuripan Village Community. Proceedings Of The 1st International Hospitality, Travel And Event Conference (S. 176-184). Advances In Economics, Business And Management Research.
- Şahin, B. ve Karaca, F. (2022). "Kent Problemleri ve Ekonomik Çözümler." Kamu Politikası Dergisi, 19(2), 77-92.
- Şeker, M. (2011). Mutluluk Ekonomisi. Istanbul Journal Of Sociological Studies, 115-140.
- Şimşir, N. (2013). Türkiye’de Mutluluk Ekonomisinin Belirleyicilerinin Ekonometrik Analizi. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar , 7-22.
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Pearson Education.
- Tait, M., Padgett, M., and Baldwin, T. (1989). Job And Life Sausfiction : A Reevaluation Of The Strength Of The Relationship And Gender Of Study. Journal Of Applied Psychology, 502-507.
- Tarhan, N. (2017). Şehir Hayatı Stres Düzeyini Yükseltti. Ekim 2023 Tarihinde Üsküdar Üniversitesi Resmi İnternet Sitesi: <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/2416/sehir-hayati-stres-duzeyini-yukseltti> Adresinden Alındı
- Telfer, D. J., and Sharpley, R. (2008). Tourism and development in the developing world. *Routledge*.
- Tezfazghi, E. (2009). Urban Quality Of Life And Its Spatial Distribution In Addis Ababa: Kirkos Sub-City. Enschede: International Institute For Geo Information Science And Earth Observation.
- Timothy, D. J., and Tosun, C. (2003). Appropriate planning for tourism in destination communities: Participation, incremental growth and collaboration. *Tourism in Destination Communities*, 181-204.
- Tiwari, P., Chowdhary , N., and Kainthola, S. (2022). Technology And Overtourism: A Paradoxical Perspective. Overtourism, Technology Solutions And Decimated Destinations, 309-322.
- Tokmak, C. (2008). Sürdürülebilir Turizm Açısından Taşıma Kapasitesi: Topkapı Sarayı Örneği. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Topçu, B., Saraçlı, S., Dursun, P., ve Gazeloğlu, C. (2012). Akademisyenlerin Yaşam Kaliteleri Üzerine Bir Çalışma: Afyon Kocatepe Üniversitesi Örneği. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 15-19.
- Toskay, T. (1983). Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım. Ankara: Der Yayınları.

- Tosun, C. (2002). Host perceptions of impacts: A comparative tourism study. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 231-253.
- Tuntipisitkul, P., Tsusaka, T. W., and Kim, S. M. (2021). Residents' perception of changing local conditions in the context of tourism development: The case of Phuket Island. *Tourism Management Perspectives*, 37.
- Tük. (2016). İllerde Yaşam Endeksi, 2015. Şubat 2024 Tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu Web Sitesi: <https://Data.Tuik.Gov.Tr/Bulten/Index?P=İllerde-Yasam-Endeksi-2015-24561> Adresinden Alındı
- Tük. (2023). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu.
- Tük. (2023). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2022. İstanbul: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkay, M., and Saraç, Ö. (2024). Effect of overtourism on residents' quality of life in World Heritage cities: The case of Safranbolu. *Journal of New Tourism Trends (JOINNTT)*, 5(1), 1-16.
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği. (2024). Birlik Hakkında. Ocak 2024 Tarihinde Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Web Sitesi: <https://Www.Skb.Gov.Tr/Birlik-Hakkında/Birlik-Hakkında/> Adresinden Alındı
- Twenge, J. M., Campbell, W. K. and Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583.
- Un Habitat. (2004). Urban Indicators Guidelines Monitoring The Habitat Agenda And The Millennium Development Goals. United Nations Human Settlements Programme.
- UNWTO (2018). Overtourism? Understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions. *World Tourism Organization Report*, Madrid.
- UNWTO (2019). Unwto/Wtcf City Tourism Performance Research. World Tourism Organization.
- Uysal, M., Perdue, R. and Sirgy, M. (2012). Prologue: Tourism And Quality-Of-Life (Qol) Research: The Missing Links. M. Uysal, R. Perdue, and M. Sirgy İçinde, *Handbook Of Tourism And Quality-Of-Life Research* (S. 1-9). Springer.
- Üçer, Z. (2009). Kentsel Yaşam Kalitesinin Belediye Hizmetleri Kapsamında Belirlenmesine ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: Orta Ölçekli Kent Örnekleri. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama, Ankara.
- Ünüvar, H. ve Polatçı, S. (2024). Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin İşte Mutluluk Üzerindeki Etkisinde İş Yaşam Dengesinin Aracılık Rolü. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 123-145.

- Van den Berg, A. E., Hartig, T. and Staats, H. (2010). Preference for nature in urbanized societies: Stress, restoration, and the pursuit of sustainability. *Journal of Social Issues*, 63(1), 79-96.
- Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G. and De Hollander, A. (2003). Urban environmental quality and human well-being. *Landscape and Urban Planning*, 65(1-2), 5-18.
- Vargas, N.G., Bodah, B.W., Caballero, B. vd., (2024) Environmental Perception of Solid Waste Management in the Hurtado Balneary, Colombia. *Water Air Soil Pollution*, 235, 121.
- Veenhoven, R. (2000). The Four Qualities Of Life Ordering Concepts And Measures Of The Good Life . *Journal Of Happiness Studies*, 1-39.
- Veenhoven, R. (2009). "Well-Being in Nations and Well-Being of Nations: Is There a Link?" *Social Indicators Research*, 91(1), 5-21.
- Veenhoven, R. (2014). Happpines: Also Known As ‘Life-Satisfaction’ And ‘Subjective Well-Being’. A. Michalos İçinde, *Encyclopedia Of Quality Of Life And Well-Being Research*. Springer Dordrecht.
- Volo, S. (2020). Overtourism: Definitions, Enablers, Impacts And Managerial Challenges. H. Séraphin, T. Tanh, and T. Gladkikh İçinde, *Overtourism Causes, Implications And Solutions* (S. 11-26). Cham: Palgrave Macmillan.
- Yüksel, F., Ön Esen, F., Kılıç, B., ve Akçay, S. (2020). Paydaşların Gözüyle Yavaş Şehir Akyaka’da Aşırı Turizm. *Turizm Akademik Dergisi*, 257-268.
- Yıldız, H. (2007). “Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram, Politika ve Uygulamalar”, *Mimarlık Dergisi*.
- Yavuzçehre, P. ve Torlak, S. (2006). Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 184-207.
- Yazıcıoğlu, Y., ve Erdoğan, S. (2014). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Detay Yayıncılık.
- Yedi Deniz. (2016). Ayvalık Kruvaziyer Limanı Projesi. Aralık 2023 Tarihinde 7deniz.Net: <https://www.7deniz.net/ayvalik-kruvaziyer-limani-projesi> Adresinden Alındı
- Yener, Z., ve Arapkirlioğlu, K. (1996). *Avrupa Kentsel Şartı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü Yayını.
- Yorulmaz, A., (2002), *Kuşaklar ya da Ayvalık Yaşantısı*, Remzi Kitabevi.
- Yuan, S., and McDonald, C. (1990). Motivational determinants of international pleasure time. *Journal of Travel Research*, 29(1), 42-44.

- Yumuk, Y., ve Altıntaş, V. (2019). Bodrum’da Yaşayan Yerel Halkın Kentsel Yaşam Kalitesi Algılarının Aşırı Turizm (Overtourism) Kapsamında Değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 90-102.
- Zamani-Farahani, H., and Musa, G. (2012). Exploring the socio-cultural consequences of tourism development in culturally sensitive destinations: Evidence from the local communities. *Tourism Management*, 33(5), 1245–1256.
- Zhang, L., and Wang, H. (2020). Urbanization and urban environmental quality in China. *Environmental Science and Policy*, 112, 15-25.
- Zhuang, X., Yao, Y., and Li, J. (2019). Sociocultural impacts of tourism on residents of World Cultural Heritage sites in China. *Sustainability*, 11(3), 840.
- Qi, J., Zhang, L., and Wang, R. (2023). Economic benefits versus environmental costs: A meta-analysis of resident perceptions in tourism-driven destinations. *Sustainability*, 15(10), 7890.
- Quintana, M., Gu, Y., Liang, X., Hou, Y., Ito, K., Zhu, Y., Abdelrahman, M., & Biljecki, F. (2025). Global urban visual perception varies across demographics and personalities. *arXiv*.
- Wagar, J. A. (1964). *The Carrying Capacity Of Wild Lands For Recreation*. A Publication Of The Society Of American Foresters.
- Watson, G., and Kopachevsky, J. (1996). Tourist Carrying Capacity: A Critical Look At The Discursive Dimension. *Progress in tourism and hospitality research*, 169-179 .
- Weaver, D. B. (2011). Can sustainable tourism survive climate change? *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 5-15.
- Welch, B. L. (1951). On the comparison of several mean values: An alternative approach. *Biometrika*, 38(3-4), 330-336.
- Weziak-Bialowolska, D. (2016). Quality Of Life In Cities – Empirical Evidence In Comparative European Perspective. *European Commission Joint Research Centre*, 87-96.
- Wilcox, R. R. (2010). *Fundamentals of modern statistical methods: Substantially improving power and accuracy*. Springer Science & Business Media.
- Williams, A. M., and Shaw, G. (1998). *Tourism and economic development: European experiences*. Wiley & Sons.
- Woo, E., Kim, H., and Uysal, M. (2015). Life satisfaction and support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97.
- World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press.

- World Happiness Report. (2023). About. Kasım 2023 Tarihinde World Happiness Report: <https://Worldhappiness.Report/About/> Adresinden Alındı
- World Values Survey. (2023). What We Do. Kasım 2023 Tarihinde Worldvaluessurvey.Org: <https://www.worldvaluessurvey.org/Wvscontents.jsp> Adresinden Alındı
- World Watch Institute. (2002). State Of The World 2002. New York: Ww Norton Company.
- Xiong, X., Hu, R. X. and Ning, W. (2024). The relationship between educational attainment, lifestyle, self-rated health, and depressive symptoms among Chinese adults: A longitudinal survey from 2012-2020. *Frontiers in Public Health*, 12

EKLER

EK-1 Anket Formu

Sayın Katılımcı;

Bu anket formu, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı'nda gerçekleştirilen "Aşırı Turizm, Kentsel Yaşam Kalitesi ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi: Ayvalık Örneği" başlıklı doktora tez çalışmasının bir parçasıdır. Anket verileri araştırmada gizlilik ve güven ilkelerine bağlı kalınarak sadece araştırmacı tarafından değerlendirilecek ve saklı tutulacaktır. *Araştırmanın bilimsel değerini dikkate alarak soruları içtenlikle yanıtladığınız için teşekkür ederiz.*

Öğr. Gör. Adnan Burak ACAR

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

1. Cinsiyetinizi belirtiniz.

Kadın Erkek

2. Aşağıdaki yaş gruplarından size uygun olanını belirtiniz.

18-24 25-34 35-44 45-54 55 ve 64 65 ve üzeri

3. Medeni durumunuzu belirtiniz.

Evli Bekar

4. Eğitim durumunuzu belirtiniz.

İlköğretim Ortaöğretim- Lise Üniversite (2 yıl) Üniversite (4 yıl) Lisansüstü

5. Aylık ortalama kişisel gelirinizi yazınız.

.....

6. Ayvalık'ta ne kadar süredir ikamet ettiğinizi belirtiniz.

1-5 yıl arası 6-10 yıl arası 11-15 yıl arası

16-20 yıl arası 21 ve üstü

7. Ayvalık'ta ikamet etme durumunuzu belirtiniz.

Yalnızca Belirli Dönemlerde Sürekli

8. Mesleğinizi belirtiniz.

İşçi Memur Emekli Öğrenci Ev Hanımı

Akademisyen İşsiz Esnaf Serbest Meslek Tarım-Hayvancılık

Diğer _____ (Lütfen belirtiniz.)

9. Turizmden gelir elde ediyor musunuz?

Evet Hayır

10. Ayvalık'ı ziyaret eden yerli turistlerle iletişim sıklığınızı belirtiniz (yardım etme, sohbet, ticaret vb.).

Hiç Çok Az Biraz Oldukça Çok Fazla

11. Ayvalık'ı ziyaret eden yabancı turistlerle iletişim sıklığınızı belirtiniz (yardım etme, sohbet, ticaret vb.).

Hiç Çok Az Biraz Oldukça Çok Fazla

AŞAĞIDAKİ ÖNERMELERE KATILMA DERECEİNİZİ İLGİLİ YERE 'X' YAZARAK BELİRTİNİZ	1- Kesinlikle Katılmıyorum	2- Katılmıyorum	3- Kararsızım	4- Katılıyorum	5- Kesinlikle Katılıyorum
Kendimden hoşnut değilim.					
Hayatın çok ödüllendirici olduğunu hissediyorum					
Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum.					
Çevremdeki güzelliklerin farkına varırım.					
Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.					
Zihinsel olarak kendimi tamamen zinde(dinç) hissedirim.					
Geçmişle ilgili mutlu anılara sahip değilim.					
<i>Aşağıdaki önermeleri Ayvalık'ı dikkate alarak cevaplayınız.</i>					
Ziyaretçi yoğunluğunun çevre kirliliği yarattığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun gürültü kirliliği yarattığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda çok fazla çöp ortaya çıktığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin peyzaj güzelliğini bozduğunu düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin bitki örtüsüne zarar verdiğini düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgenin yeşil alanlarına zarar verdiğini düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun yerel halkın kültürel kimliğine zarar verdiğini düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun oluşturduğu ticari talebin bölgenin el sanatlarına zarar verdiğini düşünüyorum.					
Yerel halkın, gelen ziyaretçileri taklit ederek davranışlarının ve hareketlerinin değiştiğini düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki emlak fiyatlarını arttırdığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğu sonucunda yerel yönetimlerin daha fazla yatırım maliyetine katlandığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun yerel işletmelerden çok ulusal ve uluslararası işletmelere fayda sağladığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgede satılan ürünlerin fiyatını arttırdığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgedeki yaşam maliyetini arttırdığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle trafiğin sıkıştığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle suç oranlarının arttığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğunun bölgeye ve Ayvalık'a göçü arttırdığını düşünüyorum.					
Ziyaretçi yoğunluğu nedeniyle bölgede park yeri bulmanın zorlaştığını düşünüyorum.					
Ayvalık temiz bir ilçedir.					
Ayvalık kalabalık bir ilçedir.					
Ayvalık'ta hava kirliliği vardır.					
Ayvalık'ta gürültü kirliliği vardır.					
Ayvalık'ta trafik yoğunluğu vardır.					
Ayvalık'ın iklimi yaşamaya elverişlidir.					
Ayvalık'taki yeşil alanlar yeterlidir.					
Ayvalık'taki rekreasyon alanları yeterlidir.					
Ayvalık'ın alt yapısı (yol, su, kanalizasyon) yeterlidir.					

	1- Kesinlikle Katılmıyorum	2- Katılmıyorum	3- Kararsızım	4- Katılıyorum	5- Kesinlikle Katılıyorum
Ayvalık düzenli bir mimari yapıya sahiptir.					
Ayvalık'ta toplu taşıma imkânları yeterlidir.					
Edremit Koca Seyit Havalimanı Ayvalık için yeterlidir.					
Ayvalık'ta alışveriş imkânları yeterlidir.					
Ayvalık'ta yeterli düzeyde sinema, tiyatro ve müzikal gibi etkinlikler düzenlenmektedir.					
Ayvalık'ta yeterli düzeyde yeme-içme olanakları bulunmaktadır.					
Ayvalık'ta sağlık imkânları yeterlidir.					
Ayvalık'ta eğitim imkânları yeterlidir.					
Ayvalık'ta yerel yönetim hizmetleri yeterlidir.					
Ayvalık'ta yaşam maliyeti yüksektir.					
Ayvalık'ta konut satın alma maliyeti yüksektir.					
Ayvalık'ta konut kira bedelleri yüksektir.					
Ayvalık'ta çeşitli istihdam fırsatları bulunmaktadır.					
Ayvalık'ta en önemli istihdam fırsatı turizm sektörü tarafından yaratılmaktadır.					
Ayvalık'ta insan ilişkileri sıcak ve samimidir.					
Ayvalık güvenli bir ilçedir.					
Ayvalık'ta yaşamak streslidir.					
Ayvalık'ta yerel halkın turizm bilinci gelişmiştir.					
Ayvalık'taki turizm doğal çevrenin korunmasına katkıda bulunur.					
Ayvalık'taki turizm tarihi ve kültürel değerlerin korunmasına katkıda bulunur.					
Ayvalık'taki turizm ilçe ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır.					
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın manevi ve kültürel değerlerine saygı göstermektedir.					
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler yerel halkın yaşam tarzına uyum sağlamaktadır.					
Ayvalık'a gelen ziyaretçiler ile yerli halk arasında kültür çatışması yaşanmaktadır.					
Ayvalık'ta yaşamaktan mutluyum.					
Gelecekte de Ayvalık'ta yaşamayı isterim.					
Ayvalık'ta yaşamayı başkalarına da tavsiye ederim.					

EK-2 Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	N Statistic	Skewness Statistic	Std. Error	Kurtosis Statistic	Std. Error
M1	440	-1,309	0,116	0,835	0,232
M2	440	-0,304	0,116	-0,919	0,232
M3	440	-0,371	0,116	-0,607	0,232
M4	440	-1,502	0,116	1,7	0,232
M5	440	-0,449	0,116	-0,52	0,232
M6	440	-0,652	0,116	-0,435	0,232
M7	440	-0,753	0,116	-0,405	0,232
O1	440	-0,893	0,116	-0,003	0,232
O2	440	-0,947	0,116	0,377	0,232
O3	440	-1,526	0,116	1,935	0,232
O4	440	-0,662	0,116	-0,711	0,232
O5	440	-0,614	0,116	-0,721	0,232
O6	440	-0,692	0,116	-0,63	0,232
O7	440	-0,03	0,116	-1,275	0,232
O8	440	0,537	0,116	-0,808	0,232
O9	440	0,199	0,116	-1,171	0,232
O10	440	-2,606	0,116	7,891	0,232
O11	440	-0,714	0,116	-0,147	0,232
O12	440	0,106	0,116	-1,018	0,232
O13	440	-1,887	0,116	3,101	0,232
O14	440	-2,094	0,116	4,505	0,232
O15	440	-2,935	0,116	8,456	0,232
O16	440	-0,128	0,116	-0,829	0,232
O17	440	-1,017	0,116	0,555	0,232
O18	440	-2,135	0,116	6,415	0,232
K1	440	0,244	0,116	-0,988	0,232
K2	440	1,13	0,116	0,527	0,232
K3	440	0,536	0,116	-1,211	0,232
K4	440	1,016	0,116	0,02	0,232
K5	440	1,487	0,116	1,612	0,232
K6	440	-1,516	0,116	1,776	0,232
K7	440	0,101	0,116	-1,066	0,232
K8	440	0,404	0,116	-0,34	0,232
K9	440	1,763	0,116	2,539	0,232
K10	440	0,705	0,116	-0,423	0,232
K11	440	1,069	0,116	0,189	0,232
K12	440	-0,67	0,116	-0,579	0,232
K13	440	-0,484	0,116	-1,087	0,232

K14	440	-0,304	0,116	-1,232	0,232
K15	440	-0,889	0,116	-0,258	0,232
K16	440	1,854	0,116	2,725	0,232
K17	440	1,203	0,116	0,034	0,232
K18	440	0,551	0,116	-0,394	0,232
K19	440	1,572	0,116	2,238	0,232
K20	440	2,317	0,116	6,562	0,232
K21	440	2,399	0,116	5,504	0,232
K22	440	0,432	0,116	-0,753	0,232
K23	440	-0,107	0,116	-0,457	0,232
K24	440	-0,669	0,116	-0,494	0,232
K25	440	-0,602	0,116	-0,303	0,232
K26	440	-0,821	0,116	-0,295	0,232
K27	440	0,341	0,116	-0,888	0,232
K28	440	0,601	0,116	-0,516	0,232
K29	440	0,268	0,116	-1,004	0,232
K30	440	-0,928	0,116	0,435	0,232
K31	440	0,224	0,116	-0,798	0,232
K32	440	0,209	0,116	-0,506	0,232
K33	440	-0,137	0,116	-0,916	0,232
K34	440	-1,318	0,116	1,266	0,232
K35	440	-1,406	0,116	1,038	0,232
K36	440	-0,792	0,116	-0,351	0,232
Valid N (listwise)	440				